

BIBLIOTECA ȘCOLARULUI

Anton
HOLBAN
O MOARTE CARE
NU DOVEDEȘTE NIMIC

LITERA

CHIȘINĂU 1998

CZU 859.0-3

H 75

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Ediția de față reunește două romane din tripticul erotic, preluate din volumul Anton Holban **O moarte care nu dovedește nimic**, seria *Biblioteca pentru toți*, Editura Minerva, București, 1993 (ediție îngrijită de Elena Beram).

În text au fost respectate formele de limbă specifică autorului.

Coperta: *Isai C`rmu*

ISBN 9975-74-047-2

© LITERA, 1997

TABEL CRONOLOGIC

- 1902 La 10 februarie se naște Antoniu Gh. Holban în nefericită familie a Antoanetei Lovinescu și a căpitanului Gheorghe Holban (portretizat de M. Sadoveanu în persoana căpitanului Manoilescu din *Amintirile căprului Gheorghe*), precum, mai târziu, și de propriul fiu, atât în piesa *Oameni feluriți*: “un om rău, avar, grosolan, terorizând pe cei dimprejur”, cât și în nuvela *Halucinații*).
- 1909-1913 Anton Holban urmează cursurile școlii primare “Al. I. Cuza” din Fălciuceni.
- 1912 La 26 ianuarie Tribunalul Județului Suceava pronunță Sentința de divorț intentat de mama scriitorului contra soției ei, din motive lesne de înțeles. La 26 octombrie, bolnav de nervi, Gheorghe Holban, tatăl scriitorului, moare la Huși.
- 1913 25 iunie Conform Certificatului de absolvire a școlii primare, Anton Holban este primul din cei 54 elevi cu media generală de 9,34. În octombrie susține examenul de admitere la gimnaziul “Alecă Donici” din Fălciuceni; în această perioadă, aflându-se într-o ambianță intelectuală propice dezvoltării însușirilor native din casa Lovinescu din Fălciuceni, și descoperă disponibilitatea neașteptată de candoare (prin contrast, brutalitatea tatălui său avea să-l obsedeze constant) și o nevoie de prietenie resimțită acut de-a lungul întregii vieți.
- 1913-1916 Termină cu succes studiile gimnaziale și își pregătește examenele în particular.
- 1918-1919 Perioadă când își scrie primele tălăni poetice, pierdute ulterior; urmează clasa a VI-a la Liceul “Unirea” din Focșani.

- 1919-1921 Ultimele două clase de liceu, ca și examenul de absolvire, sunt trecute de viitorul scriitor la Liceul "Matei Basarab" din București.
- 1921 În *ianuarie* se recăsătorește mama sa cu +tefan Dragomirescu, funcționar comercial.
Septembrie Anton Holban se înscrie la Facultatea de Litere din București.
- 1922 Într-o excursie studențească, organizată la Curtea de Argeș, se împrietenește cu colega sa Nicoleta Ionescu, preludiul unei iubiri tragice, care va servi mai târziu ca substanță epică a romanului *O moarte care nu dovedește nimic*.
- 1923 Este pasionat de cenaclul "Sburătorul".
- 1924 Este scutit de satisfacerea serviciului militar pe motive de sănătate.
Vara vizitează mănăstirile din nordul Moldovei care vor constitui obiect de inspirație pentru nuvela "*Două fete ale aceleiași peisagiu*".
Noiembrie Anton Holban debutează în revista "Mișcarea literară", condusă de Liviu Rebreanu, cu articole despre monumentele de artă românească veche, recenzii, dialoguri de seamă și "figurine" critice.
- 1925 *ianuarie* Anton Holban susține examenul de licență și în *iunie* se înscrie la examenul de bursă pentru +coala normală superioară din Paris.
- 1926 *martie* este cooptat în comitetul de redacție ca reprezentant al generației tinere. Începe, totodată, colaborarea la "Viața literară" a lui I. Valerian.
Iulie-august participă la cursurile de vară ale Universității din Dijon, alături de +erban Cioculescu și Alexandru I. Uliianu, într-un grup de treizeci și doi de profesori tineri români.
Septembrie Pleacă din nou în Franța pentru perfecționare.
- 1927 *aprilie* În paginile revistei "Sburătorul" A. Holban începe publicarea unui amplu studiu despre Hortensia Papadat-Bengescu.
- 1928 *septembrie* Este numit profesor de franceză la liceul "V. Alecsandri" din Galați.
Octombrie Depune la direcția Teatrului Național din București dactilograma piesei sale *Oameni felurii* pentru "o eventuală reprezentare".

1929 *ianuarie* Apare în "Gazeta literar[" un fragment din *Romanul lui Mirel*, apoi în *mai* apare ca volum la editura "Ancora".

C[1[tore=te din nou]n Fran\

1930 *17 ianuarie* Premiera piesei *Oameni feluri* pe scena Teatrului Na\ional din Bucure=ti.

15 mai ncepe colaborarea la "Vreame". Piesa *Oameni feluri* ob\ine premiul "Al. Gh. Florescu" al Societ[\ii Autorilor Dramatici, în valoare de 25000 lei.

1931 *21 februarie* Se c[s[tore=te cu Maria Dumitrescu, prototipul eroinei romanului *Ioana*.

Martie Apare romanul *O moarte care nu dovede-te nimic* la Editura "Cugetarea". Cartea se bucur[de un mare succes.

1932 *20 februarie* Apare, la Editura "Cugetarea", volumul *Parada dasc[lilor*.

Iunie - iulie Public[]n "Rom`nia literar[" amplul s[u studiu *Via* =i *moartea în opera d-nei H. Papadat-Bengescu*. Se]mprietene=te cu Mircea Eliade =i cu Octav +ulu\iu.

Decembrie]n urma unor conflicte sentimentale, Holban se desparte de Maria Dumitrescu.

1933 *iunie* Solicit[transferul de la Seminarul Cernica (unde lucra din septembrie 1931), la +coala Comercial[elementar[de b[ie\i nr. 1, Bucure=ti, pe un post vacant la catedra de limb[francez[.

1934 +coala Comercial[elementar[de b[ie\i nr. 1, Bucure=ti, se desfiin\

Aprilie Scriitorul face o c[1[torie]n Egipt.]nsemn[rile sale de drum vor fi publicate]n "Vreame".

Mai]n paginile revistei "Azi" apare primul act al piesei *Oameni feluri*.

12 iunie Prin decizia Ministerului Instruc\iunii, A. Holban este transferat la Seminarul Central din Bucure=ti.

Noiembrie]n "Revista Funda\iilor Regale" se public[nuvela *Bunica se preg[te=te s[moar[*.

Decembrie Apare romanul *Ioana* la Editura "Panteon" din Brad.

1935 Este ales membru activ al Societ[ă]ii Scriitorilor Rom[â]ni, cu maximum de voturi.

Particip[, pe parcurs, la diferite =ez[torii literare, organizate la Sf. Gheorghe, C[ă]l[ă]ra=ii, Lugoj, Cern[ă]u[ș]i.

1936 Starea s[ă]n[t]ă[ții] lui A. Holban se [nr]ut[ă]re=te. Lucreaz[ă] la romanul *Jocurile Daniei*.

1937 *ianuarie* Este expus unei opera[ții] de sec[ur]are a nervului la Spitalul Filantropia, la sec[ur]ia chirurgical[ă] a doctorului Amza Jianu, dar opera[ția] nu reu=ete =i la 15 ianuarie Anton Holban moare. Ulterior, urna este depus[ă] [n cavoul familiei Lovinescu de la F[ă]lticeni.

O MOARTE
CARE NU DOVEDE+TE
NIMIC

Fericirea a fost mare c`nd mi s-a dat prilejul s[plec la Paris! Scopul copil[riei mele se realiza. Aveam s[str[bat]n fine eu]nsumi toate ungherele prin care m[orientam cu u=urin\ cu mintea =i unde plasasem numai cu imagina\ia sute de romane a c[ror ac\iune se petrecea acolo. Palpit`nd de bucurie, studiam, al[turi de Irina, ghidurile, h[r]ile, c[r]ile explicative. O purtam cu mine prin magazine, pe la lega\ii, pe la birouri de bilete de tren, peror`ndu-mi toate planurile. Ziua plec[rii sosi, =i m[conduse la gar[. Trenul mai avea 20 de minute p`n[la plecare, m[instalasem bine =i acum nu =tiam ce s[-i vorbesc. (Poate pentru c[m[obseda ideea c[desp[r]irile trebuiesc]ntov[r[=ite de suspine =i de vorbe.) +i am schi\at o teorie: “]ntotdeauna]nainte de a te desp[r]i de cineva drag nu te pricepi s[-i vorbe=ti, tocmai pentru c[ai prea multe de spus”. }mi scuzam astfel usc[ciunea din momentul acela? Sau era un mijloc s[m[lini=tesc, v[z`nd-o indiferent[?]]n orice caz, sarbezi eram am`ndoi (poate c[din cauza lumii care ne]mpiedica) =i desp[r]irea n-avea nimic din tragediile de odinioar[, din fiecare sear[. Pe obrazul rece pusei o s[rutare scurt[, iar gura ei nici nu m[atinse. Apoi trenul porni.

Am uitat repede motivele de griji pe care le l[sasem. Tr[iesc din surprize, =i seara adorm istovit de at`ta goan[prin muzee =i pe str[zi. De la Irina]mi vin scrisorile la data fix[, a=a cum hot[r`sem acas[.]i r[spund con=tiincios, dar gr[bit, cu g`ndul]n alt[parte, vorbindu-i de lucruri care probabil n-o intereseaz[. De pild[,]ntr-o scrisoare nu i-am spus dec`t de Sainte-Chapelle. Despre mine =i despre d`nsa nimic, doar un “drag[“ la]nceput =i “s[rut[ri” la urm[. A=a]i scriu]ndr[goستي\ii =i acestea sunt mijloacele de a]ntre\ine focul nestins?

A trecut o lun[=i m[g[sesc]ntr-un amurg]n Jardin du Luxembourg. E minunat, soarele abia a apus, seara coboar[armonios, pe pomi, pe flori, pe bazinurile cu apa cu reflexe ro=cate. Singur,]mpreun m`nile,]ndrept ochii spre cer =i m[rog:

“Doamne, te vizitez rar, dar sunt acum a=a de fericit c[vizita mea e obligatorie, oric`t de neatent ai fi Tu fa\ de to\i, sau numai fa\ de mine. Gra\ie]ie, poate, via\a mea este]n perpetu[transformare. Surprizele]mi]mpodobesc orice moment cu noi prilejuri de]mb[tare...]mi simt corpul s[n[]tos =i sprinten, nici un defect la ma=in[ria complicat[, iar mintea o pot]ndrepta dup[voie,]nspre descoperirile cele mai subtile. Ai]mbog[]it lumea ca ochii =i urechile s[fie]n ve=nic[]nc`ntare. Sunt aproape complect fericit. Toate nemul\umirile de odinioar[au disp[]rut, poate pentru c[am exagerat crez`ndu-m[iremediabil bolnav, indiferent de motive.

Numai o singur[nemul\umire. Am l[]sat acas[o fat[care m[iube=te. Nu e frumoas[, =i ochii mei au obosit repede]ndrept`ndu-se spre silueta ei bicisnic[. Nu e savant[, =i am ostenit vorbind singur, inutil =i ridicol. Nu e bogat[=i mi-ar]ngreuia mersul purt`nd-o pe umerii mei, ca melcul cocioaba. Dar e]ndr[]gostit[, c[]ci pentru dragoste nu e nevoie de minte, de frumoase\e sau de bani. Am sim\it-o c[tr[]ie=te numai din g`ndul la mine, c[singur[s-ar usca]ntocmai ca o floare neudat[.

Doamne, f[]s[-mi recap[]t libertatea... Cum, nu ai putea pricepe dec`t Tu, cu priceperea Ta savant[. Eu nu sunt]n stare de nici o hot[r`re.”

Cum au trecut trei zile, =i cum n-am primit scrisoare de la Irina, dup[obicei, am telegrafiat: “*Ecrivez. Comprends pas votre silence.*”

Telegrama mea a r[]mas, dup[o s[]pt[m`n[, f[]r[]r[]spuns. O nelini=te brusc[mi-a alungat calmul =i mi-a uscat curiozitatea pentru frumos, pe care o socoteam inepuizabil[. Rug[]ciunea mea de acum c`teva zile mi se pare f[]r[]sens, sau eu acum sunt f[]r[]sens, c[]ci nea=teptat[era tulburarea care m[st[]p`ne=te. }ncerc s[]m[g`ndesc precis la Irina, ca s[]pot g[]si explica\ia probabil[(l[]s`nd la o parte

vreo fatalitate a naturii extravagante). Poate c[m[énerveaz[mai mult faptul neputin\ei logicii mele dec`t motivul]nsu=i al]nt`rzierii scrisorii. Cum? S[nu pot deduce ce ar fi]n stare s[fac[Irina]n lipsa mea, dup[ce am tr[it at`ia ani]n preajma ei =i, chiar dac[nu m-am ocupat special s-o analizez, totu=i o cunosc, fatal, destul de bine? S[m[g`ndesc la s[rut]rile disperate din fiecare sear[... dar =i la s[rutul rece de la urm[... A evoluat poate?]ns[mi-aduc aminte de m[r]turisiri tandre care s-au petrecut]n ultimul timp. +i apoi mai sunt at`tea probe care se contrazic]n timp, sau, chiar cu]n\elesuri inverse, se supra-pun. Ca s[fiu sincer, nu pot afirma nimic. Cu c`t m[g`ndesc mai mult cu at`t se multiplic[detaliile =i v[d mai pu\in clar. E dureros c[sufletul omenesc este a=a de lipsit de consisten\. +i cu groaz[v[d c[se poate ca Irina s[fi luat hot[r]ri exagerate sau at`tea altele intermediare. Se poate, admi\`nd posibilit[ile cele mai extreme, s[se fi omor`t pentru mine sau s[se fi m[ritat pentru un altul.

C`nd am cunoscut-o, eram t`n[r de tot, abia intrasem la Facultatea de litere. Aveam toate defectele tinere\ii. M[credeam frumos=i]nt`rziem bucuros la oglind[, unde]mi variam mereu pozele, printre care buza r[sfr`nt[mi se p[rea un semn sigur de distinc\ie. }mi schimbam hainele de mai multe ori pe zi, m[pudram =i d[deam chiar cu ro=u. M[comparam cu ceilal\i studen\i, m[g[seam cel mai bine =i,]n dragoste, succesele mele mi se p[reau indiscutabile. Totu=i, p`n[atunci, aventurile fuseser[foarte vagi. O timiditate dezastruoas[m[oprea s[fac primul pas, s[]ndr]znesc s[m[apropiu de o fat[f[r] recomanda\ie prealabil[=i]ndelungi preliminarii, timiditate care — vedeam cu ciud[—]mi]nt`rzia planurile,]ns[]n acela=i timp m[=i consola: puneam pe seama ei singur[tatea mea. Dar am izbutit cu]ncetul s[am cuno=tin\e. Vorbeam cu toate fetele ur`te. Curios, ca s[intru]n vorb[cu ele, nu sim\eam nici o emo\ie. Voiam s[fiu]nc`ntat cu orice pre\, =i la]nceput n-am b[gat de seam[c[,]n definitiv, eram tot a=a de singur. Fa\ de o ur`t[eram incapabil s[m[angajez]n vreun fel. Priveam]ns[din fundul amfiteatrului =i m[felicitam c[lipsea]nc[pu\in ca s[cunosc pe toat[lumea.

Un grup de trei fete,]ndeosebi, mi se p[rea intangibil.

Erau mereu]mpreun[, f[r[amestec printre ceilal\i, viaoie, gr[bite, sur`z[toare, pricep`ndu-se, mi se p[rea, s[fie politicoase fa\[de to\i =i]n acela=i timp distante. U=urin\va cu care se strecurau prin lumea mult[, siguran\va gesturilor =i totu=i singur[tatea lor m[impresionau, =i atunci o ambi\vie m-a str[b[tut: cuno=tin\va lor — nu mergeam mai departe — ar fi o dovad[a importan\ei mele. Dar nu =tiam cum s[]ncep.]nceputul mi se p[rea totdeauna extrem de dificil. M[temeam ca prima mea mi=care s[nu fie ridicol[.]nclinat de pe atunci la neuras-tenie, g[seam un motiv bun de chin. +i exclamam ridicol — ridicol pe care-l credeam atenuat, deoarece]mi dam seama de prezen\va lui: “Nu voi fi niciodat[un don Juan!”

Le examinam tot timpul pe cele trei muze,]n grup =i, uneori, pe c`te una, f[r[s[le disting la]nceput bine =i f[r[s[am vreo preferin\[. Pe atunci mi se p[rea c[sem[nau]ntre ele. D[deam fiec[reia aceea=i importan\[general[de culoare, mi=care =i zgomot. Din imaginea tuturor trei se]ntregea o singur[fiin\[nou[. Dec`t s[aleg]n parte, preferam juc[ria]ntreag[.

Cu vremea am auzit cum le cheam[. Maia era mai blajin[, mai umil[. Dudu sur`dea f[r[]nterupere cunoscu\ilor =i necunoscu\ilor, strecur`ndu-se gra\ios prin mul\imea care se gr[bea]ntotdeauna s[=i fac[loc. Irina era mai greu de definit. Odat[s-a a=ezat, singur[,]n apropierea mea. G[tit[]ntr-o rochie de m[tase scurt[,]i ie=eau picioarele sub\iri, interminabile, pe care =i le leg[na pe r`nd, f[r[sfial[, ca o persoan[care n-ar sim\i nici cea mai mic[nedumerire printre streini, cu m`nile f[r[m`neci]n m`nu=i lungi, cu fa\va pudrat[prea mult. A fost]ntrebat[ceva de profesor =i a r[spuns cu un glas melodios, cu un timbru u=or, tremur[tor, fran\uzesc. R[spunsul, cu toate c[]nceti=or, era dat f[r[ezitare,]ntreg, explicit.]ns[cu tot glasul fran\uzesc =i si-gur, picioarele dezvelite =i fardul mi se p[ruser[exagerate.

+i]n alt[sal[,]n aceea=i zi, impresie diferit[. Pe nea=teptate o z[rrii la spatel meu.]ntr-o bluz[alb[, capul ei mi se p[ru mic, cu

p[rul, din cauza c[ldurii, ud de transpira\ie =i c[z`nd]n la\e s[race, fa\va umflat[=i moale, genele aproape inexistente, nasul c`rn, din\ii sub\iri =i interminabili.

]n fa\va ne]nsemn[t[\ii ei am fost satisf[cut ca de un c`=tig personal. Vioiciunea =i prestan\ a ei de odinioar[m[umilise. +i]ntr-adev[r, la o]nt`lnire pe scara mare a Universit[\ii — ea urca, eu coboram — cu tot aerul ei seme\,]nfoindu-m[]n hainele mele noi, i-am aruncat o privire]ncrez[toare]n acele ce vor urma. Curaj mare pentru sficiu-nnea mea obi=nuit[.

Cuno=tin\ a se f[cu]ntr-o zi]nt`mpl[tor, din nimic. O excursiune studen\easc[la Curtea de Arge= cu ni=te camarazi neprieteno=i =i abia cunoscu\i ne-a apropiat. Acolo,]n fa\va m[m]ligu\ei cu br`nz[=i a cepei, ne descoperir[m am`ndoi mofturo=i (sau c[f[cea pe mofturoasa ca s[-mi plac]). Am`ndoi nu reu=ir[m, ca ceilal\i, s[ne culc[m imediat. Dup[o ezitare,]n urma propunerii mele, se hot[r] s[]mearg[cu mine prin noapte. Din urm[, o amic[ne vesti stupid: “Bine, o s[v[spun m`ine domnului profesor!”

Pornir[m]n]ntunerice =i cobor`r[m la Arge=. Era lini=te, aerul curat, copacii l[sau umbre lichide. Arge=ul tremura sprinten, lumin`nd argintiu pietricelele. Atmosfera poetic[, am`ndoi singuri, abia sco\`nd c`te o vorb[. Ne sim\eam aproape. +i atunci un regret m-a chinuit: n-o cuno=team mai bine ca s[am curajul unei s[rut[ri. Dup[cum se vede, pe atunci aveam gustul armoniei oric[rui fapt.

Prelimin[rile amorului trebuiau s[aib[o durat[hot[r`t[.

Oric`t de nea=teptat[ar fi fost o s[rutare atunci, dup[un a=a de pu\in timp de cuno=tin\ (era t`n[r[=i, cu tot fardul, nu-i b[nuiam experien\e sentimentale), cred c[ar fi fost bine primit[. O exclamare acolo,]n noapte,]n singur[tatea noastr[, departe de t`rg, ar fi fost ridicol[. Dar am preferat s[ne]ntoarcem, nu prea t`rziu, ca s[nu ne speriem complect vecinii, trec`nd pe l`ng[o pr[v]lie luminat[, f[r] s[am curajul s[cump[r] ceva de m`ncare, de fric[s[nu par greoi, tulbur`ndu-m[o foame teribil[, la care, cu tot amorul =i poezia Arge=ului, m[g`ndeam tot timpul, =i astfel mi-o exageram. Pe drum,

aduc`ndu-mi aminte de amenin\area camaradei, o]nv[\ai o minciun[(ca =i cum ar fi fost nevoie s[ne scuz[m fa\ de cineva!): “M`ine vei spune singur[domnului S. de plimbarea noastr[nocturn[. Astfel paralizezi orice aluzie r[ut[cioas[.”

}n trenul care ne]ntorcea mai t`rziu acas[, am`ndoi, l`ng[fereastr[, ne]ntreceam s[prindem din fug[frunzele copacilor apropiat[i, cu exclama\ii, bucurii =i regrete copil[re=ti =i, ca din]nt`mplare, ne atingeam m`inile. De pe banca din fa\, profesorul S. deschidea vag pleoapele l[sate greoi, =i ne z`mbea amuzat de vreun vis scurt sau de aventura ce se]nnodea,]n fa\ a lui, tot mai puternic la fiecare st`lp de telegraf.

Am continuat la Bucure=ti conversa\iile lungi =i ne]nsemnate f[r[s[ne fi f[cut vreo m[rturisire anume, dar sim\indu-ne complici. G[seam]ntre noi asem[n[ri care ne apropiau: eram pripi\i =i dezordonat[i. Observa\ia o f[cu Dudu: “Ce nostimi =i identici sunte\i c`nd v[vede cineva de departe!”

P[rerile asupra ei mi se schimbaser[mult. O priveam cu un aer de u=oar[superioritate. Nu mai eram impresionat de vreun aspect de-al ei. Odat[o fat[o]nterupse cu o voce r[gu=it[=i]ntrebuin`nd mul\i “la dracu”]n vorb[. “Sora mea Elena”, prezint[Irina f[r[s[]ncerce cu timbrul vocii s[o scuze.

Alt[dat[, Irina f[cea planuri pentru viitorul nostru, f[r[s[m[nu-measc[pe fa\ . “O s[m[scol t`rziu, s[mi se aduc[la pat cafeaua cu lapte.”

Orice socoteal[de via\ tihnit[mi s-a p[rut totdeauna ridicol[, burghez[, cu toate c[personal am fost un burghez care se]nsp[im`nta la prima noapte nedormit[. Totu=i, n-am protestat, probabil dintr-o mic[perversitate: m[apropiam mai mult de ea, aveam mai multe drepturi, f[r[ca]n schimb s[-i f[g[duiesc ceva anume. Con=tiin\ a era lini=tit[. Dar poate c[m[ponegresc acum =i nu-mi mai aduc bine aminte. }n orice caz, Irina poate c[a luat totul ca o aprobare.

Vacan\ a mare venise. Toate aceste se]nt`mplaser[foarte repede, =i dup[at`tea nedumeriri de o iarn[]ntreag[, explica\iile asupra

caracterului =i a aspectului Irinei se rezolvaser[de]ndat[. Nu mai aveam curiozit[\\i. Dudu =i Maia nu m[mai interesau. Tot grupul mi se clarificase de]ndat[ce cuno=team bine o parte din el. Eram, de fapt, foarte]ncurcat, ne]ncrez[tor]ntr-o leg[tur[definitiv[. }n schimb,]mi pierdeam timpul =i-mi limitam inutil probabilit[\\ile de succes pentru mai t`rziu. Crez`ndu-m[“aranjat” nimeni nu s-ar mai fi g`ndit la mine. Se f[ceau =i glume, iar camarazii mei — mi se p[rea — nu m[invidiau prea mult. Aveam =i remu=c[ri. M[sim\\eam vinovat fa\\ de speran\\ele pe care o l[sam s[=i le puie]n mine.

Tragic]nceput pentru un don Juan...

Dar era prea t`rziu s[m[opresc]n drum. N-a= fi avut curajul — =i mi-ar fi p[rut prea umil — s[provoc o explica\\ie sincer[. Ca s[fiu drept, m[obi=nuisem cu via\\a mea nou[=i-mi era fric[s[nu r[m`n iar singur.

Acum, Irina nu se mai sfia s[r[m`n[tot timpul cu mine, invent`nd am`ndoi minciunile cu care trebuia s[=-i explice]nt`rzierile acas[. Dar mereu nimic]ntre noi. Rude, cuno=tin\\e, profesori, examene... C`teodat[,]ntr-o aglomera\\ie o str`ngeam pu\\in de m`n[, acesta]mi era tot curajul. }ntr-o zi]mi spuse: “S[]nconjur[m strada. S-ar putea s[v[d pe cineva de acas[.”

Atmosfer[periculoas[, care]ns[nu se]nregistra prin nici un semn. Nu mai =tiu, de-atunci e vreme mult[, s[reconstitui fiecare zi]n parte, acum mi se par toate la fel, probabil]ns[c[era o ad`ncire perpetu[. Obi=nuin\\a ne ajut[f[r[voia noastr[.

Vacan\\a veni tot atunci. Trebuia s[plec]n str[\\in[tate pentru c`teva luni, =i acolo aveam timpul tuturor reflexiilor. Aveam prilejul de a]nceta aventura mea. Prea pierdusem timpul... Nasul scurt al Irinei m[persecuta. }mi aduceam aminte de drumurile lungi pe str[zile m[rgina=e, apoi de toate descoperirile asupra cuno=tin\\elor ei simple; mai ales o vorb[de a tat[lui meu m[convinsese: “Cine era ur`lica ceea cu care te-am v[zut pe strad[?”

De ar fi zis “ur`ta” nu m-ar fi impresionat a=a, l-a= fi numit numai r[ut[cios. “Ur`lica” avea o impresie de adev[r care m[umilea. }ncercai

astfel de la Berlin s[r[spund tot mai rar (totu=i r[spundeam!) la scri-sorile Irinei, care veneau tot mai dese. Scria la]nt`mplare, f[r[vir-gule =i puncte (o ironizam mai t`rziu c[scrie “*genre Mallarmé*”),]nseil`nd laolalt[tot felul de idei care-i alergau prin cap. Din]n\elesul lor general, tr[geam concluzia c[m[iube=te la nebunie =i c[se plictise=te singur[.

E u=or de]nchipuit, g[seam toat[istoria stupid[. La]ntoarcere, nu am c[utat s-o v[d la]nceput. M-a z[rit]ntr-o sear[de la plafonul Ope-rei. Era cu familia, pe care n-o v[zusem]n complectul ei p`n[atunci...

“Domnule Sandu, m[a=tepta\i la ie=ire, nu-i a=a?” Am disp[rut la ie=ire, dar am]nt`lnit-o mai t`rziu. Era fatal]n t`rgul Bucure=tilor, m[mir cum nu prev[zusem de la]nceput. +i dup[c`teva repro=uri =i dup[scuze de ale mele poc[ite (m[scuzam fa\[de mine, interpret`nd]ndoielnic morală “nu vreau s-o fac s[suferă”, cu toate c[nu-mi luam nici o obliga\ie pentru mai t`rziu: de fapt, eram la= =i foarte plictisit de singur [ate), plimb[rile]ncepur[— mai]nt`i pe strada principal[=i apoi pe din dos — =i discu\iile despre familie =i despre rochii; =i apoi, intr-o sear[de lun[plin[, s[rut[rile nebune cu tot felul de demonstra\ii din partea ei. +i apoi zilele identice:]nt`rzieri pe uli\e, s[rut[ri la]ntuneric... Desp[r\irile zilnice se f[ceau tot mai greu. Tre-buia mult[imagina\ie ca s[-=i explice acas[]nt`rzierile.

]ncepuse s[pl`ng[]n fa\ă tramvaiului, =i asta]n fiecare sear[. Lumea se uita curios la noi =i mie]mi era ru=ine. Acas[, din pricina]nt`rzierilor, d[deam na=tere la ironii, =i eu nu puteam suferi ironii pe seama mea. +i timpul trecu la fel, plictisindu-m[, dezgustat de mine, regret`nd succesele la care renun\asem =i deseori av`nd remu=c[ri. M[obicinuisem]ns[, =i astfel eram zilnic cu ea. Nu mai c[utam min-ciuna cu care s[m[sustrag. V[z`ndu-m[incapabil s[iau vreo hot[-r`re, eram =i mai nenorocit. Ca s[nu pierd timpul,]ncercai s[vorbesc cu ea de pictur[sau literatur[, subiectele care m[interesau ori=ic`nd.]i dam s[citeasc[volumele pe care le studiam]n acela=i timp, =i dis-cutam mai pe urm[impresiile. De fapt, eu]mi spuneam p[rerile, iar Irina aproba. Aproba]ns[cu a=a vioiciune, c[nu-i mai sim\eam rolul

subordonat. }ntre timp, la vacan\va Cr[ciunului, am mai }ncercat o desp[r\ire definitiv[. }ntr-o scrisoare am avut curajul s[-i spun multe. }i ar[tam c[nu-i pot promite nimic pentru viitor, c[aveam de g`nd s[-mi p[streaz toata via\va independen\va. Am g[sit-o la scobor`rea mea din tren, mititic[, }nfrigurat[}n paltonul sub\ire, neav`nd curajul s[-mi ias[}nainte, cer=ind cu privirea o vorb[bun[. Ce mil[am avut de d`nsa atunci! Cum m[socoteam o brut[pentru toate planurile mele viclene! O luai str`ns de m`n[=i merser[m kilometri f[r[s[ne spunem nici o vorb[. +i m[chinuiam: “Ce trebuie s[fac, Doamne, ce trebuie s[fac?” M[durea acum sup[rarea ei, frigul care o r[zbea =i nu =tiam cum s-o lini=tesc. “Voi fi iubind-o!” Privind-o }ntreag[, sim\eam c[mi-e drag[. Am promis la urm[ca s-o }mbun: “Fac tot ce vrei!” +i apoi iar plictiseal[=i }ndoieli. I-am repetat: — “Nu m[voi }nsura, dar vei fi prietena mea cea mai bun[!”

C`nd o sim\eam mai m`hnit[, c[utam s-o entuziasmez asupra frumuse\ii naturii cu teorii fantastic de naive: “E=ti o intelectual[, vom citi, vom discuta!”

Cu toate c[nu vedeam nici un sf`r=it pentru mai t`rziu, nu-mi mai f[ceam iluzia c[e posibil[o }ntrerupere brusca[. }mi dam seama, }n sf`r=it, c[nu eram }n stare de nici o hot[r`re definitiv[.

M[resemnam cu g`ndul c[nu mi-am sacrificat dec`t prezentul (cu toate c[nu vedeam nimic pentru viitor, =i }ncetarea iubirii ei sau renun\area mea mi se p[reau oribile). Prezentul, }ns[, vedeam, era cu des[v`r=ire sacrificat. Nu mai puteam spune nici un cuv`nt altei fete f[r[s[}nt`mpin lacrimile Irinei. De altfel, nu m[mai lua nimeni }n serios. La =coal[cu to\ii m[os`ndiser[printre “aranja\ii definitiv”. Totul era a=a de limpede, }nc`t nu mai }ncasam nici m[car ironii.

}ncercai cel pu\in ca acest prezent s[fie c`t mai copios: citeam }mpreun[tot timpul, vizitam expozi\iile =i respiram melancolia parfumului de tei de pe bulevarde, }i dam sfaturi cum s[se }mbrace, cum s[r`d[, cum s[-i }ie capul, cum s[se coafeze.

Sfaturi binevoitoare de “prieteni bun”, de fapt indelicate\e. Mult am ar[tat-o, s[rmana!

Am dat examene, am f[cut excursii, am discutat, a trecut mult[vreme]n felul acesta; am sim[it emo[ii mari =i, mereu cu ea, a trebuit s[i le]mp[rt[=esc. C[utam deseori consolarea]n fiin[a ei; uneori l[crimam, alteori m[exaltam]n fa[a vreunui apus de soare.

}n ce fel a= putea descrie acest[via\[cu mici obiceiuri zilnice =i alteori cu surprize vaste! Cum nu mai f[ceam planuri de elaborare, nu mai aveam remu=c[ri. Din pricina teoriilor pe care le peroram m[credeam darnic: o educam!

}ntr-o zi n-a venit: a fost la nunta unei prietene. Mi-a povestit a doua zi toat[petrecerea, cu entuziasm pentru dans, invita[i =i muzic[.

La toate reflexiile mele nu mai era a=a de atent[ca de obicei. Citisem o carte, nu m-a]ntrebat de impresiile pe care le-am avut. Numai rochii, glume, mirele =i mireasa. Fusese domni-oara de onoare =i avusese cavaler. M-am enervat c[nu mai eram luat]n seam[=i prefera,]n locul discu[iilor intelectuale, flec[relele mahalalei. Ca s[fiu sincer, m-a durut mai ales petrecerea la care se amuzase f[r[mine. Eram gelos,]mi dam seama, =i m[sup[ram, c[ci m[g[seam ridicol. Sentimentul geloziei nu pretinde neap[rat dragostea. Eu nu iubeam, eram convins de asta. Nu f[ceam nici un sacrificiu, aveam ve=nic necazul de a fi legat f[r[voie, =i,]n genere, m[plictiseam. +i totu=i, atunci, l`ng[Irina povestind viori petrecerea, am suferit. }mi trebuia o r[rzbunare imediat[. Am urcat-o]ntr-un automobil]nchis =i am tras perdelele. Pe drum]mi vorbea despre nunt[.

Am ajuns la o cas[de petreceri cunoscut[=i obscur[]n acela=i timp.

Am cerut de m`ncare =i-mi aduc perfect aminte de ni=te varz[ro=ie.

Apoi am dezbr[cat-o pe]nctetul,]nt`rziind la s`nii goi, pe care ii cuno=team mai de mult. N-a protestat o clip[, nu s-a revoltat =i n-a f[cut nici gestul ced[rii amoroase.

A sc`ncit doar, =i,]n]ntunericul care se l[sa,]i vedeam ochii mari deschi=i, sfor`ndu-se s[vad[tot ce se petrecea cu d`nsa. Probabil c[nu era curiozitatea, ci mai mult frica. La]ntoarcere mi-am exagerat

r[ul pe care mi-l f[cuse vinul b[ut ca s[m[pot duce de-a dreptul acas[, c[ci b[nuiam c[dup[un act a=a de mare erau necesare tot felul de mul\umiri =i de efuzii sentimentale care m-ar fi]nt`rziat pe drumuri. Irina mi-a dat astfel drumul,]ncerc`ndu-se s[nu pl`ng[=i trime\`ndu-m[singur[ca s[m[]ngrijesc. Plin de mil[pentru gestul ei — =tiam c`t pl`nge la desp[r]irile obicinuite — am l[sat-o totu=i. Probabil c[par grozav de hain. Cred c[oricine, de =i-ar exprima sincer vagile impresii, ar ajunge la acelea=i rezultate. De obicei sunt cu to\ii de rea-credin\[=i nu-=i recunosc sl[biciunile. Pentru mine,]ns[=i aceast[sinceritate scrupuloas[=i]ncercare de analiz[lucid[nu este o scuz[? Vina mea depinde de punctul de vedere din care era privit[. Irina era destul de mare ca s[=i dea seama de actele comise =i nu protestase]n nici un fel. N-o min\isem niciodat[asupra viitorului: voiam s[-mi p[strez libertatea. Ca prieten]i f[g[duisem totdeauna ajutorul. Eram]n tov[r]=ia ei pe c`t puteam =i nu m[g`ndeam s[m[sustrag vreodat[.

Nu aveam nici o preten\ie de nici un fel, =i m[rturisesc c[nu f[r] pl[cere am dat leg[turii noastre o nou[putin\[de]mprosp[tare. Dac[nu eram]nc[peste m[sur[de]nfierb`ntat, nu eram eu de vin[. Sunt vinovat, dar a mea este singura aventur[din lume? Aventura nu mai revolt[pe nimeni acum.

Probabil c[m[iubea =i nu-=i precepe\ea darurile. Trebuia imediat s[m[sacrific? De altfel, nu renun\asem la orice planuri pentru mai t`rziu?

Odat[]mi spusese: “Cum suntem v[zu\i tot timpul]mpreun[, de ce nu vii acas[la mine s[faci o vizit[? Asta i-ar asigura pe to\i. E=ti un copil =i n-or s[te cread[periculos.”

M-am dus cu toat[timiditatea mea, din curiozitate.

O cas[cu trei etaje, sub\ire =i]nalt[ca un joben, cu o scar[]nv`rtindu-se]n loc, p[s]ri =i oameni peste tot.

Voci care]ntrebau de la acoperi= la pivni\[: “Cine-i acolo?” Apoi un tril de pian =i apoi o ocar[care n-avea]n\eles. }nso\it de Irina, am

intrat]ntr-un salona=, =i, la intrarea mea, am auzit cele patru u=i ale camerei]nchiz`ndu-se]n grab[.

Am]nceput conversa\ia, jenat. Irina m[]ncuraja. “Nu te speria, a=a e la noi!” Apoi, pe r`nd, au intrat, membrii familiei. *Madame* Lisa, cu o rochie *beige* cu tren[, cu *evantail* =i coafat[“Pompadour”, cu obrazul de 60 de ani vopsit gros, mereu cu vorba “Noi, femeile”... Apoi *madame* Cleo,]ncorsetat[=i cu s`nii pepeni, examin`ndu-m[cu *pince-nez-ul*; apoi *madame* Aspasiu, sub\ire =i nesf`r[it[,]ntoars[ca un cinci. Se vorbea: “*Mon Dieu!*” — “*C'est epatant!*” “Noi, femeile!” — “Vai, cum zici!”... “]i-aduci aminte!”... “Asta nu se cade!”

M-a privit fiecare]n felul ei: *madame* Aspasiu se sub\ia, *madame* Cleo se]ngro=a, *madame* Lise z`mbea gra\ios. Apoi ap[ru =i Michel, tat[] Irinei, c[]pitan pensionar.

Era gros, cu c[]raea]n mijloc, cu gu=a proeminent[prin gulerul tare r[]sfr`nt. R`dea =i f[]cea pe glume\ul, =i cucoanele]ntreureau ciripind: “Vai, cum spui, Michel! U\i c[suntem =i noi de fa\! Noi, femeile!” Totul era ridicol =i amuzant. Nu]n\elegeam nimic, z`mbeam =i aprobam. To\i vorbeau laolalt[=i nimeni nu]n\elegea ce spune cel[]alt. P[]reau mai multe gramofoaane puse]n mi=care deodat[, cu pl[]ci diferite.

Michel deveni impudic, =i cum femeile se revoltau, se enerva c[] i se stric[efectul povestirii. Vocile se ridicau. Am fost luat ca martor.]n acela=i timp, la u=[]ncepur[]]tr[]turi diferite.

T`n[]rul Grégoire, galben =i unsuros ca un sparanghel fiert,]=i f[]cu apari\ia:

Tante Eliza scuz[: “Grégoire ador[animalele!” Nu puteam pricepe gradele de rudenie ale fiec[]ruia. Aveam impresia c[] stau cu to\ii]n camera aceea. Grégoire]nterupse cu un aer autoritar: “N[]prasnici zgomot!” Apoi, ca =i cum i s-ar fi]nmuiat enervarea, c[]zu ca o hain[pe un scaun.

Convorbirea continu[, suvenirurile circulau, reflexiile melancolice fumegau. R`sul gros al lui Michel re]ncepu. La fiecare izbucnire i se zguduia tot stomacul. Picioarele umflate stau dep[]rtate unul de altul =i i se vedea coada jachetei pe sub scaun b[]]b[]nindu-se.

Ap[rur[atunci dou[gra\ii tinere. Domni=oarele Riri =i Coca,]n *rose* =i *bleu*. “Porumbi\ele noastre!”

“R[zboiul de la 77”. “Las[, Michel, s-a terminat cu eroismul!” Riri]ncepu la piano o roman\[, cu m`na st`ng[trec`nd peste m`na dreapt[. Ce oi fi g`ndit eu atunci? Nu mai \iu minte. La un moment dat, =tiu c[socoteam, m[sur`nd din ochi pulpele rotunde ale lui Michel, dac[ar putea pune un picior peste cel[lalt. Grégoire numai din c`nd]n c`nd spunea c`te o vorb[: “Fantastic!” “N[prasnic!” “Bombastic!” }=i]nt[rea astfel moliciunea galben[prin cuvinte energice.

Am plecat cu fric[s[nu strivesc p[s[rile =i oamenii, ame\it,]nv`rtindu-m[pe scara]nv`rtit[, pe c`nd, pe deasupra capului meu, re]ncepuser[conversa\iile dintre pod =i pivni\ [. }n poart[, Irina]mi spuse: “A ap[rut luna!” Vorba mi se p[ru f[r[nici o noim[.

Irina vorbea deseori de rudele ei =i totdeauna le critica sau se amuza pe socoteala lor. Nu o dat[punea]n mi=care scene hazlii. Am avut nedelicate\a,]n fa\a complectei ei]ng[duin\e, s[r`d din ce]n ce mai tare.

“Ce curios lucru: to\i ai t[i au ceva str`mb]n ei. Poart[haine demodate =i sclipitoare, amestec[rom`neasca cu fran\uzeasca]ntr-un mod caraghios. Tu singur[din to\i e=ti precis[, ai sim\ul propor\iunilor, n-ai fost influen\at[de cas[, de oameni =i de p[s[ri!”

Irina sur`se m[gulit[=i primi vorbele mele ca pe un compliment.

Timpul trecea, scenele se repetau]ntocmai. Irina]mi suporta firea. Nici una din speran\ele sau din deziluziile mele n-aveam delicate\a sau n-aveam t[ria sa i le ascund. Nu eram nici copil, nici om]ntreg, =i transformarea aceasta aducea cu sine o stare nesigur[, entuziasm, planuri, petreceri =i apoi =ov[ial[, ne]ncredere, disperare. Prezum\ios peste m[sur[, fiecare insucces m[istovea. Era pe timpul c`nd]ncepea s[m[tulbure]n\elesul mor\ii, la care nu m[g`ndisem p`n[atunci dec`t cu u=urin\[, =i m[deprindeam cu greu cu aceast[idee. Irina suferea toate toanele mele. O pedepseam amarnic de orice mi se]nt`mpla, o umileam, o dispre\uiam. G[seam cuvinte savant combi-

nate care s-o doar[. De la tat[1 meu, care]njura birj[re=te, =i p`n[la mine, care c[utam =i]n m`nie s[m[exprim interesant, era un progres mare. C`nd o vedeam a=a de ab[tut[, m[cuprindea mila, =i o t`ram cu aceea=i frenezie spre camera unde ne]nt`lneam de obicei, =i acolo ne gr[beam sa ne]mbr[\i=[m p[tima=, ca s[nu mai avem vreme s[ne g`ndim la ceea ce a fost. La urm[pl`ngeam]nceti=or, =i Irina m[m`ng`ia ca o sor[. Atunci m[recuno=team incapabil de a duce via\a singur, =i nimeni altul nu m[putea potoli mai bine ca Irina. +i bucuria, tot a=a de intens[, mi-o rev[rsam tot asupra ei. R`deam copil[re=te, fugeam f[r[s[-mi pese de nimeni pe strad[, f[ceam planuri, pline de fantezie, =i fata se l[sa]n voia fericirii mele. Aveam]ncredere]n mine atunci, =i, la bra\ cu Irina, visam succese cu altele...

Cu toate lacrimile Irinei, care izbucneau zilnic]nainte a celei mai scurte desp[r\iri, cu toate]mbr[\i=[rile ei]nfrigate, uneori eram nefericit din cauza ei chiar. Astfel de]nt`mpl[ri erau]ns[rare, fie c[ea le pricinuia numai uneori, fie c[eu, \in`nd-o tot timpul l`ng[mine, nu-i dam prilejul. M-am indignat intr-o zi c[a putut prelungi o discu\ie cu mediocrul X. Irina, la argumentele mele, spuse: "Ai dreptate, eu nu-mi d[deam seama!" Cu un astfel de r[spuns de femeie — =i deseori veneau astfel de r[spunsuri din partea Irinei — nu erai sigur de nimic. Aveam vag intui\ia c[toate teoriile mele asupra vie\ii, a naturii sau a artei, aprobate cu at`ta grab[=i]mp[m`ntenite imediat, nu fuseser[dec`t ni=te monologuri, Irina neav`nd dec`t rolul s[-mi]ntre\ie elocin\ia, rolul confidentelor din tragediile clasice.

Am f[cut o excursie de elevi, =i am avut multe peripe\ii =i nedumeriri. Amicii erau, unii, de cea mai proast[calitate. Fete cu vorbe greoaie =i gesturi la fel. Schimbau]ntre ele zilnic cele c`teva rochii =i cei c`\iva ciorapi pe care-i aveau. E ridicol s[vezi aceea=i bluz[ro=ie cu panglicu\e colorate, ornamentate preten\ios, ap[r`nd]n fiecare zi pe alt trup. M[indignam c`nd vedeam c[Irina las[s[i se schimbe hainele]n felul acesta. "Dac[mi le iau ele, ce vrei s[fac!" B[ie\ii se]mb[tau, glumeau grosolan =i \ineau la mese interminabile discursuri. Unul

din ei p[ruse Irinei bine. “Cel mai bine dup[tine!” Iar deoarece eu, la]nceput, m[jenasem s[stau numai cu d`nsa, Irina se]mprieteneise cu cel[]alt. A trebuit s[-i ar[t cum avea be`ia vorbelor, cum ad[uga spume =i floricele la fiecare cuv`nt =i cum, la masa oficial[care ni se d[dea, arunc[]n mijlocul perora`iei un “cu v`rf =i str[]lucit]ndesat!”

Toate acestea]mi ar[tau gustul prost al Irinei =i c[, de nu m-ar fi]nt`]nit]nt`mpl[tor pe mine, ar fi g[sit cu u=urin\ pe altcineva pe care l-ar fi admirat. La fel gust prost a ar[tat =i c`nd am c`ntat la pian mai mult ca mediocru, spre admira`ia celorl[]vi nepricepu`i, =i apoi c`nd, r[ma=i singuri, Irina avu o criz[de lacrimi nebune de umiln\ =i de admira`ie pentru priceperea mea vast[. Cuno=team destul de bine muzica, ca s[=tiu ce prost c`ntasem, dar laudele ei]mi f[ur[]pl[cere =i nu am tras imediat concluzii rele. De atunci, Irina spunea despre mine, ca =i despre to`i cei care]i erau simpatici — “Sandu c`nt[dr[]gu\ la piano!” Dup[at`tea c[r`vi citite =i comentate]mpreun[, se mul`umea cu astfel de formul[ri rudimentare, care nu]nsemnau nimic =i care demonstrau nepriceperea ei complect[.

]n preajma tuturor — =i to`i r[]uvoitori — f[cusem cele mai mari]mpruden`e. Curios, dorin`a de a-mi p[]stra independen`a persista totu=i]n mine =i]mi era tot a=a de ur`t s[-mi leg existen`a]ntr-o aventura mic[. Ridicolul de a m[vedea suspectat de al`ii pe care-i socoteam inofensivi =i mai ales ironizat m[chinuia. Dar groaza de a r[m`ne singur =i de a vedea pe Irina cu al`ii m[f[]cea s[suport orice ridicol. Astfel, la bra` cu d`nsa, f[]ceam un col\ separat, c[ut`nd doar s[-l mai atenuiez, aduc`nd]ntre noi pe inofensivul Niki Mihail. Trio caraghios, la care ne pretam cu to`ii — Niki =i Irina, din incon=tien\[, eu din nemernicie.

Deseori mi se]nt`mpla s[m[]plictisesc cu Irina, dar asta nu ne oprea s[fim mereu]mpreun[=i s[ne p[r]sim cu greu. Neputin`a de a o avea]n voia mea]mi]mboldea dorin`ele. De]ndat[ce nervii se discordau, temerile de a nu fi descoperi`i veneau, =i mai ales plictiseala de a r[m`ne cu ea c`nd nimic nu m[mai tenta, cu tot trupul

fraged =i gol de l`ng[mine. Atunci nu =tiam ce s[-i mai vorbesc =i m[sim\eam r[u]n camera str[in[.

Cu perversitate]mi preg[team plecarea, ca ea s[nu simt[plic-tiseala =i indiferen\a mea, c`nd voiam s[p[r[sesc camera dup[o or[, eu, care]nainte de a intra, dorind-o,]i promisesem c[vom sta patru ore]mpreun[. Cugetam minciuna pe]ndelete, =i printr-o jum[tate de vorb[reflectam c[ceasul meu]nt`rzie, c[timpul trece f[r[s[ne d[m seama, c[aveam presupunerea c[cineva ne p`nde=te intrarea. Pl`ng`nd, Irina]nt`rzia pe c`t putea plecarea. C`nd se hot[ra s[se]mbrace, era]ncovoiat[ca la o veste rea.]mi p[rea r[u, =i]n strad[nu =tiam ce s[fac ca s[-i readuc veselia.

Irina nu a fost niciodat[convins[c[eu \in la ea. Nu f[ceam nici un sacrificiu, nu renun\am la nici un spectacol numai pentru a r[m`ne cu d`nsa =i nu o puteam min\i cu totul.]i =i spuneam r[spicat c[nu o voi lua de nevast[. Pretextam, pentru ca s-o]mbl`nzesc, o teorie asu-pra temperamentelor artistice, din care voiam s-o conving c[f[ceam parte. Un astfel de temperament trebuia l[sat]n voie =i nu trebuia]nl[n\uit cu obiceiuri burgheze. Ba izbucnea]n lacrimi: "Dar dac[eu nu m[pot lipsi de tine!" Atunci tot a=a de pervers, dar cu sufletul]n acela=i timp plin de p[rere de r[u pentru durerea ei, o pov[\uiam s[aib[voin\ a s[m[uite =i s[se distreze cu al\ii. Imediat ce s-ar fi distrat, a= fi suferit. Odat[, familia Irinei i-a g[sit chiar un candidat, la \ar[, la o m[tu=]. C`nd mi-a spus Irina, r`z`nd, istoria, am trimis-o s[-l vad[=i, dac[se poate, s[-l accepte. La]ntoarcere mi-a povestit toat[prostia candidatului =i eu m-am amuzat cel dint`i.

(Am trimis-o ca s[]ncerc s[g[sesc o modalitate de a sc[pa de ea,]n acela=i timp, s[-i v[d repulsia fa\ de al\ii =i]ntoarcerea ei =i mai nebul[spre mine.)

]n imposibilitatea de a g[si vreo sc[pare, Irina se g`ndea deseori la moarte,]n momentele desp[r\irii m[rturisea sc`ncit, f[c`ndu-m[sa l[cr[mez eu]nsumi: "+tii cum a= vrea s[mor, Sandule!" Nu mai =tiu c`nd a spus pentru prima oar[Irina astfel de vorbe =i nici c`nd

le-a transformat, d`ndu-le un sens nou: “Eu o s[m[omor!” }mi dam seama c[de la cuvinte la fapt distan\va era enorm[, dar astfel de evenimentele, oric`t de rare, se]nt`mpl[totu=i, =i uneori era a=a de complect[tragedia ei]ntip[rit[pe toata fiin\va, c[o sim\eam]n stare de orice. Aceast[stare i-o producea ne]ncrederea pe care o avea]n viitor. (Eu nu-i promiteam nimic, dimpotriv[, o consolam doar spun`ndu-i c[]ntotdeauna voi trece pe la ea =i a= fi f[cut-o, c[ci n-a= fi avut curajul s-o p[r[sesc c`nd a= fi =tiut-o nenorocit[.) Aceasta ne]ncredere era o hran[ve=nic[=i un ve=nic motiv de explozie la desp[r]irile noastre de fiecare sear[. Nu =tiam cum s-o conving c[]ns[=i dragostea ei pentru mine o oprea s[fac[a=a ceva, deoarece =tia ce nevoie aveam de ea. Eram deseori trist, =i atunci o chemam s[m[consoleze. Atunci Irina nu m[mai amenin\va c[se omoar[. Vorbea despre viitorul ei cu o oarecare lini=te.

Ad[uga doar —]ns[ca ceva normal: “Nu m[omor, fiindc[nu m[la=i tu!” +i de c`te ori eram]mpreun[l`ng[vreun pericol — deasupra unei st`nci]n excursii — o sim\eam mi=cat[,]=i uita vorba =i privea]n spa\iu. Pricepeam c[se petrecea ceva anormal]n ea. De cele mai multe ori vedeam clar ce o zbucluma pe Irina, uneori]ns[nu]n\elegeam bine, fie c[]n ea se petreceau lucruri neobi=nuite, fie c[firea mea curioas[, nesuprapun`ndu-se pe starea ei normal[, o f[ceau s[mi se par[ciudat[(c[ci eu nu puteam p[rea fa\ de mine ciudat, fiind deprins cu sinuozit[vile mele, care mi se p[reau normale).

Astfel, poate din pricina mea, ap[rea Irina tulbure =i ne]n\eleas[. Zbucliumul ei era a=a de spontan c[nu-l b[nuiesc nesincer.

]ntr-o zi vorbeam, b[t`ndu-mi joc de fetele b[tr`ne =i, ca s-o chinui, am ad[ugat, f[r[vre o schimbare a vocii, ca s[cread[c[glumesc sau c[sunt numai r[ut[cios =i astfel s[=i preg[teasc[un r[spuns: “Tu ai s[r[m`i fat[b[tr`n[“ — “Asta pentru nimic]n lume!”

La o nou[]ntrebare, de data asta sincer[, c[ci eram prea]ndurerat ca s[nu fiu sincer: “Dar ce o s[faci?”, nu-mi r[spunse nimic, dar nici nu fu]n stare s[repare ceva. Ce rost a avut vorba aceea (sau ce rost a avut]ntrebarea mea)? +i asta dac[nu la]nceputul dragostei, totu=i, pe c`nd mai pl`ngea]nc[cu aceea=i dezn[dejde.

Se g`ndea c[]n cele din urm[tot o s-o iau? Sau dragostea ei pentru mine n-o]mpiedica s[-i fac[, m[car uneori, =i mici socoteli pentru mai t`rziu?

]n ce constau mai t`rziu u=urin\ele Irinei? }ntr-o vorb[pe care i-o spuneam deseori, f[r] s[b[nuiesc ce adev[rat[era:]n a nu conta niciodat[pe d`nsa. Cu toate c[aceasta privea numai lucrurile ne]nsemnate, totu=i]ndoielile mele subzistau.

Un exemplu: una din preten\iile mele era s[vie exact la]nt`lniri (ceea ce era destul de greu pentru ea, care sta departe). Reu=eam s-o fac s[fie exact[, dar]ntotdeauna aveam impresia c[are grij[de a nu]nt`rzia numai spre a nu provoca m`nia mea. Scuzele ei umile la cea mai mic[inexactitate nevoit[]mi f[ceau mil[. Nu puteam]ns[renun\la la preten\ia mea: sim\eam c[imediat ce nu s-ar teme, ar veni f[r] nici o ordine, m-ar face s[a=tept ridicol, =i nu mi-ar face pl[ceea dec`t]n cazuri cu totul speciale, c`nd m-a= fi pl`ns, =i numai pu\in[vreme dup[pl`ngerea mea,]nainte de a uita din nou.

Nu contam pe d`nsa, mai ales c`nd o rugam de ceva care nu i se p[rea c[mi-e necesar neap[rat. }mi pl[cea s[discut cu ea literatur[sau art[, chiar dac[nu f[cea dec`t s[-mi repete p[rerile, =i asistam, ascult`nd-o, la propriile mele g`nduri. }mi pl[cea s[se ocupe =i ea singur[, fie c[a= fi voit o dezvoltare a personalit[\ii ei, fie c[a= fi voit s[ad`neasc[vreun autor pe care-l cuno=team superficial, =i la care, ocupat aiurea, nu puteam s[]nt`rzii. Ea mi-ar fi]ntreit cuno=tin\ele, f[r] s[fiu nevoit s[m[ocup special.

Dar observa\iile ei erau a=a de disperate,]nc`t nu puteam armoniza nimic. C`nd plecam undeva,]i l[sam un plan de studii, ea trebuia s[-mi scrie observa\iile =i nu-mi scria niciodat[despre asta]n fierbin\eala r`ndurilor pasionate sau numai oarecare, iar la]ntreb[rile mele repetate se mul\umea numai cu generalit[\i (“foarte interesant” sau “nu-mi prea place”), care m[enervau.

La]ntoarcere, constatam c[nu lucrase aproape nimic, c[]n fiecare zi i se]nt`mplase c`te un accident care s-o opreasc[, =i c[ceea ce cetise fusese]n fug[, f[r] de nici un sistem.

Nu-mi pl[cea la Irina nici u=urin\ a cu care vorbea despre oameni,]mp[r\ind repede acel “e dr[gu\” sau “e antipatic” sau “e bine, vorbe=te fran\uze=te”, care ar[tau c`t de superficial[=i c`t de egal[tuturor fetelor era]n judec[vile ei. Uneori, c`te o exclamare de a ei venea a=a de pe nea=teptate =i]n a=a contradic\ie cu temperamentul meu, pe care presupuneam c[-l cunoa=te cel pu\in]n tr[s\turile lui generale,]nc`tr[m`neam uimit. Unul din cele mai puternice sentimente pe care le aveam era acel al cinstei (excep\ie]n dragoste), pe care-l]m-pingeam la exces, =i pentru care aveam toate scrupulele. De aci, o ve=nic[persiflare a moravurilor celorlal\i =i de cele mai multe ori dez-gust. Poate c[totul pornea din acela=i instinct de a m[diferen\ia =i de a avea motivele unor noi m`ndrii personale. Nu admiteam deci nu numai necinstea f[\i=], dar nici aranjamentele cele mai nuan\ate care sunt]n obiceiul celor mai cinsti\i dintre noi. Irina, bine]n\eles, c[oric`nd,]mi]mp[rt[=ea p[rerile. Fuseser[sute de discu\ii =i tot-deauna r`se se =i ea, batjocorise =i ea, despre\uisse =i ea. Asta n-o]m-piedecase odat[s[m[]ntrebe f[r[de nici o]ndoial[: “Prietenia mea Florica (o prieten[oarecare, pe care abia o suportam) e amenin\at[la profesorul X, camaradul t[u de =coal[. Insist[tu s-o treac[!”

Si,]n momentul c`nd]mi ar[tam indignarea =i m`hnirea ad`nc[, v[z`nd c[at`tea discu\ii fuseser[zadarnice =i at`tea momente de]n\elegere]ntre noi, o fars[— c[ci ea nu f[cuse dec`t s[m[aprobe =i s[m[repete f[r[vreo convingere proprie, c[mai ales m[l[sasem prins de această[glum[— ea adaug[=i mai incon=tient: “Bine, =tiu c[nu trebuie s[faci de astea *pentru nimic]n lume*, dar credeam c[pen-tru mine e altceva!”... R[spuns de femeiu=c[...

Mi-aduc aminte c[i-am f[cut o moral[lung[de un ceas, =i]n momentul c`nd i-o f[ceam sim\eam ce inutil[e această[moral[, ce ridi-col[, nu numai pentru c[era imposibil de schimbat ceva din fiin\ a Iri-nei, dar =i pentru vorbele mele]nse=i, care nu se mai ispr[veau, repe-tau acelea=i lucruri, eram banal ca cele mai banale pagini de moral[de prin clasele primare; nu aveam nici o convingere de a schimba ceva ca s[dau o via\[vorbelor, sau poate aveam chiar indiferen\ a dup[unul

din instinctele mele ciudate de a-mi fi brusc indiferent un fapt pentru care lucrasem, la care visasem ani de zile, de a m[persecuta brusc,]n miezul unor g`nduri, pe care le crezusese primordiale, o pr[jitur[colorat[pe care n-o puteam s-o alung din minte cu c`t m[]nc[p[\\nam mai mult s-o uit, con=tient]n acela=i timp c[m[amuz, neput`nd-o s-o alung. +i totu=i, continuam cu persecu\\ia spre Irina, pe care mi-o]nchipuiam distrat[, plictisit[, enervat[, doritoare s-o las mai iute]n pace, cu pl[cerea de a m[sim\\i =i a ap[rea caraghios, pl[cere egal[cu aceea c`nd, fiind de obicei bun, faci f[r[nici o pricin[r[u unui animal la care \\ii, numai ca s[te sim\\i r[u, s[te dispre\\uie=ti =i s[-\\i strici o reputa\\ie la care lucrase=i cu trud[=i de care te sim\\eai m`ndru.

Mereu nici o scrisoare.

Un vis... M[g[sii deodat[]ntr-o bisericu\\[de mahala. Acolo, o nunt[umil[=i tot lume cunoscut[, ocupat[toat[ca s[dea impresia unei nun\\i mari. }ntr-un col\\ Niki Mihail]=i rezimase capul pe g`tul de cocost`rc =i,]n mijloc, mirii: domnul, rotofei, f[cut cu peni\\a rond[; al[turi, Irina, dizgra\\ioas[]n v[luri albe, gesticul`nd dizgra\\ios, vop-sit[cu ro=u pe fa\\a ei ro=ie. O sim\\eam c[joac[un rol =i c[-=i permite chiar s[fac[exclam[ri sau gesturi ridicole ca s[impresioneze pe cei care g[seau prezen\\a ei acolo nefireasc[. Dup[ce acceptase totul, nu numai faptul, dar =i exhibi\\ia lui]n toate detaliile, acum i se p[rea, din scrupul pentru trecut, c[n-ar trebui s[r[m`n[calm[. Din c`nd]n c`nd arunca chiar c`te un r[spuns nervos vecinului conciliant. Rudele toate]n preajm[, cu demnitate. C[rarea impecabil[a lui Michel se prelungea, lat[=i alb[prin p[rul negru, sticlos de pomad[. Apoi un pop[pi\\ig[iat a]nceput *Isaia d[n\\uie=te*, =i au]nceput cu to\\ii s[se]nv`rteasc[dup[vocea lui. Tot mai repede =i mai dizgra\\ios. Irina =optea mereu vecinului: "Ah, cum m[enerveaz[!]" }n mers, voalurile i se deranjaser[. M[g`ndeam cum s[m[r[zbun... S[-mi fac apari\\ia brusc acolo. Dar cum?...

Sufeream]ngrozitor, dar preferam orice, numai s[nu fiu ridicol. Tot atunci aten\\ia]mi fu atras[]n alt[parte, pe obiectul din mijloc,

În jurul c[ruia se d[n]uia. Mi se p[ruse la]nceput o mas[, dar era un catafalc. (Vis melodramatic, stupid,]ns[care m[face =i acum s[tremur.) +i pe el, printre c`teva flori, cu ochii]nchi=i, cu gura deschis[, cu nasul c`rn, iar [=i Irina. V`n[t], umil[, =i mic[, tocmai ca atunci c`nd o alungam acas[=i ea se \linea dup[mine. F[r[mi=care, acolo, din pricina mea... Nu puteam s-o v[d dec`t uneori, ceilal]i treceau mereu primprejur =i-mi]mpiedeau vederea. Treceau tot mai repede =i m[miram cum de nu ame\esc. De la o vreme au]nceput s[\op[ie. +i la un moment dat — =i m[asigur c[asta e nemaipomenit chiar =i]n vis, — *le-am v[zut pe am`ndou[deodat[*. Una ro=ie, dizgra\ioas[, cealalt[neagr[,]n\epenit[.

M-am trezit \ip`nd. Imaginile erau a=a de puternice, c[le-am v[zut]nc[=i treaz. A trebuit s[-mi]nt[resc toat[judecata ca s[m[potolesc. Nu se poate s[fie a=a. Acea=i persoan[de dou[ori deodat[, asta nu se poate. A=]n\elege s[se fi m[ritat, chiar din motive u=uraticе. S-a deprins cu altul, sper[s[]nceap[alt[via[, cu toate c[repede s-au mai petrecut toate. Dar s[fi f[cut nunta la biseric[, adic[s[dea amploare unor lucruri pe care trebuia s[le lase]n c`t mai mare obscuritate pentru ea =i pentru al]ii, asta nu cred. O cred astfel]n stare de vicii fundamentale =i mi se par imposibile anumite chestiuni de detaliu. Nu pot s[m[explic bine, dar sunt convins c[to]i care ar cunoa=te perfect situa\ia ar judeca la fel.

Fac sfor\ri s-o reconstituiesc ca s[pricep ce a f[cut. Caut acum din memorie s[refac scenele dintre noi,]n toate nuan\ele — c[ci mai cu seam[nuan\ele pot tr[da adev[rul. S[dau exact[]nsemn[tate unor vorbe pe care nu le-am ad`ncit atunci dec`t vag, pentru c[atunci nu m[interesau dec`t rareori, c`nd aveam vreo nemul\umire sau c`nd nervii mei m[chinuiau mai ascu\it. S[aflu adev[rul dup[ni=te fr`nturi de adev[r care pot fi interpretate]n at`tea feluri. Greutatea vine mai ales din neputin\a de a putea clasa toate amintirile. Sunt doar vorbe, priviri, interjec\ii care nu se leag[de nici un eveniment. Nu =tiu]n ce ordine s-au produs ele, =i astfel nu voi izbuti s[dau o consisten\

precis[descoperirilor mele. Voi forma o fiin\ static[compus[din sute de exclam[ri tr[d[toare, care s-au petrecut]n timp.

}n definitiv, Irina poate a evoluat. M-a iubit la]nceput mult, =i apoi g`ndul c[trebuie s[se aranjeze]ntr-un fel i-a]ncol\it, i-a]nmuia dragostea =i la urm[a invadat-o complect. Deci sentimentele ei au fost]n ve=nic[mi=care. +i nici evolu\ia nu s-a f[cut mecanic.

Au fost reveniri, remu=c[ri, apoi din nou hot[r`ri de eliberare. Ezit[rile perpetue complic[extrem chestiunea. Memoria mea nu poate s[aranjeze trecutul. (Opera lui Proust e o dovad[de memorie prodigioas[. Cu c`t mai complicat[ar fi fost din punct de vedere psihologic dac[memoria lui ar fi fost defectuoas[! Dar n-ar fi putut =ti adev[rul, =i numai adev[rul intereseaz[]n anumite ocazii.) Arunc`nd la]nt`mplare tot ce-mi aduc aminte despre d`nsa, formez o fiin\[stranie din cauza prea multor apuc[turi contradictorii =i suprapuse. Nu imposibil[, c[ci]n via\[toate sunt posibile. Oamenii sunt f[cu\i din p[m`nt netrecut prin sit[, au fost lucra\i]n grab[. Nu mi se pare c[rezultatul la care voi ajunge va fi lipsit de via\].

Aud respira\ia Irinei, nu =tiu numai dac[aceasta va fi Irina adev[rat[, =i asta a= vrea s-o =tiu. +i mereu]ncep cercet[rile mele de la cap[t, cercet[ri zadarnice, care nu vor duce la nici un rezultat, dar la care nu am t[ria s[renun\. Cum s[=tiu adev[rul asupra ei c`nd nu =tiu adev[rul asupra mea? +i eu m[am la]ndem`n[, m[=tiu sincer fa\ de mine, =i]n acela=i timp m[analizez pasionat =i f[r]]ntrerupere de c`nd m[cunosc. C`nd m[g`ndesc, v[d ce gusturi mereu contrarii am avut]ntotdeauna. De-mi citesc jurnalul de zi al c`torva clipe din via\ a mea, vad c[uneori sunt mul\umit =i alteori disperat, uneori mi-e mil[de ea =i alteori o ur[sc =i alteori nu m[intereseaz[. Cum s[disting din tot ce a spus ea ce e sincer, c`nd eu nu sunt sigur dac[reflexiile mele nu sunt pornite din ciud[sau din remu=care, =i c[n-o judec pe r`nd sau cu excesiv[]ng[duin\ sau cu excesiv[severitate. Nu =tiu dac[tot chinul meu se nume=te dragoste sau amor propriu... Dac[mi-ar p[rea r[u s[aflu c[a murit... Nu =tiu]n c`t

timp m-a= consola dac[a murit =i]n c` t dac[m-a]n=elat. Cred]ns[c[dac[a= afla c[totul n-a fost dec` t o glum[, a= fi fericit pentru o clip[. Mi-a= destinde nervii, m-a= odihni. Apoi, cu d` nsa, iar a=]ncepe s[m[plictisesc groaznic, cum m-am plictisit tot timpul. Sau poate]ntre doi care se cunosc total, care au terminat de a gunguri amorul =i care]l practic[la ore fixe, ca]ntr-un menaj autentic, plictiseala este inevitabil[? Sau port cu mine aceast[plictiseal[? Sau numai sunt sugestionat de ideea asta? Sunt incapabil de dragoste proasp[t[]mureu re]nceput[, cu toate c[mintea mea o viseaz[]ntotdeauna. M[duc cu mine =i nu m[cunosc, cu toate c[m[observ cu o grij[mig[loas[=i trud[inutil[. Vreau s[pricep pe al\ii! M[mir cum pot suporta s[t`r`i cu *mine*, pretutindeni, pe **mine**, str[]nul. +i uneori acel str[]n e bl`nd, agreabil, dar alteori e odios cu egoismul lui. +i eu]l port mereu cu mine...

Sfinxul]n\epeni pe nisipuri (c`rn ca =i Irina),]ncrunat, cu buza at`rn`nd, pare c[p[streaz[un secret din pricina t[cerii lui]ndelungate. Oamenii vorbesc tot timpul. Dac[ar fi]nregistrat pe discuri tot ce spun zilnic, te-ai]ngrozi de at`ta pierdere de vreme, =i mai ales de at`tea contraziceri. Leg`nd toate vorbele din timp de o lun[te-ai crede]ntr-un haos. Te-ai]ndoi de preten\ia noastr[de a te crede organic =i de a-\i da limite. Ar trebui s[degajezi — imens[dificultate — ceea ce-\i apar\ine personal de ceea ce e omenesc. O munc[invers[de cea pe care o faci]n art[. Acolo cau\i generalit[\i =i aci le dai la o parte. Nu m[intereseaz[prin ce sem[n cu al\ii, ci prin ceea ce difer. A= g[si pe discul gramofonului meu imaginar tot felul de exclam[ri momentane, mereu contrare =i idioate: “mi-e foame, mi-e sete, mi-e frig, mi-e cald”, sau “supa te]nc[lze=te, friptura e prea ars[, pr[jitura prea dulce”, mici exclama\ii necesare, se va zice, totu=i num[rul lor mare e sinistru. Unul f[cea socoteal[asupra bunicii lui, buna menajer[, c` t a dormit]n via\ =i c` t a m`ncat. Chiar c`teva zile]n =ir n-a f[cut dec` t s[sune pe slugi. Cu to\ii spunem fraze goale =i inutile de milioane de ori. C[ci e inutil s[spui c[\i-e foame c`nd ai m`ncarea

gata regulat la aceea=i or[. S[c[ut[m s[degaj[m din acest lest ce e caracteristic unui anumit om care ne intereseaz[=i]i apar\ine]n mod special. De altminteri, chiar =i acele exclama\ii pot servi. Num[r`ndu-le =i compar`ndu-le, vei putea zice: A e mai m`nc[cios ca B. A e cel mai m`nc[cios din to\i cei o sut[pe care i-am cercetat. Cu toate c[concluziile pot fi defectuoase. }ntr-adev[r, un om poate s[m[n`nce mult =i s[nu spuie la fiecare moment “mi-e foame”. +i invers, altul se poate t`ngui toat[ziua, tocmai pentru c[nu are ce m`nca. Oricum, un om e tot a=a de misterios ca =i Sfinxul. Unul pentru c[tace, celalt pentru c[vorbe=te.

Am fost]ntr-o sear[]ntr-o tavern[l`ng[Saint-Julien la Pauvre. Era distractiv. Sub p[m`nt,]ntr-o veche]nchisoare a Revolu\iei, se c`ntau c`ntece vechi franceze, tandre sau cu o savoare galic[. Corne-musa acompania. A c`ntat roman\ele sentimentale =i o mic[bab[vop-sit[exagerat, sfor`ndu-se s[par[t`n[r[. M-a str[fulgerat o idee: a=a va fi Irina la b[tr`ne! }ntr-adev[r, cu toat[carnea bo\it[, avea mult din aspectul Irinei.

Silueta, culoarea fe\ii =i a p[rului, ochii, nasul scurt, din\ii lungi, buza inferioar[strivit[. Apoi gesturile aveau, ca =i la Irina, ceva strident]n ele.

A=a va fi Irina b[tr`n[! Ce satisfac\ie am avut! Sim\eam c[descoperirea asta are s[m[bucare]ntotdeauna, chiar c`nd totul]mi va fi egal.

Aveam o r[zbunare pentru a m[potoli pu\in. Consolare imbecil[,]mi d[deam seama, dar m[bucuram totu=i...

Sunt talente speciale ca s[pricepi o oper[literar[, o bucat[muzical[, o statuie sau un copac, oric`t ar p[rea c[aceste lucruri sunt la]ndem`na oricui. }ntr-adev[r, de=i fiecare m[rturise=te f[r[jen[c[nu poate pricepe o problem[de matematic[,]=i va permite s[=-i dea p[rerile asupra chestiunilor literare (mai ales]n Fran\ea), se va ofensa de nu le vei lua]n serios =i nu va crede c[pentru asta trebuie pricepere

În scut pe care s-o educi apoi prin ani de zile de muncă migloasă. În orice caz, nimeni nu va mârtași (afară de cei care vor să fie originali) că nu gustă natura. Pot să nu facă nici cea mai mică sforțare să fie în preajma ei, pot să trăiască ani de zile fără să se gândească la ea, pretenția lor nu este mai mică. Ca și cum a nu pricepe farmecul naturii ar însemna ceva pentru inteligența cuiva. Genialul Kant a putut să transforme judecata lumii fără să facă mica distanță dintre Königsberg și mare ca să vadă valurile. Fiecare poate să aibă alte competențe, să scrie un act judecătoresc caligrafic, de pildă. Poate că fiind așa de legați de schimbările perpetue ale anului, de raze și de frunze, e greu de mârtașit că n-am învățat nimic de la ele.

Există lucruri și mai străns legate de noi și nu le observăm: *moartea*. Nici măcar groaza că vom suporta-o nu ne dezmoarte. Unii dau o interpretare: preferăm să nu ne gândim. N-au dreptate. Nu renunțăm la gândul ei din stoicism sau din laitate mascată, ci din incapacitatea de a o gusta. A gusta moartea (cu spaimă sau cu delicii, în orice caz a fi împregnat de ea) este un talent special, și oamenii talentați sunt rari. De aceea vedem atâtea înmormântări, și nu facem nici o reflexie, după cum vedem atâtea apusuri de soare, și nu le observăm. (Bineînțeles, sunt unii care observă toate apusurile și alții care freacă la fiecare mort, iar amintirea lor continuă apoi să-i tulbure.) Facem doar o socoteală de tarabă: "s-ar putea să mai trăim, deoarece sunt oameni mai bătăni ca noi". Și ne punem din nou la micile noastre treburi zilnice. Am născut cu urină pe anul viitor un plan mai neobișnuit, fără de nici o grabă ne sorbim cafeaua și ne facem siesta, și nici în momentul când, în sfârșit, facem pasul sacru, nu ne tulburăm, căci suntem mediocri și atunci. Mă gândeam odată că ar fi interesant de studiat un om mediu fiind obligat să facă un gest mare. De pildă, un general prost, trebuind să ia o hotărâre mare într-o luptă, cu riscul că de va greși sau de se va sustrage va fi împușcat. Ar fi interesant de văzut storcându-se creierul și mișcându-se fruntea cum nu mai obișnuise să facă, încruntându-se și trăsurile, de obicei moi și leneșe. La fel și un om care este silit să moară și nu pricepe ce e

moartea. Un viteaz d[o ultim[comand[de lupt[, ceea ce se admir[, dar mie, care nu pricep regulile militare, =i care nu m[preocup dec`t de cadavre, mi se pare f[r[rost aceast[admira\ie. E tot a=a de enerwant ca =i pentru un muzician, c[ruia]n momentul interpret[rii unei sonate a lui Beethoven i-ai povesti despre o important[teorem[algebric[. Un gramatic va face]n timpul mor\ii o observa\ie gramatical[(]n isonul lui Felix d'Arvers), un func\ionar]=i va clasa actele, un avar]=i va aranja banii, unul care a avut impresia c[a fost un tat[exemplar va da pove\ie. Nu vor savura clip[cu clip[toat[amplitudinea mor\ii dec`t acei care au tr[it tot timpul cu sufletul =i toate g`ndurile]n preajma ei =i au pus-o]n toat[meseria lor zilnic[, la care, de=i nepricepu\i, trebuiau s[ia parte. Cel ales va fi agasat de vecinii care]l tulbur[, de doctorul care-l pip[ie, de rudele care \ip[dup[el. Are o unic[ocazie s[simt[]n toat[plenitudinea un vis pe care l-a urm[rit at`ta vreme =i acela]i este ratat din neghiobia celorla\i. C[ci ceilal\i nu-i pot pricepe gustul, talentul mor\ii fiind rar de tot.

F[r[rost a fost, de pild[, moartea lui Bonbonel. Sub\irel,]n haina perfect[periat[, cu pantaloni pe dung[. De vreo 24 ani. Avea tr[s]-turile fine, complect b[rbierit, nasul sub\ire u=or arcuit, buzele abia conturate, spr`ncenele abia vizibile, fa\ a alb-galben[, pe care cea mai mic[bubul\i[era cu]ngrijire ascuns[sub pudr[. Gesturile]i erau]ntotdeauna "interesante", =i la discu\ii spinteca u=urel aerul cu dou[degete alipite la v`rf. Vocea]i era sub\iric[, discret[, d`nd impresia c[face reflexii subtile. Eu eram copil pe atunci, =i tot]mi d[deam seama de farsa ne]nterupt[a lui Bonbonel. Asta nu m[]mpiedeca s[-l iau de model, dar nu-l salutam, c[ci]n\elegeam c[ar fi fost ridicol s[-l salu\i. Ve=nic]l vedeam]n tov[r[=ia domni=oarelor, care, mi se spunea, nu-l luau niciodat[]n serios. Le oferea servicii. Astfel, o dat[a promis s[le fac[fotografii. Le-a dat]nt`nire]n gr[dina public[, le-a aranjat]n grupe =i]n parte, pe alei, pe b[nci, printre flori, a montat aparatul, l-a apropiat =i l-a dep[rtat, a cerut de zece ori imobilitate perfect[, =i c`nd, peste o s[pt[m`n[, i s-au cerut fotografiile, a m[rturisit cu r`sul

lui sub\irel c["totul n-a fost dec`t o glum[". Pe la serb[rile or[=elului, care se f[ceau la gr[din[, era b[tut de to\i cu confeti, pe jum[tate ironic, el r[spundea tuturor gravios *merci*, =i]=i l[sa confetile pe haine, pe p[l[rie =i]n urechi. C`nd cineva]i atr[gea aten\ia s[se scuture, schi\va un gest de suprem[p[ictiseal[, se peria vag cu m`na de c`teva ori =i ad[uga:

— }nchipuie=te-\i, *mon cher*, nu =tiu ce s[m[mai fac! +i apoi, la prima ocazie, iar]=i *merci!*

Acest "fleac" purta]n el o tragedie autentic[. Inima lui mic[, probabil =i ea gra\ioas[=i parfumat[, b[tea capricios, mai tare =i mai]ncet, amenin\`nd la fiecare moment s[se opreasc[de tot.

P[rea imposibil ca fluturateleul de Bonbonel s[aib[ascuns]n el un secret a=a de grav. Orice mi=care de a lui te f[cea s[crezi c[totul nu este dec`t o nou["poz[", cu toate c[, de data aceasta, to\i doctorii atestau adev[rul. }ntr=adev[r, la vreo sincop[,]=i lungea degetele]n st`nga pieptului cu at`ta elegan\[,]=i]nchidea pe jum[tate ochii cu at`ta falsitate, murmura un *mon cher* a=a de delicat, c[nu puteai fi impresionat. Moartea i-a venit dup[dou[zile de boal[]n pat. Mi s-a spus c[nu =i-a schimbat deloc obiceiurile nici atunci. A rugat s[fie ridicat ca s[i se puie sub saltea pantalonii pentru dung[. }n pantalonii irepro=abili l-au dus la cimitir =i din C`mpiile Elizee trebuie s[se fi privit]nc`ntat. Ce rost are moartea s[vie la astfel de oameni?

La Ivonne Segal, vecina mea din t`rgul X, a intrat moartea la fel. Ovreica purta vreo 50 de ani, dar era]nc[frumoas[, elegant[, zdrav[n[. B[rbatul s[u, avocatul Segal, avea ochii sub\ia\i =i buzele lungite de satisfac\ia de a avea o astfel de nevast[. B[iatul lor, sub\irel =i cochet, tocmai venise de la Paris, unde =i terminase studiile. Seara f[cuser[petrecere, =i casa lor din mijlocul gr[dinii]nflorite fusese singura luminat[p`n[t`rziu]n strada neagr[=i calm[. Au stins apoi luminile, pe r`nd,]n salon,]n camera b[iatului =i]n ietac. A doua zi diminea\va am fost trezit de ni=te \ipete sf`=ietoare =i cur`nd am v[zut pe b[iat fugind prin gr[din[, rup`nd c`\iva trandafiri =i intr`nd]n

cas[, l[s`nd u=a deschis[. Apoi au]nceput lumini, palide din pricina zilei,]nt`i]n ietac =i apoi]n salona=.

Mi s-a spus c[Ivonne se trezise cu o durere de piept =i murise,]nainte de a veni doctorul, de o anghin[pectoral[pe care o ignorase. La u=a din fa\, un om a a=ezat draperii negre,]n timp ce altul \inea scara. Pe o u=[din dreapta au]nceput vizitatorii. Dup[o zi a pornit co=ciugul. S-au cobor`t draperiile, s-au deschis ferestrele, =i totul a reintrat]n normal. L`ng[gard o mic[b[tr`n[f[cea reflexia:

— S[raca! Cu o zi]nainte era fericit[, c`ntase la piano, m`ncase bine. Cine s-ar fi a=teptat!

]ntr-adev[r, a=a am v[zut =i pe b[rbatul ei mai pe urm[. Nu]mpov[rat de o groz[vie precis[, ci sub\iat ca un semn de]ntrebare, c[ut`nd s[priceap[un eveniment care nu avea rost]n cas[la el.

]n schimb, sp[]l[toreasa familiei noastre, Dumitra, avea despre moarte, cu toat[neghiobia ei, idei mai precise. Nu doar[c[pricepuse cine =tie ce sisteme filosofice complicate]n leg[tur[cu ea, nici c[o persecutau curiozit[\i metafizice =i nici m[car nu]nchipuia, pentru folosul ei, vreo poveste copil[reasc[,]n care]ngerii ar c`nta f[r[grije. Numai c`nd freca rufele de diminea\ p`n[seara,]ndoindu-=i corpul schilod deasupra albiei, reflecta cu toat[sinceritatea: “De-a= muri odat[, s[m[odihnesc =i eu!”

At`ta a]n\eles Dumitra: un loc de repaos. +i c`\i sunt oamenii mai de=tep\i dec`t ea care s[]n\eleag[m[car at`ta?

Cum a sim\it Dumitra cea schiload[c[e pe duc[, s-a]mbr[cat cu haina ei de s[rb[toare, =i-a]ntins trupul mic c`t a putut mai bine, f[r[s[economiseasc[din spa\iu dintre cele patru sc`nduri. N-a renun\at nici la o p[rticic[din dreptul ei, dar n-a luat o poz[prea impertinent[, ca =i cum nu s-ar mai teme de dojan[. Fa\ a ei era sfi-oas[, a=a cum se cade s[fie la o ocazie at`t de solemn[.

Boierul Barbu Pandele, dimpotriv[, a iubit cu furie via\ a. N-a f[cut teorii, dar a sorbit din ea cum sorbi apa proasp[t dup[o zi de munc[pe c[ldur[, cu violen\ =i cu zgomot. Copil, slugile se]ndoiau de pe

atunci sub ordinele lui despoate. }n r[zboiul de la 77 s-a jucat cu via\alta f[r[nici o considera\ie, ca =i cum numai pentru distrac\ia lui s-ar fi]nceput un joc boieresc. A v`r`t groaza =i]n inamici, =i]n amici, =i era convins c[un glonte n-ar]ndr[zni s[-l loveasc[. Ca =i cum ar fi avut dreptate, gloan\ele nu omorau dec`t pe vecinii lui. Nici patriotism, nici instinctul datoriei, numai satisfac\ia de a porunci =i de a=i cheltui energia.

F[cea impresia unei for\e imense: corp enorm, mu=chii tres[rind la orice mi=care. Fa\la ro=ie de s`nge, vinele umflate, p[rul \epos. Avea gesturile scurte, iar vorba aspr[, sacadat[nu permitea nici o ezitare.

Dup[lupt[, dragostea. Femeile de pe mo=ie veneau la porunca lui, fete sau neveste, f[r[]mpotrivre, ca =i cum ai g[si nerod s[te]mpotrive=ti unui cataclism. Le \inea c`teva zile la d`nsul, apoi le da drumul. Cine le cuno=tea mai dinainte nu le mai recuno=tea. Trupurile lor palpit`nd de tinere\e, s`nii puternici, coapsele v`njoase, r`sul s[n[tos, toate disp[reau. Ca ni=te umbre]mpov[rate, mute, g[lbui,]=i vedeau de treab[, parc[boierul le-ar fi stors]n c`teva clipe toat[poftea de via\. Le furase f[r[mil[=i tinere\ea, =i frumuse\ea, =i s[n[tatea. Pandele,]n schimb, neistovit, ap[rea imediat pe calul v`njos ca un taur,]n c[utarea unor noi succese. Umili, \[ranii]l salutau, iar el nu r[spundea]n nici un fel. Nu se sup[ra nimeni =i-l acceptau cum accep\i neputincios o for\[de a naturii.

Ospe\ele de la conac erau celebre]n \ar[.

Avea Pandele o imens[satisfac\ie de a primi bine. A=tepta pe musafiri]n capul sc[rii,]ncerc`nd chiar s[sur`d[gra\ios. }n antreul enorm era aranjat[o armat[de l[utari. Apoi]ncepeau jocul. Pandele privea din jel\, indulgent =i dispre\uitor, cum ai privi o juc[rie pe care, de]nv`rte=ti de manivel[, danseaz[c`teva p[pu=i]ntr-o melodie de c`teva sunete. Mosafirii se ame\eau de dansul =i de veselia la care erau sili\i negre=it, =i mai ales de teama care plutea]n aer. Se]ncepea, mai t`rziu, m`ncarea. P[s[rile nenum[rate erau aduse pe mas[, vinul clocotea]n sticle. }n buc[t[rie, pe un cuptor mare c`t un rug, se frigea boul]ntreg. Cu to\ii m`ncau =i beau ca sminti\ii, pe ner[suflate,

=i la urm[, ghiftui\i, umfla\i,]nvine\i\i, cu bale la gur[, cu sos pe haine, be\i complect, adormeau pe mese, =i de sfor[iturile lor tremura casa. Boierul, care m`ncase =i b[use mai mult dec`t to\i, r[m`nea]ns[ne-schimbato. Impun[tor, de pe jel\ patrona pe adormi\i, dup[cum un p[zitor =i-ar p[zi porcii. C`nd se convingea c[nimeni nu-l mai stinghere=te, chema un l[utar =i punea s[-i c`nte la ureche c`ntecul lui favorit *La deal la Ani=oara!*...

Cu o m`n[]=i \inea necontenit paharul la gur[, cu toate c[nu sorbea tot timpul, iar cu cealalt[b[tea]n mas[tactul.

C`nd se lumina de ziu[, pleca la culcare, f[r[s[se mai]ngrijeasc[de cei r[ma=i.]n lipsa lui totul reintra]n ordine.

] =i iubea p[m`ntul cum ai iubi un om. Privea lanurile de gr`u cu ochii sclipind, cum s-ar fi uitat la carnea de femeie alb[, proasp[t[, neacoperit[.] =i]ngrijea pomii fructiferi cum =i-ar]ngriji o mam[copilul. Cu art[desprindea un m[r p`rguit, =i-l]ntorcea ca s[-l ar[te, cum ai]ntorce un vas pre\ios. +i c`nd ap[rea]n v`rful dealului de unde coborau gr[din]riile, =i c`nd se apleca asupra sufletelor de pomi, asupra straturilor f[r[num[r unde legumele cele mai felurite sorbeau p[m`ntul, f[cea impresia unui muzician inspirat, dirij`nd la o imens[orchestr[o simfonie extrem de complicat[, dar s[lt`nd de via\[. C[ci pentru boierul Pandele ramurile copacilor erau bra\le fierbin\i, trunchiurile umede corpuri prin care curge s`ngele, iar me-rele rotunde s`ni de femeie]mplinit[.

A murit deodat[, dobor`t ca un stejar]ntr-o p[dure. Oamenii s-au minunat de aceast[veste =i =i-au f[cut cruce. Erau deprin=i ca]n fiecare an s[conduc[pe cineva la cimitir, dar boierul li se p[rea etern. To\i repetau =tirea, nedumeri\i. +i dac[Pandele s-ar fi sculat din sicriul enorm]n care]nc[puse cu greu, nu s-ar fi mirat nimeni.

I s-a f[cut o]nmorm`ntare magnific[, a=a cum hot[r`se el prin testament =i cum se =i c[dea s[se fac[. Era tocmai]n zi de Pa=te. Se str`nsese lume mult[=i, ceea ce nu hot[r`se boierul mai dinainte, mul\i erau sincer emo\iona\i. Femeile pe care le terorizase odinioar[acum jeluiau din toat[inima. Au venit domni de la ora= care au adus

coroane multe, muzic[militar[=i au \inut discursuri. Ca =i cum natura ar fi fost p[rta=[la această s[rb[torire, cire=ii to\i erau]n floare. Pe dedesubtul florii alb[-roz au purtat opt \[rani asud`nd trupul de plumb. C`nd a atins sicriul p[m`ntul din fundul gropii, zgomotul a avut o nuan\ ciudat[: un plesc[it special, prelungit =i forte, ca o s[utare pe care ar fi dat-o Wotan Endei.

Preo\ii au continuat mult[vreme c`ntecele lor t`nguitoare =i nepotrivite pentru b[tr`nul Pandele. Ar fi fost mai bine,]n loc de flori, s[dea drumul unui butoi de vin pe \[rna r[scolit[=i,]n preajm[, s[se]ntind[un praznic monstru unde s[se ghiftuiasc[mosafirii, c[ci boierului nu-i pl[cea s[plece nimeni de la el fl[m`nd. S[se aduc[haita de v`n[toare care s[se bat[netulburat[pe sub mas[dup[ciolanele]ntregi, s[se r`d[, s[se fac[glume suculente. Cine-l cuno=tea pe boier =i-ar fi dat seama c[e singura petrecere demn[de el; \ipetele be\ivilor ar fi p[rut sacre, iar sindrofia]ntreag[ciudat[dar corespunz[toare.]a la urm[, c`nd ar fi c[zut pe jos, neput`nd s[se mi=te din pricina stomacului prea plin =i ar fi adormit sfor[ind, un l[utar s[se aplece la capul lui Pandele =i s[-i c`nte prelung — *]n sat, la Ani-oara...*

C[ci n-ar fi fost nici un sacrilegiu...

Ce-o fi crezut Irina despre moarte?

Odat[, de pild[— dar am`ndoi eram]n ocazia aceea identici — intrasem dispu=i, vorb[re\i, fl[m`nzi, intr-o cofet[rie mic[.

]n momentul c`nd Irina]=i]ndesa cu chef din\ii]ntr-o pr[jitur[de =ocolat[, privirea]i alunec[pe fereastr[=i exclam[: “Ah! Ce]nt`mplare!”

M[uit: la masa de pe pavaj a cofet[riei =eeda, domol, domnul Cornea, o cuno=tin\ destul de vag[de a noastr[. +tiam c[domnului Cornea]i murise cu c`teva zile]nainte nevasta;]l cuno=team destul de pu\in =i ne sim\eam destul de tineri ca s[trebuiasc[s[-i fi scris c`teva r`nduri de condolean\[, dar, de obicei, c`nd]l]nt`lneam, vorbeam cu el. Era imposibil s[plec[m f[r[s[ne oprim]n calea noastr[la el. Era complicat, v[z`ndu-l ab[tut, s[ne prefacem c[nu =tim nimic despre nenorocirea lui =i c[nici m[car nu-i observam r[spunsurile

anevoioase. Eram prea gr[bi\i, prea dornici de plimbare ca s[-l a=tept[m s[plece, =i domnul Cornea sta cu r[bdare, m`nca]ncet, ca un om care nu mai pre\uia timpul. Eram prea bine dispu=i ca s[fim tri=ti =i s[-i spunem cuvinte de consolare. Am fi fost comici, hipocri\i, =i — cine =tie? — ne-ar fi cuprins un r`s nervos =i ridicol]n momentul acela. Am iesit =i am vorbit cu el ca =i cum nimic nu s-ar fi]nt`mplat, ne-am ar[tat mai veseli ca de obicei, am f[cut =i mai mult scandal, ca s[fac[impresia c[nu-i observ[m deloc nici figura, nici doliul de la m`n[, am debitat spirite unul l`ng[altul, stupide toate, pe un ton strident, =i l-am l[sat brusc, f[r[s[=tim dac[el a spus vreo vorb[tot timpul...

Oricum ar fi luat domnul Cornea scena aceasta — sau de-i va fi sunat falsitatea ei, sau de va fi crezut-o adev[rat[— aceast[explozie c[z`ndu-i deodat[,]ntr-un moment c`nd se credea mai singur, trebuie s[-i fi p[rut dezgust[toare =i totdeauna]i vom apare]n mintea lui ca ni-te personagii grote=ti.

Am avut remu=c[ri, dar de ce se vor fi produs ele? Ru=inea de a fi fost comic? Gelozia de a fi dat domnului Cornea o ocazie de superioritate? Sau g`ndul mor\ii, care, ca de obicei, a]nceput cur`nd s[m[tulbure? Sau bucuria de a-mi g[si o scuz[=i de a arunca, la=, numai pe Irina tot dispre\ul pe care-l meritam am`ndoi? +i acum, dup[at`\ia ani, c`nd a pornit s[m[fr[m`nte g`ndul micimii mele de atunci — totul n-o fi dec`t]ncercarea de a o ponegri pe Irina =i astfel a m[consola?

Dar o alt[ocazie]mi precizeaz[sensibilitatea ei fa\ de moarte.]n absen\ta mea, murise tat[l unui bun prieten comun. Prietenul fusese deseori cu noi, ar[tase un suflet ales =i ne era drag. Mi-a p[rut r[u desigur, acea p[rere de r[u obi=nuit[la oameni (timp de zece minute, dup[noutate, discu\ii asupra prietenului, asupra durerii lui, asupra ultimei clipe c`nd l-am v[zut, supozi\ii, apoi discu\ia trece asupra altui obiect, asupra vremii, a pr[jiturilor uneori, ca s[revie din timp]n timp =i tot mai rar, prin c`te un “s[racul”).

C`nd asi=ti personal la toat[desf[urarea mor`ii =i a durerii celor dimprejur, atunci discu\iile =i chiar p[rerea de r[u dureaz[mai mult. Totul e]n raport cu cantitatea peripe\iilor. Moartea, singura important[, \ine mai pu\in aten\ia dec`t detaliile ei f[r[importan\[. Unei mame c[reia i s-ar aduce vestea mor`ii pe nea=teptate a copilului ei,]nainte de a \ipa, de a pl`nge, de a le=ina, de a se omor[chiar, ar]ntreba: “Cum?”

Irina p[rea =i ea afectat[de sup[rarea prietenului nostru. Mi-a spus: “I-am scris. Cum erai absent, te-am scuzat =i pe tine!” Gestul ei mi-a pl[cut.]l f[cuse singur[, f[r[s[-i dau ideea, o =tiam lene=[la scris =i eram mi=cat. E drept cu acel “te-am scuzat =i pe tine” suna oficial =i demonstra c[ea scrisese mai mult pentru c[“trebuia” dec`t pentru c[sim\ise nevoia. Dar era inutil s[interpretez]n r[u ceea ce f[cuse.

Era zadarnic =i imposibil sa reconstituiesc starea ei sufleteasc[din momentul acela, =i faptul “de a m[fi scuzat =i pe mine” nu era poate dec`t o expresie gre=it[. Se g`ndise s[m[aminteasc[, fie c[orice emo\ie de a ei venea spre mine, fie c[=tiuse sup[rarea pe care aveam s-o]mp[rt[esc =i eu. Dar nu este totul. Cur`nd dup[aceea, abia dup[dou[s[pt[m`ni, bietul prieten]=i pierdu =i pe mama, =i tot a=a, din cauza lipsei mele, am aflat vestea mai t`rziu de la Irina.

— +i i-ai scris?

— Trebuia?

O! Acel “trebuia”, care ar[ta perfect ce stearp[suflete=te era! Crezuse de datoria ei s[scrie]nt`i, dar printr-o interpretare u=or for\at[putea s[nu se mai c[zneasc[a doua oar[(=i ce cazn[]\i pricinuiesc scrisorile acestea c`nd nu sim\i mare lucru!). Cum termenii primei scrisori erau vagi, mintea prietenului meu era destul de dezordonat[acum ca s[=-i mai dea seama; avea mai t`rziu s[profileze scrisoarea unic[pe suferin\a lui dubl[=i s[ne p[streze recuno=tin\ a.]n special, u=urin\[sufleteasc[din partea ei.]i p[ruse r[u o dat[, era obositor s[re]nceap[p[rerea de r[u. Prilejul unei]ndoite mor\i era rar, =i ea nu =i educase sensibilitatea dec`t pentru o singur[moarte. Dar poate, din motive exact contrarii,]n sufletul prietenului nostru se petrecuse o stare sufleteasc[similar[. Fusese r[pus a=a de mult prima oar[, se

sim\ea]nc[a=a de extenuat,]nc` t a doua lovitur[o suportase calm (c[ci durerea nu se]nmul\e=te cu num[rul mor\ilor. Dimpotriv[, parc[se lini=te=te: cape\i convingerea c[nu mai ai nici un rost]n via\]=i c[totul poate s[-i fie egal). Cu toate c[a doua lovitur[era mult mai teribil[: prietenul nostru r[m`nea singur pe lume...

Moartea Irinei n-ar putea fi dec`t mediocr[. E plictisitor cum natura sile=te pe to\i oamenii s[joace un rol la care nu se pricep. Te dezgu=ti de ei v[z`ndu-i a=a de st`ngaci. }i auzi]n momentul acela rostind c`te o vorb[goal[, pe care aveau obiceiul s-o spuie =i alt[dat[, la mas[sau la culcare,]ntreab[, =i]ntreb[rile r[m`n tot a=a de ne]nsemnate, cer cu st[ruin\ s[li se povesteasc[pentru a zecea oar[spiritul unui copil al familiei sau descrierea unui eveniment care umple ultima pagin[a unui ziar. Mor pentru o ve=nicie =i spun grav vre-unui copil: "S[nu ui\i =i s[ascu\i de mama ta!", c`nd copilul,]n c`\iva ani doar, va fi mare. Trec hotare nem[surate =i m[sur[cu metrul. Irina n-ar putea]n\elege un astfel de moment, ar vorbi tot timpul =i chiar ar da din m`ni. Ar spune ceva similar lui: "X c`nt[dr[gu\ la piano!", cu toate c[ea nu poate distinge dec`t un *tango* de un *schimmy*. +i-ar da un aer de importan\ ca s[aib[ce povesti lumea, acela=i aer pe care =i l-ar da =i dac[s-ar m[rita.

M[recitesc: or fi adev[rate observa\iile mele, sau singurul lucru adev[rat o fi numai ura mea]mpotriva ei, b[nuind-o necredincioas[? Cu ce drept trag concluzii pentru viitor c`nd eu nu =tiu nimic precis despre trecut? Sau pot fi sigur c[eu,]n momentul mor\ii, voi fi mai pu\in mediocru? }n orice caz, voi fi at`t de curios s[m[v[d cum sunt, c[sentimentele mele nu vor mai fi spontane. Cu tot gustul pentru adev[rul pur,]n momentul cel mai tragic voi fi artificial...

Un g`nd nou m[intereseaz[acum: ce credea Irina despre Dumnezeu? Asta nu pentru c[m[preocup[]n mod special astfel de chestiuni, dar poate pentru c[vreau s[umplu cu tot dinadinsul cu vreun

sentiment trupul Irinei, pe care, cu toată bicisnicia lui, nu pot să-l admit de=ert, =i a= vrea să-l =tiu interes`ndu-se de ceva, chiar în afara gusturilor mele. Mi-aduc aminte de o figură convențională, c`nd înt`mplător intram prin vreo biserică. Continua, fără sfială, să-mi str`ngă m`na =i acolo. Apoi mi-aduc aminte cum =i bătea joc de preotul care o spovedea, de copil, în fiecare an, =i care o mai întreba înăc, =i acum, c`nd cunoștea toate părțile, de nu fura din dulapul mamei vreo bucată de zahăr. La fel convențională era =i fața de vreo tragedie umană. Uneori chiar era rea. Mi-a povestit, astfel, că s-a dus cu mai multe camarade să-i prezinte condoleanțe unei profesoare la care venea =i căreia îi murise tatăl. Acolo, în momentul c`nd profesoara, de obicei reînăc, a izbucnit în lacrimi, ele s-au pornit pe un r`ș nebun, suspect, pe care au trebuit să =i-l ascundă cu batista, prefăc`ndu-se că pl`ng, astfel că profesoara, îngrijorată, nu =tia cum să le mai potolească. Situația era grotescă =i denota uscăciune sufletească. E drept însă că eu, c`nd mi s-a spus înt`mplarea, în loc să mă indignez, am găsit că nu e decât un interesant caz psihologic, c`nd în momente grave, cu toate intențiile bune =i emoția sinceră, te manifestezi invers de cum ar trebui.

Mă întreb iar dacă îți plăcea natura. O duceam, în entuziasmul meu, pretutindeni după mine, pe dealuri, prin păduri, pe munți, la mare, exclamam, ăipam, tremuram de plăcere sau eram melancolic c`nd, imperial, se cobora soarele să se culce. }mi întrerupeam extazul numai pentru a întreba: "Nu e așa că e frumos?" =i mi se răspundea identic: "Da!" Cum pot să =tiu, a=adar, întruc`ț îți plăceau aceste lucruri cu adevărat sau numai mă repeta =i dacă truda excursiei n-o suporta decât din dragoste pentru mine? Dar pe atunci nu-mi puneam astfel de întrebări. Vedeam clar numai cu intermitențe, =i aceste lucidități nu cauzau frici zadarnice. C`nd eram asupra vreunei lecturi, mă mulțumeam de cele mai multe ori cu aproximații din partea ei, =i eu continuam, ca un nebun, să-mi monologhez părerile =i eram fericit. C`nd, deci, în fața unor chestiuni destul de precise, mă lăsam în=elat, cu atât mai mult nu puteam să-mi dau seama întruc`ț

admira\ia Irinei pentru natur[era profund[, aci, unde afirma\iile nu se pot face precis. Imaginile sau observa\iile l[turalnice nu v[desc neap[rat]n\elegerea. +i apoi eu]nsumi, care sunt a=a de m`ndru]n chestiunea aceasta, de c`te ori nu p[r]sesc o sear[parfumat[, cu stele sclipitoare, cu luna enorm[, cu pomii fo=nitori leg[n`nd umbre, ca s[m[duc s[m[culc,]nainte chiar de a-mi fi somn?! Cred, totu=i, c[acum nu-mi dau seama de credin\ele religioase ale Irinei pentru c[nu m[intereseaz[religia, =i nu-mi dau seama de gustul ei pentru natur[tocmai pentru c[m[interesa prea mult natura, =i vibra\ia mea proprie]mi era suficient[.

Erau]ns[=i subiecte asupra c[rora n-am discutat niciodat[cu Irina, cu toate c[m[preocupau mult. Muzica, la care m[g`ndeam mereu, care m[urmarea prin vreo fraz[zile]ntregi, pentru care f[ceam toate sacrificiile =i toate nebuniile,]i era complex necunoscut[. Nu am lipsit timp de ani de la un singur concert, mergeam de zeci de ori la aceea=i oper[=i nu m[v[d o singur[dat[]mpreun[cu ea. O p[r]seam seara oric`t de disperat[a= fi l[sat-o, f[r] s[pot face sacrificiul vreunei ore de muzic[. S[sim\i c[te cuprinde]n]ntregime vreun pasaj wagnerian, s[te urm[reasc[]ntocmai ca o fiin\[, s[-\i pui]n el toate g`ndurile, toate voile, s[-\i r[scoleasc[toate puterile tale interioare,]n momentele acelea s[nu existe pentru tine altceva pe lume, =i aceea cu care stai tot timpul]mpreun[s[nu poat[pricepe nimic din toate acestea! (+i nici nu po\i s[-i nume=ti sufletul sterp, c[ci totul nu e dec`t un mic defect al urechii.) M[mir c[am putut crede]n oarecare asem[n]ri dintre noi. Irina era vorb[rea\[, spunea la]nt`mplare tot ce auzea, tot ce credea momentan, dar timp de ani, c`t am fost]mpreun[, nu-mi amintesc s-o fi auzit vreodat[f[c`nd vreo reflexie asupra muzicii. Doar uneori o vorb[banal[=i proast[, pe care o zicea identic =i cu acelea=i inten\ii: “E un b[iat foarte dr[gu\!” =i apoi “c`nt[dr[gu\ la piano ”]nlocuit c`teodat[prin “vorbe=te dr[gu\ fran\uze=te!”

Lipea pe acela=i “dr[gu\” de fraze enervant de banale.

]n definitiv, nici nu =tiu c`t era de dezinteresat[. Nu c[mici apuc[turi de a primi =i cheltui bani cu u=urin\[ar]nsemna ceva pentru

o dragoste profund[. Am`ndou[instinctele pot coexista, dup[cum un avar des[v`r=it poate avea ureche muzical[. }mi pun]ntrebarea ca s[]ncerc s-o]n\eleg mai bine, =i nu ca s-o critic neap[rat sau s-o laud... +tiu perfect c[a avut mai pu\in de la mine dec`t femeia cea mai nepreten\ioas[=i nu primea dec`t c`teva bomboane, c`teodat[;]=i pl[tea de obicei toate excursiile, petrecerile =i chiar biletele de te-atru. Voi fi eu a=a de pornit]mpotriva ei]nc`t, cu at`tea dovezi mari, totu=i s[ezit de a fi concludent? +i totu=i, n-am]ncredere]n absoluta ei scrupulozitate, dup[cum nu mi se pare nici un gust al ei absolut indiscutabil. Poate din pricin[c[mi-o]nchipui]ntr-o atmosfer[general[, fluid[, care nu admite liniile bine trase, =i amestec laolalt[ezit[rile =i siguran\ele ei, ne\in`nd seama de motivele diferite care le cauzase. +tiu c[, prev[z[tor,]i spusesem r[spicat: “N=a= vrea s[-]i dau un ban niciodat[, pentru c[]ntre noi totul trebuie s[r[m`n[pur. Minciuna ta fa\[de ai t[i nu numai c[are toate scuzele din pricina dragostei, dar, prin sacrificiile zilnice, este =i de admirat. }ns[la cea mai mic[neb[lgare de seam[totul s-ar putea murd[ri. Atunci ai r[m`ne ca toate celelalte =i ai fi o simpl[femeie]ntre\inut[.” Era un argument care abia masca frica de a nu fi obligat s[fac prea multe sacrificii =i care poate fi u=or interpretat ca o simpl[grosol[nie de a mea. Am sim\it]ns[c[-i necesar s[-]i dau. Cu o alt[ocazie, cu o alt[femeie, nici nu m-am g`ndit la un astfel de mijloc, nu fiindc[eram de data asta cu adev[rat]ndr[gostit, ci pentru c[aveam]ncredere deplin[. (+i unei alte femei, vizibil interesat[, i-am dat ce a cerut.)

F[r[s[m[fi convins mai mult dec`t printr-un gest mic dar definitiv, sim\eam c[fa\[de Irina trebuie s[-mi sus\in o teorie, ca s[nu trebuiasc[s[par meschin sau s[nu fiu nevoit s[fac sacrificii pe care nu le-a= fi putut]ndeplini tot timpul.

Irina era s[rac[=i]n acela=i timp cheltuitoare. C`nd avea bani, cheltuia]n modul cel mai nesocotit posibil. Ve=nic se pl`ngea de s[r[cia ei, dar numai pentru c[-i pl[cea s[vorbeasc[despre tot ce g`ndea, nu pentru a m[face s[iau vreo hot[r`re. Vorbele “nu vreau s[fii]ntre\inut[“ o zguduiser[pu\in =i f[cuser[imposibile orice fel de

intenții rele. Nu cred îns[c[p[trunseser[ad`nc]n fiin\va ei, c[ci ar fi trebuit ca fiin\va ei s[fie profund[, =i atunci n-ar mai fi fost nevoie de ele.]ns[c`nd voiam s-o iau cu mine la vreo petrecere pentru care nu avea bani, =i c`nd voiam s[-i dau eu, ea protesta identic: “Nu vreau s[fiu]ntre\inut[!”]ntrebuin\va propriul meu argument, =i sim\eam c[dac[n-ar fi fost acela, ea nu ar fi avut nimic de spus. De altfel, aveam o putere a=a de mare asupra ei,]nc`t la prima rug[]minte renun\va =i la el. +i nu vedeam atunci pe obrazul ei dezastrul resemn[rii, cum] vedeam pentru motive mult mai mici, de pild[c`nd trebuia s[ne desp[r]\im pentru o noapte.

Cred c[s-ar putea dovedi destul de l[murit acestea. Un cadou de ziua ei, aceasta nu putea ridica riposta “e=ti]ntre\inut[”. Deci, f[r[scrupule, putea anun\va din vreme ziua ei de na=tere =i cele dou[de botez (o chema =i Marie-Anne) =i]mi spunea printr-un ton degajat c`t de mult \inea la ele. Eu m[revoltam (cu durere, v[z`nd ce u=or o]n\eleg, =i cu perversitatea de a-i strica planurile), ar[t`nd c[mi se pare stupid obiceiul acesta. Ea atunci, cu un ton de copil[mic[de tot,]mi explica, m`ng`indu-se c[“o amuz[“ s[primeasc[daruri (ca =i cum nu darul ar avea vreo importan\[, ci gesturile ce-l]ntov[r[=esc). Irina, care at`t de u=or renun\va la p[]rerile ei literare sau la oricare alte credin\ve, aici insista.]ntr-o astfel de ocazie am avut o impresie care m-a cutremurat aproape. De diminea\]mi anun\ase ziua ei, care trebuia s[se]nt`mple peste dou[zile, =i eu m[ar[tasem tot a=a de contrar obiceiului. Dup[mas[mi-a venit cu noi argumente, ceea ce-mi sugera g`nduri destul de curioase. Dup[pu\in timp sosi fratele ei, care spuse f[r[leg[tur]: “+tii c[poim`ine e ziua Irinei!” Atunci am]n\eles prin cuv`ntul brusc ce venea st`ngaci dup[cele dou[conversa\ii c[Irina]=i prevenise fratele]n felul acesta. Mi s-a p[]rut c[-i aud vocea: “C`nd vezi pe Sandu dup[amiaz[, adu-i aminte de ziua mea”. Deci nu numai]n\elegeri cu mine asupra altora, ci =i invers. Sunt convins c[a=a a fost]n\elesul zilei aceleia. Numai doar de nu eram prada unei idei fixe, pe care c`teva]nt`mpl[ri ridicole mi-o]ntre\ineau.

Nu vreau s[probez interesul ei, ci numai u=urin\va ei.

}nt`mpl[tor am g[sit c`teva excep\ii }ntr-o chestiune }n care, }n bloc, din indiferent ce motive, s-a ar[tat irepro=abil[. Cred c[cea mai corespunz[toare caracteristic[a Irinei era de a putea fi influen\at[imediat de mine, dup[cum voiam. (Mai t`rziu va trebui s[m[conving c[oricine putea face aceast[opera\ie asupra ei?)

Dac[n-avea calit[\i intelectuale, nu cred s[fi fost }n stare nici de instincte puternice. N-o \in minte de minciuni grozave, de ur[, de gelozie disperat[, de sacrificii rare. Cuvintele ei, uneori mari, nu-mi f[ceau iluzii =i nu le luam dec`t ca rezultatul unei logici =ubrede. Cu toate acestea, era format[numai din instincte. Niciodat[n-am v[-zut-o contrazic`ndu-m[numai din pricina unei judec[\i proprii.

Aceste instincte erau }ns[f[r[vreun relief, comune, }nlocuindu-se unul pe altul la }nt`mplare, }n voia ultimei impresii. Femeia momentului, una din acele femei obicinuite, care sunt }n stare numai de mici r[ut[\i sau generozit[\i. A fost deseori geloas[, dar starea ei permanent[nu era gelozia. De }i dam vreoa ocazie, se consola destul de iute, =i ra\ionamentul meu cel mai fals o lini=tea.

Era senzual[? Iar [=i }ncep ezit[rile }nainte de a da un r[spuns =i v[d c`t de neprecis va trebui s[fiu. Cum senzualitatea — v[dit[sau cel pu\in sub forma unei s[rut[ri fugare — pricinuia cele mai multe scene dintre noi, nu poate fi cercetat[cu u=urin\.

Au fost str`ngeri p[tima=e, c`nd f[ceam pentru ele, cu toate c[frico=i, cele mai mari impruden\e. }n case str[ine, }n camere necunoscute, }n mijlocul naturii sau profit`nd de }ntuneric, }n preajma cuno=tin\elor. N-a avut amorul nici o practic[pe care Irina s[n-o cunoasc[=i la care s[nu se preteze. N-am v[zut-o numai umilit[, ci tremur`nd, pl`ng`nd. }n vreun tren, al[turi de mine, }n noapte, tres[rea c`nd }mi luneca m`na pe toat[pielea cald[. Dar cu toate momentele aceste ascu\ite, n-a= fi renun\at pentru ele la vreun bilet de concert. D`nsa m[rturisea c[nu asta o f[cea cea mai fericit[, ci dragostea }ns[=i, care }ncepea cu mult }nainte =i dura infinit dup[}mplinire. S[stea f[r[}nterupere l`ng[mine, aceasta a fost f[r[}ndoial[satisfac\ia ei cea mai adev[rat[, mai ales c`nd, }nt`lnindu-m[zilnic, aceast[stare era }ntre\inut[. N-am

v[zut-o timp de ani niciodat[gr[bit[s[se]ntoarc[spre cas[, dup[oric` t[vreme petrecut[]mpreun[=i dup[orice-a= fi f[cut.

Totdeauna desp[r]irile erau disperate. Pentru a =i le]nt`rzia, f[cea, f[r[ezitare, sacrificii zilnice.

Dar dac[separa\iile dintre noi erau mai lungi, imediat se sim\ea o oarecare r[ceal[din partea ei. Dac[se amuzase cu al\ii, nu mai contenea s[povesteasc[amuzamentul, =i sim\eam o atmosfer[strein[, cu toate c[faptul de a-mi povesti tocmai mie toate detaliile m[f[cea s[nu m[impresionez prea mult.

Astfel, se duse]ntr-o zi cu toat[familia la logodna unei prietene de a ei, =i numai cu greu putu s[se hot[rasc[s[renun\ea la un timp pe care l-ar fi putut petrece cu mine. A doua zi,]ns[, nu mai]nceta s[-mi povesteasc[=i s[-mi critice, dar cu un ton]n care se sim\ea c[s-a distrat, chiar f[c`nd aceste critice.]mi spuse apoi l[]murit: "Am f[cut cuno=tin\[, cu ziaristul X. M-am amuzat tot timpul cu el, e un b[iat foarte inteligent" etc.

Nu m-am putut opri s[nu-i spun: "Dup[cum se vede, nu m-ai regretat prea mult!"

C`nd desp[r]ireea era mai mare, se sim\eau =i mai mari schimb[ri]n ea. O p[r[seam dezn[d]jduit[=i o reg[seam discut`nd cu al\ii, vesel[, vorbare\[, +i atunci, imediat, cu toate c[]n lips[o dorisem vag, voiam s-o supun iar[=i,]n loc s[m[bucur de aceast[desfacere lini=tit[a noastr[, la care m[g`ndisem at`ta. O luam cu mine, m[t`nguiam, o]mbr[\i=am, p`n[ce o vedeam tot a=a de subjugat[ca =i la]nceput =i spun`nd ca o scuz[: "]ncercasem cu tot dinadinsul s[m[vindec de tine, dar v[d c[nu se poate".

Bine]n\eles, totul intra]n normal, d`nsa mereu]ndr[gostit[, iar eu din c`nd]n c`nd dorind-o, iar restul timpului petrec`ndu-l cu ea, uneori din afec\ie, alteori din mil[sau din plictiseal[=i mereu cu impresia c[-mi sacrific tinere\ea]n mod neinteresant.

Mintea ei capabil[de a uita imediat s-a tr[dat mai ales atunci c`nd a trebuit s[se mute cu familia ei]n provincie. Cred c[acest eveniment

a produs, de fapt, tragedia de la urm[, =i de am fi r[mas]mpreun[nu =tiu cum s-ar fi terminat leg[tura dintre noi. N-a= fi avut curajul nici s-o las pe d`nsa, nici sa]ncep cu alta, =i, fiind zilnic sub influen\va mea, s-ar fi crezut fericit[a=a.

A f[cut tot posibilul =i a mai r[mas c`teva zile dup[plecarea alor ei. Apoi am condus-o p`n[la o sta\ie intermediar[. Tremur`nd toat[de dezn[dejde, str`ng`ndu-se l`ng[mine convulsiv,]n]ntunericul vagonului]mi lua m`na =i mi-o s[ruta]n ne=tire. +i, la desp[r\ire, sub lumina felinarului din gara umil[de provincie, am v[zut-o cu obrazul ud de lacrimi, cu cearc[ne ad`nci]n jurul ochilor, cu privirea r[t[cit[=i lucind nefiresc, cu din\ii]n\epen\ii unii]ntr-al\ii l[s`ndu-se la]nt`mplare]mpins[de mine p`n[la trenul de schimb pe care trebuia s[-l ia. Scena aceasta m-a urm[rit de multe ori, =i c`nd mi-o aduc aminte nu pot s[nu scuz at`tea u=urin\e pe care le-a f[cut mai t`rziu =i s[nu cred c[, indiferent de cele c`teva probe care m[convins[er[c[urm[rea]n ascuns =i mici planuri egoiste, era]nv[luit[]ntreag[]n plasa dragostei pentru mine, tragic[=i dezinteresat[. Desigur, nu trebuie c[utat ceva ra\ional]n acest[dragoste. Ea nu =i da seama de nimic din tot ce se]nt`mpla cu noi, =i totul la ea, cu toate orele petrecute]n preajma lecturilor subtile, nu era]ntemeiat pe nici o convingere, pe nici o]n\elegere a mea, pe nici o cunoa=tere a ei, ca s[-i poat[da seama]ntruc`t]i pot fi eu — =i nu altul — indispensabil, =i se l[sa]n voia instinctelor care o f[ceau, capricios s[se sacrifice, s[dispereze, s[spere, s[se amuze =i s[m[uite.

Ne-am f[g]duit s[ne vedem s[pt[m`nal, =i s-a]n[ut mult[vreme de f[g]duial[, f[c`nd drumul lung =i obositor p`n[la or[=elul unde trebuia s[ne]nt`lnim.

Atunci revederile erau pasionate,]mbr[\i=[rile repezi =i puternice, iar senzualitatea ne f[cea s[comitem cele mai mari impruden\e. Desp[r\irile, f[r[s[semene cu nebunia primei desp[r\iri, erau totu=i dureroase. Sim\eam]ns[c[multe se schimbaser[]n fiin\va ei. E curios cu ce luciditate =i f[r[s[-mi fac nici o iluzie o judecam tot timpul. Asta nu m-a]mpiedicat, poate din indiferen\va cu care primeam aceste

nout[\i, ca s[adaug “poate m[]n=el”. }mi povestea, dup[obicei, tot ce se petrecea]n t`rgul mediocru — politica, ho\iile, amorurile. Acum, deoarece aceea=i situa\ie dura, personagiile pentru mine se conturau, se detailau, le =tiam cusururile =i calit[\ile toate, clevetirile, existen\ a lor umil[.

Observam c[discu\iile noastre de odinioar[asupra unor chestiuni mai]nalte nu folosiser[la nimic =i c[,]n loc s[]nceap[s[-mi povesteasc[tot ceea ce citise]n lipsa mea, sau m[car tot ceea ce g`ndise despre mine,]=i pierdea timpul]n mod ne]nsemnat. Al[turi de critici trebuiau s[vie =i laudele. Erau acei “dr[gu\i”, acei “buni”, acei “care c`ntau dr[gu\ la piano”. }ndeosebi calificativul de “bun”]l risipea cu mult[d[rnicie. De o]ntrebam “a citit ceva?” sau “se pricepe]n ceva?”]mi riposta, ca o scuz[suficient[: “Dar e a=a de bun!”, ca =i cum bun[-tatea ar fi putut s[-l caracterizeze]n mod deosebit pe sublocotentul X. zorn[nd de diminea\ a p`n[seara sabia pe trotuarul str[zii principale, ie=it ofi\er numai cu cinci clase liceale, terminate =i ele anevoie.

A=a =i-a]nceput Irina existen\ a ei]n afar[de a mea.

Cum eram nemul\umit, ca s[nu m[supere, trebuia s[m[mint[deseori. De fapt, nu-mi dau seama]ntruc` t a min\it, nu =tiu dac[obiceiul acesta nu l-a avut]ntotdeauna. Totu=i, la]nceput nu mi s-a p[rut c[minte, poate pentru c[fiind tot timpul]mpreun[cu mine, n-avea prilejul s[ascund[ceva. Fiind fericit[al[turi de mine, petrec`nd din tot ce petreceam eu, nu avea motive. Am v[zut-o deseori disperat[, =i nu cred ca aceast[disperare s[fi fost numai o]nalt[comedie magnific jucat[ca s[m[fac[s[iau anumite hot[r`ri, cu toate c[, dup[cum am mai spus, anumite socoteli nu-i lipseau. Se poate ca aceste minciuni care trebuiau s[-mi lini=teasc[]ndoielile s[fi fost pricinuite chiar de mine, bine]n\eles, ea av`nd instinctul, de pe c`nd]i inventam cu un lux de detalii prev[z]toare scuzele pe care trebuia s[le duc[la familie, despre tot ceea ce se]nt`mpla ciudat]n via\ a ei de]ndr[gostit[. M[]ntreba]ntotdeauna, cu nelini=te,]nainte de desp[r\irea de la miezul nop\ii, cum]=i va explica]nt`rzierea. Asta ar putea fi o prob[c[obiceiul nu-l avea de la]nceput. Trebuia s[-l]nve\ de la

mine =i apoi s[-l m`nuiasc[]ndem`natec tocmai]mpotriva mea. A=a mi-am pl[tit vina. Acum nu-mi mai aduc aminte dec`t de o singur[minciun[]nainte de desp[r]irea noastr[:]i d[usem o]nt`lnire =i ea]nt`rziase cu o or[. Ploua teribil =i eu eram indignat, c[ut`nd-o pe la toate col\urile str[zii.]n sf`r=it, o g[sii, =i ea pretext[c[se ad[postise sub un balcon =i se pref[cea mirat[fiindc[nu m[v[zuse. Eu, care o c[utase de mai multe ori]n locul acela, am putut s[-mi dau seama de neadev[r. Totu=i, n-am mai insistat, ned`nd nici o importan\] faptului, indignat numai fiindc[o a=teptasem]n ploaie. Acum rev[d a=a de bine scena, c[m[mir cum am fost a=a de neatent atunci.

Dup[plecarea Irinei, b[nuielile mele aveau de ce s[fie]nte\ite.

Observam toate st`ng[ciile ei, dar nu le cercetam cu de-am[nuntul. Sufeream pentru alte motive (sau f[r[motiv) =i aveam nevoie s[fiu m`ng`iat c`t mai iute.]ncetam deci toate]ntreb[rile de]ndat[ce vedeam pe fa\ea ei cea mai mic[p[rere de r[u. Poate =i caracterul meu era]nclinat, dup[at`tea dovezi de dragoste, s[nu cread[]nr-o a=a de mare transformare sufleteasc[. Acum, c`nd]mi]nchipui de tot ce a fost ea]n stare, dau invers o interpretare rea tuturor gesturilor ei.

Sunt]ntotdeauna de o nervozitate extrem[. Asta m[face ca s[nu pot fi niciodat[potolit. Fizice=te nu-mi g[sesc locul. Am ticuri.]mi mi=c m`nile =i picioarele p`n[c`nd adorm. Ideea acestei nervozit[]i mi-o accentueaz[]nc[. Intelectual, sar tot a=a de la un g`nd la altul. C`nd vorbesc, sunt deseori incoherent, fiindc[mintea mea, fugind prea repede, nu are timpul s[]nt`rzie =i s[se explice fa\ de ceilal\i. Astfel, nu m[pot niciodat[bucura de moment. Nu pot savura pe]nceput dezvoltarea lui. N-am putut citi niciodat[o carte pe]ndelete,]n muzic[, tr[iesc mai ales din a=teptarea notei urm[toare. Este ca =i cum la Luvru,]n fa\ea *Giocondei*, ai tres[ri pentru Crivelli. G`ndul e tot a=a de puternic, emo\ia e mare =i de calitate bun[, dar e-ti ca]n fa\ea unei fotografii care \i-ar ar[ta c[aparatul este bun, dar c[n-a fost bine pus la punct. Aceast[nervozitate place la femei la]nceput. A fi nervos e pentru ele un atribut nobil. Denot[inteligen\ =i mai

ales vioiciune, iar o femeie poate suporta uneori oameni pro=ti, dar ji sunt insuportabili cei blegi.

Place numai la]nceput. De la o vreme, acest[mi=care ve=nic[obose=te. Femeia, ca =i pisica, e repede la mi=care, electric[, dar ji place s[se =i]nc[]lzeasc[, s[fie m`ng`iat[, s[l`ncezeasc[. Mie nu mi-a pl[cut niciodat[langoarea. M[plictiseam f[c`nd mereu acelea=i lucruri. Momentele de dragoste]ncepeau brusc =i se terminau brusc, ca =i r[ut[\ile sau suspinele tandre.

Nu eram]ns[superficial. Tr[iam cu intensitate. Am o memorie sentimental[impecabil[, care leag[emo\iile mele disparate =i le d[amloare.

Am brodat numai o dantel[mai fin[, aceasta e diferen\ a. Dar pentru un om normal aceste salturi sunt obositoare. Irina se sim\ea bine ame\it[, goal[, pe perne moi =i calde, =i eu plimb`ndu-mi m`na]n lungul trupului ei. +i vorbele bune s[curg[abia auzite, abia]n\elese, dar care f[ceau bine numai prin murmurul lor. }ncet, pe frunte, pe obraz, pe s`ni, pe =olduri, pe coapse. Pl[ceria ei se \inea de m`na mea,]n mi=carea care o f[ceam, ca prins[cu clei. “+i era bun[=i cuminte, =i de=teapt[, =i ji era drag[... =i o s[se m`ndreasc[de ce diferit[o s[fie de altele. +i o s-o fac[bucuroas[, mereu bucuroas[“...

Calm, bine, dar ea ar fi voit ca farmecul s[continue zile]ntregi, =i eu m[plictiseam]ndat[. Sim\eam cum s`ngele]mi bate tot mai iute. Printr-o mi=care brusc[,]mi]ncle=tam unghiile =i ji f[ceam r[u. | ipa =i apoi se uita la mine, nepricep`nd, iar eu r`deam, ca =i cum ar fi fost o glum[. Apoi ji vorbeam de planuri artistice. De-mi ar[ta p[rere de r[u, o ambi\ionam: “Nu-\i plac astfel de conversa\ii? Dar]nainte de toate tu e=ti o intelectual[!” Cum putea s[se mai]mpotriveasc[f[r[ca s[pierd admira\ia pentru ea?

Ce scen[de]nalt ridicol! }n momentul c`nd o femeie se d[cu toat[carnea =i sufletul, tu s[-i vorbe=ti despre Proust, “c[ci e=ti intelectual[!” +i ea s[trebuia s[spuie: “Desigur!”

M[recitesc. A=a g[sesc de identice unele motive cu ale lui Proust, c[mi se pare inutil[acest[povestire, care nu poate fi dec`t o copie palid[a unui original magistral.

De altfel, nici nu =tiu dac[mirajul lui Proust nu m[face, din cauza unor asem[n[ri exterioare, s[-mi complic starea sufleteasc[. Poate c[dac[n-a= fi citit *Albertine disparue*,]n altfel (mai bine sau mai r[u), a= fi suportat dispari\ia Irinei. Proust ne]mbrac[]n o hain[care nu ni se potrive=te. C`nd te g`nde=ti c[]n nop\ile mele albe mototolesc perna =i b`igui p`n[la epuizare]ntrebarea “ce s-o fi f[cut Irina” poate numai din pricina unei influen\ele literare!

Irina a suportat, aprob`nd, toate descoperirile mele artistice. M`ndria de a se =ti zilnic mai bogat[i-a]nt[rit r[bdarea. Dar, oricum, nu asta e o poveste de dragoste.

Am v[zut odat[o conii\ uit`ndu-se la mare prin *face-à-main*.

Apa nem[rginit[]n ve=nic[leg[nare, cu imensele ei bog[\ii de culoare, c`ntece =i parfumuri, dezgolindu=-i]ntreaga fiin\[f[r[nici o pudoare meschin[, ar[t`ndu=-i toat[tulbur[toarea ei nuditate, =i,]n fa\[, minuscul =i artificial, tremur`nd capricios deasupra unui nas =trengar, dou[sticlu\le pe un be\i=or de abanos, la cap[t cu un fundule\ de m[tase. Am r`s nebune=te la imaginea grotesc[. M[rezimasmem de o st`nc[, =i de a= fi fost Pantagruel, a= fi d[r`mat dealul.

Coni\ a s-a scuzat foarte normal.

— Oric`t de ridicol \i s-ar p[rea gestul meu, nu v[d bine!

Aceast[imagine]mi sugereaz[acum felul cum m[folosesc de Irina, persoan[inofensiv[, cu ocazia unor chestiuni a=a de importante ca moartea, via\ a, natura sau arta.

Al[tur`nd-o unor lucruri a=a de mari, de care ea habar n-avea, sunt eu vinovatul. +i eu]nc[nu]ntrebuin\ez pe Irina — cum f[cea conii\ a odinioar[cu *face-à main*-ul — ca pe ceva din nefericire indispensabil pentru alte lucruri importante, dar chiar se pare c[m[uit la acele lucruri numai ca s[utilizez sticlu\ele cu be\i=orul de abanos =i cu fundule\ul de m[tase la cap[t!...

]ntr-o zi, c`nd eram mai gr[bit ca alt[dat[, =i c`nd ar[tam ner[b-dare la m`ng`ierile ei]ncete, Irina]mi spuse:

— Ce nu-mi place la tine e c[nu pot s[am lini=te mai]ndelungat[. Parc[ai fi o ap[care curge!

}ntr-adev[r, observasem =i eu la ea contrariul. Nu-mi pl[cea c[st[pe loc. Ar fi stat lipit[de mine la infinit, =i eu nu puteam asta. Ar fi t[cut f[r[ca vreun g`nd s-o zguduie brusc sau ar fi vorbit f[r[]nceptare lucruri mici, acelea=i.

— Mi-e=ti drag, mi-e=ti drag!...

Dorin\ a =i]mplinirea ei nu erau pentru d`nsa dec`t fapte ne]nsemnate, care nu tulburau =opotul ei dulce.

Un gest familiar de-al ei: cum scotea bluza, pe cap, apuc`nd-o cu m`nile cruci-, de cele dou[laturi.

To\i spuneau: “Cum s-o fi uit`nd Sandu la ea! Nu e nici prea cu-minte!”

De fapt, c`nd lipseam,]=i trecea timpul mereu cu al\ii. Uneori chiar era numai cu c`te unul, f[cea haz de el, vorbea, citea cu el al[turi. Dar niciodat[n-am crezut c[asta]nseamn[ceva periculos. Acei cu care r[m`nea nu-mi inspirau team[. N-a= fi fost convins c[Irina =i-ar fi dat seama de ne]nsemn[tatea lor, dar nu-i credeam pe ei]n stare s[fac[gestul iste\.

Irina era cu cineva, cu oricine, numai s[nu r[m`n[singur[. V[z`ndu-i mi=c[rile repezi, ai fi crezut-o foarte personal[, dar depindea de cel care i-ar fi poruncit. Singur[nu avea for\[, Oricine]i putea da o opinie. C`nd protestam, se scuza: “Ai dreptate! Vezi c[nu m[g`ndisem!” De altfel, imediat ce m[]ntorceam,]mi reluam toate drep-turile. Sclavajul ei total re]ncepea f[r[g`ndul vreunei]mpotriviri.

O chinuiam mult, poate, dar nu numai din r[utate. M[sim\eam umilit cu ea, dar n-a= fi vrut s[se iroseasc[dragostea. Mi se p[rea c[prin r[ut\i i-o]ntre\ineam. C`nd o vedeam calm[, mi se p[rea c[s-a s[turat de mine. Voiam o pild[evident[c[nu-i adev[rat; =i atunci aruncam vorba care trebuia s[dezl[n\uie furtuna. Ochii brusc]n mi=care, fa\ a galben[=i o mi=care a piciorului...

Aveam satisfac\ie momentan[, apoi p[reri de r[u. +i o]mp[cam cu tot at`ta grab[. Clipele de]mp[care erau calde, mi-amintesc.

Deci m[mul\umeam cu satisfac\ii imediate, f[r[s[m[g`ndesc c[repetarea lor ar putea produce transform[ri mult mai profunde =i iremediabile.

G[sesc c`teva pagini dintr-un jurnal de zi vechi. V`r explica ceva asupra noastr[?

E vorba de o plimbare f[cut[cu mai mul\i camarazi la mare.

Luni. Trenul fuge printre oi\e =i maci. Culoarea de lut. Apoi marea. Ce-o fi f[c`nd Ela? C`\iva turci, c`\iva m[gar, o goarn[]ncerc`nd sunete]n mijlocul zilei, c[su\e albe, unele dup[altele, cobor`nd spre mare ca o turm[de oi\e: Balcicul. Balcicul: impresia unei feti\e blonde, care, cu gesturi gra\ioase din cap, din buze =i din m`ini, \i-ar spune: "Poftim la mas[!" Mi-e somn, sunt obosit, bun[seara, Ela de departe...

Mar\i. O slug[mic[, Hamiri,]mi deretic[prin camer[. Ies =i, singur, o pornesc. Pe drum, un cimitir mic a\ipit. Pe deal, mormintele turce=ti. Apoi]n gr[dina public[. Unul face un spirit local: "E a=a de mic[gr[dina, c[dac[s-ar culca un m[gar, i-ar r[m`ne coada afar[!"

Miercuri. Pe st`nci cu Irina. Am c[\rat-o cu de-a sila. P`n[la mine s-au suit ni=te oi\e bune =i cumin\i. Picioarele lor sunt \epene =i ne-terminate parc[. De fug, pocnesc p[m`ntul ca ni=te bastoane de lemn. Pupilele =i le \in]n v`rful irisului: persoane]ncrezute.

Le privesc cumin\enia =i-mi dau lacrimile. Irina nu pricepe prostia mea, =i eu a trebuit s-o lini=tesc =i a trebuit s[-i explic ce sim\eam. La urm[face =i ea: "Cum ai dreptate!" =i le prive=te cu simpatie.

Joi. Hamiri]mi arunc[un potop de vorbe. Are ochi frumo=i =i sc`nteia\i. Pleoapele]i clilesc cu repeziciune =i inegal, ai crede aripile unei p[s[ri care ar vrea s[-i \ie echilibrul pe un b[\ prea sub\ire. Apoi se opresc =i r[m`n nemi=cate pentru c`t[va vreme.

Dup[pr`nz. La poarta cimitirului cre=tin, un morm`nt mic]nconjurat cu un gard alb,]nalt. La un cap[t, o cruce mare, sub ea un felinar. Pe lemn, scris numele unui copil.]n preajm[, maci =i melci.

Vineri. Irina a izbutit s[scape de privirile prietenilor =i s[vie la mine pentru o clip[. Era =i timpul...

Hamiri, m[tur`ndu-mi camera, m[]ntreab[dac[sunt “*m[ritat]*”. Ea este! Are 15 ani, =i nu 12, cum credeam. }mi istorise=te scena din meniul ei, din care eu nu pricep dec`t foarte pu\in. Acum s-a v`r`t sub pat cu m[turatul, dar povestirea nu =i-o curm[.

S`mb[t/. +i am plecat pe neprev[zute, f[r[s[-mi iau r[mas bun nici de la mare, nici de la oi\e, nici de la Hamiri. +i iar[=i trenul printre maci...

Toat[ziua am[r`t]ndelung, ca de obicei f[r[motiv. A= spune c[m[g`ndesc la moarte dac[n-a= auzi riposta unui om s[n[tos, bine odihnit =i ghiftuit: e=ti banal. Irina, cu toat[prietenia ei, nu poate s[-mi fac[nimic, iar g`ndul la Ela e ca ceva cum nu se mai potrive=te pe ziua de azi.

Duminic[. Un popas la Constan\va, =i iar pe drum. Ceilal\i dorm, declam[, c`nt[, fac dragoste. Eu]mi port melancolia la cele dou[capete ale vaporului. Irina, s[rmana, p[ze=te, pentru mine, curente.

(Urmeaz[o poezie de a lui Gerald, copiat[]ntreag[. Mi se p[ruse c[se potrive=te situa\iei dintre noi, indiferent de versurile mediocre.)

Tu avais jadis, lorsque je t'ai prise —

Il y a trois ans —

Des timidités, des pudeurs exquises,

Je te les ai desaprises

Je les regrette à présent.

(+tiam c[pagina va fi citit[de Irina, astfel c[poezia era socotit[s[fie o mic[r[utate =i s[-i fac[un mare necaz. Reprezenta =i un adev[r: plictiseala pe care o sim\eam, cunosc`nd-o prea bine. Dar, de fapt, la o judecat[dreapt[, versurile erau o laud[pentru ea,]nsemnau c[cel pu\in o dat[am pre\uit via\va noastr[. Ceea ce nu e adev[rat. Chiar]nainte de a m[deprinde cu ea mi se p[ruse c[m[sacrific. Apoi, la]nceput, ea n-a ar[tat nici un fel de ezitare =i nici o timiditate. Nu f[cea vreun gest, dar m[l[sa s[fac orice f[r[de nici o]mpotrivire.)

M[g[ru=ii: pitici. Tot a=a de mici, cu acelea=i figuri de copii]mb[tr`ni\i, cu aspectul lor comic =i tragic]n acela=i timp.

Luni. La Constan\a. B[ie\ii to\i la un loc. Seara la culcare zarv[mare, spirite cazone, r`sete suave, foc pe c[lc`ie, crem[de ghetete, pe nasuri, curiozitate]ndiscrete pe sub pl[pumi. Se joac[printre paturi. Roll]=i las[s[i se vad[formele gra\ioase prin c[m[=u\va trandafirie. Niki z`mbe=te mereu, Nelu r`de cu sughi\uri, ecouri =i rezonan\e. Dasc[lul alearg[iepure=te]ntr-un curcubeu de culori. }mi place Dasc[lul... Are picioare de dou[ori mai lungi ca pantalonii =i m`nile de dou[ori mai lungi dec`t m`nicele. E cel mai]nalt din to\i =i pare f[cut numai din chibrituri. Apoi timbrul vocii]i este de "biserica". Numai timbrul. Cuvintele]i sunt lume=ti. Minte cuprinz[toare, imagineaz[cu u=urin\ spiritele celorla\i.

Mar\i. Suport mai u=or pe Dasc[lul. Seara a venit la mine la pat cu o bomboan[...

Irina, l`ng[mine, cite=te ce scriu. O amuz[. E bun[, a=a de bun[cum nu se mai poate. O simt cald[. Dar sunt chinuit. Pe vapor mi-am g[sit dezlegarea. Cu Irina al[turi, singuri]n noapte, tremur`nd sub frig, am pl`ns]mpreun[. +i ne]ntrebam: "Nu e a=a c[suntem ferici\i?" Am pl`ns mult, pentru durerile de odinioar[=i pentru cele ce au s[vin[.

Pe cer, din toate p[r\ile, c[deau stele...

I-am spus c[mi-e drag[, =i o credeam... =i pl`ngeam. De ce? Ea spunea c[eram atins]n m`ndria mea de om independent, c[n[zuin\ele mele au fost]nfr`nte. Cine =tie de ce eram a=a de dezn[d]dui! M[sim\eam slab? sau ridicol?

+i m[g`ndesc, =i-i m[sor cuvintele, =i nu-mi iese m[sur[toarea =i-i, urm[resc gesturile, =i sunt multe care nu-s pentru mine, =i acum, c`nd st[al[turi, ar vrea s[se duc[p`n[la ceilal\i pentru pu\in, iar de]ncep s[-i vorbesc de dragoste, d`nsa las[vorba fr`nt[, f[r[curiozitatea sf`r=itului. Se]ncearc[s[doarm[l`ng[mine, iar eu m[st[p`nesc, ca s[n-o tulbur. Dar c`nd o sim\ adormit[, cu o m`n[at`rnat[=i cu gura]ntredeschis[, nu m[mai opresc. Doarme u=or, s[r[cu\va, cu lacrimile]nc[pe ochi, a adormit de]ndat[. E obosit[,

tot p[zindu-mi sup[rarea =i oboselile mele. Singur privesc marea =i cerul.

Miercuri. Asear[, pe mal,]n a=teptarea vaporului, s-a dus cu al\ii. Nu s-a]ntors dec` t` rziu de tot. Priveam mereu]n]ntuneric pe unde plecase ea, dar nu vedeam nimic. A r`s, a \op[it]ntre str[ini, a= fi vrut s[urlu. "O s[fim ferici\i!" Durerea m[fr[m`nt[tot, dar respira\ia ei domoal[continu[. De-ar =ti Irina ce-am scris, mi-ar str`nge m`na ca de obicei, apoi ar c[uta s[m[]mbune. Sau poate — cine =tie? — v[z`nd c[este un mijloc ca s[fiu mai aproape de ea, va c[uta s[se produc[aceste scene c`t mai des.

S-a trezit cu vorba: "A= vrea sa mor!" De ce tocmai acum, c`nd m-a v[zut suferind pentru d`nsa? Pentru ce atunci? F[r[motiv... +i ea =i-o fi dat seama de toate acestea, c`nd eu, care mereu m[g`ndesc la mine, nu pricep nimic?

E at`t de bizar[via\a...

Joi. Azi m-am distrat at`t de bine, c[aproape nu-mi venea a crede scena de ieri. Irina e din nou ne]nsemnat[.

Ce-o fi f[c`nd Ela?

Vineri. Am suferit zilele acestea cea mai puternic[emo\ie din via\la mea, =i asta din pricina Irinei. Str`mba, cu picioarele sucite, cu p[rul la\e, cu nasul c`rn, cu rochia de 10 lei metru, cu locuin\la]n mahalaua Duda=tilor, func\ionar[, m`ine poate telegrafist[=i viitoare so\ie de avocat mediocru de provincie, cu cuno=tin\e franceze de modist[, cu un sentimentalism de melodram[, la dispozi\ia mea c`nd vreau =i c`nd nu vreau! S[m[chinui eu din pricina ei!

S`mb[t/]. S[rmana! Sup[rare dup[sup[rare. Ca s-o pedepsesc =i mai mult, am l[sat anume s[g[seasc[o scrisoare de a mea c[tre Ela. Am f[cut-o s[nu mai poat[=i s[vrea s[se omoare. L`ng[mine,]n\epenit[, cu ochii usca\i =i cu gura]ntredeschis[, iar eu o rugam zadarnic s[=i revie. Niciodat[n-am v[zut-o a=a de hot[r`t[. I-am vorbit, dar nici nu m[asculta, ca =i cum a= fi fost un str[in. Noroc c[a fost la noi Dasc[lul care prin prezen\la lui caraghioas[(=i venirea lui la noi a fost curiozitate grosolan[sau fine\e des[v`r=it[?]) a reu=it s-o

domoleasc[. Dasc[lul, f[r[s[=tie, e un erou c[ruia]i datorez via\ a =i fericirea mea.

Seara, a trebuit s[\in o conferin\ =i am avut un succes mare. Ea exalta de fericire. O \ntrebai:

— Nu era r[u dac[nu erai]n seara asta?

}mi r[spunse cu o seriozitate brusc[:

— Nu!

...Trebuie s-o fac fericit[, s-o]mpiedic s[se mai g`ndeasc[la r[u.

Duminic[. Irina al[turi,]mp[cat[,]mi cite=te ultimele r`nduri,]mi ia creionul =i adaug[:

Te iubesc mult, nem[surat, mult de tot, c[ci e=ti bun =i drag, =i de nu sunt de tot fericit[, e c[mi-e fric[. Mi se pare c[n-o s[pot s[m[bucur mult de această[fericire. Dar orice s-ar]nt`mpla de aici]ncolo, nu voi uita c[\ie]i datorez aceste clipe.

Luni. Trebuia s[vie la hotel la 9 diminea\ a =i a venit la 11; iar acum]=i aranjeaz[p[rul =i=i face buzele...

Timpul a trecut, trebuie s[ne]ntoarcem la casele noastre...

Mar[i. Ne-am]ntors, mi-e ur`t, mi-e dor de ea. M`ine avem]nt`lnire, ora convenabil[. Nu ne vom revedea prea devreme =i nu ne vom desp[r]i prea t`rziu. }mpreun[vom fi pruden[i. De vom]nt`lni cuno=tin\ele, vom r`de cu ei, ne vom]mp[r]i]n grupuri, ea]nainte =i eu]n urm[, =i nu vom p[rea dec`t prieteni buni. +i apoi ne vom da o alt[]nt`lnire, aleas[=i ea cu chibzuial[, ca s[nu se b[nuiasc[nimic.

Miercuri. Cum aceast[situa\ie m[indispune, prefer o transformare radical[: plec la \ar[.

Joi. Dup[at`ta vreme de vorb[=i scris, a= vrea acum, convins c[nimeni nu se apleac[pe um[r s[citeasc[, s[fiu complect sincer.

Scrisorile Irinei sosesc tot mai alarmate =i mie mi-e lene s[r[spund =i stau mereu la]ndoial[cum or s[se termine toate acestea. }mi place varia\ia =i recurg la toate minciunile ca s-o v[d mereu alta, pl`ng`nd, r`z`nd, nenorocit[sau vesel[,]n ve=nic[trud[. C`nd dou[scrisori i se aseam[n[, eu trebuie s[-i pricinuiesc o nemul\umire sub aparen\ele celor mai bune inten\ii ca s[am ceva nou, iar noutatea nu]nt`rzie

mai mult dec`t de la un factor la altul. +i mereu e mai nemul\umit[=i deseori mi-e mil[de ea, c[ci o =tiu de ce e]n stare s[fac[. Apoi]ncep din nou...

Am crezut]ntotdeauna c[n-o iubesc. Nici c`nd eram singur, nici c`nd eram gelos, nici c`nd era bun[=i nu =tiam ce s[-i mai fac ca s[fie fericit[. Niciodată nu mi-am]nchipuit c[o s[m[]nsor cu ea =i nici m[car c[leg[tura noastr[o s[continue prea mult. De ce o chinui atunci? O chinui pentru c[nu sunt de un temperament egal, =i, de o las calm[, ea se distreaz[incon=tient[cu alii, uit[, face u=urin\e. +i sunt m`ndru. Iar dac[a= =ti-o disperat[, mi-ar p[rea r[u =i a= chema-o]napoi. Tragicomedie...

(Urmeaz[o sut[de pagini unde ea nu mai are rol).

Am c[utat s[analizez cu migal[paginile acestea =i n-am ajuns la nici un rezultat. Sunt desigur numeroase, pline de Irina, dar ce conteaz[ele fa\ de miile de impresii scrise, de pe timpul ei, dar printre care ea nici nu e amintit[.

Apoi nici nu sunt totdeauna sincere, unele anume mai bune, altele anume mai rele, trebuind s[fie multe din ele citite. Nu-mi mai pot da seama care au fost scrise numai pentru ea =i care pentru mine.

De altfel, cred eu, ele ar putea folosi la deslu=irea (sau la compli-carea) caracterului meu, =i nu asta m[intereseaz[acum. Cine este ea, numai asta vreau s[=tiu. Din faptul c[o]mbrac mereu cu alt[hain[, dup[cum o ur[sc sau mi-e mil[, nu pot trage o concluzie.

M[rturisesc, cu mult[nepl[cere am recitit notele mele. }mi displ[cea =i naivitatea unor reflexii, =i mai ales aspectul meu foarte dezagreabil. E aproape o scuz[pentru ce va fi f[cut ea mai t`rziu. Dar inten\ia mea este s[reconstruiesc oameni]ntregi, =i nu figuri conven\ionale. }ntotdeauna m-au enervat acei critici care, voind s[complecteze un scriitor, insist[asupra tuturor vorbelor lui inteligente, a gesturilor lui elocvente =i trec sub t[cere sau scuz[unele sl[biciuni. Rezultatul: fanto=[.

Distinsul Alceste este viabil numai pentru c[]n acela=i timp e =i pu\in ridicol. }n ceea ce m[prive=te, =tiu c[era astfel, c[n-aveam]ncredere

În ea. Nu recunosc că această neîncredere îmi aparține și o arunc =i asupra altora. Deci, îmi dădea ocazii. Spunea vorbe mari =i se contrazicea mereu. Dar dacă ai memoria vorbelor, cine nu se contrazice?

E drept, la dinșa intervalele dintre două vorbe inverse erau mici, așa că memoria le putea observa ușor. +i dacă n-o stimasem, =i o desconsideram, =i o umileam, nu era ea de vin[? Niciodată nu =i-a înut prestigiul... Dar omul îndrăgostit e întotdeauna ridicol pentru cel calm. Când cel lalt își spune: “Te las”, cum să fii mândru =i să nu te rogi: “Nu plecă!”

+tiu ce vor spune cei imparțiali: “Amândoi sunteți vinovați!”, =i nimic nu mă enervează mai mult. Ca =i cum ar fi o comparație posibilă, o cîntărire precisă a celor două vini. Pretutindeni, vor fi amândoi vinovați. Unul va fi violent, altul nervos, altul bleg. Auzi reflexiile: “O merit, căci nu s-a priceput să fie stăpîn în cas la el!” sau invers: “O merit, căci era prea despot!” Unul va fi înelat pentru că a fost gelos, cel lalt pentru că n-a fost. Având caracterul cel mai maleabil, nu este posibil ca să ai totdeauna dreptate. +i, când ai scrupule, amintirea unei mici izbucniri de-ale tale îți tulbură mintea =i te face să ai remușcări. Căci ierți tot răul ce îți s-a făcut. Personal, în aceste mîrturisiri, cu toată pasiunea pe care am pus-o, nu m-am cruțat deloc. Nici n-am amintit attea scene în care am fost bun, alergînd ca să-i produc bucurii, distrînd-o, învînd-o, dezinteresat. Am căutat să-mi descopăr mici gusturi perverse din voința de a fi exact, pe care, de obicei, le crezi inerente fiecărui om. Poate chiar, în parte, iscodindu-le, le-am creat. Am dat consistență unor vagi intenții =i mi-am clădit apoi o personalitate sufletească falsă. Poate că de-ar citi Irina acestea, ea care, în definitiv, prin mine =i-a trăit dragostea ei primă, =i-ar aminti de attea satisfacții complete =i nu m-ar recunoaște. Sau, de m-ar crede în tot ceea ce spun, ar vedea că sunt altul decât m-a cunoscut ea. N-ar trage concluzii din voința mea de a spune tot adevărul, cu orice risc personal, =i ar cugeta cu surprindere: “Ce hipocrit a fost fiecare din voi!”

Deci prefer ca]n]ntregime vinovatul s[fiu eu. Dar nu de mine de-
pinde judecata unui om impar\ial (adic[a unui om care e mai aproape
de adev[r). Mereu altele vor fi propor\iile gre=elilor noastre, dup[cum
a murit dintr-un accident, s-a omor`t, s-a m[ritat sacrific`ndu-se, sau
numai ca s[se aranjeze. Se va m[sura =i c`t de mare a fost suferin\a
mea fa\ de fiecare din aceste gesturi.]n caz c[nervozitatea mea, de
care a suferit Irina,]ndeosebi, va produce ceva autentic]n pictur[sau
literatur[, va fi scuzat[. De va produce ceva bun de tot, Irina va fi
]nvinov[it[c[fiin\a ei mic[a putut avea preten\ii =i m-a chinuit.

Eu =tiu]ns[c[la suprafa\ sunt astfel de judec[\i. Adev[rul su-
fletesc e a=a de complicat c[, neputincios, eu n-am nici o p[rere. C[
]n preajma mea =i-a]mbog[it mintea, asta e adev[rat. Dar dac[pen-
tru ea aceast[]mbog[\ire era ceva artificial, atunci de ce s-o numesc
ingrat[! +i s[-i cer recuno=tin\]? Cum voi putea =ti eu dac[o puneam
]n curent cu toate observa\iile mele ca s-o]nv[\ pe ea sau numai ca
s[m[clarific pe mine?

Poate]ns[c[pentru d`nsa n-a fost grea suportarea temperamen-
tului meu.

Primea, poate, totul fiindc[era astfel construit[=i nu putea avea
ini\iativ[singur[. A stat cu mine fiindc[am re\inut-o, apoi s-a dus cu
altul fiindc[a luat-o cu el. E a=a de greu de priceput ceva]n toate
acestea!...

Eram am`ndoi]ntr-un or[=el ardelenesc,]ntr-o micu\ gr[din[
public[, spre sear[. Pe o banc[, nu departe de noi, un soldat =i o
feti=can[se dr[gosteau,]n]nf[\i=are. Ea — frumu=ic[, g[tit[, roz[,
rotofeie =i cu gropi\e. Vorbea tot timpul, se apleca spre el, nu-i da
pace, f[cea pe sup[rata, se alipea m`ng`ioas[. El o l[sa]n voie, pu\in
]ncovoiat, ca un om care are alte treburi, cu g`ndul]n alt[parte,
f[r[preten\ii, fie c[=i le]ndeplinise, fie c[nu se mai g`ndea la ele,
=tiind c[ora e prea t`rzie ca s[le mai ridice. Seara se l[sa]ncet, par-
fumat[, u=or rece, =i noi ne]nc[lzeam unul de altul. Dup[o vreme,

el spuse ceva scurt, probabil, “e t`rziu”, ceva în orice caz concludent, c[ci ea a avut tot atunci o mi=care brusc[din cap. Apoi un semn de rug[minte pe buze =i pe ochi. Dar el, b[rbatul, nu avea obiceiul s[ezite f[r[rost, se scul[, =i-l v[zur[m lung, sub`ire, mereu]ndoit de spate. Fata r[mase pe banc[, sper`nd s[mai]nt`rzie astfel desp[r`irea,]\inea de m`n[=i-l ruga cu vorbe multe s[mai r[m`ie. Ceasornicul de la biserica t`rgului]i veni lui]n ajutor, cu b[t[i tari, care c[deau dureroase pe capul fetei. El spuse ceva solemn, cu un deget]n sus, desigur: “Vezi c[am avut dreptate!” +i apoi o trase la el, pref[c`ndu-se c[se joac[, de fapt s-o hot[rasc[. O str`nse tare, o s[rut[, pe gur[, =i fata accept[cuminte str`nsoarea. Apoi se dep[rt[de ea.

Ea r[mase pu`in descump[nit[, apoi]=i rec[p[t[sur`sul vesel =i tinere\ea, =i o porni]n alt[direc\ie, printre pomi. Din drum mai]ntoarse capul dup[b[rbatul care se dep[rt[ta alene, neatent, =i mai aplecat ca de obicei, ca s[=-i fac[o \igar[.

Ne uitasem la scen[=i ne g`ndeam la noi, apoi Irina]ncepu s[se jeluiasc[.

— Ai v[zut? Ea] iube=te =i el nu! Cum se uita la el, cum glumea cu el, cum se alipea de el, =i el plictisit! +i cum]i p[rea r[u la desp[r`ire! +i ce]ncredere avea]n vorbele lui! Cum]i asculta pu`inele lui exclam[ri, c[ci el nici nu binevoia s[vorbeasc[pe de-a-ntregul! Cum nu se]ndura s[-l lase, =i cum]ntorcea capul s[-l mai vad[,]n timp ce el]=i f[cea \igara! F[r[]ndoial[, el o va p[r[si]n cur`nd, peste o s[pt[m`n[, sau peste o lun[! +i ea, s[r[cu\,a, nu =tie nimic =i e fericit[!

Vocea Irinei era]n[sprit[, m`nile d[duser[drumul m`nilor mele, iar eu, ca un vinovat, nu spuneam nimic. Cine ar fi crezut...

C`nd acum mi-e a=a de neprecis[imaginea Irinei, ce va trebui s[fie mai t`rziu! Dar poate c[=i]n fa\,a oamenilor, ca]n fa\,a unui tablou sau a unei simfonii, pentru a pricepe ceva, ai nevoie de o anumit[distan\]. Numai atunci se estompeaz[anumite detalii ca s[nu mai ai dec`t o impresie armonioas[de ansamblu. Mai t`rziu voi uita detaliile, nu m[vor mai interesa sau nu le voi mai g[si interesante. Acum

Jnt`rziu mereu asupra lor, nu pot degaja nimic din mul\imea lor, =i nu fac dec`t s[-mi m[reasc suferin\`a.

Oricine mi-ar putea spune remediul: "Evit[, g`nde=te-te la altceva!" +i totu=i, m[complac ln aceste analize.

Care va fi p[rerea mea general[asupra Irinei mai t`rziu? Depinde de at`tea lucruri... De voi fi nenorocit, voi g[si c[nu mi-am cunoscut odinioar[fericirea. Dac[viitoarea dragoste va fi rea, Irina va fi bun[; de va fi bun[, Irina va fi rea. Depinde de cum va fi viitoarea: inteligent[sau proast[, frumoas[sau ur`t[, serioas[sau u=uratic[. De voi fi]ndr[gostit, vreodat[cu adev[rat, voi g[si via\`a trecut[ca o pierdere de vreme copil[reasc[. De nu voi fi]ndr[gostit, fie c[nu voi avea prilejul s[]nt`lnesc pe cineva care s[-mi plac[, fie c[sunt eu incapabil de a=a ceva, voi crede c[Irina a fost dragostea]ntreag[=i eu nu mi-am dat seama... (La fel cu Fabrice del Dongo, care a asistat la lupta de la Waterloo f[r[s[=tie.)

]n orice caz, oric`t voi fi ocupat]n alt[parte, voi avea afec\ie pentru timpul acela, pentru c[a fost — ur`t sau frumos — tinere\ea mea, cu primele ei experien\`e =i dezam[gi...

Din p[rerea altora, mai calmi, pot trage vreo concluzie asupra ei? Nici unul din prietenii mei nu m[felicitau odinioar[pentru Irina. Acei care n-o cuno=teau dec`t din vedere o g[seau complect ne]nsemnat[. +i spuneau termenul cel mai dureros, pentru c[d[dea impresia de perfect[impar\ialitate: "ur`vic[". Se mirau c[-mi pierd at`ta vreme cu ea. Le f[cea =i impresia c[nu e prea cuminte. Mi-aduc aminte de un b[tr`n care se ocupa cu analizele omene=ti, =i care, v[z`nd-o odat[l`ng[mine nenorocit[, cu o culoare str[vezie]n ochi, mi-a spus: "De ce n-o la=i]n pace! O s[-i faci numai r[u! E periculoas[!]" B[tr`nului]i f[cea impresie de femeie fatal[. Un domn, care ne vedea uneori la bibliotec[, mi-a spus: "Iat[o femeie care te face f[r[]ndoial[fericit!" Se]nt`mplase s[ne vad[numai veseli. Am g[sit pe strad[o cuno=tin\`. L-am]ntrebat: Ce p[rere ai despre Irina? S-a g`ndit, apoi: "E foarte inteligent[=i dr[gu\!"

Niki, odinioar[, m[r]turisise c[m[invidiaz[. Ce concluzie s[trag? P[reerea vecinilor este gr[bit[=i fragmentar[. Uneori e interesat[, dup[cum sunt r[ut[cio=i sau indulgen[i. Trebuie sc studia[i ace=ti vecini,]ntruc` t au cunoscut pe Irina, c` t de p[trunz[toare e priceperea lor de a judeca oamenii, c` t sunt de dezinteresa[i]n judecata lor. Deci complica[ii cumplite =i f[r[rezultat!

Sunt]n romane anumite fiin\ e insesizabile din pricina unui mister voit, aruncat asupra lor de autor, a unor detalii neexplicate, a unor evenimente nea=teptate, a unor vorbe stranii. }n Hardy, de pild[.

Eroina mea e insesizabil[dintr-un motiv contrar: truda mea de a explica]n]ntregime =i de a arunca asupra ei toat[lumina de care sunt]n stare.

=i literatura e de vin[c[nu ne]mp[c[m cu iubitele noastre. Tr[im]n iluzii =i realitatea apoi nu ne place. Irina nu seam[n[cu cinstita Andromaca, pentru care nu exist[sl[biciuni =i care resist[f[r[greutate imprea[iilor lui Pirus; cu Esther, ce =i risc[via\ a ca s[-=i salveze neamul; cu Monime, supus[hot[r`rilor soartei, decis[s[accepte dorin\ a impetuoas[a lui Mitridate, renun`nd la propriile ei sentimente; cu Bérénice, ce are curajul, oric` t de tragic ar fi, s[plece, l[s`ndu-l pe Titus obliga[iilor sale imperiale; cu Junie, care, cu toat[gravitatea evenimentelor, nu va ceda f[r[inelul de nunt[pe deget. Din pricina]nchipuirilor lui Racine, Irina, singura cu respira[ia veritabil[, mi se pare bicsnic[=i fad[.

A fost]ntre noi =i o]ncercare de menaj. C`teva minciuni acas[, =i Irina a putut merge cu mine]ntr-un sat mic]n mijlocul mun[iilor, l`ng[Sinaia. Cas[\[r[neasc[, cu cerdac, cu patru camere =i cu antre\el la mijloc. Camera noastr[cu oale pe pere[i, cu perne multe cu broderie rom`neasc[, cu mobile \[r[ne=ti diferite. C`nd ne-am g[sit acolo, exultam, ne amuzam pe socoteala camerei. G[seam col\uri stil "Louis XIV", "Louis XV" (un sc[una= cu trei picioare) sau "Empire", =i ligheanul reprezenta epoca burghez[a lui Louis-Philippe.

Via\ pa=nic[de studii. Seara, culcarea la ora nou[. M[sculam cu soarele =i citeam singur pe cerdac. Peste trei ore m[]ntorceam =i o g[seam]nc[adormit[. O trezeam plimb`ndu-mi m`na rece]n lungul corpului ei fierbinte. Se alipea somnoroas[de mine, oferindu-se. Citeam sau pictam]n gr[din[. O certam uneori c[nu era exact[la nimic, l[sa s[treac[timpul,]nt`rzia la munc[, nu se uita la ceas, vorbea o mul`time pentru nimica, dar]ncolo eram ferici\i. Ne identificam =i nu ne permiteam nici o ini\iativ[personal[. Pretutindeni]mpreun[=i singuri.

Am avut =i distrac\ii. Din cerdac, printre pomii fo=itori, o lun[enorm[, anume pentru noi p[rc[, f[r[s[fi =tiut dinainte,]ntr-o eclips[s-a acoperit =i s-a descoperit, tulbur`nd culorile de alb =i negru l[sate pe frunze =i pe iarb[. A fost =i hram la biseric[, cu petrecere mare, cu \[rani g[ti\i. Peisagiu bucolic.

Pe drum, c[ru\ele musafirilor. Hora. C`te un \[ran beat]ncerca s[tulbure petrecerea, dar ceilal\i f[ceau ordine. L[utarii \igani erau neobosi\i. Noi eram mari personajii acolo, saluta\i ceremonios, la biseric[invita\i]n locul de onoare.]n definitiv, nu prea]mi dau seama ce credeau ei despre noi.]n seara hramului, chefliii ne sur`deau =iret. Prev[z[tori, ne-am]ntors din vreme acas[. Noaptea veneau pe fereastra deschis[chiote de petrecere, uneori de la distan\e mari.

Dar cele mai m[re\e serb[ri tot natura ni le f[cea. O! Superbele plimb[ri pe mun\i, printre brazii parfuma\i!]ncovoia\i de oboseal[, =i apoi odihna pe iarba moale, c`nd te sim\i una cu p[m`ntul! +i adierea de m[tase care tremur[pe obraz!

Odat[ne-am urcat mai mult ca de obicei pe un deal anevoios.]n urma mea, Irina nu mai putea, la fiecare pas m[amenin\`a pl`ng[tor c[r[m`ne pe loc, dar apoi o pornea iar dup[mine. +i eu urcam mereu, extenuat, dar neab[tut, pe un pisc mai]nalt dec`t toate, gol, care m[]mbia cu mirajul lui. Am ajuns, =i]ndat[a venit =i Irina.]nvinsesem. }mbr[\i=a\i, suspenda\i]n aer! Primprejur copacii coborau]n v[luri. Umbrele nop\ii, care venea, =i ale brazilor tremurau. Departe,]n satul nostru, se aprindeau lumini\`e. Bisericu\`a se vedea distinct cu zugr[veala colorat[pe pere\i.

Parfum, culoare, melodii. I-am spus, cu tot trupul zv`cnind: "Suntem fericiți, Irina! Ce e mai minunat decât clipa aceasta! Cine e în stare să facă la fel? Ce dragoste seamănă cu a noastră?"

O temps, suspends ton vol!

Menajul nostru a avut multă poezie, cel puțin eu simțeam astfel. În urmărilor noastre a venit să arunce o îndoielă, dacă nu asupra sentimentelor mele, în tot cazul asupra trunchiului lor. Trebuia să plecăm într-o zi fixată de înainte. Ne trăisem descoperirile noastre în viața comună, mirajul acelei vieți și regretul sfârșitului. Emoțiile evoluează. Eram la câteva kilometri de gară și trebuia să ne ducă acolo o trăsură.

Trăsura n-a venit la ora fixată și așteptarea m-a enervat. Am uitat că, de fapt, ne întrezia despărțirea. Câteva ceasuri am fulgerat împotriva birjarului. Disperat priveam Irina nerăbdarea mea. Trebuia să mă rămânem o noapte. O simțeam fericit și a trebuit să mă răzbum: "Dar nu vezi că înnebunesc aici de plictiseală?" S-a îndoit, ca și cum vorba mea ar fi fost de un material care ar fi lovit-o. Eram prea înfuriat ca să o împac.

De altminteri, simțeam așa. Mi plăcuse timpul petrecut acolo, dar două săptămâni ajungeau și mi se părea intolerabil să mai prelungesc, mă iscodeau alte planuri, iar Irina mi se părea o închisoare. Mă țiam în altă parte așteptat. Menajul nostru minunat mi devenise brusc anost: mă credeam ridicol. În momentul plecării, în sfârșit, am arătat o figură mai indulgentă. Tot timpul, în trăsura și în tren, Irina a plâns, cu lacrimi încete, subiri și neîntrerupte. Am căutat să o împac: iar și teorii asupra stăpânirii de sine, indispensabile unei intelectuale. De atunci m-am întrebat întotdeauna cum se pot uni doi oameni pentru toată viața. Menajul meu nu putuse duce mai mult de două săptămâni, cu toate condițiile excepționale în care fusese făcut.

Se lasă blând noaptea, cuminte, ca să nu mă tulbure și să mă împace.

De mai departe se aude un piano. Sunete înăbușite, nedistincte, cu atât mai odihnitoare. Simt gândul meu legat de unduirea lor. N-am decât frică să nu înceteze.

E greu de tr[it]n mijlocul oamenilor, mai cu seam[pentru c[nu po\i fi niciodat[absolut sigur de ei. Mereu cu alte gusturi, alte obiceiuri. +i cu at`t mai dureros cu c`t inspir[siguran\]. Ca lutul]nt[rit de pe marginea lacurilor pe care mergi f[r[fric[, pentru ca deodat[, la un loc identic cu cel de mai]nainte, s[\i se afunde piciorul. +i nu po\i conta pe nimeni. I-a= prefera, pentru mai mult[lini=te, s[fie ma=ini. S[le pui]n mi=care anumite g`nduri sau gesturi dup[butonul pe care-l ape=i. Vezi un om ani de zile, spune mereu acelea=i vorbe, cu acelea=i tres[riri pe fa\ , =i deodat[, face o mi=care care nu se potrive=te deloc cu tot ceea ce a f[cut. Cine =tie ce cuv`nt i s-a]mpl`ntat]n minte =i apoi g`ndurile au n[v[lit]ntr-un compartiment din creierul lui, p`n[atunci ermetic]nchis. Deodat[, dup[ani de via\]mpreun[, plin[de emo\ii]mp[rt[=ite, o femeie]i spune: "+tii, mi-am dat seama, nu te mai iubesc!" +i a=a e de distrat[, c[nici nu se g`nde=te s[=i ia r[mai bun. Tot ce a fost n-o mai intereseaz[. Sacrific[ani din via\ f[r[s[observe m[car importan\ a sacrificiului.

S[fi vorbit ani cu Irina despre oameni =i despre sentimente, s[m[fi aprobat frenetic =i s[=i fi dat =i ea]ns[=i p[rerea]n acela=i sens, =i pe nea=teptate s[fac[la fel ca acei pe care]i dispre\uia! S[i se par[c[tot ce citise =i sim\ise la aceste lecturi, ce discutate despre ele nu mai are nici o valoare, c[tot ce v[zuse nu meritase s[fie v[zut, =i nici s[nu =i mai puie astfel de]ntreb[ri; s[]nceap[cu u=urin\ , f[r[tranz\ie, o via\ nou[; s[nu mai fie m`ndr[de cuno=tin\ele cu care am]mbog[\it-o, s[nu mai simt[nevoia de a le utiliza]n nici o ocazie =i s[le lase f[r[de nici o remu=care s[se p[r[gineasc[, s[admit[oameni noi cu care de obicei nu po\i vorbi dec`t lucruri umile (despre muzica de la gr[dina public[sau despre cofet[ria central[], =i s[suporte, mai ales, omul care n-a mers poate niciodat[pe drumul preocup[rilor ei, care r`de poate cu un timbru prea greoi (c[ci nu era nimeni de care s[nu ne batem joc, =i mai mult ca sigur, de-a= fi fost de fa\ la]nt`lnirile lor, a= fi sugerat Irinei vreun aspect de-al lui ridicol, ar fi r`s =i ea =i nici nu i-ar fi trecut prin minte c[ar putea s[]nt`rzie la el), sau care repet[o anumit[vorb[; ca =i cum eu m-a=

apuca de o alt[meserie, reneg`ndu-mi pe cea veche =i f[r] p[rere de r[u de a fi pierdut timpul zadarnic. S[te g`nde=ti pe nea=teptate, dar cu insisten\[, la interesul t[u, c`nd erai dezinteresat, sau s[iube=ti]ndat[pe altul, c`nd te-ai desp[r]it de cel[lalt, pl`ng`nd de dispe- rare. }n fiecare clip[, alte gusturi =i alte perspective.

A cazut noaptea. +i pianul care nu mai termin[=i m[]nnebune=te cu monotonia lui!

}n restaurant, la masa mea, un orb. A trecut c`t[va vreme p`n[s[-l descop[r.]inea capul plecat =i fruntea]ncre[it], ca un om cu g`ndurile aiurea. G[sise poziv[ia aceea pentru c[era o expresie a tragediei lui suflete=ti sau c[=i ascundea defectul de curio=i milostivi, sau c[a=a]i era obiceiul de totdeauna. Perfect]mbr[cat]n gri, f[r] de nici o neglijen\[, perfect b[rbierit. Avea m`inile minunate, sub]iri, transparente,]ngrijite. }n m`ini]=i str`nsese toat[sensibilitatea. Le plimba cu repeziciune =i cu fine]e pe obiectele de pe mas[=i era uimitor cu ce]ndem`nare m`nca f[r] s[se murd[reasc[=i f[r] s[se]n=ele. }n acela=i timp parc[preocupat de chestiuni importante,]n afara micilor nevoi zilnice. Precizia cu care m`nca, singur,]vi putea ar[ta c[nu era a=a de distrat cum l[sa s[par[. Ca =i cum ar fi fost o]nt`mplare, m`inile lui tremurau pe farfurie, pe p`ine, pe furculi\[, f[ceau cu repeziciune]nconjurul m`nc[rii din fa\[.]-am invidiat acest[precizie, eu, care v[d, care pot a=a de u=or uza de toate mijloacele de investiga]ie, =i care nu =tiu nimic!

Ast[zi am f[cut noi descoperiri asupra mea, =i absolut surprinz[toare. Un *bleu*: “*Sosit ieri seara =i plec azi la 5 spre Londra. Fii atunci la Gara de Nord. Radu*”.

Radu era un prieten comun, deseori]n tov[r]=ia noastr[. El trebuia s[=tie de tot ce se]nt`mpl[]n \ar[. Aveam,]n sf`r=it, posibilitatea s[aflu adev[rul. +i acum au pornit]n mine ni=te sentimente extrem de stranii. Nici o bucurie la veste, nici o grab[ca s[fiu exact la]nt`lnire. +i apoi, brusc, o hot[r`re, =i hot[r`rea m-a u=urat parc[de buim[ceal]: “Nu m[duc!”

Iar acum stau în fața mea, ca în fața misterului morții =i al vieții =i pun întrebarea la care nu pot răspunde: “De ce nu m-am dus?” +tiu că am gândit limpede: “Adevărul cel mai crud e mai bun decât nesigurana”. De altfel, Radu, în fața durerii mele, ar mai fi rămas să mă îmbune, fără îndoială. Atunci? Din laitate, de frică de asprimea veștii, am preferat chinuitoarea existenței? După cum, invers, sunt oameni care, în război, se omoară de frica gloanțelor care lovesc la întâmplare primprejurul lor?

Sau poate pentru că mă complac în disperarea mea =i pentru că, pornind de la câteva date reale, am întemeiat, sub pretenția adevărului, o atmosferă care nu corespunde realității? +i am perversitatea de a mă hrăni din această bolnavicioasă hrană după cum muștele se delectează pe hoituri? Sau poate, neștiind încă adevărul, vreau să mai prelungesc, în închipuirea mea măcar, legătura cu Irina? Dar toate acestea sunt presupuneri, =i n-are vrea, din pricina aranjării lor una după alta, să cadă greutatea pe vreuna din ele, pe ultima, de pildă, cum e obiceiul. Eu nu voi =ți niciodată de ce nu m-am dus azi la întâlnire ca să aflu adevărul.

În balconul de la clădirea de alături, la etajul al cincilea, =i-a uitat un copil o mică jucărie: un beior, =i, legat la un capăt, o păsărică de vată galbenă. Beiorul e învenit într-un ochi al balustradei, aș verde, scurt, atârnat în aer, iar păsărica se învârtete încetișor la adiere. Pasărea maltrată. Ciocul rupt pe jumătate, aripă, una mai lungă ca cealaltă, așezate nesimetric. Una din aripi, cea mai lungă, se lovește uneori de beior; atunci păsărica se oprește pentru o clipă, apoi, după o mică sforțare, reîncepe să se învârtă. Dedesubt, spațiul gol, imens pentru mititica jucărie. +i brusc, o mișcăcumplită mă cuprinde pentru vată galbenă de la capătul beiorului. O mișcăcum n-am simțit iarna trecută când o pasăre flămândă =i înfrigurată mi-a bătut în geam =i când mi-a fost lene să deschid fereastra...

Revăd în curte un trunchi gros, pe el câteva picături de sânghe înche-gat, câteva pene negre, =i în el înfipt un topor. Împrejur, pe iarba grasă, sute de pui aleargă sprinten, ciugulesc, ciripind.

P[s[ri nebune, oameni imbecili... }n fiecare clip[avem prilejul s[surprindem neantul, =i totu=i continu[m a tr[i nep[s[tori, ne bucur[m sau ne sup[r[m pentru lucruri ne]nsemnate. Cei mai inteligen\i =i g[sesc o scuz[: cultul energiei.

La furnici se pare c[]nmorm`nt[rile se petrec cu mai mult[grandoare =i nu se trec cu vederea ca printre p[s[ri. C`nd omori o furnic[, vezi cum celelalte]ncep o mi=care ne]ntrerupt[, se vestesc, se str`ng]n grupuri, vin la mort =i pleac[, apoi iar[=i vin. Mai t`rziu porne=te un fel de cortegiu. C`teva duc cadavrul =i celelalte]ntov[-r[=esc spre tainele unei deschiz[turi. Convoi lugubru. Probabil c[]n ceat[, fiecare]=i are rolul sau. Unele jelesc, altele \in stindardele furnice=ti, altele preg[tesc discursuri. +i parcurg distan\a mi=c`nd harnic picioru=ele. Ceea ce trebuie s[fie anevoios =i obositor. Din nenorocire, pentru uzul lor nu s-a]nfiin\at]nc[tramcare, s[poat[duce, comod =i ieftin, toat[familia deodat[.

Am cunoscut un b[tr`n armean, numit Garabet, de-abia t`r`ndu=i picioarele dup[d`nsul. Putea fi dat ca exemplu al ve=nicei de=ert[-ciuni omene=ti, c[ci tinere\ea lui fusese amestecat[]n multe aventuri galante]n care totdeauna jucase rol de prim amoret, chiar dac[succesul nu fusese]ntotdeauna deplin. Mai povestea el uneori amintiri sentimentale, pe c`t]l mai ajuta memoria, =i m[rturisirile roze ie=ind din gura f[r[din\i, pe limba groas[=i nesigur[]n mi=c[ri, erau tragicomice.

Odat[, de pild[, trebuia s[se]nsoare. S-a dus la \ar[ca s[serbeze nunta cu c[ru\la plin[de bomboane =i g[teli, =i =i-a g[sit mireasa,]ns[la bra\ul altui mire (pe atunci nu erau at`tea formalit[\i), care n-a mai crezut necesar s[schimbe ziua anun\at[, s[contramandeze invita\iile, s[mai complice socotelile, =i chiar a f[cut uz de pachetele aduse de primul candidat.

+i Garabet ad[uga, consol`ndu-se: "Dar cel pu\in tot eu am jucat cu ea cel dint`i!" Ce mult s-a r`s =i am r`s de aceasta reflexie!

Ca =i cum noi nu ne-am face zilnic consol[ri similare =i uneori

pentru motive =i mai importante! Dup[ce-\i]ngropi pe cine ai mai scump, \i m[rturise=ti satisfac\ia: “slujba a fost impozant[!]” +i apoi o bucat[de vreme porne=ti spre cimitir cu buche\elul de flori...

S-a deschis u=a =i a ap[rut, pe nea=teptate, dup[obiceiul lui, amicul Coco. Sprinten, zvelt, gra\ios. Coco este un t`n[r agreabil, superficial, u=or paradoxal, serviabil c`nd nu i se cer servicii prea complicate, comp[timitor pentru durerile vizibile, spiritual =i amuzant]ntotdeauna.

Poart[costume ultima mod[, nu lipse=te de la plaj[vara, =i la cazinoo este un punct luminos, de la ceaiuri dansante, iarna. +tie perfect toate dansurile noi, la nevoie chiar acompaniaz[la piano, improvizeaz[cu dexteritate un jazzband =i gungure=te f[r[istovire fran\uze=te. Fa\[de mine a fost totdeauna atent, ceea ce era un merit pentru distract\ia lui obi=nuit[. Chiar mi se spusese, c`nd]n conversa\ii se g[sea c[sunt ciudat =i poate nelalocul meu,]mi lua partea cu vehemen\[.

— Ce pricepe\i voi din Sandu!

Ca =i cum el ar fi priceput ceva!

Nu-i ceream]ns[nimic, c[ci =tiam c[ar fi promis imediat =i apoi =i-ar fi uitat promisiunea. Nici m[car nu-l invitam la mine, c[ci s-ar fi plictisit]n sih[stria mea sau =i-ar fi uitat invita\ia. Venea dup[gustul lui, c`teodat[mai des =i alteori mai rar, la ore]nt`mpl[toare. R[m`nea =i la mine tot a=a de superficial. }mi vorbea de sporturi, de femei, de succese, cu toate c[nu-l ascultam dec`t pe jum[tate.

De data aceasta, spr`ncenele lui l[sate]n jos demonstau o preocupare.

Eram curios ce putuse s[i se]nt`mple. Mi-a explicat]ndat[, cu expresiile lui proprii, de care nu se putea dezbr[ra nici c`nd era grav:

— +tii, Suzanne “a filat”. Formidabil!

Suzanne, pe care mi-o prezentase la Oper[, era o brun[delicioas[, sur`z[toare, cu fa\ a mic[=i ireat[de =oricel.

— Cu *ma]tre Jack*. *Imaginez-vous!* M-am dus ca de obicei azidiminea\[s-o iau la Bois. F[cusem rost de doi cai *pur-sang*. +i ea plecase. *Concierge*-ul mi-a r`s]n nas. *C'est, en verité, formidable!*

+i]ncepeam s[fiu plictisit de acest[flec[real[dezagreabil[, c`nd, spre mirarea mea, v[zui]n col\ul ochiului lui o lacrim[.

Fui brusc cuprins de remu=c[ri =i]mi f[cui mustr[ri. M[g[sii injust]n gustul meu pentru forme, c[ci nu puteam descoperi o suferin\[real[numai din pricina expresiei caraghioase. Cu afec\ie i-am cerut s[-i dest[inuiasc[sup[rarea. A ezitat. Apoi a izbucnit]ntr-o mul\ime de exclam[ri stupide, ca s[se sustrag[]ntreb[rii mele. M[mira acest[discre\ie c`nd]l crezusem incapabil s[puie fr`u vreodat[reflexiilor lui imediate. M[g`ndeam c[,]n definitiv,]n aventuri proceda cu elegan\[, c[nu i se =tie nimic precis, cu toate c[nu era lipsit niciodat[din grupul de fete, c[de se m`ndrea]n general cu succese, nu compromitea pe nimeni]n special =i c[,]n cazul Suzannei, lacrima revelatoare fusese spontan[, f[r] voie, negat[sau ascuns[dup[o clip[de reculegere. Necazul meu era mare, =i nu =tiam cum s[-mi]ndrept gre=ala de a-l fi tratat de obicei prea u=urel.

Ca s[-l consolez f[r] s[-l umilesc, i-am povestit c`teva fr`nturi din sup[r]rile mele proprii, cu toate c[-mi displ[ceau m[rturisirile.]i spuneam ce ridicol[mi se p[rea]nchipuirea pe care =i-o fac oamenii despre moarte — un schelet cu o coas[]n m`n[— c`nd eu o vedeam ca pe o fecioar[]mplinit[, capabil[s[-mi inspire senzualitate. Apoi]i ar[там imposibilitatea de a cunoa=te pe oameni =i nesiguran\ a pe care ne-o inspir[iubitele noastre, deoarece orice gest de-al lor poate avea dublu]n\eles. El spuse:

— Ai dreptate, =i am =i eu un exemplu. C`nd eram student dam lec\ii de englez[unei domni=oare frumu=ele, *une véritable jeune fille*. Dup[obiceiul meu, profitam de ocazie *pour lui faire la cour*:]n mijlocul lec\iei venea o sluguli\[cu ap[=i dulcea\[pentru mine =i o l[sa]n fa\ a mea. Trebuia s[g[sesc eu, mai apoi,]ntre dou[vorbe, prilejul ca s[*avalez* =erbetul. Bine]n\eles, nu]nghi\eam tot ce era]n linguri\[, dup[regulile politel\ii. O dat[dup[ce am plecat,]mi arunc ochii]nt`mpl[tor pe fereastra casei elevei mele, =i ce vad! domni=oara, bine-crescut[, de altfel, *et d'une famille honorable*, m`nca restul dulce\ului. +i atunci mi-am pus]ntrebarea de *votre genre*:

— De ce? M[iubea — *et j'étais sûr qu'elle avait de l'affection pour moi* — cu toat[gravitatea mea profesoral[, =i avea gustul s[m[n`nce dup[mine? Sau *tout simplement*]i pl[cea dulce\ul?

M[uitai la el s[v[d dac[nu este un ironic, dar p[rea de bun[-credin\[. }ntr-un picior, cu o \igar[sp`nzurat[de buz[, cu vorbe fran\uze=ti intercalate displ[cut, Coco f[cuse caricatura grotesc[a]ntregii mele sensibilit[.i.

}mi c[zu capul pe um[r. F[r[s[-i explice bine motivul, Coco pri-cepu c[m[jignise. Vru s-o dreag[=i f[cu o reflexie profund[pentru capul lui mic =i frizat:

— Eu nu te]n\eleg. Pe de o parte te intereseaz[chestiunile mari, ca moartea =i via\a, iar pe de alt[parte detalezi la infinit o biat[fiin\[uman[, f[r[importan\[. Numai cei care n-au curiozita\i metafizice g[sesc pe oameni complica\i.

O lini=te, apoi ad[ug[:

— Eu, s[-\i spun drept, nu fac distinc\ii]ntre suflute. }n schimb, sunt foarte priceput la fizic. *Un grain de beauté* pus nepotrivit pe un obraz, fie el gre=it numai cu un milimetru,]mi face insomnie.

N-am putut s[ridic capul, a plecat f[r[s[=tiu c`nd =i cum. L-am v[zut pe strad[=i a voit, cu un ton care nu tr[da nici un g`nd ascuns, s[-mi explice neap[rat un nou pas de dans. Pe la mine n-a mai venit.

1 octombrie. Uneori era dr[gu\[Irina, ca atunci]nainte de plecare mea, la masa din parcul Carol, cu Niki Mihail]mpreun[. Lacul, negru =i moale, tremura sub vreo lopat[singuratec[, iar]n spate muzica restaurantului, cu lumea colorat[, cu o scen[ridicol[pe care dansau femei ur`te. }n fund,]n cl[dire, dansuri moderne pe l`ng[care trecusem mai]nainte. C`nd mi-am adus aminte c[=i Irina are obiceiu s[danseze... undeva, cu al\ii (eu n-am v[zut-o niciodat[), m-a durut g`ndul. Ca s-o iscodesc, m[pref[ceam c[privesc cu interes.

Apoi, la mas[, cu Niki]nainte noastr[. Niki abia]ntors din str[in[tate, =i noi]]ntrebam repede de toate, s[rind =i apoi revenind la acela=i subiect. Irina era vioaie,]ntreba mereu, r`dea, se apleca

peste mas[, cu gesturi sprintene din m`ini, cu mi=c[ri repezi din cap: “+i spune, Niki”...

Apoi am plecat, =i prin tot parcul a continuat vorba]nceput[. Irina,]ntre noi doi,]mi str`ngea din c`nd]n c`nd bra\ul, ca s[m[conving[c[,]n plin[veselie, nu m[uitase. Dup[ce am l[sat-o acas[, Niki mi-a zis: “S-a f[cut frumoas[Irina! P[cat c[e ocupat[cu tine! A= fi]n stare s[m[]ndr[gostesc.”

Era rareori a=a; de obicei o cuno=team aplecat[, primind toate oc[rile mele, toate teoriile mele, mul\umit[=i nemul\umit[cu aceea=i potolire.

2 octombrie. R[scolind prin geamantan, o carte po=tal[: “Scrie-mi repede ce ai de g`nd s[faci =i mai ales unde s[-i scriu”. Acum, c`nd de dou[s[pt[m`ni nu mai primesc nimic =i c`nd m[]ntreb dac[nu m-a p[r]sit! A= prefera-o moart[!

3 octombrie. +i iar[=i o zi =i iar[=i aceea=i]ntrebare m[fr[m`nt[: se m[rit[sau s-a omor`t? Am examinat-o at`t, =i cum nu =tiu de ce e]n stare. S[se fi omor`t repede, nemaifiind eu acolo ca s-o]mpiedic cu teoriile! Cum va fi fost moart[? Au v[zut-o at`\ia, =i eu s[n-o fi v[zut! Are genele mici =i probabil c[ochii nu puteau fi]nchi=i de tot =i s-o mai fi v[zut vreo d`r[de sticl[neacoperit[. P[rul trebuie s[fi fost \epos pe carnea galben[, iar gura crispat[. Avea din\ii lungi, =i vreun col\ va fi ap[rut peste buza strivit[. Fa\ ve=nic mobil[, calitatea ei principal[, s-o fi ur`vit de imobilitate.

Trebuie s[fi fost foarte ur`t[. N-o pot]nchipui dec`t culcat[pe o parte, astfel nu pot vedea dec`t jum[tate din fa\]. De]ncerc s[-i schimb pozi\ia]n minte, se turbur[imaginea.

Nu s-a omor`t. F[r[un motiv nou, puternic, nu se putea. A trecut mult[vreme de atunci de c`nd era gr[bit[la moarte. Teoriile mele au convins-o pe deplin. Se m[rit[... pentru fericirea mea. +tie c[nu mi-e de folos =i, profit`nd de dep[rtare, c`nd nu pot face nimic, ned`ndu-mi ve=ti pentru mai mult[siguran[, se m[rit[. Cu toate c[sunt]ncredin\at c[face un sacrificiu, =i de-a= vrea oric`nd m-ar prefera pe mine, poate c[numai gelozia m[chinuie. Prea de mult[vreme nu se mai g`nde=te

dec` t c[trec anii =i c[o fat[nu trebuie s[r[m`ie singur[mereu. Mie mi-a spus-o, e drept, pl`ng`nd, dar prea s-a g`ndit de c`te ori prietenele ji dau p[retea. +i apoi alegea. Nu-i era indiferent cu cine face sacrificiul. Dragostea mea! Am crezut-o mare m[car uneori. Am v[zut-o de at`tea ori repetat[prin parcuri, pe drumuri, prin camere, =i totu=i am crezut-o mare? Am v[zut-o pe Irina pl`ng`nd, ascult`nd, aprob`ndu-m[, f[c`nd scene bune, =i apoi]mbl`nzit[,]ndr[gostit[. +i atunci ji luam toate faptele =i le analizam. Nu eram mul\umit cu rezultatul analizei mele niciodat[. Nu m[asculta dec`t de aproape. Puterea mea asupra ei se pierdea la dep[rtare, =i dup[un timp mai]ndelungat.

Izbucnirile ei prea erau pe nea=teptate ca s[aib[o baz[solid[, micile petreceri =i cuno=tin`ele ei cu care se sim`ea bine m[umileau. Dansuri, spirite ieftine, pu`in intelect, uneori conversa`ii interminabile =i multe sl[biciuni, care m[f[ceau s[m[]ndoiesc de tr[inicia dragostei. Dar deprins cu via`a familiei mele burgheze, nu tr[geam concluzii prea rele. Cu toate c[, gelos din fire, eu g`nd iute spre toate supozi`iile, ve=nic b[nuitor, sunt at` de burghez c[a= putea fi u=or]n=elat. Sunt credul, indiferent de scenele ghimpoase pe care le fac.

Trebuie pu`in talent spre a fi min`it! Toat[lumea de pild[, protesta]mpotriva vie`ii mult prea vicioase pe care o ducea Irina fa\ de to`i. Toat[lumea se g`ndea la r[u, numai eu, cu toate c[ve=nic cercet[tor, nu credeam nimic. +i am presupus dragostea ei mare!

De fapt, m[doare mai pu`in supozi`ia dragostei ei netrainice dec`t gelozia c[va apar`ine altuia. C[va fi]mbr[`i=at[pe gur[, pe tot corpul gol, c[va fi a lui, c[ea, dup[c`teva s[pt[m`ni (poate mai pu`in) de primire servil[a m`ng`ierilor — obligat[fa\ de amintirea de alt[dat[— dup[c`teva lacrimi de remu=care, sim`ind c[totu=i faptul brutal produce asupra sim`urilor ei, acum]nv[\ate, aceea=i voluptate, va l[sa slobod[firea ei, se va]ncol[t[ci, va tremura, va geme, va obosi.

A=a demult a= vrea s[fi murit!...

4 octombrie. Prost amant am fost, f[r[]ndoiat[!

Nu eram niciodat[mul\umit de nimic, spuneam toate g`ndurile rele f[r[cru`are, =i chiar]mi pl[cea uneori s[chinuiesc f[r[motiv.

Voiam lacrimi din senin atunci c`nd m[durea c[nu mai pl`nse de mult. +i umilin\e la tot pasul. M[ro=eam c`nd, cu d`nsa,]nt`lneam pe cineva str[in, pierdeam sau dam altora cadourile ei mici (m[rturisindu-i apoi cu regret), o vorbeam de r[u sau, =i mai grozav, l[sam s[se vorbeasc[de r[u, iar eu sur`deam.

Unul a f[cut-o]ntr-o zi “moac[“ =i eu am f[cut haz. De altfel, ca s-o chinuiesc, eram uneori brutal cum nu e]n firea mea, c[utam cuvinte grosolane care alunecau anevoie pe limb[, r`deam sarcastic la vreo afirma\ie de a ei, o priveam]ndelung cu dispre\ pentru f[ptura ei mic[, ceea ce o f[cea s[se]ng[lbeneasc[. Tot timpul, de la]nceput, m-a chinuit dragostea ei ar[tat[f[\is, lacrimile =i desper[rile, fr[m`nt[rile care]mi]mpiedecau munca. Apoi, tot timpul de mai t`rziu, m-a durut c[nu pl`nge destul, c[nu se mai arat[complex nenorocit[, c[nu se mai aga\l dureros de mine. +i acum m[tem ca lipsa mea s[nu-o fi dezobicinuit de puterea mea asupra ei =i s[nu se fi convins c[nu se mai poate continua a=a, s[nu fi luat vreo hot[r`re =i, profit`nd de dep[rtare, s[aib[curajul ac\unui. Mintea mea nu se g`nde=te dec`t la r[zbunarea teribil[de la urm[, dec`t la vorba care ar putea fi definitiv[. Ca un actor care se g`nde=te]n fa\`a oglinzii la toate posibilit[\ile de a interpreta o scen[puternic[, a=a]mi str`mb g`ndul dup[o form[unic[de pedeaps[. Ne=tiind]ntru c`t va avea efectul dorit r[utatea mea, imagina\ia mi se zbate]n van. Cu vaga inten\ie de a o face s[se re]ntoarce[,]mi schimonosesc figura ca s[-i ar[t c`t sunt de nenorocit.

Sau ar[t`ndu-m[indiferent va durea-o mai mult? Dar sentimentul acesta este prea fin ca s[-l simt[cu t[ria cu care vreau. +i apoi, chinul meu are nevoie de o desc[rcare fizic[. Indiferen\`a presupune, dimpotriv[, un z`mbet patern fa\l de ea =i fa\l de acela care o str`nge]n fiecare noapte]n bra\`e, =i chiar o aprobare tacit[. A= fi]n stare?

5 octombrie.]i doresc moartea, a=a am zis. Dac[vorba e sincer[, sunt un monstru, cu at`t mai mult c`nd faptele ei nu o merit[. Irina a fost]ntotdeauna bun[cu mine, m-a suferit, s-a umilit, mi-a =tiut toate sl[biciunile, =i acum orice ar face =i oric`t de m`niat a= fi contra ei,]n afar[de a se aranja personal, se sacrific[pu\in =i pentru

mine. Se sacrific[poate, =i]n orice caz o doare pasul pe care-l face. De altfel, nici durerea mea nu e at`t de grozav[ca s[cer o r[zbunare a=a de cumplit[. N-am f[cut nici un gest niciodat[pentru a o lega sigur de mine =i nu-l fac nici acum. A= putea s[-i scriu =i s[-i f[g]duiesc c-o iau eu, s[-i spun sorei mele Vana s[se duc[la d`nsa, sau s[iau primul tren =i s[m[]ntorc.

Nu voi face nimic din toate acestea. Chiar daca fa\ de mine, recunosc`ndu-mi suferin\,a, m[umilesc, nu vreau s[m[umilesc fa\ de alvii! Scena din copil[rie c`nd pl`ngeam =i ceream iertare unei fete care voia s[m[p[r]seasc[, s[turat[de r[ut\vile mele, nu vreau s[se mai repete. N-a= fi]n stare s-o omor. Sunt la= =i mi-e fric[pentru mine sau mi-e fric[de s`ngele care-l voi vedea curg`nd.

De altminteri, chiar de se va]ntoarce la mine sau se va dovedi c[la mijloc n-a fost dec`t o nel[murire, bucuria =i potolirea sufletului meu]ncordat nu m[vor]ndemna s[fac pasul pe care-l a=teapt[mereu. Voi continua via\,a de la]nceput, f[r] nici o convingere]n viitor, nemul\umit de prezent, sup[rat c[voi renun\,a din pricina ei la multe succese, ro=ind de prima glum[sau ocar[a altuia asupra leg[turii noastre. Totu=i, sunt incapabil s[-mi dau seama de durerea pe care o voi avea afl`nd vre o veste rea. N-am presentimentul gradului de sup[rare.]n aceea=i zi, la diferite momente, mi se pare c[m-ar durea]n diferite feluri, sau uneori c[nu m-ar durea deloc. Mai ales, aci, de departe. De aproape, putin\,a de a m[duce s-o v[d desfigurat[,]nsp[im`nt`ndu-m[de m`na galben[(m`na mai ales m-ar]nsp[i-m`nta), v[z`nd pe alvii]p`nd, sau m[car v[z`nd morm`ntul proasp[t, aduc[tor de amintiri,]nainte de a m[fi deprins cu ideea mor\ii — a=]ncepe =i eu poate s[]p, s[pl`ng, s[m[cred f[r] de consolare. Nu trebuie s[m[ponegresc, nu =tiu ce voi face de voi afla-o moart[...

Pentru c[]mi ar[t necazul cu mai pu\in zgomot, m[cred mai pu\in ridicol, iar m`ndria mea, printr-o sum[de complezen\,e, se crede mai pu\in atins[. Azi-diminea\ m-am surprins trime`nd Vanei o scrisoare, spun`nd c[poate m[voi]ntoarce la Bucure=ti. Aceasta e desigur o

trecere p`n[la o nou[scrisoare: m[voi]ntoarce imediat! }ntr-adev[ri, ce rost ar avea]ntoarcerea mea? De sunt consecvent cu mine, moartea ei ar face prezen\ta mea inutil[, iar m[riti=ul, ne]ndeplinit]nc[, n-ar putea s[schimbe nimic, deoarece nu vreau s[opresc prin lacrimi =i zgomot ceea ce-mi fuge. S[m[umilesc fa\ de cineva de care, la glumele altora, am ro=it de at`tea ori. +i totu=i, de judec limpede, scrisoarea mea nu are dec`t un singur rost: prilejul de a o vedea, de a m[ar[ta nenorocit, de a blestema sau de a-i face repro=uri cu glas molatec =i impresionant, de a o sili s[se]ntoarc[plin[de remu=c[ri, de a o sim\i dezn[d]jduit[, de a o chema f[r] s[m[simt umilit, chiar de nu voi =ti s[limpezesc dac[durerea ei sub ploaia vorbelor mele e tot a=a de mare ca =i aceea pe care o simte]n lipsa mea, =i c`nd se crede datoare s[fac[un gest tragic. De nu voi primi nici un r[spuns la noile mele impreca\ii, m[voi]ntoarce, pretext`nd acas[, ca s[nu fiu ridicol, c[sunt bolnav,]n definitiv, cu toat[fruntea mea]ncruntat[, cu to\i mu=chii mei celebri, care m[fac s[m[pot lupta cu u=urin\ cu trei oameni deodat[, sunt la=, mic, nesigur de ce fac =i de ce simt, =i mai ales nec[jit.

]n ziua de toamn[, barca unde-mi scriu aceste note chinuite plute=te lin pe Sena, v`ntul abia bate, soarele se arunc[furios]n ap[— o ultim[bucurie]nainte de a]ncepe ploile =i frigul...

Suresnes,]n p[dure. Dar poate — cine =tie? — se va fi omor`t. Cu toate c[n-o cred]n stare, cum o credeam]n stare odinioar[(reflexie dureroas[, c[ci e dureros s[=tii c[dintre at`tea posibilit[\i care pricinuiesc lipsa ve=tilor aceasta e cea mai pu\in sigur[), totu=i se va fi omor`t. Lucru]ngrozitor. S[facem at`tea planuri, s[ne chinuim, s[muncim]mpreun[, at`tea amintiri de la v`rsta noastr[cea mai frumoas[, =i totul s[se termine, totul s[fie inutil. +i atunci m[]nfior: orice mai bine, orice se poate reface, chiar =i g`ndul c[a fost a altuia se poate consola,]ns[asta nu...

]n jurul meu copacii se]ntind aranja\i cu art[, cu locuri goale, socotite m[surat, printre ei, melancolici, f[cu\i s[m[doar[=i mai

mult. Dar poate,]n camer[, pe o zi ploioas[, a=]nnebuni, sau mai bine a= lua trenul]ndat[]napoi.

De i-a= =ti adresa sigur[, i-a= telegrafia s[nu fac[nimic r[u, c[ci o iau eu... +i poate c[mi-a= \ine cuv`ntul...

...}n barc[,]n noapte, =i acum, la Comedia Francez[,]nainte spectacolului *A quoi rêvent les jeunes filles?*

Ce-a f[cut oare? Sunt sigur c[]n urma r`ndurilor mele a luat o hot[r`re, dar care? S[scriu faptele ca s[m[l[muresc mai bine. }n mijlocul scrisorilor ei toate bune, pline de planuri, o alta cam neexplicit[: *“Familia =i-a pus un g`nd ridicol cu mine”*. Am]n\eles o proiectie de mariaj cu o partid[acceptabil[. Atunci, enervat, i-am trimis o scrisoare mic[=i rea,]n care]i repro=am c[m[ofenseaz[, c[d[vecinice ocazii la astfel de]nt`mpl[ri, c[de n-are pesemne un alt scop, eu]mi dam consim\m`ntul. Dup[o zi, o nou[scrisoare de la ea (]nainte de a fi primit r[ut[ile)]n care-mi vorbe=te iar[=i amical de noi planuri]mpreun[. Apoi nimic de 20 de zile. A luat, se vede, o hot[r`re,]n urma r`ndurilor mele. Care? Asta e]ntrebarea ce m[fr[m`nt[. Prima ei]nf[\i=are este de a nu-mi mai scrie nimic.

Procedeu crud =i nedrept. E nedrept fa\[de prietenia noastr[veche, de faptele noastre laolalt[, de imposibilitatea de a]ntoarce]n minte ultimii cinci ani f[r[s[ne]nt`lnim, la orice moment, unul l`ng[altul. +i noi]ntreb[ri m[iscodesc. Dup[ce-mi spune de *“planurile ridicole ale familiei”*, adaug[: “A= vrea s[viu la tine imediat ca s[m[sf[tuiesc, =i a= face nebunia asta, chiar de n-a= avea dec`t bani de ducere p`n[acolo, departe”. Deci e un proiect. Un proiect care m[intereseaz[. Are nevoie de sfatul meu, =i eu, netrebnicul, i l-am dat. “}i dau consim\m`ntul!”

Totu=i, ce o fi f[c`nd acum?

Spectacolul]ncepe; dup[un act.

Teribil, s[ai asupra unei femei toat[puterea, s[faci ce vrei cu ea, s[o sile=ti s[fac[orice \i-ar trece prin cap, s-o faci nenorocit[sau fericit[aproape]n aceea=i clip[=i apoi s[nu mai po\i nimic. Din cauza dep[rt[rii, s[te sim\i neputincios de a schimba c`t de pu\in mersul

evenimentului. +i impresia c[orice sfor\are e van[. Cu ajutorul a\ei am mi=cat paia\ a cum am vrut,]n dan\urile cele mai capricioase, =i acum, a\ a rup`ndu-se, paia\ a r[m`ne nemi=cat[, oric` t m-a= str`mba, oric` t a=]ntoarce]n m`n[firul rupt sau oric` t[art[a= pune.

6 octombrie. Nu =tiu, poate neputin\ a de a m[considera un altul]n]mprejur[ri =i mai rele, sau poate c[de mult[vreme n-am avut prilejul unei suferin\ e a=a de lungi, dar m[simt foarte epuizat. }n unele clipe sunt hot[r`t s[plec imediat s[v[d ce s-a]nt`mplat acolo.

+tiu c[n-o s[mai m[pot re]ntoarce, c[o s[renun\ la planuri la care m[g`ndeam de at`ta vreme, c[hot[r`rea asta e inutil[sau prea t`rzie, c[acolo,]n fa\ a faptelor]mplinite, durerea ar fi]nc[=i mai mare =i, mai ales, a= fi nevoit s-o port ridicol]n fa\ a tuturor. Dar nu mai pot. De mai continu[starea asta, simt c[nu voi mai fi st[p`n pe mine, oricare ar fi regretul de mai t`rziu. De fapt, situa\ia e foarte clar[. E moart[— =i atunci n-am ce c[uta acolo; e m[ritat[sau se m[rit[— =i atunci sau e prea t`rziu, sau sunt ridicol de desfac ceva, =i,]n]ncercarea de a desface, m`ndria r[nit[m-ar nenoroci =i mai mult; sau totul a fost o glum[— =i trebuie s[am r[bdare. +i totu=i, c`nd v[d]n fiecare diminea\ cutia de scrisori goal[, dup[ce o noapte]ntreag[m-am zbuciumat a=tept`nd; dup[ce, cobor`nd scara, m[]nchin lui Dumnezeu, la care nu m-am g`ndit niciodat[, cer`ndu-i o veste — nu mai sunt st[p`n pe mine. De altminteri, nu mai primesc nimic de la nimeni, au complotat cu to\ii]mpotriva mea. Sentimentul care m[chinuie, oricare mi-ar fi judecata: teama de a fi a altuia printr-o hot[r`re]n care intr[nu numai un sacrificiu, dar =i grija de a=i aranja o via\ nesigur[=i mai ales, fa\ de mine, cumplit[uitare.

Voi povesti o scen[dintre noi caracteristic[=i din care s-ar putea vedea c[multiplele interpret[ri ce dau t[cerii ei actuale nu sunt numai jocuri ale unei imagina\ii bolnave. Se mutase]n or[=elul de provincie, deci era]n ultima epoc[a leg[turii noastre, pe timpul c`nd, din pricina distan\ei =i a vie\ii noi pe care o ducea, i se mai potolise dragostea, chiar dac[uneori declara\iile ei izbucneau tot a=a de pasionat. A venit la Bucure=ti anume s[m[]nt`lneasc[, =i cum familia mea toat[ple-

case la \ar[, am chemat-o la mine acas[. Eram curios s-o v[d]ntre obiectele mele familiare printre care tr[iam, la care \ineam, de care]i vorbisem adeseori =i prevedeam cu emo\ie propria ei emo\ie, dar m-am]n=elat (=i dureroas[a fost pentru mine constatarea!). Preocupat[de inten\ii str[ine, abia observ[cum o a=teptaser[florile din glastr[, c[r\ile, pl[cile de patefon cu muzic[aleas[, portretele =i fo-cul voios din sob[. Accept[]mbr[\i=area mea, str[in[, rece, ca pe o obliga\ie, =i nu pricepeam]n ce fel s-o refac, a=a cum era de obicei, =i cum m[p[r]sise cu o s[pt[m`n[]nainte.

Preg[tisem cu mult[art[tartine =i pr[jituri, le alesesem numai pe cele care =tiam c-o s[-i plac[sau]i vor face mai mare efect, samovarul sclipitor nu a=tepta dec`t s[-i pun j[ratic, iar ea st[tea cu bra\ele moi, cu paltonul pe d`nsa, ca gata de plecare, cu privirea absent[. Am]ncercat s[fiu tandru, apoi m-am pornit pe o bucurie factice, cu spirite de diferite calibre,]n=irate unele dup[altele ca m[rgelele, cu gesturi brusce =i probabil caraghioase, =i zgomotul meu accentua =i mai mult lini=tea ei. Hot[r`t, atmosfera dintre noi con\inea ceva impur, pe care nu-l puteam descoperi, f[c`nd zadarnice =i ridicole truda mea de atunci =i toate preparativele dinainte. Am mai pus c`teva lemne]n soba de fier, am a=ezat c[rbuni]n samovar, monolog`nd prin camer[=i pref[c`ndu-m[c[nu observ r[ceala ei; m-a l[sat s[m[ostenesc jum[tate de or[=i, c`nd i-am servit paharul cu ceai, a f[cut un gest vag: “Nu beau, nu mi-e foame, mul\umesc”.

Am pornit o rug[mente impetuoas[,]n care puneam ultima mea speran\[, de a-i destinde indiferen\`a =i,]n fa'a t`nguirilor mele, a ad[ugat: “Dac[vrei tu”, pe un ton lipsit de orice c[ldur[, =i acceptarea nu putea s[-mi produc[nici o mul\umire. A muiat]n ap[un pesmete, l-a mu=cat la un cap[t, apoi l-a pus al[turi, a sorbit c`teva pic[turi, =i iar=i a r[mas nemi=cat[. Am c[utat s-o]nc[lzesc, s-o]mbr[\i=ez cu putere, s[-i s[rut m`nile, ochii, obrazul =i gura, m-a l[sat o bucat[, apoi s-a degajat u=urel =i a spus:

— Stai, Sandu, lini=tit =i ascult[-m[. Am s[-\i vorbesc.

Aveam s[cap[t,]n sf`r=it, explica\ia purt[rrii ei =i-mi dam seama c[acea explica\ie nu poate s[-mi produc[nici o bucurie. Mi-a pus

Întrebarea care, prin fermitate =i prin neobicinuin\ c[venea din partea ei, a despicat aerul =i a izbit]n ureche ca un ciocan.

— Ce ai de g`nd s[faci cu mine?

Încercai o parantez[care ar fi diminuat]n\elesul vorbelor rostite, ar fi lungit conversa\ia =i ar fi creat atmosfera neprecis[ce nu i-ar fi explicat nimic, ar fi obosit-o =i ar fi f[cut-o s[redevin[a=a cum o =tiam. “C`nd?” R[spunsul sosi tot a=a de d`rz: “De-acum]nainte”.

Reluai teoriile vechi: “Vom fi cei mai buni prieteni, ne vom vedea c`t mai mult, m`ndri de]mbog[\irile spirituale care vor spori zilnic, disp[re\iund regulile moralei obicnuite”... “+i e potrivit pentru mine asta?”

Într-adev[r, era potrivit pentru ea asta? Ce s[-i r[spund? O femeie, totdeauna fluid[]n judec[\ile ei,]=i are precise ideile pentru aranjarea vie\ii (redus[la o singur[form[: mariajul).

Dup[o mic[t[cere: “De ce nu m[]iei tu?” N-o luam pentru c[nu puteam renun\ a definitiv la toate planurile mele copil[re=ti, pentru c[o g[seam prea ne]nsemnat[pentru mine, =i,]n acela=i timp, n-o p[r[seam c[ci mi-era mil[de d`nsa =i groaz[de singur[tatea mea. Cerc vi\ios]n care nici o hot[r`re nu =tiam s[iau, =i timpul curgea. Puteam s[-i spun asta? S[-i]n=ir iar =i ca de obicei: “Nu sunt ca to\i oamenii, ca s[accept obliga\ii”? La o]ntrebare r[spicat[, frazele acesteia, broderie literar[, ar fi sunat prea fals, =i deci am preferat s[p[strez t[cere, aplec`nd capul pu\in]n jos. Tot ea a f[cut diversiunea: “+tii c[m-a cerut un locotenent!...”

De data aceasta c[p]tasem posibilitatea s[r[spund, cu toate c[suferin\ a pe care mi-o pricinui vorba ei m[]mpiedica s[mai dau vreo importan\ faptului c[]ntreb[rile erau, cel pu\in pentru moment,]nl[turate. Am mers pe singurul drum ce-mi sta la dispozi\ie: sarcasmul.

— Tu cu un locotenent! Pentru asta m-am c[znit s[te]nv[\, s[te fac nepre\uit[printre camaradele tale, s[po\i descifra ideile cele mai subtile?! Nu \i-ar fi mil[de tine]ns[\i? Un locotenent, care ar spune]n loc de Racine, Racin!

(Aluzie la o]nt`mplare anterioar[de care r`seser[m cu chef am`ndoi.)

— Ce are a face! Nu va exista! Are bani, rude la Floren\va, unde merge]n fiecare an, acolo m[voi educa pe cont propriu!

Deci avea r[spuns la toate exclam[rile mele, planul fusese bine cugetat. Ca =i cum ar fi vrut s[-mi arate c[o hot[r`re posibil[n-ar fi fost rezultatul unei u=urin\ve,]mi reaminti:

— +tii bine c[am fost deseori decis[s[mor =i c[m-ai]mpiedicat. Ar fi fost =i acela un mijloc. Acum nu mi-a mai r[mas dec` t aceasta.

— +i cu cine?

— Cu X.

— Imbecilul acela?!

— Dar e a=a de bun!

R[spunsurile veneau formidabile, grave sau u=uratiche, a=a de caracteristice pentru ea, c[lupta era zadarnic[. Lup\i at`ta timp c` t e=ti cu inamicul pe acela=i plan, dar nu c`nd te afli pe planuri paralele.]nvins, nu mi-am mai ascuns deprimarea;]ncercai mai bine s[mi-o exploatez, s-o]nduio=e z =i s-o fac s[renun\ve la g`ndurile str[ine. Prev[zuse, =i pentru a nu face vreo impruden\[, =i-a reluat mutismul =i fa\va imobil[. V[z`nd c[nu eram]n stare s[]nc[]lzesc spa\iul mic dintre noi, m-am alipit de d`nsa, am]ncercat s-o m`ng` i]nt`i numai pe obraz, apoi m`na, ca din]nt`mplare, p[trundea tot mai ad`nc sub bluz[. Mi-a sim\it imediat inten\iile (cu toate c[era a=a de obi=nuit[cu]mbr[\i=rile mele, c[ar fi putut s[nu observe]ndat[) =i a]ncercat s[se desfac[. Atunci am riscat ultimul mijloc, ne\in`nd seama de repulsia pe care o aveam pentru orice fel de brutalitate. I-am smucit hainele, i-am zv`rlit ghetetele =i ciorapii,]n timp ce ea se]nver=una zadarnic s[se apere, zb[t`ndu-se,]ncerc`nd s[bat[=i s[mu=te, arunc`nd cuvintele cele mai dureroase pe care nu voiam s[le aud:

— Te ur[sc, brut[! M-auzi? Te ur[sc!

Am aruncat-o despuiat[sub plapum[. C`nd m-am apropiat apoi, am g[sit-o f[r[mi=care, rece, f[r[opunere, dar =i f[r[s[se ofere ca alt[dat[, indiferent[de ce se va]nt`mpla cu d`nsa. Pricep`nd c[]mpotrivirea ei nu putea s[-i fie de folos, =i deci era inutil s-o mai continue,]ntrebuin\va un alt procedeu, care astfel avea s[m[cople=easc[

mai sigur. Dar contase prea pu\in pe nevoi =i pe s`nge:]nt`i doar c`teva vagi tres[riri, apoi respira\ia tot mai ap[sat[=i mai inegal[, =i la urm[zbciumul complect. Ne-am reg[sit ab[tu\i, st`njeni\i unul fa\ de altul. Am spus ca s[]ncep]ntr-un fel:

— S-a f[cut frig]n odaie!

M-am dus s[mai pun lemne pe foc, apoi am re]nc[]zit apa de ceai =i am reumplut paharul cu un cap[t de pesmete r[mas]n[untru, care,]nmuindu-se, murd[rea aspectul apei. I-am oferit din nou s[bea =i m-a refuzat iar[=i. C`nd m-am apropiat, m-a]ntrebat cu aceea=i voce aspr[de mai]nainte:

— De ce s[nu iau pe locotenentul X?

A=a a trecut toat[noaptea ceea grozav[: cu succesive r[ciri =i, dup[c`teva lemne,]nc[]ziri ale camerii, cu ceaiul de culoare murdar[mereu repetat, cu]mbr[]i=rile noastre fierbin\i, =i apoi cu]ntreb[rile reci =i]nchizitoriale.

Diminea\a]i pleca trenul de cu vreme. S-a]mbr[cat]n grab[=i am fugit, ca s[nu]nt`rziem, p`n[la gar[, prin troiene, amuz`ndu-ne f[r[s[vrem de echilibrul pe care trebuia s[-l \inem pe ghea\[, m`n[]n m`n[, dezmor\i\i de goan[=i de v`ntul s[]ntos ce ne plesnea peste fa\ =i ne]nro=ea pielea.

Din ce]n ce ne-a revenit dispozi\ia de alt[dat[=i r`sul f[r[constr`ngere; s-au]ndep[rtat g`ndurile nelini=titoare, iar la treapta trenului ne-am luat r[mas bun, ca =i cum nimic nu s-ar fi]nt`mplat (doar f[r[melancolia desp[r\irilor). Chiar]n momentul plec[rrii, Irina mi-a zis:

— S[nu crezi nimic din tot ce \i-am spus ast[noapte. Totul n-a fost dec`t o stratagem[ca s[te fac s[m[]iei tu!

]nvinsesem, sau dezastrul meu era,]n momentul acela, definitiv hot[r`t?

Mi-am sim\it corpul =i mi-am zis apoi: sunt]ntreg, s[]ntos, =i orice s-ar fi]nt`mplat cu ceilal\i, eu n-am p[\it nimic, =i orice tragedie a=avea, m[pot reface]nc[.

Slab[consolare =i scurt[...

În durerea mea, mi se pare că acum, pentru prima oară, s-a întețplat ceva real în viața mea. Tot ce a fost timp de cinci ani — lacrimi, scene, veselie, conversații interminabile — erau numai la suprafață, fără nici o profunzime în suflet.

7 octombrie. Azi m-am frământat mai puțin. Am avut timp — și nu mă socoteam în stare de această țară — să nu mă mai gândesc. Sau mai bine, să nu mă întorc în toate felurile frazele ei =i toate posibilitățile. Căci gândurile, printre rândurile cărților, printre replicile teatrului, se îndreptau numai acolo. Am început poate să mă obișnuiesc sau mă fortific siguranța că săptemna viitoare, de nu voi mai primi nici o explicație, mă voi întoarce. Din când în când, văgămi dau seama ce frumos e Parisul în zilele de toamnă calde =i moi.

Ca să treacă timpul, merg la toate spectacolele =i mă gândesc cu groază la ziua de mâine, când n-o să fie nici un matineu. Orice ar fi, e vinovat. Orice ar crede despre mine, nu e frumos să plece, după ani de zile împreună, fără să-mi spuie un cuvânt. Nu e frumos să ia o hotărâre, oricât de generoasă ar fi, fără să mi-o trimită =i mie. Altminteri, gestul ei ar semăna — exterior — cu al oricărei femei care, prăsindu-și amantul, fuge cu altul. Oricât de mult ar fi durut-o scrisoarea mea, nu trebuia să se răzbuie, chiar dacă nu credea că a putea suferi prea mult. Fără îndoială, a făcut multe sacrificii pentru mine timp de cinci ani. A făcut toate nebuniile, =i fără nici o siguranță că va fi răsplătită la urmă. Poate că a =i profitat de pe urma prieteniei mele. A învățat, a văzut, a auzit. Chiar de nu va fi simțind valoarea acestor lucruri, n-ar trebui să le uite. Serviciile reciproce nu se compensează =i deci nu pot fi =terse perfect fără ca să mă mai rămână cineva dator. Orice s-ar fi întețplat, rămân cinci ani de amintiri comune care nu trebuie să aibă un sfârșit =a de brutal sau =a de indiferent. Oricare ar fi scuza Irinei, procedeu este rău. Prin bunăvoință pe care mi le produce, încrederea se va înlătura pentru totdeauna din conștiința mea. Personalitatea ei e simplă =i nu merită poate atâtea întrebări. A fost îndrăgostită de mine, nu =a de teribil întrucât ea nu se amuzea cu alții în lipsa mea, să nu flegrească, să nu facă planuri în care nu aveam rol, să-mi asculte

pove\ele, s[nu se g`ndeasc[c[nu va putea r[m`ne fat[b[tr`n[, cu frica vecinic[de a o p[r[si. Desigur, desp[r`irea de un om pe care te-ai obicinuit s[-l iube=ti e grea, dar profit`nd de lipsa lui, de un timp mai lung c`nd n-ai mai fost mereu cu el =i de pu`in[sfors`are, c`nd e =i]n binele lui... Mijloacele nu mai import[.

Discut mijloacele c`nd pe mine m[doare faptul]n sine!

8 octombrie. Asear[pu`in vin m-a f[cut mai rezonabil. Mi-am zis cu toat[convingerea: at`ta pagub[! E cea mai bun[ocazie s[scap de ea, a=a cum a= fi vrut deseori. Ea mi-ar face numai]ncurc[turi: renun\ri, clevertiri de ale publicului, greutatea de a mai continua sau de a m[ascunde. +i chiar uneori plictiseal[. At`ta pagub[! N-are nici bani, nici frumuse\e, inteligen\`a ei este a=a de pu`in personal[c[se mul\ume=te numai s[-mi repete observa\iunile mele. E deseori comun[=i g[se=te pl[cerea]ntre cei comuni. Ne]ntreag[la minte, uit[, se]ncurc[, gre=este, nu pricepe, cu toate c[aprob[, n-are intui\ii...

+i ast[zi m[g`ndesc iar la ziua plec[rii, la un r[spuns, la o veste, m[g`ndesc ce s[fac ca s[nu m[mai g`ndesc.

Ca s[am impresia c[nimic nu s-a]nt`mplat, s[chibzuiesc ce dar]i voi duce la]ntoarcere...

]n metropolitan o fat[dr[gu\ se uita la mine. Mi-am zis: iat[sc[parea! S[am numai curajul s[]ncep vorba. Mi-ar r[spunde. Ocup`ndu-m[cu d`nsa, voi uita pe cealalt[. Nu voi mai fi a=a de singur =i g`ndul]nt`lnirilor va face s[-mi treac[timpul.

F[r[curaj, n-am]nceput vorba. Fata a deschis o carte, iar eu am l[sat-o s[plece mai departe. N-am avut]ndr[zneala... =i apoi la ce bun?... Imediat ce voi izbuti, ce rost voi mai avea? Am nevoie de dragoste adev[rat[, =i asta nu vine dec`t]ncet la ocazii mari, =i nu la ochiade fugare. Ce]i voi spune ei c`nd Irinei]i f[cusem educa\ia intelectual[timp de cinci ani? Ce]ncredere aveam ca s[]ncep munca mea de la]nceput, c`nd Irina, dup[at`tea lacrimi =i at`tea sacrificii, dup[at`ta timp mai cu seam[, a =tiut s[profite de primul moment de libertate dup[c`teva luni de desp[r`ire?

Zi mai calm[. Am ajuns uneori s[-mi zic: ce pu\in am suferit! Credeam c[o s[fie mai grav! A=a de pu\in am \inut la ea? +i mai cu seam[: sunt]n stare s[\iu la cineva? Totu=i, mereu mintea mea face o imagine: Irina, l`ng[un om str[in, care, cum nu-l cunosc, ia forme diferite. Irina d`nd explica\ii asupra nun\ii, preg[tindu-se,]ncerc`nd rochii, f[c`nd mici escapade]n doi, sau mai mul\ii, =i ei doi la o parte. El vorbindu-i, f[c`nd socoteli, =i ea ascult`ndu-l. Pe urm[, ziua nun\ii, fericit[ri, lumin[, =i Irina repezit[prin od[i, privind, vorbind, =i]ncordat[l[untric. C[ci, oricum, nu va putea s[nu se g`ndeasc[=i la mine. Apoi seara, r[ma=i singuri, el iste\, ea pu\in nenorocit[=i f[r[mi=care, el care o prinde]n bra\e, o str`nge din ce]n ce mai mult,]i spune c-o iart[de tot trecutul pe care-l b[nuie=te. Ea rezist[u=or. Apoi se culc[]ncet, f[r[zgomot,]n]ntuneric, sco\`nd lucrurile pe]ndelete, iar el]i repet[rug[mintea, =i]ntr-o sear[,]n sf`r=it, ea va pl`nge, iar el o va str`nge ghest. +i cu o mi=care repede]i va strecura m`na sub c[ma=a ei. F[r[gest, ea va primi dorin\a lui, apoi se va deprinde...

11 octombrie. Bruscu, rana mi s-a redeschis. I-am scris iar o scrisoare,]n care fac toate concesiile. Nu mai am rost, nu cunosc pe nimeni ca s[-mi treac[timpul. Acum, pe o banc[]n Bois, a=tept s[treac[ziua. De c`nd m[=tiu am]ncercat s[citesc]n mine. Mi-am analizat durerile]n mijlocul lor, =i acum, cu toate acestea, m[aflu]n fa\la mea ca]n fa\la unui str[in. Nu =tiu cum sunt =i nu =tiu c`t e de mare suferin\la mea. Cred uneori c[n-o simt =i apoi m[cuprinde tot a=a de tare. G`ndul la ea m[obsedeaz[. Aceasta-i dragostea? Mai mult dec`t toate m[simt gelos. A=a e dragostea? Sau gelozia este posibil[singur[, f[r[dragoste?

De at`tea ori m-am g`ndit s-o termin cu ea, =i acum i-am scris s[vie neap[rat, c[fac tot ce va spune. +i dragostea ei? A pl`ns =i a vrut s[se omoare. }n orice caz, a fost convins[c[vrea s[se omoare. De a= fi l[sat-o, ar fi avut curajul ultim]n fa\la armei grozave? A f[cut sacrificii, dar acum a plecat, cu toate c[nu eram acum mai r[u dec`t atunci. M-a l[sat cu riscul de a m[nenoroci, f[r[o vorb[de p[rere de r[u. Este o dovad[de curaj din partea ei sau un pretext de a termina f[r[zbucium?

Cinci ani am examinat-o. Credeam c[-i cunosc toate resorturile suflute=ti, =i acum, dup[c`teva s[pt[m`ni de desp[r`ire, m[]ntreb de nu m-am]n=elat cu des[v`r=ire. Trist[e experien\`a pe care o fac. Am crezut c[deoarece]mi dau seama de toate gesturile =i maniile unui personagiu, de tot ce are exterior,]l cunosc perfect; c[deoarece pl`nge disperat, spun`nd vorbe tragice =i jur[minte, adev[rul din ad`ncuri este acela=i. +i acum v[d c[natura uman[e mai complicat[. For\`a, oric`t de sincer[, nu garanteaz[=i durata sentimentelor. Nu putem fi siguri de ce e]n[untru] nostru. Cunosc o doamn[care, la moartea b[rbatului ei, a]ncercat de mai multe ori s[se omoare.]mpiedicat[mereu, la urm[s-a rem[ritat. Acum r`de =i are copii mari. Ce suflut va fi av`nd, sau care e evolu\`ia lui, pe care n-o pricep eu =i n-o fi pricep`nd-o nici ea? Ce =tim noi de vom muri, cine are s[ne pl`ng[=i c`t o s[fim pl`n=i? Sufletul omului... }n fa\`a lui, aproape de noi, mic de]ncap[e]ntr-un corp =ubred, st[]m ca]n fa\`a infinitului.

C`nd vezi o mul\`ime — ca acum, de =colari care se joac[]ntr-un lumini= din Bois — a=a de la fel cu to\`ii,]\i dai seama ce ingenios =i paradoxal a fost acela care s-a g`ndit la personalitatea fiec[rui individ]n parte. Trebuie s[fi suferit enorm =i =i-o fi sim\`it enorm existen\`a. +i-a \`ipat-o, =i atunci a fost nevoit s[lase =i pe al\`ii s[=i-o \`ipe. Rezultate altruiste pornesc dintr-un temperament fr[m`ntat de el,]n el.

Copiii \`ip[, sar dup[o minge care alunec[repede]n toate ungherele, sf[r`m`nd frunzele galbene. Culcat]ntr-un col\, privesc =i scriu. Contemplu cu h`rtia]nainte, ca un pictor cu paleta. De ce]n jurul meu nu se str`nge lume? Care din ei ar fi]n stare, din joac[, s[m[priveasc[=i s[fac[reflexia: uite unul care scrie uit`ndu-se la noi...

Pe deasupra, mestec[]nii]=i]ntind bra\`ele, s[]t`ndu-le gra\`io=i =i al\`ii ca ni=te baletiste.

12 octombrie. Urm[resc firul durerii mele, =i cu toate c[m[simt am[r`t, totu=i m[]ntreb dac[pu\`in nu am min\`it pl`ng`nd o iubit[pierdut[timp de at`tea pagini. Intensitatea durerii scade, oricare ar fi omul, a=a e firea. E insuportabil s[te vaie\`i]ntruna. Sau poate numai durerea se transform[? E mai pu\`in zgomotoas[, mai interioar[?

Nu cred. Desigur, pierderea unui copil roade continuu pe o mam[. Totu=i, de nu]nnebune=te]n primele zile, cu timpul]=i va ocupa trei sferturi din zi cu alte g`nduri.

]ntre dragostea de mam[=i dragostea de iubit[este o pr[pastie, nu numai ca form[, dar =i ca tr[inicie. Obliga\iile, la mam[, au s[pat]ntr-at`ta c[m[rile suflete=ti =i de at`ta vreme,]nc`to tr[dare este rar[. Iubita nu s-a dat dec`t din capriciu sentimental, convins[, de altfel, de adev[rul dragostei. Este mai f[r[minte =i mai gr[bit[s[se omoare dec`t o mam[. O spum[fierbinte]n ve=nic[fierbere. Tinere\ea, sim\irile proaspete, curiozitatea o]mbie s[]ncerce. Lan\urile cu care i-a pl[cut la]nceput s[se lege i se par cur`nd prea dure =i nu se mai simte datoare s[le suporte,]=i va g[si cu u=urin\ o scuz[. +i va iubi iar[=i cu aceea=i patim[, tremur, nervi, p`ndiri perverse, amenin\ri. +i la o vreme,]mbr[\i=at[prea str`ns,]=i va nega dragostea dint`i. P`n[c`nd se va deprinde =i cu dragostea nou[, se va potoli, se va sim\i prea]ncre\it[la fa\ ca s[mai plac[; s[turat[oarecum, nici nu va mai]vine a-a de mult s[plac[;]n fa\ copilului care cre=te mereu frumos =i drept, se va transforma (transformarea prodigioas[ale c[rei momente scap[cercet[rilor) =i=i va a\inti asupra lui privirea pentru prima dat[constant[. De data aceasta nu va mai spune necontenit: "Te iubesc", dar dragostea, cu mai pu\ine nuan\e poate, va fi mai rezistent[.

Am v[zut *L'ami des femmes* a lui Dumas. Ce nerozie! Ca =i cum studiul asupra femeilor ar fi posibil. Ca =i cum ar avea — chiar]n aceea=i clas[social[— acela=i resort. Ar trebui s[le cuno=ti pe toate,]n cele mai variate exemplare. +i eu n-am fost]n stare, cu toat[aten\ia mea]ncordat[, s[cunosc una singur[. +i cu ce interes! Eu nu pot fi cinic. Cinismul denot[lenevie mintal[. C[din r`ndurile mele se pot degaja, generalit[\i rezonabile asupra mea =i asupra Irinei, se poate! Dar capriciile deconcerteaz[=i pricinuesc surprize. +i noi nu suntem avizi dec`t de acele surprize. At`ta mi=care e]n jocul lor nestatornic,]nc`t b[nuim]n orice femeie nou[o excep\ie.]n fa\ lacrimilor ei grozave ne]nduio=[m =i credem, noi, cei care nu putem pl`nge dec`t

anevoie. Iar mai t`rziu deziluziile ne]ncovoaaie. C`t timp, cum? Nu =tim nimic. A=tept s[v[d. C[ci eu]nsumi m[surprind zilnic sub forme care m[mir[.

Vor mai veni dou[dureri teribile. Vestea]n sf`r=it: se m[rit[]n ziua de... +i apoi ziua aceea... +i apoi noaptea aceea... +i apoi: s-a m[ritat! +i mai t`rziu: un copil!

Copilul, idealul femeii care vrea s[]nceap[o via\ nou[. Scuza ei fa\ de al\ii =i fa\ de ea, ca s[primeasc[preten\iile noului-venit.

Noaptea am c[utat o femeie str[in[, am]ntunecat odaia =i mi-am a\intit g`ndul la Irina, ca s[-mi substitui vizitatoarea! Eu, care o pre\uiam a=a de pu\in odinioar[!

14 octombrie. Cu capul greu. Simt o pic[tur[de ap[care curge din susul capului]n[untru, mereu, monoton, cu acela=i debit =i zgomot.

Dragoste sau orgoliu? Ce-mi pas[?! M[doare... Orice reflec\ie asupra vreunei persoane o]ndrept spre Irina =i m[]ntreb de era a=a.]ncerc mereu s-o cunosc. Ieri am auzit: "e ne]nsemnat[!" (vorbindu-se de altcineva). +i m[]ntreb dac[era ne]nsemnat[. M[g`ndesc la toate]mprejur[rile, la tot ce spunea, la felul cum pricepea. Cu toate c[m[]n\elegea perfect, totu=i]mi dau seama c[n-am fost niciodat[surprins de vreo judecat[dreapt[de a ei. Nu se interesa de chestiunile intelectuale dec`t ascult`ndu-m[. Singur[de o l[sam, vorbea de familie, de prieteni, de fapte cotidiene. Dar vorbea vioi. Mereu]i scipeau ochii. Acum se zbat]n mine toate micile observa\iuni dureroase care le f[ceam odinioar[. Am priceput totdeauna c[o f[ceam s[mearg[pe o cale care nu-i apar\inea. Se r[t[cea imediat ce nu-mi sim\ea m`na al[turi. Era ne]nsemnat[.

Dar eu, care mi-am pierdut cinci ani cu d`nsa, care am ascultat-o tot timpul vorbeii, care n-am putut g`ndi un r`nd f[r[s[nu i-l spun, f[r[s[nu-i cer p[rerea, mereu aprobatoare, cum sunt?

O dat[, pentru prima oar[, dup[lectura unui roman al lui Mauriac, care nu-mi pl[cuse, spusese: "Nu e chiar a=a de r[u cum spui!" Nu era o reflexie nou[, ci o concesie fa\ de o p[rere str[in[de mine.

La argumentele mele asupra romanului, de altfel, nu a adus nici o]mpotrivire =i nici o interpretare nou[.

Cu toate c[-i d[dusem planul lecturilor,]n una din ultimele scri-sori, vestise: "*Pentru varia\ie am]nceput o carte de istorie interesant[*". }n momentul acela mi-am presim\it toate nenorocirile. Am b[]nuit prezen\ a unui nou-venit.

Sper uneori c[totul e o glum[ca s[m[fac[s[m[pronun\, ca s[-i ri=te la]nt`mplare dragostea. Nebun[speran\[. Nu se]ncearc[un a=a joc la o a=a distan\[. Deci ultima mea speran\[e o situa\ie]n care m-a= sim\i ridicol! Eu, care]mi b[team joc de b[]rba\ii care f[ceau concesiile femeilor! P`n[unde merge umilin\ a m`ndriei mele! Sunt totu=i lucruri pe care nu le-a= face... Poate... De-a= =ti c[iube=te pe altul sau se amuz[cu altul, n-a= chema-o. Totu=i... m-a= duce la d`nsa, a= l[crima, a= spune vorbe tainice cu planul vag de a o rede=tepta =i a o]ntoarce. +tiu eu de tot ce a= fi]n stare?

]n armonia perfect[, o mic[surpriz[, imperceptibil[, care se]ntinde]ncet =i f[r[s[bagi de seam[, a cuprins =i stricat totul.

]n firea Irinei,]ntr-o zi, am descoperit o mic[und[nelini=titoare. "Nu e bine de r[mas nem[ritat[toat[via\ a!" Vorbea]n general. Alt[dat[a vorbit chiar de d`nsa. Apoi s-a]ntrebat tare ce-ar putea face ca s[m[uite. Iar alt[dat[mi-a spus planuri matrimoniale: "Va fi mai bine pentru am`ndoi!" +i g`ndul p[]trundea =i mai mult c`nd,]ndep[rta\i, se deprindea f[r[mine. Dar c`nd m[]ntorceam se da toat[, uita planurile infidele.

Dinard (dup[mai mult[vreme).

Cum starea mea devenise intolerabil[, am sacrificat orice m`ndrie personal[=i am trimes o scrisoare umil[, disperat[, implor[toare.

Renun\ asem la rolul meu dominator, pe care-l \inusem, f[r[=ov[ire, at`\ia ani. Mi-aduc aminte c[nici chiar]n momentul c`nd scriam nu eram complet lipsit de luciditate. Pl`ngeam =i am l[sat

anume lacrimile s[cad[pe scrisoare. Cum am terminat h`rtia =i-mi venise o idee impresionant[, am ad[ugat-o pe un petec de h`rtie rupt la]nt`mplare de la marginea unui ziar, =i am f[cut reflexia, cu satisfac[ie, c[aceast[h`rtiu\ ar putea s[conving[=i mai mult de dezordinea nervilor mei =i s[provoace mila. Am scris atunci r[u, murdar =i nu f[r[con=tiin\.

Cum toate scrisorile mele r[maser[f[r[r[spuns, ca =i cum le-a= fi adresat unui inexistent, am trimis scrisoarea aceasta unui amic sigur, ca s[-i fie transmis[imediat]n m`n[.

+i]ntr-adev[r, de data aceasta izbutisem: dup[cinci zile, o telegram[: *“Attends lettres, baisers”*. Nervii mei se destins[er[]ntr-o clip[, cum ai desface corzile unei viori, am c[zut pe pat =i am adormit profund 24 de ore]n =ir. Dar scrisoarea pe care am primit-o dup[alte trei zile nu era a=a de lini=titoare cum sperasem =i nu m[convingea c[*“totul nu fusese dec`t o mic[glum[r[ut[cioas[”*. Scrisoare ambigu[, care d[dea loc la interpret[ri =i care m[f[cu =i mai chinuit dec`t fusesem. Iat[pagina prim[, singura care mi-a mai r[mas printre h`rtille mele:

“Dragul meu Sandu, disperarea ta m-a f[cut nenorocit[, dar]n acela=i timp m-a =i bucurat: aveam dovada c[te mai g`nde=ti la mine. +i eu, care credeam c[s-a terminat cu via\a mea! Hot[r`rea dezn[-d/]jduit[pe care o luasem,]mpins[mai ales de cei de p[imprejur, trebuia s[puie cap[t durerilor mele. Aveam,]n sf`r=it, prilejul s[m[duc la Sinaia, unde am fost fericit[=i unde]mi l[sasem via\a toat[, =i apoi, de pe v`rful unei st`nci unde ne]mbr[]vi=asem odinioar[, s-ar fi terminat totul. Tu]ns[, dragul meu, m[]ndemni la via\. Dar m[vei primi din casa altuia? Scrie-mi tot ce crezi (pe adresa prietenei mele Loulou) =i voi face precum vrei. Aici va fi ca =i cum nu s-ar fi]nt`mplat nimic cu mine, =i de]ndat[ce fac rost de bani, de vrei, voi veni la tine, sclav[umil[...”

Mai]nt`i, scrisoarea citit[de un indiferent, cu un accent abia liric, poate produce efecte comice.]ns[nu valoarea ei estetic[m[intereseaz[, ci adev[rurile ce le-ar putea con\ine.

Desigur, o real[p[rere de r[u. Altfel nu mi-ar fi scris; dar “cei dimprejur” n-o putuser[sili la nimic, pe ea, fat[de 22 de ani, totdeauna de capul ei. Apoi, ca s[mearg[la Sinaia, unde s[se omoare (c[ci acesta era]n\elesul aluziilor ei) nu era nevoie s[se m[rite. }ns[nu trebuie s[credem neap[rat c[ar fi din partea ei ni=te minciuni ridicele =i c[eram netot c[le mai iau]n considera\ie.

Ideile]i erau a=a de vagi, lipsa de logic[a=a de complect[, g`ndul faptului ascuns =i ur`t o tulburase]n acela=i timp, prezum\ia]n superioritatea ei intelectual[, cu care o deprinsesem,]i sugera ideea c[e o “sacrificat[“,]nc`t era]n stare de fapte pozitive, dar]ntr-o atmosfer[de tendin\e neprecise. Scrisoarea mai arat[c[, m[car]n parte, =i lipsa banilor o hot[r`se la pasul acesta. Banii, mai ales la urm[, nu-i ajungeau niciodat[. Un lucru]ns[nu =tiam exact: se m[ritase sau numai era oportiv? Ridicolul “pe adresa lui Loulou” nu]nseamn[neap[rat ceva pozitiv. Spusele poate familiei ei c[a rupt rela\iile “amicale” cu mine =i se jena s[se dezmint[. Ceea ce m[f[cea s[cred c[faptul nu se]ndeplinise este c[prea trecuse pu\in timp. E drept,]mi spusese c[un oarecare caraghios Marcu (originar din Sinaia)]i f[cuse propuneri matrimoniale, dar ea]mi povestise faptul ca pe-o cerere ridicol[, =i eu nici nu =tiam dac[nu e numai o glum[de a Irinei. }n orice caz, avea o real[p[rere de r[u pentru necazul meu, ceea ce]n limbajul obi=nuit s-ar putea traduce prin “avea inim[bun[“.

Sau poate totul nu era dec`t un plan, ca s[m[fac[pe mine,]n sf`r=it, s-o accept oficial? Ceea ce iar[=i era posibil.

I-am scris (pe adresa lui Loulou!) toate aceste observa\ii ale mele, juste. Dup[o zi, m-am sim\it incapabil ca s[a=tept r[spunsul cel pu\in 8 zile, =i]ntr-o clip[m-am hot[r`t s[m[]ntorc]n \ar[. Cum n-aveam bani de drum imediat, m-am dus s[cer prietenilor, eu care nu cerusem niciodat[. Am fost refuzat politicos. Atunci am c[utat Muntele de pietate, cu paltonul de iarn[sub\ioar[. Mi-era ru=ine s[]ntreb sergen\ii unde se afl[. Dup[c`teva ceasuri de ezitare, l-am g[sit aproape vecin de hotelul meu. Am f[cut coad[. Mai erau femei, numai femei, una cu linguri\le de argint, alta cu haine, alta cu lenjuri. Ce umilin\!

Cum a= putea s[iert eu vreodat[Irinei aceasta, chiar dac[ea nu era de vin[! Ce monstru m[preg[team s[fiu la ntoarcere! Dup[vizele pe la lega\ii, care, toate, erau]n momentul de a se]nchide, m-am dus la prefectura poli\iei s[-mi puie viza francez[. Acolo mi s-a spus: “*À demain!*” M-am pl`ns la ghi=eu, m-am zb[tut =i am spus o minciun[: “*Mon père est mort!*” Mi-era sc`rb[de minciuna mea. Eram a=a de deprimat, c[m-au crezut, dar nu erau de vin[, nu era =eful care trebuia s[isc[leasc[.]n orice caz, s[a=tept... Am a=teptat dou[ore,]nv`rtindu-m[n[uc]mprejurul unei b[nci rotunde din mijlocul s[lii. Pe la ghi=euri, func\ionarele]=i =opteau]ntre ele ar[t`ndu-m[=i invit`ndu-m[milos s[stau. M[a=ezam pentru o clip[ca s-o pornesc iar. +=eful, acel personagiu misterios care nu venea =i pe care]l speram de c`te ori se deschidea vreo u=[! O cucoan[, =i ea cu necazuri, s-a dus s[intervin[pentru mine, ca s[]m se dea drumul mai iute. Am l[sat-o =i am suportat ru=inea ca s[se]ngrijeasc[str[ini de mine!

Apoi a sunat clopotul de ie=ire. Pe r`nd plecau func\ionarii. A venit atunci =i =eful de la conferin\a pe care o avusese la etajul superior. M-am dus la el: “*À demain!*” I-am spus tremur`nd tot: “*Je dois partir ce soir! C’est mon père qui est mort!*” “*Et qu’est ce que cela me fait?*”

Primisem r[splata minciunii mele sc`rboase. Fa\[]n fa\[, se aflau dou[excremente ale umanit[\ii!

S-a intervenit =i am c[p[tat pa=aportul]n c`teva minute. Cu o jum[tate de or[]nainte de plecarea trenului eram la gar[. M-am urcat]n clasa treia, ca s[-mi ajung[banii, =i m-am plasat]ntre doi negustori de zarzavat. Cur`nd am fost l[sat singur. Cum s[descriu cele trei zile interminabile,]nv`rtindu-m[]n compartimentul meu ca un lup]ntr-o cu=c[! M[uitam la fiecare zece minute la ceasul meu de la m`n[. M[cl[tinam la cea mai mic[]nt`rziere. Vecinii m[priveau curio=i. Elve\ia, Austria, Ungaria, Rom`nia...]nt`rzierile fatale din Rom`nia, dup[ce venisem exact. Semnalele]ntreite de plecare de prin toate sta\iile mici din Ardeal, p`n[ce trenul s[se pun[]n mi=care greoi. Ce mizerie!

Am sosit la miezul nop\ii. Am luat un automobil =i m-am dus la prietena mea Gina. Am g[sit casa]ntunecat[=i am sunat lung, de

mai multe ori, p`n[s-au aprins luminile. A ap[rut servitoarea somnoroas[, =i c`nd i-am spus c[vreau s[vorbesc cu domni=oara, m-a crezut nebun. A trebuit s-o conving. M[temeam s[nu se scoale p[rin`ii Ginei, pe care-i cuno=team destul de pu\in, dar am avut noroc. }n sf`r=it, a ap[rut la o fereastr[la etaj Gina, \in`ndu=i o jachet[peste c[ma=[. S-a uitat buim[cit[la mine. I-am \ipat:

— Ce s-a]nt`mplat cu Irina?

— P[i s-a m[ritat cu Marcu. Sunt la Sinaia.

Am mai avut t[ria s[]ntreb:

— +i s-a putut s[nu-mi scrii nimic din vreme m[car tu?

— Credeam c[nu te intereseaz[!

M-am retras c`\iva metri]n noapte. Am mai auzit de c`teva ori:

— Dar ce e cu tine, Sandule? Te-ai dus?

Apoi o fereastr[s-a]nchis.

Eram sf[r`mat, =i totu=i mintea lucid[continua reflexiile asupra mea. Nu credea c[m[intereseaz[... Vras[zic[, nu-i f[cusem impresia — nici ei, care tr[ise mai mult]n preajma noastr[— c[Irina m-ar fi interesat c`tu=i de pu\in, at`t fusesem de discret, at`t p[rusem de indiferent =i at`t p[rusem de sur`z[tor fa\ de toate fetele. +i o idee nou[]mi fulger[: cum s[nu aib[dreptate, c`nd eu]nsumi, cu o lun[mai]nainte, n-a= fi crezut c[m[intereseaz[! C`nd apropiam cele dou[imagini ale mele de la o distan\ a=a de scurt[, nu mai pricepeam nimic. +i atunci m[]ntrebai =ov[ind: oare sunt normal?

Pr[pastia din fa\ mea era deci mult mai ad`nc[dec`t crezusem.

A doua zi, la 5 diminea\ a, sor[-mea Vana pleca la Sinaia. }n cinci minute]i spuseseam tot ceea ce-i t[cusem ani de zile, =i]n alte cinci minute Vana hot[r`se ce are de f[cut. Am a=teptat dou[zile, f[c`nd kilometri]n jurul cur\ii noastre. C`nd =tiam c[Vana trebuie s[se]ntoarc[, i-am ie=it]nainte cu trenul, la o sta\ie intermediar[. Cum m-a v[zut, dintr-un col\ al vagonului, nedormit =i galben, Vana mi-a f[cut semn: "N-ai nici o grij[". +i f[r[s[mai a=tept detalii, brusc lini=tit, salutai o cuno=tin\ din vagon, o domni=oar[minunat[de gra\ie =i c[reia]i f[cusem curte odinioar[. P`n[la Bucure=ti ne-am]ntrecut]n glume,]n

complimente, în aluzii sentimentale, în înlegeri subtile =i complice, iar eu p[ream (mi s-a spus mai pe urm[) extrem de nervos, dar extrem de fericit de succesul meu. Biata Vana nu =tia ce s[mai cread[...

Abia a doua zi Vana mi-a dat deslu=irile (c[ci am adormit acas[imediat).

— De la hotel i-am trimes o carte de vizit[. A venit imediat singur[. A venit la mine =i m-a s[rutat. (Nu se cuno=teau dec`t din vedere.) E foarte dulce =i prietenoas[. P[rea un pui=or de g[in[plouat. Prima întrebare i-a fost: “Unde e Sandu?” Nu pricepea cum erai întors =i n-ai venit s-o vezi. Parc[nu-=i da seama de tot ce i se înt`mplase =i de obliga\iile ei noi. Mi s-a pl`ns c[]i e ur`t printre str[ini =i c[se prefaca bolnav[ca s[fie l[sat[]n pace, c[toat[lumea o]ntreab[ce are =i c[asta o enerveaz[peste m[sur[. C`nd a auzit c[trebuie s[reiau trenul seara, a exclamat: “Eu plec cu mata!”. Mi-a repetat de mai multe ori fraza asta, cu toate c[-i explicam de ce nu se poate. Era dezn[d[jduit[c`nd a trebuit s-o las. Peste o zi va g[si un pretext, va veni la Bucure=ti, va vorbi cu tine =i ve\i vedea ce e de f[cut.

Peste dou[zile tocmai c`nd m[nelini=team din nou neav`nd nici o veste, primii c`teva r`nduri scrise pe o foi\ de =ocolat[(fusese pus[]n mijlocul altei scrisori adresate lui Loulou; era o precau\ie ca s[nu se observe nimic, deci acum era mai prev[z]toare dec`t se ar[tase]n conversa\ie cu Vana. Poate c[Marcu b[nuise ceva =i pusesese unele întreb[ri.)

N-am putut s[nu fac reflexia c[h`rtia de =ocolat[]i r[m]sese de la nunt[.

Iat[r`ndurile:

“N-am venit c[ci acum sunt bolnav[cu adev[rat. Te rog mult a=teapt[cu r[bdare. Eu voi veni imediat ce voi putea. Nu m[g`ndesc dec`t la asta.”

Dup[alte dou[zile, cum nu mai =tiam nimic, ca s[treac[timpul mai u=or, m-am hot[r`t s[fac o mic[excursie la mare. M-a c[utat]n lips[. M[g`ndesc ce o fi crezut ea de plimbarea mea tocmai atunci? }n

orice caz, dac[rolurile erau inverse, ce concluzii complicate a= fi tras eu! Dar mie mi se p[rea firesc =i nu =tiam de ce Vana m[privea mirat[. I-am trimes veste s[vie pe la mine =i spre sear[a sosit. +i acum, dac[a= putea povesti scena exact[dintre noi, dac[mi-a= mai aduce aminte de tot ce constatase atunci,]n timp ce conversa[ia evolua! C[ci luam parte la scen[=i]n acela=i timp observam, eram]n acela=i timp, dup[obiceiul meu, actor =i public, actor cuprins de pasiunea rolului, =i public, prodigios de curios s[aud[toate vorbele, s[vad[toate personajele =i chiar decorul. A= vrea s[transcriu cu fidelitate tot ce g`ndeam atunci, cu toate c[acum, c`nd sunt calm, nu mai sunt absolut convins de perfec[ia supozi[tiilor mele de atunci. S[refac clipele acelea, chiar dac[ar trebui s[le neg mai apoi]n tot ceea ce au ele interior.

Bine]n\eles, am uitat multe lucruri, a=a c[nu voi transcrie dec`t c`teva momente care nu se leag[imediat, dar care,]n general, formeaz[o atmosfer[.

Mai]nt`i mi-am preparat intrarea. C`nd m[va vedea pe nea=teptate, orice izbucnire de a ei va fi mai sincer[. Contam pe surprindere. Am spus servitoarei, care trebuia s-o introduc[]n camer[, s[-i spuie c[nu voi veni dec`t mai t`rziu, cu toate c[eram acolo de mai-nainte.

Cum se f[cuse noapte =i lumina nu era aprins[, nu m-ar fi v[zut imediat. M-a g[sit]ns[de]ndat[ce a intrat =i n-a avut nici o tres[rire. Efectul meu fusese ratat. Am s[rutat-o ca pe o str[in[=i nu =tiam ce s[ne spunem. O sim\eam transformat[. Cum prev[zusem altfel]nt`lnirea noastr[, r[m[sei deconcertat =i-mi sim\ii capul v`j`ind. Totu=i, f[ceam reflexia cu oarecare dispre\: "I-a f[cut un palton nou, ridicol. Dar p[l]ria o cunosc."

Voi s[-mi spun g`ndul ca un]nceput al pedepselor ce trebuiau s[vin[, dar aten[ia]mi fu atras[de altceva. }ncepu s[-i scoat[m[nu=ile cu febrilitate, =i =tiam precis c[=i le scoate ca s[-mi arate c[nu are verighet[. (O pusese probabil cu cinci minute]nainte]n po=eta de al[turi.) Aten[ia asta fa\ de mine, ar[tat[cu a=a de pu\in discre[ie, adus[ca un plocon, mi se p[rea st`ngace =i stupid[, totu=i, m-am crezut dator s[-i mul\umesc cu efuzie. Mi-a primit mul\umirile f[r[

tres[rirea pe care \i-o pricinui=te trecerea de la un g`nd la altul, prob[c[interpretasem bine gestul ei. La primele mele]ntreb[ri, a aprobat cu totul observa\iile mele f[cute]n marginea scrisorii ei trimise la Paris. "Ai dreptate, nu putea s[m[oblige nimeni s[fac pasul acesta, dar trebuia s[fac ceva cu mine. Acum e prea t`rziu." Repeta vorbele aspru, f[r[modula\ii, c[pe o lec\ie pe care =i-o]nv[\ase, din vreme. Am certat-o, i-am adus aminte de trecut, dar ea repeta tot cu aceea=i voce r[st[it]: "Acum, nu, dar poate mai t`rziu!"

Nu recuno=team aluatul moale c[ruia]i putusem da orice form[. Mai ales nu sem[na deloc cu aceea pe care mi-o descriesese Vana. Se]nt`mplase ceva]ntre timp, poate c`teva argumente venite bine. Care, niciodat[nu voi =ti...

+i atunci am \ipat]n ajutor, ca cineva]n fa\ a unui pericol. A sosit biata Vana, care veghea prin apropiere.

— Vana, nu vrea s[r[m`n[cu mine!

]ip[tul meu sun[strident, =i Vana nu pricepea transformarea Irinei.

Am]nceput s[pl`ng nenorocit]ntr-un col` al camerei. +tiu]ns[c[=i]n clipele acele groaznice]mi dam seama de mine =i de ceilal\i. Era perversitate. De altfel, luciditatea]n astfel de clipe poart[numele de perversitate. Dar nu-mi caut scuze, vreau s[m[cunosc]ntreg. +tiu c[g`ndeam atunci,]n acela=i timp, c[a= fi putut s[-mi re\in firea de a= fi voit, dar m[l[sam]n voia nervilor ca s[impresionez. +tiu apoi c[de nu-mi alesesem locul unde c[zusem istovit, mi-am dat seama imediat c[a=a, la o parte, singur, p[ream =i mai de pl`ns. Vocea mea dezolat[, tot pentru efect s-a adresat Vanei, peste capul Irinei: "O s[m[omor!" Mul\i spun la necaz vorba asta ce nu angajeaz[la nimic, nimeni nu are timpul]ns[,]n momentul acela, s[se]ntrebe de e adev[rat]. Eu am reflectat limpede: "Asta, desigur, n-o voi face-o!" C[ci eram mereu dublu. +i nu numai at`t. }n acela=i timp aveam remu=c[ri pentru aceast[examinare continu[, care f[cea ca emo\iile mele rele s[fie oarecum falsificate. Nu-mi dam seama cum toate acestea puteau exista]n mine deodat[, dar]mpletitura lor era a=a de str`ns[, c[p[reau suprapuse. }ntocmai ca la o orchestr[unde viorile trebuiesc s[fie acompaniate de fago\i =i de contraba=i.

Izbutisem. A venit nebun[la mine, pl`ng`nd]n hohote, cald[, m`ng`indu-m[,]mb[rb[t`ndu-m[, f[r[nici o jen[fa\[de Vana. De altfel, Vana p[r[si discret =i tragic camera.

— Nu fi sup[rat, c[ci stau cu tine! M[auzi tu? Stau cu tine! Orice s-ar]nt`mpla, stau cu tine! Doar tu e=ti toat[dragostea mea!

P`n[a plecat, a r[mas a=a. Am uitat ce-am mai vorbit. Mi-au r[mas doar c`teva cuvinte de ale ei =i g`ndurile mele cu care le]ntov[r[=isem. Astfel, a izbucnit deodat[disperat[: “+tii, n-am mai citit nimic interesant cu nimeni.” Fusesse m`ndr[de lec`iile ce i le dasem =i acum se g[sea sacrificat[c[trebuise s[renun[ce la ele. (M[refer la p[reerea general[pe care =i-o f[cuse, gra[ie mie, asupra ocupa[iilor intelectuale.]n practic[z[bovea pe c`t putea la treburi m[runte =i n-avea curajul s[se apuce singur[de ceva serios.) Am]ntrebat-o =ov[ind:

— Ai fost a lui?

— Nu, m-am pref[cut bolnav[. Acas[ceial\i]i f[ceau aluzii, =i el, s[racul, n-a spus nimic!...

]mi]nchipuiam scena, reg[seam conversa[iile “strada Dude=ti” pentru care aveam repulsie. Acel “s[racul”, spus nu ironic, ci o real[comp[timire, mi-ar[t[ca Irina]ncepuse s[=i examineze noul partener.

— +i cum te-ai m[ritat cu el a=a? Ai f[cut ceva?

Mi-a dat un r[spuns artificial =i gr[bit:

— Nu, n-am f[cut nimic! N-am vrut s[=tiu de nimic!

Nu =tiu de era adev[rat.]n orice caz, tonul ei demonstra c[o preocupase g`ndul acesta. Ce departe eram, a=adar, de muntele de la Sinaia de pe care trebuia s[se arunce]n spa[iu!

Apoi, nenorocit[:

— Dar]n afar[de aceasta, toat[sunt murdar[! Cum m[mai prime=ti tu c`nd toat[sunt murdar[!

— Cum ai putut s[=i dai gura lui?

— Nu, asta nu, tu =tii c[mie nu-mi place asta! (Aluzie la buza ei inferioar[, care s`ngera imediat.)

De ce spunea asta? Voia, cu toate]mbr[vi=[rile nebune ce-mi veneau acum, totu=i s[m[hot[rasc[s-o las? Sau ciocoteau remu=c[rile =i voia s[isp[=easc[?

— +i cum ai putut tu la prim[rie spune “da”?

— Nu, eram pe alt[lume, n-am spus nimic!

Iar[=i da impresia, pe care o dase de multe ori odinioar[, c[jucase rolul]ntr-un anumit fel, ca s[se vorbeasc[de d`nsa. S-ar fi spus cu mali\ie =i curiozitate: “Se mai g`nde-te la celalt” =i,]n acela=i timp, prin astfel de mici ezit[ri,]=i u=ura con=tiin\’a.

— +i la biseric[. Irina! (Adic[cu l[m`i\[, cu flori =i bomboane.)

— Dac[ei au vrut!

]n fine, era r[spunsul ce o cuprindea]ntreag[! A=a cred c[era. Incapabil[s[reziste unei rug[min\i din partea altora.]n voia tutu-
ror,]ntocmai cutiei de bomboane cu floricele albe pe care o arunc]n
mare. +i apoi ad[ug[, ca =i cum ar fi sim\it c[e nevoie de o repara\ie
fa\ de mine.

— Dar a fost foarte simplu totul!

]n credin\’a c[fraza asta m-ar fi putut consola, nu se demonstreaz[
toat[u=urin\’a ei? De altfel,]n practic[, cu resursele ei, nici n-ar fi
putut face ceva complicat. Totu=i, cu toate aceste g`nduri, m[lini=ti-
sem. Nu mi se mai p[rea c[prezen\’a Irinei mi-e absolut indispen-
sabil[, cel pu\in deocamdat[. Se f[cuse de mult noapte =i voiam s[se
duc[la d`nsa. Avea a doua zi s[-i spuie voin\’a ei de a se desp[r\i.
Dar din nou, desperat[, m[ruga:

— Nu m[l[sa acolo! Ia-m[cu tine!

+i]n tonul ei nu era p[rerea de r[u de a m[p[r[si, pentru oric` t
de pu\in timp, ci frica de a nu putea suporta discu\iile care o a=teptau.
De-a= fi vrut atunci, a= fi putut face orice cu d`nsa. Dar redevenisem
acela=i pe care-l cunoscuse ea odinioar[, nesigur de sentimentele mele,
ezit`nd, voind s[am`n orice hot[r`re definitiv[.]ncet, am cobor`t-o
]n strad[. Acolo i-am surprins o privire dosnic[, parc[frica s[n-o vad[
cineva.]nc[de c`teva ori: “Nu m[l[sa!” Apoi a oprit un automobil.

— Acum cu automobilul!

+i iar[=i un r[spuns din acele care-i caracterizau toate sl[biciunile:

— Nu-i nimic. Acum el pl[te=te!

...Sufle\el moale! Ca nisipul dimprejur, cu care m[joc]n voie ca
s[-mi m`ng` i m`na. Dar cu toat[observa\ia mea, aveam o satisfac\ie

imens[. Irina f[cuse caricatura]ntregii ei afec\ii pentru acel Marcu. N-aveam s[-l invidiez niciodat[, chiar dac[, s[rmanul, ar fi ignorat rolul pe care fusese silit s[-l joace sau ar fi avut mai pu\in[perspicacitate ca mine, sau ar fi interpretat cu bun[voiu\i mici gesturi de ale Irinei neconvenabile pentru el, s-ar fi consolat filozofic zic`nd c[a=a e lumea =i s-ar fi ag[\at pentru mul\umirea lui proprie de mici gentile\e]n care Irina ar fi fost sincer duioas[, dezinteresat[,]ndatoritoare sau grav[.

La fel cu acel care, fericit de marea cu imensele ei bog[\ii de culoare =i de sunete, =i-ar lungi trupul tr`ndav pe nisip, dup[care l-ar netezi =i ar]ndep[rta toate ierburile ude sau scoicile prea tari. C[ci pe ce =i-ar cl[di Marcu construc\ia fidelit[\ii Irinei c`nd ea a avut at`ta u=urin[\ fa\ de mine, care-i fusesem o dragoste, =i nu un expedient? +i ce fel de via[\ e aceea f[r[de nici o]ncredere? Ne-am desp[r\it st`ngaci. Mi-a aruncat Irina o ultim[privire piezi= [=i eu mi-am fluturat m`na,]nceti=or. Apoi a disp[rut]n noapte. A doua zi eram la Gina. Fiin[\]nc`nt[toare, dar lipsit[complet de judecat[precis[(dar avea s[arate mai t`rziu,]n dragoste, o voin[\ uimitoare).

— Am fost la biseric[. P[rea cam z[p[ciat[. Cum m-a v[zut, a l[sat pe to\i =i a venit la mine. Nu voia s[m[p[r[seasc[. Nu =itau ceilal\i cum s-o]ntoarc[.

Desigur, faptele nu se petrecuser[f[r[oarecare tulbur[ri nervoase pentru Irina. Va fi crezut =i ea c[face gestul imol[rii. Apoi Gina, prietena noastr[comun[, nu-i aducea o ultim[imagine a mea?

]n ziua aceea, trimis[de mine, Gina s-a dus s-o vad[. I s-a povestit imediat unul din gesturile Irinei. Unul din ei critica o vorb[de a mea,]ntr-adev[r ur`t[, dar Irina mi-a luat ap[rarea. “E doar a=a de copil]nc[!” +i de aici concluzia. “Tot se mai g`nde=te la el?” R[mase singure, Irina i-a povestit multe, despre dragostea noastr[, despre gelozia ei.

Vorbea duios =i =optit, ca de un mort c[ruia i-ai]ncerca pentru ultima dat[portretul fizic =i moral,]n timp ce carnea i s-ar face, cu fiecare clip[, mai galben[=i mai tare.

Cum nu mai =tiam nimic, am trimes-o pe Gina dup[ve=ti.

+i atunci Gina a asistat la o scen[de un comic monstru =i, desigur, p[cat c[n-am v[zut-o ca s-o descriu. Cred c[era a=a de interesant,

Înc`ta=fi uitat c[m[prive=te personal =i m-a=fi amuzat ca la teatru. Irina]n mijloc =i to\i ceial\i pe de l[turi. Secretul plesnise. Marcu]ntreba buimac: “S-a putut s[ai un a=a mare secret sufletesc =i eu s[nu =tiu nimic?” Ceial\i \ipau pe diferite tonuri: “R[m`i aici!” Gina]ntreba: “Ce faci, vii cu mine?” +i Irina se zb[tea: “Ce s[fac?” Scena a durat, se pare, mai multe ore. La urm[a r[mas cu ei, dup[cum cu dou[zile]nainte, la impreca\iile mele, r[m`nea cu mine. Depindea deci de moment. E greu de =tiut dac[]n toate]nt`mpl[rile ei avea =i ea vreo hot[r`re personal[. Fiin\[\ u=uratec[=i iresponsabil[. Dup[o zi,]nainte de a pleca la Sinaia, a trecut pe la Gina. Remu=c[rile o fr[m`ntau. Mi-a trimes veste ca “se va g`ndi toat[via\a ei frumos la mine” =i c[“m[roag[s[nu fac nici o prostie” (s[nu m[omor poate). Oamenii r[m`n greoi sau u=urateci orice s-ar]nt`mpla cu ei. C[ci ce rost aveau vorbele ultime? Trebuiau s[m[consoleze! Ca =i cum ea nu m-ar fi]nv[at c[vorbele, cu toat[siguran\a tonului, cu toate lacrimile =i promisiunile, n-au dec`t o valoare momentan[.

Asta era]ntr-o vineri. Duminica plecam la Paris. +i c`nd Vana m-a rugat s[mai]nt`rzii ca s[m[]ntremez:

— Imposibil, zisei, vreau s[asist la deschiderea Salonului de toamn[! +i nu min\eam pe de-a-ntregul.

Porspoder,]n Bretania, la ocean.

Ce va mai fi? +i acum s[-mi continui romanul? Sau s[-mi]ncep altul?]nc[unele momente de durere ascu\it[? +i altele de indiferen\[\ total[, c`nd te]ndoie=ti c[a existat ceva? +i alteori numai reverii poetice]n preajm[?... G`nduri care apar =i dispar sau numai se]ntrev[d, ca un]not[tor pe valuri... Folosind, ca =i]not[torul, doar ca un detaliu de curiozitate =i de varia\ie]n decorul multiplu...

C[ci, sub soarele voalat, marea s-a unit perfect cu cerul. +i]n fa\a imensit[\ii auguste, bielele mele g`nduri sunt minuscule =i nepotrivite.

Totu=i, aventura mea va fi legat[de mine, orice s-ar]nt`mpla. Mi-a luat o serie de prejudec[\i =i mi-a dat altele. O voi uita-o deseori, dar =i]n momentele de uitare voi privi lumea altfel, numai din pricina ei.

L`ng[mine, pe nisip, s-a]ntins Collette. Colette e fragil[=i vaporos[, piciorul ei mititel abia atinge p[m`ntul, vorba ei sun[ca cristalul lovit]nceti=or cu un cu`vita= de argint. A ie=it abia din mare, apa sc`nteie pe d`nsa =i pare o naiad[obosit[. Respir[u=urel, ca =i cum s-ar prelinge pe corpul ei o adiere, =i s`nii mititei]i tremur[ca dou[frunze gemene. Cu bra`ele pe solduri, pare un vas grecesc]n care sunt]nchise mirodenii. Acum, c`nd se]ncol[t[ce=te]n jurul trupului meu, e o ieder[, pe care a plouat.

Ne cuno=team de mult, dar n-o g[seam de nici o]nsemn[tate. M[preocupau alte g`nduri. +i-a trimis un an de zile, de peste drum de mine, sclipirile ochilor, ca doi pesc[ru=i,]n zadar. +i o dat[, c`nd am v[zut-o]n plin soare, am fost uimit de apari`ia ei minunat[. Am chemat-o =i a venit umil[, despuiat[de orice preten`ie personal[, f[r]nici un g`nd ascuns. O port acum pretutindeni cu mine =i pun]n ea sau iau din ea, ca dintr-o caset[, toate gusturile mele. Via`a dintre noi i se pare un miragiu, cea mai mic[desp[r]vire un chin. +tie tot ce-mi place =i ce-mi displace =i m[p[ze=te f[r] odihn[s[nu mi se]nt`mple ceva. L`ng[mine, pe nisip, e amor`it[de oboseal[. Totu=i, de c`te ori]mi fuge m`na]n lungul corpului ei,]i tremur[carnea. +i ochii ei enormi, negri cu str[luciri alb[strie, m[privesc necontenit. E]n stare s[adoarm[cu ei deschi=i, numai s[m[vad[. Dar eu n-am lini=te. Aplecat deasupra lor, mi se pare c[au ad`ncuri a=a de vaste, ignorate de noi am`ndoi, c[m[cutremur. Asemenea c[l]torului care, pe vaporul cel mai sigur, se cutremur[]n fa`a valurilor ve=nic re]ncepute.

Stau singur]n sear[, insulele s-au sub`iat, au devenit transparente, au plutit pe valuri =i apoi au disp[rut. Numai cerul =i apa, alburii =i ondulate, form`nd]mpreun[o imens[scoic[deschis[. Un om m[runt vine la mine =i aud nisipul sc`r`nd sub pasul lui. E factorul, care m[cunoa=te,]mi las[o scrisoare, apoi pleac[dup[ce-mi arunc[amical:

— *Toujours pensif, mon petit? Ça ne sert à rien!*

Rup anvelopa]n buc[\ele mici, pe care le arunc una c`te una, de c`te ori un val se sub`iaz[p`n[la mine. Apoi citesc cu greu din pricina nop`ii. E de la Gina.

“+tii, dragul meu prieten, o veste mare: Irina a murit. S[rmana! Un accident. A c[zut de pe v`rful unui munte, la Sinaia.”

Pentru un moment am r[mas f[r[de nici un g`nd. Apoi, un tremur ciudat prin tot corpul. }n sf`r=it,]n\elegeam. Nu mai era nici o]ndoial[asupra bieteii nenorocite. Toate interpret[rile mele asupra u=urin\ei ei au fost false. Sau a=a sunt oamenii. Pot s[urm[reasc[un scop mare =i s[aib[momente de distrac\ii =i de mici pl[ceri inofensive. Acum]n\elegeam totul. A fost convins[c[-mi este de prisos =i disp[ruse. +i, suprem[abnega\ie, preferase s[-mi par[u=uratec[, numai s[n-am remu=c[ri. Nu-=i]nchipuise c[voi pricepe-o imediat. Bine]n\eles, nu se putuse jertfi f[r[ezit[ri, dar la urm[]nvinsese. A=a cum mi-o spunea ea odinioar[, =i la sup[rare =i la bucurii. A=a mic[, a fost]n stare de un gest mare! Ea, care se]ndoia sub hot[r`rile turtora, a fost]n stare de o hot[r`re proprie grandioas[. Poate c[a fost ademenit[de spa\iul de sub ea. Sau, dac[n-ar fi avut atunci ocazia, n-ar mai fi f[cut nimic alt[dat[, s-ar fi obi=nuit cu noua ei via\[, cu vremea ar fi]nceput chiar s[-i plac[=i s[se mire de vechile ei disper[ri, numindu-le “nebulii de copil”. Dar, m[car pentru clipa aceea, a fost m[rea\]. A stricat toat[arhitectura presupunerilor mele.

A ar[tat c[eu sunt cel u=uratec, c[ci n-am fost]n stare dec`t s[m[zbucium. +i noua mea durere de acum, nem`ng`iat[=i, poate etern[, totu=i e limpede, neted[, ca a cuiva care nu mai are nici o nel[murire. +i aceasta numai gra\ie ei.

Nu se mai vede nimic. Cerul s-a apropiat de mare, scoica uria=[s-a]nchis, cuprinz`ndu-m[. +i dac[ar pune cineva urechea, ar auzi desigur accente elegiace]ns[prinse]n caden\ele m[surate dup[regulile clasice, ordonate =i cumin\i:

POATE A LUNECAT...

Paris, 1926

Porspoder, 1929

IOANA

În sfârșit, automobilul de curse p[er]s[er] centrul Bazargicului, coborî pe ulișe chinuite, o porni pe p[er]m[isi]ntul galben, neted, printre lanurile de grâu tremurând și schimbând culorile ca marea cea așă de apropiată, și, printre maci, urme de sângere ce duc la cineștie ce crimă petrecută în vreun ungher dosnic al acestei pustietăți. Apoi ne-am oprit pentru câteva clipe la o moară arsă, unde ne-au p[er]sit câteva tovarăși de drum.

Balcicul începea lîngă noi, miraculos, fermecat, invizibil, dar sugerându-ne aroma.

Automobilul meu, cu puținii pasageri rămași, s-a îndep[er]tat de moară, alunecând spre Caverna minusculă. Chiar la poarta casei, transfigurată de așteptare, mă înt[er]mpină Ioana.

E supranatural când vezi pe cineva complex în voia unui sentiment puternic. Și privești fața, și f[r]ă nici o ezitare, oricât de neîncrezător îți-ar fi temperamentul, ai certitudinea că nu îți se ascunde nimic, că pentru clipa aceea măcar, nu există o minciună dedesubt.

Ioana apăruse fără gesturi, căci se apropiase și alții de noi, cu ochii, cu gura, cu mâinile, cu toată carnea către mine. Mă întrebă dacă eu aș fi în stare de o asemenea dăruire totală, fermecat[ă] toate, ce face fericit și pe cel de unde pornește și pe cel către care pornește. Întotdeauna, sub orice inițiativă a mea, cea mai spontană posibilă, surprind și instinctul de a mă analiza. Nu știu cum mă prezentam în fața Ioanei, dar ea era prea turburată de fericirea ei ca să mă mai examineze. Totuși, luasem trenul cel dinți ca să o revăd, așteptasem cu nerăbdare fiecare minut să treacă și să ajung mai repede. Aveam în valiză daruri bine alese; ca să-i facă bucurii; am întors în minte, îndelung, toate aceste bucurii.

Acum eram în voia mai multor emoții: încântat de primirea ce mi se făcea, de peisagiul gol din față, de marea de alături. Eram intimidat

de at`ia oameni primindu-m[cu exclama`ii, cu toate c[pe unii nici nu-i cuno=team. Ioana, abia sosit[=i ea la Cavarna, a =i luat aerul provincial: ars[de soare, pe frunte cu c`iva pistrui,]mbr[cat[f[r[grij[, cu picioarele goale]n pantofi. Rochia =i-a lucrat-o singur[, f[r[gust, c[toate c[a vrut s[o fac[preten`ioas[; parc[=i-a luat modelul nu de la o mare croitoreas[unde se]mbrac[de obicei, ci din vitrina pr[v[liei principale din Cavarna. C`teva zorzoane inutile, =i la spate chiar un]nceput de tren[. Totul nepotrivit pentru atmosfera rustic[de acolo, =i, de altfel, praful a b[tut stofa =i a f[cut garniturile =i mai caraghioase. Dar aceast[hain[d[dea un farmec nou Ioanei, o ar[ta sincer[,]i b[nuiam toate g`ndurile ei pentru mine, c[ci voise s[fie elegant[ca s[-mi plac[, g`nduri naive =i delicioase de copili\ z[p[ci], oric`te dezastre ar fi trecut peste d`nsa, r[mas[proasp[t[orice ar fi]nv[at-o via\a. O primeam acum cu dragoste, cu duio=ie, mil[, dar =i cu reflex\ia: "Ce rochie ur`t! E lipsit[de logic[dup[obicei, c[ci de at`tea ori a fost]mbr[cat[cu gust."

Aveam remu=c[ri de g`ndul meu ascuns l`ng[fata care m[pri-meia cu tot sufletul...

E foarte frumoas[Ioana, dar numai c`nd este fericit[. Ochii]i sc`nteie, fa\sa se lumineaz[, emo`ia]i inund[toat[fiin\a. Oamenii au chipul frumos sau ur`t, indiferent de propor`ia perfect[, numai c`nd oglindesc mistere venite din afund. Numai cei care au suferit sunt frumo=i...

Tov[r]=ia noastr[fu iute]nterupt[: gazdele, doamna =i domnul Axente. Am`ndoi spre 50 de ani. Doamna Zoe Axente, rotund[, galben[, cu gropi\e]n obraz, cu gesturi m[runte, cu vocea sub`ire =i vorbele]ngr[m[dite. Domnul Costic[Axente, m[runt,]ntunecat, cu must[-\ile at`rnate. +i unul =i altul]n clipa aceea numai preocup`i s[se arate gazde perfecte, s[par[imediat c[m[cuno=teau =i c[-mi erau prieteni.]mi puneau o mie de]ntreb[ri, cu toate c[nu m-au v[zut niciodat[, =i aprobau orice p[rere a= fi avut despre lucruri ce le-au fost lor familiare, le-au discutat]nainte zilnic, =i era natural ca s[fie ei mai competen\i. Bine]n\eles, p[strau =i pentru ei un mic col\ unde

nu ai voie s[intri, c`nd eram ascultat numai cu bun[voin\[, c[ci acolo domnul e specialist =i a fost motivul de admira\ie al doamnei din prima zi a menajului. Astfel, domnul e cunosct[tor mare]n agricultur[. A trebuit s[spun =i eu c`teva vorbe despre gr`u =i despre ov[z =i s[ascult cu aten\ie toate explica\iile primite.

Dialogul a]nceput cu inevitabilul:

— Te vei mul\umi cu t`rgul nostru mic, cu obiceiurile noastre vechi?

— Da, desigur, mie]mi place singur[tatea, =i apoi, nu departe e marea.

Singurul r[spuns pe care po\i s[-l dai, =i m[sim\eam umilit, c[ci aceste vorbe corespundeau unor adev[ruri profunde ale temperamentului meu, pe care le port tot timpul cu tragedie =i cu voluptate, =i m[sup[r[c[trebuie s[fac]n clipele neserioase, unor oameni str[ini =i din alt[lume, m[rturisiri esen\iale (chiar dac[sunt sigur c[ei nu pricep importan\ta lor), cum te-ai sim\i]ndurerat s[trebuia s[vorbe=ti cuiva]ndep[rtat sau superficial despre o durere tr[it[]ndelung.

Doamna =i domnul Axente au primit cu satisfac\ie asigurarea mea, dar desigur c[nu au priceput mare lucru. Un locuitor de l`ng[mare nu scoate din minunea ce se desf[=oar[]n fa\ta lui dec`t posibilitatea de a face plaj[sau de a m`nca pe=te mai des =i mai ieftin.

O dat[cu menajul Axente au ap[rut =i celelalte dou[nepoate ale lor, Viky =i Roza. Pe Viky, sora Ioanei, o cuno=team mai de mult: gra\ioas[, descurc`ndu-se u=or printre oameni, pl[c`nd imediat b[ie\ilor,]ntrebuin`nd cu u=urin\[c`teva cuno=tin\ve despre muzic[sau literatur[c[p[tate din conversa\iile mele cu Ioana =i impresion`nd chiar =i pe oamenii mai avertiza\i. De altfel bun[, u=or influen\abil[, f[r[]nc[p[`\`n[ri, prieten[cu toat[lumea, =tiind s[invite, s[primeasc[=i s[nu uite pe nimeni. Ap[limpede pe care nu puteau s[se]nt`mple furtuni, din cauza aceasta odihnitoare, dar nefiind]n stare s[]nve\e ceva nea=teptat.

Sunt oameni, =i Viky este printre ei, ce nu-\i rezerv[surprize, c[ci =tii cu siguran\[cum vor proceda, orice eveniment ai imagina pentru

d`n=ii. Cu toate c[Viky era expresia cea mai perfect[a fecioarei neprih[nite, cu fruntea ei f[r[un cre\, cu ochii lumino=i, cu z`mbetul liliac, poate ar fi putut fi a unui b[rbat (nu din senzualitate, ci numai fiindc[fusese cerut[cu insisten\[=i nu avusese t[ria s[refuze), f[r[ca cea mai mic[transformare s[se observe]n fiin\`a ei. Pe vara fetelor, Roza (adoptat[de so\ii Axente, c[ci p[rin\ii ei muriser[) o vedeam pentru prima oar[. Fugea de lume =i nu se]n\elegea nimeni cu ea, cu toate c[nu]ncepea nici o discu\ie. Era mic[, gras[, cu p[rul ro=u, =i toat[fa\`a acoperit[cu pistrii. Avea o mul\ime de umilin\`e =i de terori =i o chinuia]ndeosebi fizicul ei =i g`ndul c[nu a avut ocazia s[]nve\`e mai mult[carte. Ioana caracterizase imediat: "Viky e dulce =i insuportabil[, Roza e singura profund[din toate fetele pe care le cunosc". Viky a primit recomand\`ia cu un sur`s gra\ios, iar Roza cu un]nceput de m`nie. Ioana ad[ug[mai t`rziu numai pentru mine: "S[fii dr[gu\`u cu Roza =i s[nu te impresioneze aparen\`ele. Merit[, s[raca!" Dup[dejun,]ntr-o tr[sur[, cu Ioana =i Viky, cu un pisoi mititel, numit]n glum[pentru culoare local[Ahmed, am pornit spre mare.

Cavarna: o singur[strad[, cu pr[v[lii ne]nsemnate \`inute de bulgari =i c`teva cafenele umile.

Tr[sura a]ntors spre st`nga, =i dup[patru kilometri de mers pe un drum pustiu, u=or]nclinat,]n fund, de la un timp cu linia albastr[a m[rii, o moar[, =i apoi mititelul Cavarna-Port.

C`teva magazine, c`teva bordeie locuite de pescari vara. O mic[pia\` la mijloc, pe o latur[cu o cas[p[trat[, restaurantul "Mihali", =i el, cu toat[ne]nsemn[atea lui, deschis numai vara. P[m`nt galben, case albe, marea]n culori deschise. La dreapta, un munte mic. Cirac-manul. Dou[pontoane de lemn, pu\`in nisip, o vil[roz — stranie apari\`ie — pe o colin[. L`ng[un ponton, o cl[dire care ar putea fi numit[cas[: locuin\`a =i biroul vame=ului. }n total, aspect de singur[tate grandioas[.

Ne-am strecurat printre c`teva magazine =i am ajuns la o caban[de pescari cu un etaj, locuin\`a noastr[. }ntr-una din cele dou[camere

de jos locuiau fetele, cealalt[folosea drept buc[t[rie. }n camera de sus trebuia s[stau eu. Ioana se c[znise mult timp s[cure\=e =i s[]mpodobeasc[pere\ii goi =i sc`ndurile putrede, c[ci]nc[perile folosiser[numai ca ad[post pentru sacii de f[in[. +i izbutise admirabil. La mine pusese covoare pe jos =i pernele aduse de la Cavarna, iar]ntr-un col\ alc[tuise un pat moale. Fereastra da drept spre mare. Eram impresionat =i de grija ei, =i de deliciul vie\ii ce aveam s[duc departe de lume. Ioana a fost]nc`ntat[de entuziasmul meu =i mi-a spus cu toat[seriozitatea: "Mi-era team[c[n-o s[-\i plac[". +i, alipindu-se de mine: "Sa vezi ce ferici\i o s[fim aici!"

}n clipa aceea a=a credeam =i eu...

Fe\ele m[rii. Vocile ei. N-am cunoscut obsesie mai constant[. Dac[a= fi poet, a= face o epopee]n care n-ar apare nici un om. Numai valurile. Dar ce prodigios poet ar trebui s[fiu =i, de altfel, orice a= izbuti, s-ar d[r`ma la prima apari\ie a apei. A=]n=ira o mie de emo\ii, =i aici sunt emo\ii suprapuse. Orchestr[gigantic[cu nenum[rate instrumente. Ar sem[na construc\ia mea doar c`t seam[n[o p[pu=, av`nd un mecanism izbutit, cu un om. }mbinare fantastic[de culoare, zgomot, mi=care, miros. Nem[rginire, =i sim\i mereu impresia m[-runtei tale fiin\e. Te por\i pios ca =i cum ai fi]ntr-o biseric[. Pu\in]i pas[de toat[lumea =i ai iluzia c[po\i s[fii calm, c[nici o nenorocire prea important[nu se poate]nt`mpla. Nici o fantezie nu \i se pare prea roman\ioas[, po\i s[spui de o sut[de ori aceea=i vorb[=i nu se mir[nimeni.

— Ioana, ce ne pas[de ce a fost! Te simt frem[t[toare l`ng[mine, =tiu c`t m-ai iubit, =i tot dezastrul s-a]nt`mplat dintr-o dragoste exagerat[. }n clipa aceasta nu suferim nici unul, =i dac[vom vedea c[nu putem altfel, vom lua o barc[=i vom porni intr-o noapte fermecat[spre larg, vom da drumul lope\ilor =i vom pluti]n voia valurilor, asemeni lui Tristan. Apoi ne vom arunca]mbr[\i=a\i spre ad`ncuri. }n pustiurile aceste nu va fi nimeni s[ne scape.

Ioana se str`nse l`ng[mine, accepta.

Pe mul\i din oamenii din port nici nu i-ai observa]n alt[parte. N-au nici un pitoresc, oric` t i-ai]ntreba,]i r[spund incolor, =i din]nf[]i=are nu le po\i scoate nici o caracteristic[. Bulgari sau turci ur-suzi, f[r[imagina\ie, f[r[chef. Nici m[car revolte re\inute, c[ci niciodat[nu protestează]=i se poart[la fel cu toat[lumea. A=a este Mihali, restauratorul, sau Cad`r, barcagiul, =i totu=i]i voi \ine minte toat[via\ a, c[ci s-au legat f[r[voia lor de emo\iile mele, =i apoi,]n de=ertul acesta, fiecare cap[t[o importan\ mare.

La restaurantul lui Mihali nu se g[se=te niciodat[nimic, nici m[car pe=te. Am]ncercat s[-l conving s[aduc[de la Cavarna un pachet de =ocolat[, dar cum totdeauna la]ntreb[rile mele c[uta c`te un pre-text, am renun\at, =i el nici m[car n-a b[gat de seam[.

Duminica vin c`\iva vizitatori de la Cavarna, consum[la el limonad[, vin =i sifon. Poate =i pu\in[br`nz[=i m[slina. Are pe tejghea c`teva cutii cu sardele, care nu inspir[nici un fel de]ncredere; e =i ridicol s[cumperi cutii de sardele la mare.]n fa\ a c`rciumii lui sunt c`teva mese. La una din ele v[d uneori pe un civil cu fes, juc`nd =ah cu mult[r[bdare,]n ritmul peisagiului. Mi s-a spus c[e un ofi\er]n armata rom`n[=i c[vila roz]i apar\ine. Dar niciodat[n-am avut ocazia s[-l cercetez mai de aproape =i nici n-am voit s[limpezesc misterul.

Prin fa\ a casei noastre trece un r`ule\ destul de murdar, care se l[rge=te brusc =i se vars[]n marea de aproape. Marea pe aici, str`ns[bine]n golf, este destul de cuminte, nu se]nfurie niciodat[, cel pu\in]n anotimpul acesta, a=a c[r`ule\ul r[m`ne]n fiecare zi identic. Pe d`nsul se agit[, f[r[s[le opreasc[nimeni, g`te =i ra\ e. Le privesc deseori de pe o]n[l\ime de l`ng[cas[; stau pe ni=te pietre mari =i netede, a=eazate parc[anume s[formeze o banc[. Sunt extrem de multe observa\iile pe care le fac uit`ndu-m[atent la aceste p[s[ri, =i e fatal s[le observ, c[ci intru =i ies mereu, =i astfel]n fiecare clip[dau peste ele.]n agita\ia g`telor din fa\ am constatat]ndeosebi o imens[bucurie de a avea ap[]n preajm[.]ip[, fac ocoluri, cufund[capul, marinari deplini, pentru care p[m`ntul nu conteaz[. C`teodat[m[amuz zv`rlindu-le f[r`mituri de p`ine, =i apoi le privesc cum m[

observ[de la distan\[, cum se apropie cu b[gare de seam[, iar se dep[rteaz[=i,]n sf`r=it, una mai caraghioas[m[n`nc[. Reu=esc, tot arunc`nd p`inea mai aproape, s[le aduc la doi pa=i de mine. C`teodat[nu m[remarca: se g[sesc chiar la]nceputul m[rii, =i albul peneilor continu[albul spumelor. Am crezut c[m-am obi=nuit perfect cu obiceiurile lor, c[cel pu`in]n peisagiul acela nu au nici un gust pe care s[nu-l cunosc. Dar]ntr-o zi s-a]nt`mplat ceva extraordinar, =i nici acum nu pot da explica\ii. O g`sc[s-a dep[rtat de tovar[=e =i a]nceput, tot timpul cu strig[te stridente, s[pluteasc[spre orizont. Celelalte o priveau cu capul ridicat,]ncremenite toate, pricep`nd se vede c[se petrece]n mijlocul lor ceva neobi=nuit. M-am uitat cu binoclul p`n[ce n-am mai v[zut-o.

— Parc[erai tu, Ioana...

Ioana pl`nge desperat[l`ng[mine.

]n pustiurile micului port, cu c`teva magazii =i c`\iva oameni primitivi, s-a g[sit un loc pentru o aventur[: vame=ul, domnul Jianu, cu doamna Pitpalac.

Vame=ul e un fl[c[u b[tr`n, cu z`mbetul mereu pe buze, vorbind monosilabic =i incapabil s[pun[o]ntrebare, de o timiditate cumplit[, vizibil[de la primul moment c`nd l-ai cunoscut. Te]ntrebi cum poate s[-i men`in[un post]n care uneori are anumite ini\iative de luat. Dac[]l]nt`nlesc de multe ori, =i e fatal s[fie a=a, c[ci la cea mai mic[mi=care trec prin fa\ a v[mii, =i am curajul s[]ncep conversa\ia, aflu c[domnului Jianu]i place literatura, c[]n fiecare an se duce la Buz[u la p[rin\i =i cump[r] romane de vreo cinci sute de lei. Toate c[r\ile]l satisfac, pentru to\i autorii are stim[, dar poate c[prefer[pe autorii tandri, ca firea lui blajin[s[poat[vagabonda f[r] cataclisme. +i dac[,]nsp[im`ntat de singur[tate (iarna, mai ales, trebuie s[fie cumplit[aici, c[ci atunci pleac[toat[lumea la Caverna, =i pescarii =i *madame* Pitpalac, iar Mihali]nchide restaurantul: =i astfel nu mai r[m`n dec`t vame=ul =i c`\iva solda\i, p[zind cu r`ndul, inutil — c[ci nu vine nici o corabie — pontonul),]l]ntrebi dac[cele c`teva c[r\i ajung pentru trecerea timpului, el]i r[spunde afirmativ, c[ci

cite=te r`nd cu r`nd, mediteaz[la fiecare pagin[, =i dup[ce termin[ia lectura de la]nceput. De fapt, cum are panic[de orice gest mai iste\, are panic[=i s[cheltuiasc[bani. Via\a lui nec[jit[l-a]nv[\at de mult astfel, iar Cavarna-Port nu-i ofer[nici o tenta\ie. C[r]ile cump[-rate constituie]n via\a lui un eveniment important,]ndelung cump[nit =i savurat, o orgie ce-l face m`ndru]n sufletul lui, de care vrea s[profite c`t mai mult timp,]n lungile nop\i de iarn[, c`nd nu vine cu s[pt[m`nile nici o veste din alt[parte.]n chipul acesta, orice erou al vreunui roman devine important, nu trebuie prea mult[b[taie de cap din partea autorului ca pentru domnul Jianu el s[tr[]iasc[ca un om veritabil, =i cel mai mic gest, cea mai mic[vorb[— mai ales aici, c[ci e]ntov[r[=it[de v`j`itul valurilor — pentru sufletul lui potolit ia aspecte catastrofale. Despre amica lui, *madame* Pitpalac, am o impresie nel[murit[. Cel pu\in nu o po\i c`nt[ri de la prima vedere. Ioana mi-a reprezentat-o]n dou[chipuri diferite. La Bucure=ti]mi vorbise despre ea, c`nd]mi enumerase pe to\i oamenii Cavarnei-Port, ca de o fiin[\ umil[, dar plin[de suflet, interesant[s[o descoperi la cap[tul lumii.]ns[poate c[exagerase astfel numai ca s[-mi fac[localitatea c`t mai pl[cut[=i s[m[hot[rasc[s[vin aici, cu toat[teroarea mea de rudefe ce trebuia s[le suport. Mai t`rziu, la Cavarna chiar, Ioana mi-a spus c[*madame* Pitpalac este foarte rea de gur[=i c[acum, nemaiinvit`nd-o tot timpul ca mai]nainte, o du=m[ne=te, cu toate c[odinioar[fuseser[prietene. Nu pricep ce e adev[rat, c[ci Ioana se contrazice u=or, =i ajunge vreo cauz[ne]nsemnat[pentru ca s[-i schimbe p[rearea, f[r[m[car s[dea o scuz[. Mie mi-a ap[rut *madame* Pitpalac ca o persoan[sub\ire, alb[, agitat[. Foarte s[rac[, c[ci b[rbatul ei o l[sase dup[ce-i cheltuiuse toat[zestrea, vrea s[-i ascund[s[r[cia =i mizeriile (am aflat c[lucreaz[toat[ziua,]n fundul unei magazii, covoare, ca s[le v`nd]) =i pretinde s[fie tratat[cu tot respectul, de la egal la egal. Are p[rieri despre orice, a citit =i ea c[r]ile domnului Jianu =i las[s[se]n\leag[c[asta nu e dec`t o parte din lecturile ei. Cunoa=te pe to\i cei mai importan\i de la Cavarna =i chiar din Bazargic =i vorbe=te despre to\i f[r[umilin\[, deseori judec`ndu-i. O vezi de multe ori]n

tov[r]=ia domnului Jianu, dar nu se poate =ti c` t au mers lucrurile de departe, a=a e el de lipsit de ini\iative =i ea f[r] r[bdare =i tact.

+i dac[consider totu=i tov[r]=ia lor drept idil[, o fac numai ca s[repet clevetirea vecinilor =i pentru c[devine de o importan\ considerabil[,]n singur[tatea locurilor, conversa\ia lor]i]nt`lnesc uneori spre sear[, c`nd vagabondez pe coline, =i e amuzant =i duios]n acela=i timp v[z`nd perechea lor profilat[pe mare.

De obicei st[m pe plaj[toat[diminea\ a. Acolo l`nceze=ti sub soare, nu se pot]ncepe discu\ii.

Ioana =i Viky aduc umbrelele lor]nflorite =i m[ad[postesc =i eu l`ng[ele. Iau c`te o carte, creion =i h`rtie, dar nu pot citi dec`t c`teva r`nduri f[r] importan\[. Cur`nd, cartea, creionul =i caietul se pierd pe jos, se acoper[cu nisip.

Viky nu st[niciodat[]n tov[r]=ia noastr[. E o]not[toare pasionata[=i cur`nd intr[]n ap[. E foarte gra\ioas[, are corpul]mplinit, gra\ie la r`s =i la mers, pricepere cum s[puie pe ea cea mai ne]nsemnat[hain[.]n costumul ei de baie, bleu-marin, cu c`teva desene ro-ii, cu o mic[pelerin[pe care o las[l`ng[noi, cu o scufi\ amuzant[, e o apari\ie fermec[toare. Ce pl[cere s[o prive=ti p[trunz`nd]ncet, scufund`ndu-se, f[c`nd roate, pe o parte, pe spate, pe p`ntec,]ndep[rt`ndu-se sau juc`ndu-se]n preajm[, mult[vreme, neobosit[, p[rc[desen desprins dintr-o revist[de mode fran\uzeasc[. Apoi, c`nd iese, se tr`nte=te l`ng[noi, ud[, cu c`teva fire de nisip lipite de carne, care m[resc aspectul ei senzual, cu soarele str[lucind pe fiecare pic[tur[, cu s`nii care se ridic[tineri, cu tricoul ce ia perfect forma trupului =i dezv[luie formele]n cele mai mici am[nunte. +i atunci am chef, cu orice risc, s[rup tricoul, s[-mi desf[t ochii pe corpul gol a=a de proasp[t, s[-i str`ng s`nii, s[o posed, strivindu-i carnea. Dar z`mbetul ei fermec[tor, mereu prezent =i acela=i,]mi]nt[re=te convingerea c[poate ar accepta str`nsoarea din indolen\[, din lipsa oric[rui principiu bine stabilit, dar c[nici un fior n-ar str[bate-o.

Diminea\ a, ne strecur[m cu r`ndul la o ci=mea s[ne sp[l[m, cu prosopul, s[punul, peria de din\i =i pasta. Trecem pe l`ng[c`teva

magazii, pe l`ng[cele dou[pontoane, cobor`m c`teva trepte =i, chiar la]nceputul plajei femeilor, curge din st`nca de calcar un =ipot limpede =i rece. Aceast[ap[, nea=teptat[apari\ie, curg`nd drept l`ng[mare, este una din minunile portului. Sorbi apa, dup[ce te-ai l[sat]n voia razelor soarelui, cu deliciu. }i uzi fa\,a, m`nile, trupul gol, niciodat[nu te saturi de ea =i nu te saturi de ea =i nu]ncetezi s[te miri de unde a venit.

La masa noastr[e bucuria principal[=i nimeni nu se g`nde=te la vin, ca =i cum ai fi]n v`rful unui munte unde ai descoperit un izvor.

Pu\in mai departe, la o sut[de metri, drept]n mijlocul plajei femeilor, curge o ap[=i mai perfect[. De aici, pe r`nd, Ioana, Viky =i eu aducem]n can[ap[pentru pr`nz.

Aici puteam fi dez[m\`a\i]n voie, orice ru=ine a disp[rut, umbl[m cum se]nt`mpl[=i ne sim\im chiar]nc`nta\i de neglijen\,a noastr[.

Suntem]n tricou de plaj[toat[ziua =i]n picioare purt[m papuci, c[rora repede le-au disp[rut culoarea =i =ireturile.

A=a]l =tiu pe Hacik, cu pantaloni de baie cu sandale, cu restul corpului gol, corp negru, dogorit de soare =i plin de p[r. }n cap poart[o p[l[rie special[de paie, mare c`t o umbrel[, prins[pe sub b[rbie cu un elastic.

Stranie apari\ie =i Hacik, a=a de str[]n =i totu=i at`t de apropiat de peisagiul acesta, c[nu l-a= putea]nchipui]n alt loc. Un om ridicol: mic, sub\ire, p[ros, cu sprincenile]mpreunate, f[r[v`rst[. Limbaj amuzant, dar =i mai amuzant e timbrul vocii, pe care nu-l pot reda prin scris. O caracteristic[are c[te salut[ori de c`te ori te-ar]nt`lni, =i te]nt`lne=te de o sut[de ori pe zi. Prima dat[l-am descoperit pe o biciclet[, cu o cutie de p[l[rii]n m`n[. Era \an\o=, drept, cu o m`n[abia sprijinind ghidonul. Ce rost o fi avut bicicleta]ntre cele c`teva magazii, sau cutia de p[l[rii, r[m`ne inexplicabil. E gata s[fac[servicii =i, dac[]l iscode=ti pu\in,]ncepe s[-i povesteasc[despre dragostea lui f[r[speran\,e pentru o fat[tuberculoas[. Dac[l-ar accepta, ar lua-o de nevast[, cu orice risc.

Hacik are un suflet admirabil, exprimat ridicol, dar în cazul lui ridicolul îi-l face cu atât mai drag. Poartă pretutindeni vioara cu el și e suficient să-l surprinzi noaptea în vreun col de lîngă mare cântîndu-i toate deznădejile ca să-și fie, măcar pentru clipa aceea, frate.

Ioana mi-a spus: “Cînd am fost la Cărnăuș, în timpul despărțirii noastre, numai cu Hacik mă simțeam mai bine, căci mi amintea de tine”. De ce? Căci între mine și Hacik nu e nici o asemănare. Poate că Hacik nu este decât eu, uor caricaturizat sau simplificat, fără amănunțele care mă complică inutil? Sau poate că lîngă ființa tragică și reală a lui Hacik orice deznădejde găsește un teren prielnic?

Ce ciudate contradicții în Ioana! Nu-i place decât literatura clasică, și totuși e victima celor mai romantice zbuciume. Pare neverosimil ca o fată să-și petreacă timpul numai în lectura lui Racine sau La Fontaine, și totuși așa este. Prin mine i-a cunoscut, e un gust pe care i l-am transmis eu. Cînd i-am fost recomandat, abia terminase coala secundară de provincie, cu o profesoară de franceză ce nu ținea bine nici să traducă. I-am interpretat cu toată subtilitatea de care eram capabil o fabulă de La Fontaine, *Les animaux malades de la peste*, ce produsese odinioară atîta încredere în mine. Am trecut apoi la *Les deux pigeons*. Am lăsat-o mai târziu să interpreteze singură, și eu numai mi dam părerea, profesor și elev. Dar curînd elucida perfect orice, fără ajutorul meu, și vedeam cu stupefacție că eu nu mai aveam nici un roil. Am trecut la Racine, i-am detaliat cum din fiecare vers se desface o nouă definiție psihologică, am căutat să reconstituiesc viața fiecărui personaj. Curînd toate piesele lui Racine îmi erau familiare, și eu nu mai puteam contribui cu nimic. De altfel, după *Andromaca* am lăsat-o singură să găsească explicații și eram sigur că va reuși perfect. Iar mai târziu multe înveșturi mi le-a clarificat ea mie. După ce analiza fiecare rând, înînd seama numai de realități, găsește concordanțe imediate între eroi și oameni, așa cum făcusem și eu, pornea la construcții lirice, trădîndu-se de-abia acum temperamentul feminin, dădea explicații neașteptate conflictelor, sugera

fatalit[ile =i, dest[inuindu=-i propria ei fire, cu frenezie explica torturile dragostei. Ioana e foarte inteligent[, =i dac[i-o spun]ntr-un moment de apropiere sufleteasc[, se ro=e=te de bucuria complimentului. Dar c`nd exist[o mic[distan\[]ntre noi, se]ng[]bene=te de disperare, ca =i cum complimentul implic[lipsa dragostei mele, pentru care nu e nevoie de inteligen\[, =i chiar]l f[cusem ca s[-i dau ceva]n schimb, s[o consolez. Inteligen\[a ei const[]n spirit critic cu ocazia c[r]\ilor, ceea ce n-am mai]nt`lnit niciodat[la alt[femeie, de obicei mai subtil[, dar prea personal[, =i=i traduce impresiile numai prin “]mi place” sau “nu-mi place”. }ntotdeauna p[rearea Ioanei, spus[cu ample detalii, foarte serioase, e exact[, =i n-am nici o ezitare c`nd ea]mi recomand[o carte, explic[pe eroi tot a=a de bine ca =i pe eroine, =i nu o dat[m-a]nv[]at multe lucruri asupra lui Neron sau Mitridate ai lui Racine, personagii pentru mine a=a de familiare. Inteligen\[viril[, f[r] memoria facil[a femeilor: A]nv[]at limba francez[prin munc[=i nu a prins-o cu urechea; =i singura]nv[]tur[ce i-am dat =i pentru care]i trebuise mult timp a fost s[o deprind s[nu mai fac[gre=eli de ortografie. Chiar =i]n rom`ne=te are unele incorectitudini repetate mereu, oric`t a= corija-o, m-a= ruga sau a= ironiza. C`nd]mi scria, punea preocup[ri prea esen\iale ca s[-i mai aduc[aminte]n clipa aceea]nv[]tura mea sau poate totul pornea din instinctul ei de a se]mpotrivi oric[rei rug[min\i. Tot ca un b[r]bat, pentru a citi o carte serioas[, renun\[la lume, vreme]ndelungat[, la toalet[, =i nu e]n stare s[clevească[, nu din bun[tate, ci pentru c[vecinul nu o intereseaz[dec`t atunci c`nd poate scoate explica\ii pentru suferin\ele ei. Am un mare regret c[, vorbind de inteligen\[a excep\ional[a Ioanei, o reduc, pun`nd-o]n func\iune de a mea, o explic prin puterile judec[]i mele, c`nd de fapt ea exist[]n sine]ns[=i, are gusturi pe care le-am ajutat s[se dezvolte (c[ci fatal sunt mai mare =i am avut norocul s[fiu]nv[]at mai bine de al\ii), dar]mi preexistau mie =i s-ar fi dezvoltat]n acela=i chip dac[alte ocazii s-ar fi oferit, vreun profesor b[tr`n =i priceput, de exemplu. Influen\[a mea asupra ei s-a f[cut numai indirect, f[r] voia mea precis[, numai]ntru c`t

un sentiment iscat din conflictele noastre zilnice s-a putut transforma într-o idee. Cred că înțelegerea care m-a făcut să o cunosc pe Ioana este excepțională, și n-am decât frica să nu mi se spună că-mi supra-evaluez prietena, căci numai după lungă cumpănire mi alege vorbele ca să o recomand. Cum toată omenirea n-a făcut nici o femeie critic de seamă, este drept ca să pricepi să nu crezi, sau asigurarea mea n-ar putea găsi decât o explicație: lipsa de feminitate. Ceea ce unui bărbat îi repugnă. Are însă temperamentul cel mai chinat, bucuriile și tristețile se urmează neînțecat, obosind-o și pe strădui-o o siluetă transparentă. Căte o mică atingere cu realitatea ia proporții catastrofale, și atunci se întâmplă scene violente, nu lipsite de vulgaritate, și în momentul acela o urăsc, mi se pare că sunt pierdut fiindcă nu am curajul să plec, regret timpul irosit, uit toate clipele în care am fost fericit. Căarta se termină epuizând pe Ioana, făcând-o să cadă istovită pe un scaun, fără viață, și atunci ciuda mea se transformă în milă cumplită, căci, în definitiv, nenorocita se chinase din dragoste și din cinetie de deteriorări în interior, fizice sau morale. Oricât aș fi de nevinovată, trebuie să am răsunet în cămăra ei și să am răsunet în viața ei și să am răsunet în dezordine. O mângâi, îi vorbesc cătămă pricep mai bine, în timp ce o tărășesc înfinit mă învâluie pentru soarta noastră așa de disperată sau dacă n-am desprins, sau dacă am rămas împreună, și nu văd nici o posibilitate de ameliorare.

Deseori, Viky face impresia că este o ființă uoară, dar cunosc viața ei modestă, familia burgheză în care a crescut. Are o specialitate deosebită de a face imediat prietenii. Căci viața băieții, după posturi prin magazine, i-au devenit imediat cunoscuți, și o văd înconjurată de ei tot timpul, căte unul ales la înțelegere, sau mai mulți deodată, prieten cu toți, la fel de cocheta și de zămbitoare. Și cu fetele face la fel. Se tutuiesc, se joacă, fac escapade în mare.

Când era la coală — mi s-a povestit — avea obiceiul să aducă cu ea o serie de prietene bune cu care învâluia, vorbea, făcea și desfacea același lucru, căci totul dura timp mult, oricât au încercat, la început, să o certe cei de acasă.

Acum m[trezesc c[aduce o mulțime de indivizi suspecți, dar pu=ii la punct de surșul ei egal, cu care nu =tiu ce s[vorbesc =i m[indignez c[, dimpotriv[, Viky se simte foarte bine cu ei,]n=ir[banalit[ile f[r[nici o dificultate, omoar[timpul f[r[nici o p[rere de r[u =i f[r[s[b[nuiasc[plicitseala mea. C`te unul din companionii ei e =i ur`t =i imbecil, =i totu=i] poart[dup[d`nsa,]i vorbe=te cu acela=i farmec =i nu-l p[r[se=te noaptea t`rziu]nainte de a=i fi luat angajamente pentru a doua zi.

Eu cu Ioana, fatal, mereu]n preajma ei. Cum nu b[nuie nimic din toate dezastrele noastre?

Cu Roza,]n schimb, c`nd cobor la mare, nu pot vorbi prea mult, c[ci, extrem de sensibil[, orice vorb[amabil[i-ai spune, o =i b[nuie=te c[-i convențional[, spus[numai ca s[-i fac[pl[cere, ceea ce o face s[sufer =i s[se]nchid[]n ea. M[port cu Roza cu mult[b[lgare de seam[, c[ci o consider un exemplar rar al umanit[iei, dar am spaime =i nu pot s[fac prea multe sacrificii: hot[r`t, nu-mi place deloc aspectul ei, p[rul ro=u, pistruii, silueta f[r[gra]ii.]nchid repede orice discuție =i prefer s[par superficial.

De altfel, are unele obiceiuri rustice, exasperante,]nv[ate din mediul unde a tr[it. E ciudat cum exista]n ea at`ta sensibilitate, at`ta jen[]n fața fiec[rei vorbe pe care o spune, at`ta fric[de ridicol =i,]n acela=i timp, la mas[te serve=te cu u=urin[cu furculi]a ei cu care m`ncase.

Nu m[mir[gestul acesta =i altele similare, c[ci a=a o crescuse unchii ei (cu care, de altfel, nu se]mpac[), dar m[mir[c[e]ntotdeauna a=a de subtil[]n nuanșele suflate=ti. Sau enervant (dar =i duios) e obiceiul ei de a se]mbr[ca imediat cu vreo rochie nou[a Ioanei =i a nu o mai schimba toat[ziua.

Ioana mi-a spus p[rerea Rozei despre mine: "E singurul om]ntreg pe care l-am]nt`lnit". P[rerea aceasta denot[sau un fel de a-i face pl[cere Ioanei, sau o p[rere gr[bit[asupra mea — c[ci de-abia]i vorbisem, =i niciodat[serios — sau o sl[biciune pentru mine, c`nd nu-i mai sunt controlate observațiile, sau mai ales singur[tatea]n care

tr[ise=i]n care nu]nt`lnise dec`t oameni simpli. Totu=i=i eu=i Ioana am fost m`ndri de p[rerea m[gulitoare a Rozei, =i-mi pare r[u c[nu =tiu s[m[pl[tesc]n vreun fel.

Niciodat[n-o s[pricep exact ce se nume=te fericire, a=a aspectul ei variaz[dup[om =i dup[clip[. Parc[e valul superb care se]ntinde p`n[la mine =i se destram[]nainte de a detalia toate farmecile din el. Pot numi fericire aceste extaze =i torturi ce se succed mereu =i aceste potoliri, pentru un scurt timp,]n fa'a m[rrii?!

Scot din toate aceste at`tea emo\ii, at`t orgoliu de a tr[i intens, de a fi]n mine un foc cu ar=i\ele =i palpit[rile lui! De a descoperi at`tea lucruri noi,]n mine,]n vecini =i]n natur[, at`tea taine, neb[nuite. De a avea intui\ii]n ori=ice moment. Simt fiecare nerv]ntins ca s[vibreze la cea mai mic[atingere. Dar de o mie de ori]mi simt corpul prea firav ca s[suporte aceste zbuciume, =i m[pl`ng c[n-am avut noroc. +i]n ora c`nd m[strecor printre cele c`teva cor[bii ce odihnesc pe plaja mic[=i m[ascund dup[o cotitur[unde nu vin oameni de obicei =i acolo m[]ntind pe nisip, cu marea =i cerul]n fa'a mea, =i urlu de disperare =i singur[tate, nu pierd con=tiin\ta de importan\ta Cavarnei pentru mine de-a lungul anilor, cum m[vor purta nostalgiile spre locurile aceste, =i suferin\ta c[n-o pot re]ncepe identic aceast[via\]. Iar dac[voi reveni, voi jelui de cel mai mic lucru pe care]l voi g[si schimbat.

}ntr-un timp, noaptea, marea era superb[. Am asistat cu adora\ie la toate prefacerile lunii, care lumina toat[apa, =i fiecare p[rticic[de val sc`nteia. Era o feerie, =i nu sunt cuvinte pentru a o descrie, nici culori pentru a o picta. Ce conteaz[toate farmecile oferite de o crea\ie omeneasc[, o carte genial[, un ora= fantastic, fa\ de minunea ce se desf[=oar[l`ng[umilul port...

}mi sim\eam tot sufletul]n tres[rire =i-mi deveneau puerile toate credin\ele.

Uneori luam barca. Cad`r conducea =i]mi ghicea dorin\ele pe t[cute. Lipsa lui de personalitate devenea de un mare folos, c[ci]l uitam ime-

diat. Luam cu noi patefonul, iar Ioana]nv`rtea arcul =i punea mult timp aceea=i plac[. Am folosit mai ales *Concertul al doilea pentru pian =i orchestr[* al lui Brahms, pianul fiind sus`inut de Arthur Rubinstein.

C`nd muzica te ame`e=te, c`nd e=ti unul din rarii ferici`i care are un astfel de narcotic pre`vios la dispozi`ie pentru necazuri, c`nd ai nevoie de sunete zilnic =i ascu`i f[r] s[observi trecerea orelor, atunci spiritul critic nu`i mai]mpov[reaz[emo`iile. Cred c[o bucat[muzical[]=i are decorul ei (]ntotdeauna]ns[]n singur[tate), =i un concert public, o despersonalizeaz[, o abstractizeaz[, o face s[-=i piard[din esen`a magic[. Poate din cauza aceasta concertele simfonice sau opera apar vulgare.]n lume, m[sori fragmentele, combini, critici, faci socoteli. Concertul lui Brahms e f[cut s[fie c`ntat pe mare, ritmul temelor imit[valorile =i printre note se profileaz[luna. Reluat la Bucure=ti, desigur c[-=i va pierde farmecul, =i voi constata chiar c[e mediocru.

Cu Ioana al[turi, se desf[=urau]mprejurul nostru miracole, =i,]n acela=i timp, sim`eam palpit`nd]n noi tot ce a fost, tot ce va fi.

Dar uneori luam =i pe Hacik, =i atunci l[sam patefonul acas[.]n inim[i se chinuiau toate dorurile, =i de pe arcu=ul lui acceptam toate roman`ele.

A=a, la lumina lunii, misterios, p[rea o apari`ie fantomatic[.]n clipele acele orice a= fi crezut posibil.

]ntr-o sear[am plecat cu barca f[r] s[avem lun[.

Alte impresii, alte triste`i,]ntunericul]n straturi groase]nv[luia p[m`nt =i ap[. Seninul ap[rea sumbru, pres[r`nd fric[. Pe \[rm toat[lumea dormea, numai o lumini`[de la restaurantul lui Mihali m[rea prin singur[tatea ei spaima.

Barcagiu important,]n afar[de Cad`r, mai e =i Ali.

Ioana]mi vorbise de el cu mult]nainte, cu entuziasm.

— Este uimitor ce via`[profund[se g[se=te]n oamenii ace=tia primitivi. Ali m[lua cu barca la prins pe=te =i stam ceasuri]ntregi pe mare. Visam, uneori dormeam, m[g`ndeam la tine. Sau vorbeam.

Putea s[fac[ce voia cu mine, eram]n voia lui, n-a= fi avut de nic[ieri nici un ajutor. N-a avut curajul, cu toate c[i-am sim\it t[ria ochilor. }mi povestea scene din copil[ria lui, planuri de dragoste, de moarte. Am vorbit ore]ntregi despre moarte cu el. La ora= nu are nimeni astfel de preocup[ri.

C`nd i-am f[cut cuno=tin\a, mie nu mi s-a p[rut un personaj grav. Poate pentru c[prezen\a mea]l f[cuse mai rezervat, sau pentru c[m[rturisirile nu se spun dintr-o dat[. P[rea un b[ietan =mecher, care =tie s[se negustoreasc[c`nd]i cer s[ne plimbe pe mare sau s[ne v`nd[guvizi. Ioana nu min\ise, dar transformase conversa\ia lor dup[obiceiurile pe care le avusese cu mine,]l silise s[vorbeasc[]ntr-un fel, =i sunt chestiuni despre care orice om, c`nd]l]ntrebi insistent, are de spus ceva. Crease involuntar o atmosfer[dintre acele pe care le pricinuiam eu de obicei, dup[cum la fel]ncercase s[fac[=i cu Hacik. Din moment ce erau oameni din alte condi\ii sociale, nu i se p[rea c[, isc`nd astfel de vibra\ii, pericolul era mare, =i ar putea s[se opuie]ntregii ei sfor\ri ce f[cea s[m[uite. Dar via\a pe care o ducea acolo pe mare cu un pescar, ore]ntregi, era exact[, c[ci aici nu sunt emo\ii de interpretat, ci fapte. Dup[ce m-am]ntors, a redevenit palid[, anemic[, obosind iute, adormind imediat ce punea capul pe un c[p[t`i, mereu bolnav[, incapabil[de o trud[prea mare. Ce crisa\ii s-au petrecut]n ea]n timpul desp[r\irii?

— Cum ai putut s[fii a lui?

— Iar]ncepi cu acelea=i]ntreb[ri.

— Sunt evenimente cu care parc[te-ai deprins, =i apoi brusc reapar]n minte cu aceea=i intensitate. De pild[, acum]mi]nchipui cum \i-ai scos rochia, ciorapii, c[ma=a.]n ce camer[,]n ce strad[? Nu]ndr[znesc s[te]ntreb niciodat[. Desigur, intr-un col\ mai dosnic, c[ci pe str[zile principale v[temea\i s[nu v[v[d. +i eu, care b[nuiam totul, nu]ndr[zneam s[merg dec`t pe str[zile principale, ca s[nu v[]nt`lnesc. Dar c`nd]nt`mpl[tor m[aflam]ntr-un loc mai singuratic, pe l`ng[gar[]ndeosebi, c[ci veneam s[pt[m`nal la Bucure=ti, dac[nu g[seam

tramvai =i m[trezeam]n fa\ a unui hotel misterios,]ncremeneam de groaz[s[nu cobor`i de acolo tocmai atunci. Dac[era noaptea t`rziu,]mi spuneam c[a\i ales ora aceea ca s[fi\i mai siguri, imediat dup[pr`nz iar m[temeam, c[ci poate anume alegea\i acest[or[neobi= nuit[la aman\i. De era]n timpul mesei, ziceam la fel. }nchipuiri diferite, dar chinuri identice. Ce penibil]mi este s[fac aceste m[rturisiri! Un ungher din Bucure=ti devenea pentru un timp oribil, =i apoi, pentru cine =tie ce motiv pueril, m[obseda alt ungher. Sau invers, excludeam fiecare strad[]n parte, =i totu=i =tiam c[undeva trebuie s[se]nt`mple]nt`lnirea voastr[. }i]nchipui ce tremur m-a cuprins c`nd, pe nea=teptate, cineva examina l`ng[mine o hart[a ora=ului. Poate erai]mbr[cat[cu una din hainele pe care le por\i cu mine. E imposibil s[fi aruncat toate c[m[=ile, to\i ciorapii de atunci. Cu toate c[hainele nu erau prea importante, azv`rlea\i imediat totul ca s[r[m`i goal[!

Ioana =i-a l[sat capul pe um[rul meu, fa\ a i s-a tras, s-a]ng[lbenit. Marea ritmeaz[funebru conversa\ia.

— Nu \i-am ascuns nimic. Trebuie s[m[crezi, c[ci sunt incapabil[s[mint: nici nu-mi dam seama ce se]nt`mpla cu mine,]mi era egal. Voiam sa m[vindec de tine.

— +i atunci de ce mergeai mereu? Te-a s[rutat toat[, \i-a str`ns s`nii te-a mu=cat, mai este vreun col\ nemurd[rit? +i-i spuneai vorbe de dragoste.

— +tia bine c[nu-l iubesc.

— +i atunci? Ce rost aveau acestea? Ai continuat p`n[ce m-ai]nt`lnit din nou, =i acum]i g[se=ti scuze! Ca =i cum nu sunt indiferente detaliile, dac[]l iubeai sau nu, =i singurul lucru important este c[te d[deai lui. Mereu instinctul de a te scuza, chiar dac[nu po\i r[spunde nimic bun la argumentele mele.

Ioana, care era f[r[suflare, deveni brusc rea, cu ochii lucio=i.

— Da! Ai r[mas acela=i. Ti-era egal de-l iubeam sau m[iubea. Toat[chestiunea este s[nu m[fi dat altuia. Egoism b[rb[tesc, nu-mai amor propriu.

— E omenesc s[te doar[profanarea c[rnii, oric`t ai cugeta c[alterarea sufleteasc[are singur[o importan\[, c[trupul este]n voia cerin\elor fiziologice. Dar to\i ar proceda ca mine, indiferent dac[ar g`ndi c[procedeul este caraghios.

— Numai un b[rbat are toate drepturile?!

— Cum s[-i explic asta?... La]nceputul unei leg[turi de dragoste, b[rbatul trebuie s[g[seasc[pe femeie fecioar[, altfel]ncep chinurile =i la urm[, poate, desp[r\irea.]n schimb, un b[rbat pur e ridicol =i p[r[sit la prima ocazie...

— Stupid...

— Discut[m ca =i cum am face generalit[\i, =i ui\i c[fapta ta m[chinuie zi =i noapte. Tu po\i fi calm[, ai g[sit c`teva argumente...

— De n-a= g[si, m[car uneori, argumente, n-a= putea tr[i mai departe.

Oh! Triste\ea cu care a spus aceste vorbe, ce m-au]nfiorat! Avalan=e de p[reri de r[u au curs]n mine: e drept c[rareori Ioana g[se=te c`te o explica\ie =i]ncearc[pentru un timp s[se apere cu ea. Cu at`t mai impresionant, c[ci =tie c[]ncercarea e inutil[, p[rc[e cel din mijlocul oceanului ce se \ine de o sc`ndur[ne]nsemnat[ca s[se salveze.

Viky pleca la Cavarna; m-am decis s[o]ntov[r]=esc. Ioana nu putea merge pe jos cei patru kilometri sub c[ldur[=i a r[mas]n port. La desp[r\ire era trist[, ca =i cum ar fi cutremurat-o o prevestire, ca =i cum f[cea un mare sacrificiu r[m`n`nd singur[. M[sim\eam prea dornic de a schimba atmosfera =i nu puteam renun\ a la drum.]-am spus o ultim[vorb[, pe care am c[utat s[o fac c`t mai afectuoas[posibil =i am plecat. La Cavarna am jucat c[r\i, cu so\ii Axente, m-am plimbat pe uli\ a principal[, prin lumea mult[de la ora =ase seara, am b[ut o cafea la o cafenea pitoreasc[=i la urm[, aduc`ndu-mi aminte de triste\ea Ioanei, i-am cump[rat pr[jituri =i fructe. C`nd m-am]ntors]n port se f[cuse noapte.]n]ntuneric, magaziile ap[reau sumbre =i t[ceera profund[, aveai impresia c[fantome fo=nesc pe pietre. Ne gr[beam, c[ci abia acum ne d[deam seama c`t]nt`rziase

=i o l[sasem pe Ioana singur[. Dar Ioana nu era acas[. Ne-am repezit pe plaj[, pe pontoane s[o c[ut[m, am]ntrebat pe Mihali de ea, pe Cad`r, mereu mai]nfrico=a\i, chem`nd-o]n toate p[r]ile,]ns[]ntu-nericul oprea orice posibilitate de a ne descurca. +i atunci, c`nd Viky mi-a spus vorba a=a de pa=nic[: “N-avem ce face. S[o a=tept[m mai bine]n cas[“, am]nceput s[\ip la ea dezarticulat:

— Cum po\i s[fii a=a de lini=tit[?! +tii ce poate s[]nsemne dispari\ia Ioanei? Dar =tii ce se petrece]n sufletul ei? Habar n-ave\i, cu toate c[o cunoa=te\i de totdeauna. +i nu b[nui\i tragedia ce s-a]nt`mplat]ntre noi doi? +i c[Ioana]mi vorbe=te foarte des de moarte?

Tot atunci, ca o stafie, a ap[rut Ioana. Am le=inat. C`nd m-am demeticit, Ioana a explicat:

— Am stat la mare mult timp, f[r[s[-mi dau seama cum a trecut timpul. Nu v-am auzit strig[tele din pricina valurilor.

Viky a]nceput s[povesteasc[amuzat[scena mea f[r[rost:

— }nchipuie=te-\i ce copil e!...

Ce-o fi g`ndit Ioana la marginea m[rii? Pe fa\ a ei nici o lumin[.

Un m[g]ru= trist =i caraghios face toate treburile oamenilor de aici. }l vezi de diminea\] p`n[seara la lucru. C`teodat[un r[cnet de al lui r[scole=te tot portul. E simpatizat de to\i =i e un ve=nic motiv de distrac\ie. Se poveste=te]n glum[c[face =i alte servicii: r[cne=te numai la anumite ore =i astfel poate fi]ntrebuinat drept ceas. }n orice caz, la miezul zilei, sunt sigur c[o s[-l aud =i c[o s[-mi]ntrerup[, pentru o clip[, amuz`ndu-m[]ntotdeauna, mereu o alt[stare sufleteasc[, cu prilejul unei discu\ii chinuite cu Ioana...

Ce caraghioas[servitoare avem! B[tr`nic[,]ndesat[, scurt[, cu picioarele]ntotdeauna goale, imense =i str`mbe. Dar, cu toate hainele vechi =i sc`rnave ce at`rn[de ea, nu renun\ la cochet[rie, orice s-ar]nt`mpla, =i nici aici,]n micul port, unde e aproape pustiu, =i unde noi]n=ine nu mai avem nici o toalet[,]=i vopse=te =i]=i pudreaz[obrazul. Bine]n\eles, aspectul ei se arat[cu at`t mai ridicol, c[ci vopseala

fusese pus[prost, nu ascunde nici o zb`rcitur[=i nu se potrive=te cu m`nile =i picioarele noduroase de munc[. O cheam[Ileana, =i]n b[taie de joc o numesc, =i ceial\i dup[mine, Helene. A fost]n via\[foarte sentimental[, doamna =i domnul Axente povestesc de ea multe aventuri, c[ci au avut-o servitoare 30 de ani]n =ir, =i c`nd se g[sea vreun regiment prin apropiere, solda\ii f[ceau cu r`ndul — cu amor mare — prin buc[t[rie, unde]ntotdeauna Helene p[strase un rest gustos de la mas[=i un pahar de vin. }ntr-o zi chiar, =i asta nu demult, la b[tr`ne\e, domnul Axente a g[sit ascuns sub pat un plutonier, =i c`nd l-a]ntrebat ce c[uta, a m[rturisit =optind: “Venisem la domni=oara Ileana.”. Dar nici acum nu s-a cumin\it de tot =i]nt`rzie deseori prin magazii la vorb[cu vreun turc. Turcul ofer[guvizi, iar Helene furnizeaz[farfurii de ale noastre, =i masa se alc[tuie=te elegant. Astfel, Helene a fost servitoarea cea mai cuviincioas[, uit`nd cu lunile ce are de primit, c[ci e f[r] preten\ii, muncind de diminea\[p`n[seara ca un animal =i lu`nd parte la toate necazurile sau bucuriile familiei.

}ntr-o zi, ca s[m[amuz, am f[cut cu Viky un plan: Viky a adus o c[ldare cu p[cur[cald[pe care o re]nc[lzea mereu. Urcat pe un scaun, cu un b[\ av`nd la cap[t legat[o c`rp[, =i]nmuind]n c[ldare, am scris negru deasupra u=ii cabinei noastre, spre m`ndria servitoarei: “VILLA HELENE”.

M-am c[znit mai mult dec`t a= fi crezut, dar la urm[literele p[reau etern]mpl`ntate pe zid. Cit timp vor dura? N-am]ncercat oare acest[glum[ne]nsemnat[numai s[prelungesc importan\ta mea =i dup[plecare? C[ci — orgoliu pueril — am impresia c[marea miraculoas[, colinele, cabanele, cerul nu sunt dec`t crea\ii ale imagina\iei mele, =i m[tem c[se va d[r]ma totul dup[plecarea mea.

Am urcat cu Viky pe Ciracman. Ioana n-a venit cu noi, c[ci o obose=te cel mai mic drum anevoios. +i poate c[-i era dor s[r[m]ie m[car dou[ore singur[sau poate c[eu]mi]nchipuiam c[]i era necesar[acest[singur[tate, c[ci m[atr[gea perspectiva din v`rful Ciracmanului, sau posibilitatea de a face o plimbare numai cu Viky, f[r]

nici o inten\ie de flirt, numai cu satisfac\ia unui b[rbat]nsurat f[c`nd o escapad[inofensiv[(c[ci consideram leg[tura dintre mine =i Ioana ca ceva oficial). Ioana n-a avut curajul s[m[re\ie. Urcatul l-am f[cut fiecare dup[temperamentul s[u, eu agitat, prea]n urm[sau prea]nainte, cu momente de osteneal[=i de ambi\ii care]nvingeau osteneala, cu ochii lucio=i, fa\la uscat[, m`nile crispate. Viky, cu mersul egal, identic, orice piatr[nea=teptat[sau ridic[tur[i-ar fi ie=it]n cale, pornit[parc[s[fac[]nconjurul lumii, pe un drum simplu care nici nu merita s[fie b[gat]n seam[, r[m`n`nd mereu gra\ioas[, z`mbitoare, discut`nd cu acela=i farmec =i u=urin\[, doar cu c`teva broboane de transpira\ie pe frunte =i pe bra\e. Ajun=i sus, se desf[ura]nainte noastr[o magnific[panoram[asupra m[rii. Spa\iul, cam str`ns]n port din pricina golfului se deschidea acum f[r] margini. Am c[utat s[]ntre\in o conversa\ie "burghez]" cu Viky, ca s[demonstrez c[-i sunt prieten bun, c[nu sunt omul ciudat pe care]l b[nuiesc ceilal\i, =i poate din instinctul meu de a voi s[scot la suprafa\[,]n omul care pare cel mai superficial =i mai preocupat de evenimentele ne]semnate ale zilei, c`teva spaime. (C`t e de mare perversitatea?!)

— +i \i-e fric[, Viky, de ce o s[se]nt`mple cu tine mai t`rziu?

— F[r]]ndoial[.

— +i te g`nde=ti des la asta?

— Foarte des.

— E=ti a=a de z`mbitoare toat[ziua, c[n-ai b[nui c[ai =i frici. Iart[-m[c[-\i vorbesc f[r]]nconjur dar vreau sa fiu sincer.

— Nu trebuie s[iei omul dup[aparen\e. +i apoi aici]mi place s[fac mai mult baie]n mare, =i orice tovar[= este bun. De altfel, sunt to\i foarte dr[gu\i cu mine. Altceva nu m[intereseaz[.

— }ntr-adev[r, viitorul t[u este nelini=titor. Nu v[d de ce e=ti student[]n drept. Dreptul e destul de greu pentru b[ie\i. Nu te sf[tuiesc s[-\i faci nici o iluzie, nu e=ti obi=nuit[s[te lup\i prin tribunale.

— }nchipuie=te-\i! Ioana voia neap[rat s[m[fac doctor veterinar, c[ci acolo s-ar putea p[trunde mai u=or!

Am r`s am`ndoi. Ioana prindea deseori din aer c`te o idee n[stru=nic[, f[r] nici o leg[tur[cu realitatea, =i apoi voia s[o transmit[

altcuiva, cu orice pre\ despotic. Vorbea atunci cu at`ta flac[r], aduna dintr-o dat[cantit[\i de argumente, o enerva orice replic[, se chinuia,]nc` t, din mil[pentru fr[m`ntarea ei, sau convins]n clipa aceea prin convingerea ei, acceptai orice. (+i fa\ de tine]nsu\i nu voiai s[admi\i c[nu e=ti]n stare s[-\i tr[ie=ti via\ a =i]n salturi mai for\ate, f[r[pruden\ a burghez[=i logica m[runt[a celor mediocri. }n orice om se g[se=te o veleitate de a porni]n lume =i a descoperi un continent.) }n cazul acesta planurile Ioanei luaser[o]nf[\i=are amuzant[, c[ci era comic s[-\i imaginezi pe gra\ioasa Viky, cu sur`sul]nflorit, cu hainele nostime de veritabil[parizianc[, cu silueta delicioas[, vindec`nd o vac[sau un cal. Noroc c[Ioana nu=]i sus\ine planurile ei mult[vreme, =i, de altfel, dac[e=ti]ntr-adev[r,]n\elept =i \i-e mil[de sufletul ei, trebuie s[o la=i s[vorbeasc[=i s[o aprobi, c[ci dac[nu e vreo hot[r`re de luat imediat, renun\[cur`nd singur[la ea =i uit[chiar ce-a sus\inut cu at`ta t[rie sau r`de cu ceila\i de ridicolul planurilor. Din toat[discu\ia r[m[sese s[o ironiz[m pe Viky (cu at`t mai mult, cu c`t, nu prea personal[, Viky se sugestionase cu adev[rat la un moment dat), =i, cum la Bucure=ti a r[mas mult[vreme neterminat[Facultatea veterinar[, s[-i cerem mereu rela\ii.

— }n definitiv, e trist[soarta tuturor fetelor care cred]ntr-o dragoste cinstit[, educate]n felul acesta. C`nd te g`nde=ti c[viitorul t[u b[rbat, adic[acela care va fi mai important]n via\ a ta,]n toate obiceiurile tale, se g[se=te undeva... Acela care trebuie s[te fac[pe tine fericit[! Iar tu nu =tii]ncotro s[te]ndrep\i, pe cine s[alegi, =i se poate s[te]n=eli chiar dac[ai fi sf[tuit[de oameni pricepu\i. C[ci cum po\i cunoa=te pe un om]n am[nunt c`nd]i]ncredin\ezi o fiin\ scump[sau cum po\i s[fii sigur[de evolu\ia lui viitoare?

— A= vrea s[g[sesc un b[rbat pe care s[-l iubesc =i s[m[iubeasc[, s[se]ngrijeasc[de mine =i s[m[]nve\ e, s[-i fiu sor[, amant[=i so\ie...

— Bravo, Viky! +i un =irag de copii atunci...

Tonul serios se transformase]ntr-un z`mbet.

— Nu m-am g`ndit chiar a=a de departe...

A=a g`nde=te Viky, c[ci a=a g`ndise mama, bunica =i str[bunica ei. Dar, desigur, dac[viitorul va fi pu`in variat, nu se va]nt`mpla nici o nenorocire.

]ntr-o zi, intr-o magazie, =i-a f[cut apari`ia o nou[familie, compus[din mai mul`i tineri, care diminea`a invadau plaja. Viky deveni cur`nd prieten[cu ei. Dintre to`i, am desprins dou[fete, =i te]ntrebai ce caut[]mpreun[, at`t era deosebirea de mare. Una grav[,]ntu-necat[la fa`[, f[r[un sur`s, cu un profil b[rb[tesc, cu haina lipsit[de orice ornament, vorbind pu`in, desp[r`indu-se tot timpul de ceila`i; nici nu =tiu unde]=i petrece timpul, c[ci n-am v[zut-o dec`t de dou[ori, noaptea, singur[, la cap[tul unui ponton. Dau rela`ii despre ea mai mult dup[explica`iile lui Viky, subliniate de laudele Ioanei. Cealalt[are gura m[rit[de at`ta r`s, vorbele ei se aud]n tot portul ca un clopo`el de cinematograf, =i vorbe=te mereu cu gesturi insuportabile de copil r[sf[`at, d`nd impresia c[e la dispozi`ia oricui. C`teodat[r`sul ei strident =i vulgar str[bate spa`iul ca o]mpu=c[tur[, e suficient s[alunge toate emo`iile =i s[anihileze puterile m[rrii =i ale cerului. Are un nume de familie neobicinuit, inventat parc[anume pentru d`nsa. O cheam[Turai!

Am primit o vizit[de la Balcic, v[rul fetelor, Charles. Foarte ciudat acest Charles, =i Ioana povestea despre el lucruri senza`ionale. Un om de vreo treizeci de ani,]n care vezi mai ales spr`ncenele]mbinate, ochii lucio=i =i din`ii mari, la`i, desp[r`i`i, ap[r`nd la cel mai u=or z`mbet. Fusese prin Rusia chiar dup[venirea bol=evicilor, hoin[rise prin Germania, avusese o mul`ime de aventuri,]ncercase o mul`ime de meserii,]ntre m[tur[tor de strad[=i artist de varieteu. Ioana pretinde c[Charles este de o senzualitate extraordinar[=i c[toate istoriile ce le poveste=te, ineputabil, s-au]nt`mplat cu adev[rat. Femeile, c`nd voia el, nu-i puteau rezista; =tia s[le decid[imediat =i s[le lase apoi f[r[mari complica`ii. Era totdeauna periculos s[r[m`ie singur]n tov[r]=ia unei fecioare, c[ci nu se putea conta pe el. Aceste

lucruri puteau fi adev[rate, dar puteau fi exagerate de Ioana, deoarece se potriveau perfect cu fantezia ei, ce =tie s[m[reasc[p`n[la grandios un fapt pu\in]nsemnat. O alt[certitudine a Ioanei, pe care insistase deseori, f[r[s[admit[]ndoial[, f[cea din Charles un tuberculos. Nu se vedea deloc asta, trupul lui p[rea voinic, nu tu=ea, nu se pl`ngea de nimic. Dar]mi spuneam c[Ioana trebuie s[cunoasc[mai bine secretele familiei, =i acesta nu putea fi dec`t un adev[r transmis direct de unde]l aflase. Sau poate c[=i acum brodase numai ca s[explice acea senzualitate extrem[. Bine]n\eles, Ioana era de bun[-credin\]n tot ce pretindea, c[ci n-a min\it niciodat[=i nici nu se pricepe s[mint[. E amuzant de v[zut aceast[femeie at`t de inteligent[ce pueril[e c`nd]ncearc[vreo minciun[. Complic[, se sup[r[, argumentul ei pare tot mai neverosimil =i la urm[avem scandal. }n orice caz, at`tea]mi povestise Ioana despre Charles,]nc`t]l priveam cu curiozitatea cu care prive=ti la iarmaroc un fenomen, vreun animal s[]lbatic, =i st[team cu to\ii]n preajm[,]ngrija\i s[nu se]nt`mple cine =tie ce nenorocire, cu toate c[Charles povestea nevinovat, afabil, amestec`nd gra\ios,]n tot timpul discu\iei, cuvinte fran\uze=ti, ceea ce]l f[cea s[samene mai mult a artificial june de salon de provincie. Charles a adus cu el atmosfera monden[, fals[, a Balcicului, fie c[Balcicul pe timpul acesta, cu lume mult[, cu \ipete, cu agita\ii, cu diverse distra\ii, e artificial, fie c[Charles, cu temperamentul lui u=uratic, nu =tia s[desprind[dec`t ce e frivol de acolo =i a]mprumutat el]nsu=i frivolitate unui loc grav. La Balcic, la club, se dansa, =i veniser[c`teva dudui care se pricepeau foarte bine s[danseze; pe plaj[se f[ceau tot felul de jocuri p`n[noaptea t`rziu; “Vila reginei” era demn[de vizitat (“S[am =i eu o astfel de vil[, ce *serait une folie*”), *madame* Ionescu]i pune coarne b[rbatului s[u =i el habar n-are... *c’est à se tordre*... a venit la Charles o feti\ de 15 ani =i l-a rugat s[=i ia fecioria... A avut c`teva succese monstre... s[vezi...

— +i Arabella?

Arabella era metresa lui de mult[vreme =i alc[tuise cu d`nsa aproape un menaj (dar cu desp[r\iri mari, sem[n`nd aproape defini-

tive). Ioana povestea despre ea lucruri uimitoare =i, cu toat[via\ea ei de c`ine al nim[nui =i cu aparen\e u=uratece, o socotea drept cea mai serioas[femeie din c`te a cunoscut.

— Arabella e dr[gu\[, ne mai cert[m, ne mai]mp[c[m, poate o s[ne desp[r\im p`n[la urm[. E ciudat[. I-am pierdut to\i banii pe care]i prime=te lunar,]ntr-o sear[, la c[r\i, f[r[m[car s[o]ntreb, =i n-a spus nimic.]n schimb,]mi face scandal pentru chestiuni complect ne]nsemnate. De pild[,]mi place s[m[scol diminea\a de tot, s[m[instalez la fereastr[pentru c`teva ore =i s[m[uit la mare: ea tur-beaz[]n pat, nu mai doarme =i]ncepe o discu\ie stupid[, care]mi alung[toat[lini=tea.

Ce concluzie va scoate Ioana mai t`rziu din vorbele acestea? Cu ce frenezie (repro= deghizat c[tre mine) va face portretul femeii care accept[sacrificii pentru b[rbatul iubit, dar]i este intolerabil s[fie p[r[sit[— =i]n cazul acesta, din culcu=ul cald unde ea se sim\ise at`t de bine, c`nd, prin somn, sim\ea corpul lui]ntins]n lungul corpului ei, c[ldura pielii al[turate — =i nu putea s[fie fericit[c`nd el se ducea, pentru oric`t de scurt timp, oric`t de aproape, =i pentru orice motiv inofensiv! Dar pe mine]n clipa aceea m[preocupa altceva,]n leg[tur[cu obsesiile mele. F[ceam remarce asupra ciud[\eniei omene=ti, c[ci Charles era capabil]n acela=i timp s[povesteasc[scene picante, s[se amuze la nesf`r=it, s[aib[o mie de]nt`mpl[ri galante, s[presare suferin\e f[r[nici un regret, =i totodat[s[simt[nevoia imperioas[de a privi]nde-lung, singur, o dat[cu r[s[ritul soarelui, nelini=tele m[rii.

C`nd i-am spus mai t`rziu uimirea mea Ioanei, ea s-a revoltat.

—]mi vezi =i tu tragedia! Mie mi-a sugerat imediat povestea lui via\ea noastr[, =i tu te-ai g`ndit la preocup[rile tale, f[r[nici o leg[tur[cu mine. +i, cu o infinit[triste\e: Nu m[iube=ti.

— M[chinui]ngrozitor din pricina ta tot timpul, asta nu e dragoste?

Dar Ioana ar[ta]n clipa aceea a=a de nenorocit[, c[n-am mai putut continua discu\ia grav[,]n care nu voiam at`t s-o conving pe d`nsa, c`t s[m[clarific pe mine. Am utilizat consol[ri facile, jur[minte

copil[re=ti, glume =i am izbutit, ca de obicei, s[o calmez pu\in, c[ci este]n natura omeneasc[instinctul de a te reface]n orice chip, de a te consola de un motiv serios printr-un mijloc facil, de pild[, de a fi]nc`ntat c[de mortul t[u scump lumea vorbe=te de bine. +tiam]ns[am`ndoi c[discu\ia nu fusese dec`t suspendat[pentru pu\in =i c[, =i unul =i cel[]alt,]mpin=i de fatalit[\i interioare, vom re]ncepe-o la prima ocazie, cu aceea=i crispavie =i tot a=a de zadarnic.

Uneori Charles se ar[ta uimitor, erou de legend[, parte abia rupt[din natur[. Impresia a fost mare c`nd]ntr-o noapte feeric[, cu lumina lunii]mpr[=tiat[pe toat[marea, cum nu aveam barca[la \[rm, s-a dezbr[cat =i a]notat p`n[la barca l[sat[de Cad`r la 2 km]n larg, a desprins-o, a adus-o la pontonul unde]l a=teptam =i, a=a ud, cu toat[r[coarea serii, cu toat[boala care]l m`na, ne-a plimbat p`n[la prima raz[de soare. Apoi, dup[ce ne-a l[sat din nou pe ponton, a dus barca la locul ei, ancor`nd-o din nou, =i s-a re]ntors]not`nd.]n noaptea aceea, gol, str[]lucitor sub razele lunii, Charles a ap[rut superb.

Cineva, citind aceste note, ar putea reflecta c[,]n definitiv, pustiul acestei localit[\i este destul de relativ =i c[eu]nsumi am]n=irat,]n afar[celor dou[personaje principale, o serie de altele mai pu\in]nsemnate, dar care]nvioareaz[singur[tatea. Nu este adev[rat. Aici sunt a=a de pu\ini oameni,]nc`t fiecare pare important, =i cum, fatal, asi-ti la zilnicele lui ocupa\ii =i necazuri, m[socot obligat s[-]]nregistrez. Cei c`\iva oameni m[resc pustiul, dup[cum lampa lui Mihail m[re=te]ntunericul =i multiplic[]nfior[rile.

C`teodat[recurg la stratageme ca s[aflu tot ce-a f[cut Ioana. E ciudat[aceast[alegere de a afla anumite detalii =i de a]nconjura, ca s[nu aflu, pe altele, chiar dac[toate sunt la fel de chinuitoare. Poate pentru c[nu vreau s[-mi scape nimic, totul m[intereseaz[=i deci nu schimb subiectul dec`t dup[ce-l epuizez. Pornesc a doua zi =i mai departe, utiliz`nd materialul str`ns, recapitul`ndu-l, ca =i cum ar fi o serie de lec\ii grele pe care trebuie s[le]nve\i bine, =i deseori r[-m`n`nd la acelea=i detalii, fie c[mai g[sesc nout[\i la care nu m[

g`ndisem, fie c[niciodat[nu-mi sunt indiferente]nt`mpl[rile acestea, oric` t de bine ar fi =tiute, c[ci suferin\va mea,]ntov[r[=indu-le, nu istove=te s[le]mprosp[teze. O singur[vorb[schimb[totul, =i]ntr-o conversa\ie e fatal ca vorbele s[nu fie acelea=i — =i apar noi imagini. Am`n =i din la=itate de a afla prea multe deodat[. Dar temperamentul meu e incapabil s[se apere, hot[r`ndu-se s[nu mai re]nceap[niciodat[aceste chestiuni, c[ci numai a=a poate veni vindecarea. Am putea afla orice, dac[ne-am ar[ta o vreme c[nu suntem gelo=i. O stratagem[mai este s[nu-i]ntrerup dest[]nuirile prin nici un repro= sau ironie, dimpotriv[, s[m[ar[t prieten bun cu ea, s[o comp[timesc, s[nu =tiu cum s-o m`ng`i (exist[=i asta]n mine) =i s[o las s[vorbeasc[, deoarece m[rturisirile u=ureaz[.]ntreb[rile mele torturate avuseser[deci un efect asupra ei, chiar dac[p[ruser[inutile, f[cute s[o irite =i nu s[produc[remu=c[ri. Efectul fusese mai t`rziu vizibil]n starea ei de ve=nic[tragedie]n care se zb[tea =i prin trecutul ce-i persista tot timpul]n suflet. Desigur c[numai eu sunt de vin[c[acel trecut o chinuie =i-i apare groaznic, c[ci]n timp ce-l tr[ise, se obi=nuise cu el,]l acceptase, indiferent de nostalgiile ei]nspre mine =i de]ncerc[rile ca s[m[uite. Acum, numai v[z`nd torturile mele,]i d[toat[importan\va =i il prive=te cu al\i ochi. Dac[a=]nceta toate iscodirile =i pedepsile, ea s-ar transforma imediat, ar redeveni lini=tit[, dar eu sunt bolnav de gelozie =i de dorin\va de r[z bunare. +i apoi imediat ce a=]nceta, presupun`ndu-mi o voin\[\ excep\ional[(c[ci judecata a=a m[]nva\[: nimeni nu m-a obligat s[-mi aleg via\va aceasta, acum trebuie s-o suport), chinurile ar continua, c[ci eu a= r[m`ne]n inferioritate =i Ioana ar]ncepe s[se j[luiasc[c[n-am iubit-o niciodat[. Mi-ar spune c[gelozia =i dragostea nu se suprapun dec`t]n parte, =i chiar din]ncetarea geloziei mele ar scoate un motiv]n plus de a nega dragostea mea. Dar poate c[aceste explica\ii nu sunt bune pentru durerile noastre prelungite, care sunt pricinuite, orice-a= face, a=a cum au fost]ntotdeauna =i pe atunci nu erau]nc[motive, de firile noastre mereu]n contradic\ie, cu toate c[perfect asem[n]toare, de complacere]n aceast[atmosfer[=i de suportare a aceleia=i fatalit[\i.

E=ti bucuros uneori c[oamenii]mb[tr`nesc, c[ci astfel sunt obliga\i la anumite transform[ri. Dac[n-ar fi a=a, ar r[m`ne identici, oric`te dezastre ar trece peste capul lor. +i nici m[car nu v[d exact]n ei, nu=ii pot aplica logica cea mai simpl[. O femeie are]n acela=i timp un amant,]n-el`nd pe b[rbat, pe copii, pe rude, se d[cu to\i nervii, accept[]m-br[=ir[rile cele mai intime, =i totul]i devine a=a de obicinuit, a=a de normal,]nc`t continu[s[aib[, f[r[nici o falsitate, acelea=i precepte]nv[\ate de acas[, s[judece cu ele, indignat[, pe toat[lumea. Dac[amantul lucid o surprinde]ntr-o astfel de judecat[=i-i atrage aten\ia: "Dar cu mine ce faci?", ea r[spunde calm: "Cu tine e altceva". Vorb[f[r[de nici un]n\eles, dar caracteriz`nd a=a de bine pe o femeie.

}ncep eu:

— }ntr-adev[r, nu =tia nimic de ce se petrecea]n jurul s[u. Intelligen\ia lui m[cov`r=ea de multe ori, constatam cu precizie, oric`te indulgen\ie a= fi avut pentru mine, c[are memorie mai bun[, c[sesizeaz[mai u=or, logica e mai exact[. Lectura lui]mi ap[rea, oric`t a= fi cetit =i eu, prodigioas[, =i totu=i, cu deplin[bucurie, constatam]n discu\iile noastre despre via\ c[-i conduc g`ndurile]n voie, c[-l pot min\i oric`nd, c[eu =tiam]n orice clip[exact tot ceea ce se petrecea]ntr-]nsul (nu idei, ci sentimente),]n timp ce]i r[m`neam un str[in. Deci aveam satisfac\ia s[-i produc unele nelini=ti, pe cit putea el fi nelini=tit, chiar dac[ele se cumin\eau iute. Slab[consolare, =i care nu-i f[cea dec`t servicii (]l mai complica), dar nu puteam s[m[opresc.

— De aceea nu-i de mirare c[mi-a r[mas un str[in. +i apoi, aveam a=a de pu\in timp liber, tribunalul]mi lua tot timpul, c`te dou[sprezece ore din zi eram ocupat[. M`ncam la pr`nz la ora dou[, trei, patru,]n fiecare zi, altfel, =i puteam sus\ine toata aceast[oboseal[! Trebuie s[presupun c[]n mine sunt focuri excep\ionale. C`nd am v[zut c[el nu m[poate calma, ca s[-mi ocup timpul]n mod obligatoriu — c[ci literatura]i permite toate libert[\ile — am intrat la banc[. Se poate spune c[am fost o func\ionar[exemplar[. P[strez de acolo, p`n[la morm`nt, imaginea =efului meu, un b[tr`n cretin =i murdar, care m[tortura zilnic, puf[ia tot timpul o \igar[proast[=i scuipa pe jos. Aveam

un mijloc fericit ca ocupa\iile mele s[m[scoat[la aer: puneam sechestre. Nimeni nu va =ti ce]nseamn[a pune sechestre, cel pu\in]n primele timpuri, f[r] s[fii o brut[, =i oric`t \i-as explica n-o s[ai dec`t o imagine teribil[, dar v[zut[pe gaura cheii. | i-aduci aminte de trucul]ngeresc al lui Lesago]n *Diable boiteux* ca s[p[trund[]n ad`ncul secretelor familiale? Eu mergeam =i mai ad`nc,]n fiecare zi]n alt[parte, pe str[zi de care nici nu auzisem]n case cu forme ne]nchipuite. Astfel exist[]n Bucure=ti o cas[]n form[de vapor, locuit[de un fost marinar. Este o groz[vie cum trebuie s[por\i un om cu minciuni,]n timp ce port[relul cerceteaz[lucrurile. De altfel, faci progrese]n psihologie. M[pricepeam s[profit de vanitatea fiec[ruia, ca s[suferi mai pu\in, vorbind de lucruri cu totul f[r] leg[tur[. La unul am g[sit vizite =i gazda a]ntrebuin\at toate =ireteniile ca s[nu afle nimic musafirii de al[turi. Aiurea am g[sit bolnavi =i]n alt[parte amor! Apoi obiectele pe care vor s[le doreasc[, lacrimile ce curg ca s[scape c`te un obiect devenit deodat[pentru ei de o importan[\ extraordinar\ (poate c[e o amintire scump[, poate c[numai]=i pierd orice ra\iune]n momentul acela). Desigur c[mi-a= fi f[cut cap[tul v[z`nd acestea, dac[n-ar fi fost]n mine un sentiment mai important dec`t mila: curiozitatea de a cunoa=te pe om. Veneam acas[=i g[seam o buc[\ic[de friptur[uscat[de at`ta a=teptare. Pe atunci venea =i el.]ncepeam conversa\ia =i, c`t m[\ineau puterile, voiam s[profit. Aveam spaima mediocrit[\ii]n care m[cu fundam =i purtam chiar]n serviet[o carte. O citeam]ntre dou[treburi,]n tramvaie. El trebuia s[-mi spuie ce citise, s[-mi dea ample detalii despre ce nu mai aveam timpul ca s[m[ocup personal.]i pl[cea s[povesteasc[=i-l ascultam ceasuri]ntregi. +i dac[c`teodat[m[l[sam]n voia lui, asta nu se cheam[dragoste: pl[team cinstit! Dar uneori, c`nd eram obosit[, adormeam brusc, cu toate c[prin voin[\ pricepusem clar tot ce mi se spusese p`n[]n momentul adormirii. +i atunci, f[r] s[-mi]nterup[somnul, pleca. Viky, din camera ei, nemaiauzind vorb[, venea, m[lua ca pe un copil =i m[punea]n pat.

+i atunci,]n pat,]ncepea pentru mine o existen[\ fantastic[. Nu eram nici treaz[, nici adormit[. Adic[, aveam prezente]n mine,]n

acela=i timp, locul unde m[culcasem, mobilele, toate preocup[rile pentru a doua zi, dar =i imaginam aventurile cele mai extraordinare, lucid[totu=i c[totul este ireal. +i ziua chiar, consideram momentele acestea drept singurele clipe de fericire. Totdeauna jucai un rol, =i dac[treaz[f[ceam tot ce puteam ca s[te alung, noaptea te l[sam s[sose=ti =i s[faci cu mine tot ce voiai. Dar nu tu]ntreg, a=a cum te-am cunoscut: acum nu mai exista nimic]n tine din ceea ce am ur`t, egoismul, g`ndurile f[r[leg[tur[cu mine. P[strai numai ceea ce m-a subjugat, tandre\ea, neputin\ta ta de copil ce trebuie=te ocrotit (chiar dac[tot ceea ce]mi scap[din tine m[legase mai mult) =i o imagine dure-roas[, obsedant[, slab, imaterial, cu ochii tri=ti, cu gura crispat[. Atunci mintea mea te l[sa]n voie s[c[l[tore=ti pe la ferestre, s[te t`ngui chem`ndu-m[, s[te culci l`ng[mine, s[m[iei]n bra\e =i s[m[duci spre lun[!

— Scump[Ioana, nicic`nd n-a fost un dezastru mai mare ca al nostru!

— El n-are nici un contact cu realitatea, chiar dac[prin obiceiul de a=i satisface imediat apetitul nu apare deloc imaterial sau dac[fizicul]l arat[ca pe un om bine]nfipt pe p[m`nt: scurt =i bondoc, cu sur`sul jovial, care marcheaz[o etern[bun[dispozi\ie. }i]nchipui c[nu puteam s[iubesc un astfel de om, c[ci]n dragoste fizicul joac[un rol important. }l persecutau tot felul de probleme fantastice =i le povestea oric`nd cu un mare lux de am[nunte. Avea o memorie admirabil[=i nu uita nimic. Deseori]mi vorbea despre nemurirea sufletului, de via\a viitoare, de p[cat =i isp[=ire;]n direc\ia aceasta ne]nvelegam perfect, =i orice]mi spunea nu mi se p[rea imposibil. Scepticismul t[u m-a]nghe\at]ntotdeauna, puteam acum face construc\iile cele mai fenomenale. Credea]n sfin\i =i]n Dumnezeu, =i a fost un timp c`nd mergeam s[pt[m`nal la biseric[.

— Erai foarte p[c[toas[, m[torturai =i mergeai s[te rogi! Ce ridicol! +i nici m[car nu]ncetai p[catul, ci treceai de la biseric[la hotel. Tu]i po\i g[si scuze, dar el =tia precis c[fa\ de mine era vinovat!

}n nevoia Ioanei de a merge la biseric[se poate vedea ce u=or era influen\at[, femeie prin excelen\[, =i toat[cultura =i inteligen\ a nu serviser[la nimic. Dar se pot vedea =i chinurile }n care se zb[tea =i c[uta, oricum, o consolare. Din ziua }nt`ia a revederii noastre, oric` t de greu s-ar fi f[cut }mp[care, nici nu i-a trecut prin minte s[mai fac[o rug[ciune.

— }ntr-o zi, vorbind despre ce se va }nt`mpla cu noi dup[moarte, a spus de tine: “Sandu va deveni strigoi!” Cu toate c[p`n[}n clipa aceea fusesem lini=tit[, am }nceput s[\ip! A=a lovise de exact — din gre=eal[sau }nadins — }n imaginea ta din subcon=tientul meu. Au venit cu to\ii, m-au calmat, m-au }ntrebat ce am =i le-am dat o explica\ie oarecare. Apoi s-au dus, mai }nainte de a avea curiozitatea s[priceap[ceva. Iubitul meu era un strigoi!

— S[-i fi v[zut cum m`nca! Se obi=nuise s[r[m`n[totdeauna la mine la mas[, neinvitat. Dac[ne g[seam }n strad[, m[gr[bea s[nu pierdem m`ncarea =i atunci nu mai b[ga de seam[de ceilal\i, lua bucata cea mai bun[, por\ia cea mai mare. C`nd mai era cineva la mas[la noi, surprindeam ochi ironici privindu-l, =i el nu observa nimic, c[ci era ocupat s[vorbeasc[=i s[m[n`nce. Ce ru=ine pentru mine! Vorbea tot timpul numai el, despre toate n[zb`tile din copil[ria lui, ca =i cum asta ar fi interesat pe cineva. C[lduric[, m`ncare, femeie, g[sise de toate }n casa noastr[. Putea }n voie s[se }ngra=e. +i totu=i, pretindea c[pentru el realitatea nu exist[, c[este prin excelen\[dezinteresat. Dar se califica la }nt`mplare, totdeauna cu complezen\ e, cu titluri luate de prin c[r\i, =i mai ales se echivala cu vreun erou rusesc. De tine a spus c[e=ti prea socotit, fricos, comod, =i-i faci impresia unui munte gra\ios cu flori la poale, apoi cu fagi =i brazi spre cap[t =i cu z[pad[, iar dup[ce ai urcat anevoie =i e=ti fericit de izb`nd[, c[ci te sim\i puternic =i singur, }n timp ce }nainte ta se desf[=oar[minunile perspectivelor, descoperi, construit foarte confortabil, un restaurant.

— +i el este, }n v`rful lui Jungfrau, *un pissoir!*

— Era un personaj de=tept, dar destul de vulgar.

— C`nd ai =ti ce vulgar era! Mi se cr`ncen[carnea c`nd m[g`ndesc ce descoperiri am f[cut]n primele noastre]nt`lniri. Poate dac[a= fi fost la prima cunoa=tere, m-a= fi consolat cu g`ndul c[a=a sunt oamenii, dar te =tiam pe tine delicat, cum procedai]ntr-o scen[, ce altfel devine oribil]. (De fapt, explica\ia era mai ales: pe d`nsul Ioana nu-l iubea =i o indignau toate gesturile, la mine orice i se p[rea perfect.) Ca un animal, credea c[totul trebuie f[cut simplu, un act de care trebuie s[profi\i c`t mai copios. +i-a f[cut cu mine educa\ia, =i acum, cu alt[ocazie, se va prezenta]nv[\at de mine! Ce umilin\ pentru Ioana, a=a de m`ndr[!

— +i de ce n-ai plecat de la prima oar[? (A= fi suferit mai pu\in?)

— Era prea t`rziu =i nu mai puteam da]nd[r]t; pornisem pe calea aceasta =i trebuia s[o duc p`n[la cap[t, altfel totul purta numele de aventur[.

+i, orgolioas[, dar al[turi de pl`ns:

— +i =tii c[eu nu sunt]n stare de aventuri!

— Voiam s[m[vindec de tine cu orice pre\, am crezut c[acesta este un mijloc. Tipul este inteligent =i am socotit c[asta]mi ajunge. Dar]i lipse=te complect orice sensibilitate, habar n-are de ce se pe-trece]n preajma lui. N-a priceput nimic din marea tragedie ce se desf=-ura l`ng[el. Credea poate c[sunt o midinet[care vrea s[se dea.]ntr-o zi, la hotel, pl[nuind s[se apropie de mine, m-a g[sit]nghe\at[, f[r] putere s[fac un gest s[-l primesc. S-a indignat cu o ridicare din umeri =i a]nceput s[se]ncal\e. Oh! ce groaz[a fost pentru mine atunci! M-am]mbr[cat]n goan[=i am pornit ca o nebun[pe str[zi,]n timp ce el, transformat ca prin minune, se milogea dup[mine s[-l iert. La urm[l-am iertat. +i-a \inut cuv`ntul s[nu mai fac[astfel de gesturi: dup[cum vezi, eram educatoare!

Conversa\ii lungi, inutile =i care se termin[cu epuizarea am`ndu-rora. Caut, ridicol, s[descop[r un col\ din carnea ei neprofanat, c[ci ideea de “dragoste” e prea abstract[pentru chinurile mele, iar pe mine m[obsedeaz[micile evenimente dintre ei =i, vizual, reconstitui

scene }n toate detaliile. C`teodat[, s[rut`nd-o intr-un fel neobi=nuit, o iscodesc dac[cel[lalt o s[rutase la fel, =i r[spunsurile ei, evazive m[tortureaz[. Dar nu poate s[r[spund[dec`t neg`nd, c[ci }n bra`ele mele uit[tot ce s-a }nt`mplat cu cel[lalt sau }i e mil[de }ntreb[rile ce nu pot fi consolete =i prefer[s[tac[. Totu=i, a }ncercat odat[s[-mi fac[o bucurie: "Era groaznic de gelos c[m-ai avut fat[!]" Aceast[veste, }n loc s[m[bucare pentru o clip[, produse noi fr[m`nt[ri c[ci presupunea c[fuseser[scene }ntre ei, discu`ii aprinse, =i poate o consolare de a Ioanei spre el, invers[: "Dar asta n-are nici o importan`". Deci, }ntre ei, o leg[tur[mult mai febril[, de veritabili aman`i, dec`t voia s[m[rturiseasc[acum Ioana. Poate c[=i uitase. +i din moment ce n-o mai interesa chestiunea, se mira c[mai insist eu. Deseori reflecta: "Ce deosebire! Dup[desp[r`ire, el parc[nici n-ar fi fost, =i dac[n-ai fi tu, nici nu m-a= mai g`ndi la via`a aceea. }n timp ce }n orice clip[toat[am fost impregnat[de tine."

Nu pot scoate satisfac`ii din felul cum mi s-a dat prima oar[. A fost o scen[grotesc[, de care nu pot s[am nici o m`ndrie. Am spus c`teva minciuni, c[ci m[for`ase prin firea ei dubl[, ce se d[ruia =i }n acela=i timp pedepsea teribil, =i apoi au }nceput anumite m`ng`ieri mai avansate. Dar, dup[ce permisesse aproape tot, s-a retras brusc =i a fugit, l[s`ndu-m[ridicol. A doua zi m-a }nt`nit pe strad[, a fost prietenoas[, ca =i cum nimic nu s-ar fi }nt`mplat. O nou[}ncercare s-a terminat tot a=a de stupid. Dup[o zi, am g[sit-o culcat[, }n lacrimi. (Locuia ca student[}ntr-o camer[din Bucure=ti, rudele fiindu-i }n provincie. Dup[un an, Viky, ajuns[=i ea student[, a venit s[locuiasc[cu d`nsa.) l-am vorbit, am consolat-o, i-am explicat, p`n[ce }ntr-un moment de desperare de a nu =ti ce s[fac =i din pricina nervilor }ncorda`i, am }nceput s[pl`ng; =i atunci s-a dat cu tot corpul, cu tot sufletul =i niciodat[nu i-a mai p[rut r[u de asta, oric`te lupte ar fi }nceput }ntre noi, oric`te repro=uri ne-am fi f[cut. Transformarea ei se f[cuse a=a de brusc, devenise deodat[din rea bun[, }nc`t m[a=teptam ca nervii s[re}nceap[pe tema aceasta. Cum cuno=tin`a noastr[se }nt`mplase de-abia de o lun[, deprinderile }ntre noi nu se

f[cuser[]nc[=i posesia se]ndeplinise]naintea at`tor alte familiarit[\i mai pu`in]nsemnate, dar necesare. Se]nt`mplase astfel]ntre noi ce era mai grav =i continuam s[ne jen[m pentru am[nunte. Mi-aduc aminte de un detaliu fermec[tor =i amuzant totodat[: exact peste drum de Ioana, fereastr[]n fereastr[, locuia al\ii care puteau s[vad[p`n[]n fundul camerei noastre, =i mult[vreme]nt`rziem s[ne apropiem unul de cel[lalt — lungeam o discu\ie ce nu ne interesa, c`nd de fapt ne era dor s[ne str`ngem — numai din pricin[c[nici unul din noi nu avea curajul s[trag[storul.

Eu i l-am prezentat Ioanei.]n ultimul timp scenele dintre noi deveniser[intolerabile. Urile, dezn[dejtile, patima se succedau ne]ntrerupt, f[r[nici o zi de lini=te. Nu =tiam ce hot[r`re s[iau, prea slab ca s[fug, prea nenorocit ca s[r[m`n. Ca diversivne, i l-am prezentat, c[ci era inteligent, putea s[o]nve\ie o mul\ime de lucruri =i s[aib[o]nr`uire asupra ei, pun`nd pu`in[ordine]ntr-o minte a=a de chinuit[. L-a pre\uit imediat =i mi-a vorbit cu admira\ie de el.]i dasem preocup[ri noi, dar dragostea subzista]ntreag[.]mi amintesc odat[c`nd a venit Ioana s[m[ia de la gar[, cum f[cea s[pt[m`nal. Era noapte frumoas[, =i am pornit spre +oseaua Kiseleff. Acolo, pe o banc[, s-a str`ns febril ca de obicei =i,]n mijlocul unei discu\ii aprinse, c`nd ne dam raportul de ceea ce f[cusem, mi-a anun\at: “+tii ca prietenul t[u m-a vizitat; e foarte dr[gu\!” Vorbe f[r[nici o]nsemn[tate. Chiar acum, dup[tot ce s-a]nt`mplat,]mi dau seama c[Ioana a depins mereu de mine. Mai t`rziu (dar totul s-a]nt`mplat foarte iute), a]nceput s[-i descopere o serie de calit[\i, pe care nu le g[sea]n minte, dup[cum la urm[, c`nd au fost]mpreun[, avea s[insiste tocmai pe ce era comun]ntre noi.]n special]i exagera virtu\ile =i]l admira ca pe un om de onoare, c[ci el =tia s[-i vorbeasc[r[spicat inten\iile f[r[ezit[rile mele dubioase. (Deziluziile Ioanei trebuiau s[fie cu at`t mai mari.))ntr-o sear[, ca s[fie exact[la gar[c`nd plecam, a fugit]ntr-o goan[s[se]mbrace, =i mi-a fost mil[de inima ei, ce b[tea ca a unei p[s[rici speriate. Cu un minut]nainte de plecarea trenului i-am

spus afectuos: "Ce bun[e=ti cu mine uneori =i alteori ce rea! Poate ne vedem prea mult, am pierdut orice sfiat[=i dest[inuim tot ce g`ndim. Ce ar fi s[am`n[m revederea noastr[cu o s[pt[m`n[?" Ne-am]n\eles. Totu=i, s[pt[m`na viitoare speram s[-mi ias[]n]nt`mpinare la gar[, dup[obicei, =i cum, neg[sind-o, am suferit, m-am dus, cu toat[umilin\va, s[o v[d. Mi-a trimis prin Helene c`teva r`nduri m`nioase (dup[ce am sunat de mai multe ori.) M[izgonea. Scrisoarea se termina cu: "Pentru c[e=ti un om care nu se poate \ine de cuv`nt, totul s-a terminat]ntre noi". Astfel de scene grozave s-au mai petrecut, dar acum am priceput c[a vorbit adev[rat. Aveam intui\ia de importan\va ce o c[p[tase cel[lalt, chiar dac[=tiam ce pu\in el se potrive=te Ioanei =i c[nu va fi]n stare s[o fac[fericit[.

]n seara aceea teribil[m-am]ndep[rtat]ncet de casa ei, am tr[]t]ntens fiecare pas f[cut, mi-am]ntors ochii de mai multe ori, am privit pe cei c`\iva trec[tori =i luna turbur[toare, la col\ul str[zii am]nt`rziat mai mult, =i numai dup[aceea am pornit definitiv, tragic, ca =i cum a= fi venit de la o]nmorm`ntare.

Spun:

— Am =tiut tot ce se petrecea]ntre voi, c[ci m[vizita deseori. Puteam astfel =ti ce se]nt`mpl[, Nu-mi spunea nimic, dar m[pricepeam s[-l descos, f[r[ca s[aib[vreo b[nuial[.]i pricinuiam nelini=ti, imaginam evenimente, puteam s[-l fac s[cread[orice. Aveam imense bucurii ca s[-l chinui, dar cine va =ti febrilitatea mea bolnav[produc`ndu-mi astfel de satisfac\ii? Eu r[m`neam pe mult[vreme distrus,]n timp ce el se ref[cea imediat, fie c[— om s[n[os — nu-l puteau mult[vreme cov`ri triste\ile, fie c[tu, cu care se]nt`lnea cur`nd, aveai s[-l consolezi prin vorbe sau prin corpul ce-l]mb[ta ca un vin. Discu\iile dintre noi evoluau]n general asupra literaturii, dar fiecare ascundea alte emo\ii, c[ci]n fiecare verb[sau gest ne cerce-tam, =i unul =i altul]nc`ntat de ce putea s[-i ascund[celuilalt. El — b[nuitor, gelos (c[ci =tia c[succesul lui era aproximativ.]i spusese Ioanei cu luciditate: "Dac[te-ar chema, te-ai duce la d`nsul ca un c`inel!"), amical, deoarece se considera vinovat =i avea oare=icare

remu=c[ri (ochii speria\i, incapabili de a se preface, cu care primea anumite reflec\ii ce puteau fi cu dublu]n\eles, dar eu le atenuam imediat, de fric[s[nu priceap[ceva, =i apoi]=i prodususer[efectul, nelini=tindu-l), eu — crispat, gelos la culme,]nfiorat]n toat[fiin\a, umilit, c[ci]mi]nchipuiam c[cel[lalt mi se preferase fiindu-mi superior, dar satisf[cut c[m[puteam juca]n voie cu el, c[]n jocul acesta, cel pu\in, nu era nici o]ndoial[de superioritatea mea, =i,]n acela=i timp, cu speran\a nebun[c[poate nimic nu e adev[rat.

Sunt o mul\ime de feluri de a putea primi muzica. Lui]i furnizeaz[mai ales idei. Comb[tea cu vehemen\ pe Brahms, =i pentru a-l combate se g[sesc teorii destule. Am cump[rat la patefon *Concertul opus 77*, pentru vioar[=i orchestr[, ca s[-l conving c[nu are dreptate, =i c[prime=te prea iute p[rieri emise de al\ii. Sau, mai ales, pentru a-l obliga fa\[de mine =i a-i]mpiedica sau a-i]nt`rzia, m[car, planurile perverse.

]n curte, la miezul zilei, i-am spus o dat[ca s[-l]ncerc:

— Pentru mine, senzualitatea nu joac[rol prea mare.

— Ba eu sunt senzual!

+i-l v[d]nfiorat, sclipind la soare, umfl`ndu-se: pe la]nceputul aventurii, pe c`nd c[p[tase o femeie curat[=i de familie bun[, oric`nd la dispozi\ie, dup[ce escapadele lui se f[cuser[printre dame =i printre slugi.

— N-am noroc,]i spusei. Am avut o metres[care]mi f[cea c`te un copil la fiecare lun[. Ce mai cheltuial[!

— Drace!

+i a plecat de la mine]ngrijat, probabil s[o]ntrebe pe Ioana =i s[ia m[suri.

A primit]n fa\ a mea un rest de bani la care nu se a=tepta. Ce bucurie]n ochi! Ca s[aib[de hotel chiar pentru ziua aceea? Sau poate ea pl[tea...

Avusese obiceiul s[-i spele lenjurile la servitoarea mea =i continua la fel, poate pentru c[nu voia s[-l b[nuiesc, schimb`nd ceva sau — ceea ce i se potrivea perfect — nici nu se g`ndea s[aib[astfel de scrupule. Drept l`ng[mine s-au a=ezat,]ntr-o zi, c[m[=ile lui cu dungi verzi, albastre, ro=ii =i mai p[str`nd o urm[din mirosul corpului...

La “Carul cu bere” mi-am povestit toate durerile lui Radu. Radu este un adolescent, dar cu umerii destul de puternici ca s[suporte o astfel de povestire. Tandru, f[r]]ntreb[ri iscoditoare, comp[timitor. C[p]tase obiceiul s[m[caute s[pt[m`nal la gar[, cum f[cuse odinioar[Ioana, =i venirea mea nu mi se mai ar[ta a=a de pustie, aveam pe cineva ca s[m[sprijine. Cum]mi devenise imposibil s[mai tac, confiden\ele c[tre el nu mi se p[reau deloc ridicole. }n timp ce,]mprejur, chelnerii se agitau, clien\ii se enervau a=tept`nd consuma\ia sau plata, se intercalau strig[te din care nu puteai desprinde nimic clar, cu toate c[cuprindeau toat[atmosfera. }n fa\ a noastr[, berea din pahare pierduse spuma =i ori=ice tenta\ie. Cum voi fi ar[tat la chip]n clipa aceea? +tiu c[z`mbeam tot timpul.

Iar dup[ce Ioana mi-a spus, el a certat-o: “De ce i-ai spus? Habar n-avea!” Ce satisfac\ie am avut pentru vorba aceea! Nici nu-mi]nchipuisem c[poate s[fie a=a de incapabil de a]n\elege ceea ce se petrece]n jurul lui! Lini=tit,]mp[cat cu rolul lui, n-avea nici o grij[=i, dac[uneori se purta binevoitor cu mine, o f[cea complect gratuit. +i cum i se p[reau to\i oamenii f[cu\i dup[acela=i calapod, a avut impresia c[m-am pref[cut fa\ de Ioana c[=tiu tot. }ntr-adev[r, Ioana i-a mai spus:

- +tia perfect totul.
- Se laud[.

M[t`ngui:

— }n timpul celor trei ani de desp[r]ire ai devenit parc[o fantom[prezent[oriunde a= fi fost, orice-a= fi f[cut, dar destr[m`ndu-se la orice tentativ[de a o prinde. Dup[at`ta vreme f[r] nici o veste,

nu mi se p[rea imposibil[o surpriz[=i, dac[primeam o scrisoare,]ng[]lbeneam. N-aveam curajul s[m[uit la scrisul adresei, o purtam cu mine mult[vreme =i, la urm[, dup[emo\ii prelungite, vedeam c[scrisoarea era din alt[parte; ceea ce =tiam de la]nceput, de altminteri. Dar niciodat[n-am avut voin\ a s[privesc scrisoarea imediat =i s[simplific at`tea presupuneri inutile. De ziua mea, c`nd]mi venea un teanc de scrisori, telegrame, c[r\i de vizit[, iscodeam pe fiecare]n parte, m[torturam pentru fiecare, =i apoi, dup[c`teva zile, dup[ce parveneam s[citesc pe ultima, redeveneam nenorocit, cu impresia c[din nou va trebui s[a=tept un an. Sau p`ndeam la fiecare col\ de strad[, =i toate femeile sem[nau cu tine, de departe, dar apropiindu-se deveneau str[]ine.

— Trebuia s[fiu moart[pentru tine! De aceea nu \i-am mai dat nici o veste.

— Totu=i, c`nd ne-am]nt`lnit, erai chiar]n centrul ora=ului, =i nu te mai ascusesese=i.

— N-am mai putut lupta.

De ce at`ia ani voin\ a ei n-a avut nici o ezitare, dar s-a destr[mat deodat[]ntr-o zi — p[r`ndu-i-se c[orice lupt[este de prisos — n-o s[poat[]n\elege nimeni niciodat[.

Am]nt`lnit-o chiar]n centru, singur[. Era firav[, cu obrazul supt, galben, cu pistrui mul\i: a=a o transformase munca istovitoare =i lup-ta din ea. Un pantof o str`ngea tare, =i ca s[mearg[]=i r[sucea un picior, penibil. A]nceput]ntre noi o scen[artificial[, c[ci vorbeam am`ndoi la]nt`mplare,]n prada emo\iei, ne puneam]ntreb[ri ne]n-semnate, f[r[s[]n\elegem bine r[spunsul, mergeam f[r[sens, spre +osea. Distan\ele deveniser[o juc[rie de copil, c[ci nu aveam dec`t teama s[nu apar[col\ul de strad[unde o s[ne desp[r\im. Singur]mi spusese dac[a= putea s[o mai]ntreb numai dac[]=i aduce bine aminte de *Tristan =i Isolda* sau s[o mai]ntreb dac[mai tr[ie=te c[\elul ce-mi sta mereu]n bra\ e! +i at`tea alte curiozitat[]n ne]nsemnate, care]n momentul suferin\ii deveneau deodat[esen\iale, se excludeau

una pe alta, r[m`neau singura mea preocupare pe care o extr[geam din via\[. Ceea ce era important, c[ci]mi cauza, de fapt, suferin\,a, n-a= fi avut curajul s-o]ntreb. Nu =tiu cum ar fi primit]ntrebarea sau cum a= fi suportat eu r[spunsul, dar neprev[zutul]nt`lnirii a simplificat, sau remu=c[rile ei au hot[r`t-o s[-mi spuie la prima ocazie, chiar dac[dup[aceea spa\iul din nou s-ar redeschide]ntre noi, =i de data aceasta p`n[la moarte. De altfel, a=a cred c[e]ntotdeauna, un secret trebuie s[izbucneasc[o dat[. +i dup[ce te-ai ascuns ani de zile, ai luat toate m[surile s[nu b[nuiasc[nimeni nimic, te-ai torturat f[r[s[cau\i nici o consolare]n afar[, ai acoperit neobosit cu noi v[luri negre, deodat[, f[r[rost,]n locul cel mai nepotrivit, faci confiden\,a total[. A=a de mari =i de misterioase transform[ri se petrec]n noi. Ioana a profitat de o vorb[inofensiv[de a mea ca s[spuie tot. Am]ntrebat-o:

— +i dac[nu ai p[rieri rele despre mine, =i acum]\i pare bine c[m[vezi, de ce ai rupt orice rela\ii dintre noi, c`t de rare, c`t de oficiale?

— Vezi c[s-a]nt`mplat cu mine ceva ce nu-mi da dreptul s[te caut.

— Ce anume? (Cum n-am]nconjurat dup[obicei]nt`rziind?).

— +tii c[spre desp[r\irea noastr[ai adus pe cineva]n casa mea.

— +i e=ti metresa lui? }nc[nu fusese prea t`rziu ca s[]nconjur.)

— Da!

Un “da” ne]nsemnat, neschimb`ndu-mi poate cu nimic]nf[\i=area, dar con\in`nd]n el toate chinurile noastre de ani de zile.

Nu m-am pr[bu=it, n-am pl`ns, n-am]ndep[rtat deloc mersul conversa\iei, n-am comentat, dar]n mine s-a desf[cut deodat[o depresiune]n care nu mai exista nici o]ncercare de a te]mpotrivi, c`nd]n sf`r=it \i-e egal totul =i accep\i orice, cu alt aspect dec`t ceea ce sim\eam zilnic, f[r[fr[m`nt[rile cunoscute, sem[n`nd a calm, ca o ran[ce devine]n culmea durerii insensibil[, =i atunci am putut s[m[]ntreb,]n fa\,a straniei mele st[ri, biat[epav[uman[care totu=pe se strad[salut[uneori un cunoscut sau, travers`nd, a=teapt[s[treac[un automobil ca s[nu fie c[lcat, dac[nu cumva nu =tusem nimic.

+i iar[=i discu\ia continu[ne]nsemnat[, vorbe ce nu pot fi re\inute =i, uneori, t[ceri nesemnificative, aproape plictiseal[. Ne-am desp[r\it

f[r] s[ne mai promitem o]nt`lnire, c[ci nu-i vedeam necesitatea. Curiozitatea mea =i scrupulele ei fuseser[satisf[cute, nu mai r[m`nea dec` t s[m[deprind cu noua stare de lucruri. C`nd s-a dep[rtat, am putut s-o privesc iar[=i]n]ntregime, c[ci]n conversa\ie ochii nu o observaser[prea mult, =i mi-a ap[rut aceea=i imagine cum o descoperisem pe strad[: slab[, trist[, obosit[=i=chiop[t`nd dizgra\ios.

A doua zi m-am hot[r`t cu tot dinadinsul s[m[vindec. Tr[isem prea mult[vreme singur, trebuia s[ascult de sfaturile ce mi se dau =i s[ies]ntre oameni, oric`t de prost aveam s[m[simt. Mi-era team[, c[ci nu puteam]ntre\ine o conversa\ie, sau, dac[m[c[zneam, vorbele ie=eau nenaturale, =i oric`t[bun[voin\ a= fi ar[tat, eram un om incomod. Aceast[panic[mi-a fost familiar[]ntotdeauna, =i, mai]nainte =i mai t`rziu, un amestec de timiditate, de ne]ncredere asupra importan\ei mele, =i un cuv`nt spus gre=it m[f[cea incapabil s[mai continui, n[ruia toate inten\iile, =i mul\i m[puteau taxa sumar de "prost". +i nu o dat[p[reera asta abia mascat[venea din partea unui om ne]nsemnat, a unui func\ionar interior, care]=i omoar[anii f[c`nd mereu acela=i lucru la un birou, sau a unui comisar]ng`mfat (citez un func\ionar =i un comisar fiindc[sunt exemple exacte din]nt`mpl[rile mele nenum[rate,]nfapte]n memorie pentru eternitate, s[m[terorizeze).]n momentele grave, aceast[incapacitate de a evolua normal]ntre oameni se accentueaz[. Trebuia s[]ncep deci via\a mea nou[printr-o lupt[]mpotriva mea de alt ordin, care implica noi suferin\i, dar preferabile. +i apoi, aceast[lupt[putea fi de folos, c[ci]mi distr[gea aten\ia. In prima zi dup[]nt`lnirea cu Ioana m-am alipit de un grup de cunoscu\i care mergea s[se amuze la Mo=i. Mi s-au perindat]n fa\ turla dulce, roata norocului, animalele s[]batic, scr`nciobul =i totodat[chiotele, glumele, muzica strident[=i conversa\ia pe care trebuia s-o duc cu amicii mei, s[fac haz de spiritele lor de oameni s[n]to=i. C`te o secund[,]mi revenea chipul Ioanei tr[d[toare =i nefericit[, dar m[for\am s[-mi schimb g`ndul. C`nd m-am]ntors acas[, am g[sit aceast[scrisoare de la Ioana: "*Poate]/i*

Jnchipui cu ce emo\ii m-am hot[r`t s[-\i scriu. M-am convins c[am`ndoi sunte\i puternici, fiecare Jn felul s[u, =i niciodat[nu voi putea avea nici o preferin\[. Am`ndoi Jmi sunte\i necesari. Vei voi s[redevii prietenul meu? BineJn\eles, m[voi transforma, =i nimic ur`t nu va mai fi Jntre mine =i voi"... Scrisoare ridicol[. Am suferit mai pu\in?

Misterul feminin...Nu este nevoie s[asi=ti, cum am asistat, la Jnt`mpl[ri mari ca s[te Jnfiori. Jn mijlocul conversa\iei celei mai tandre, c`nd femeia este de perfect acord cu tine, =i aprobarea ei vine complet, f[r[s[fii deloc vinovat, printr-o vorb[neprev[zut[distruge construc\ia tuturor planurilor. Nici m[car nu-\i face vreun repro=, totul pare o Jnt`mplare. +i atunci, dac[e=ti gelos, brodezi pe aceast[vorb[=i te chinui. De la Ioana eram deprins s[-mi vie amenin\[rile cele mai teribile. M[Jn=tiin\`a deseori c[se va da altuia. Nu tr[geam concluzii definitive, c[ci o clip[dup[aceea se aliepa ca cea mai Jndr[gostit[dintre fete =i despre exploziile ei de mai Jnainte spunea: "Cum po\i s[le iai Jn serios? Mi-era ciud[Jn clipa aceea pe tine!". Se contrazicea mereu, c[ci depindea de cum Ji ap[rusem Jn ultima clip[. Ar fi fost greu s[-mi scot un portret din p[rerile ei, c[ci m[caracteriza nu prin mici nuan\`e, deseori f[r[leg[tur[Jntre ele, dar Jntregind un om, ci prin Jnsu=iri exact inverse, reduce la schema "e=ti bun" sau "e=ti r[u", sus\inute totdeauna cu aceea=i violen\[. Apostrofa Jns[cu at`ta convingere, Jnc`t deseori te Jntrebai dac[nu are dreptate, indiferent dac[observai contradic\ia, mai ales c[temperamentul meu nu este Jn stare de nici o certitudine, orice definire mi se pare Jn acela=i timp posibil[=i imposibil[=i n-am Jncredere Jn mine. Ioana, extrem de inteligent[, g[sea caracteristici precise c`nd nu erau instinctele ei Jn joc: o judecat[de felul acelora pe care le aplica asupra unei c[r\i.

P[catul ei n-a schimbat-o deloc. Are acum noi sentimente, remu=c[ri, umilin\[, tragedia celor Jnt`mplate, dar ele, de=i o complic[, las[s[subziste ciuda ei pe mine, nu o Jmbun[. Repro=ul pentru c[nu o iubisem (singura cauz[a tuturor celor Jnt`mplate) a reJnceput. C`teodat[Ji=i aminte=te de c`te o scen[nerezolvat[odinioar[, Jn care

suferise mult, =i o continu[acum, vr`nd s[pedepseasc[pe ceea ce fusese]ntrerupt atunci. Vorbe sau gesturi]ndep[rtate devin,]n aprinderea ei, iar [=i vii, pe care trebuie s[le explic =i s[le scuz p`n[la epuizare (pentru o zi, c[ci a doua zi totul re]ncepe, p`n[ce discu\ia porne=te tot a=a de vehement[]n alt[parte). +i despre via\a noastr[prezent[avem tot a=a de mari ne]n\elegeri, c[ci]n clipe scurte de potolire a geloziei, c`nd nu m[doare nimic =i m[cred vindecate, cu toate c[experien\a m-a]nv[\at c[totul nu se datore=te dec`t unei ciud[\enii a naturii unei acalmii trec[toare, =i chinul va trebui s[re]nceap[, redevin cel pe care]l cunoscuse odinioar[Ioana, u=uratec]n ceea ce o prive=te, plictisit, f[r] s[-mi m]rturisesc plictiseala, dar tr[d`ndu-m[prin neast`mp[r] =i prin planuri — cu aspect inofensiv — de a varia atmosfera portului =i de a vizita Cavarna. Alerg la tot felul de =iretenii ca s[plec,]ndelung preg[tite, st`ngace, c[ci nu sunt naturale, =i vizibile perfect pentru firea b]nuitoare o Ioanei. Atunci izbucnesc certuri puternice ca =i odinioar[, constat c[nimic nu s-a schimbat =i c[p[catul n-a avut cel pu\in meritul de a o potoli pu\in. Cu infinit[ciud[,]i simt despotismul, =i mi-e sc`rb[de mine c[nu am avut curajul s[m[degajez, s[plec. Plimbarea pentru c`teva ceasuri la Cavarna devine obligatorie, c[ci]mi permite s[cred c[mai am oarecare libertate (a=a de umil[, c[-mi dam seama de asta), =i dup[o escapad[de c`teva ceasuri pe uli\e umile, satisf[cut de curajul meu, nelini=tea s[nu se fi]nt`mplat ceva Ioanei m[invadeaz[tot mai mult, =i o pornesc]napoi spre port, mai]nainte de ora ce mi-o fixasem, gr[bindu-m[tot mai mult pe drum, =i ultimii pa=i f[c`ndu-i alerg`nd. De obicei,]n astfel de clipe o g[sesc str[in[, f[r] s[fiu du=m[noas[, dar nici prieten[, ca =i cum suferin\a ei devenise prea mare ca s[mai aib[nevoie de agita\ii.

}n m`nia]mpotriva mea, pierde orice control al vorbelor, m[pedepse=te cu orice simte instinctiv c[m-ar]ndurera mai mult, =i nu o dat[,]n plin[vehemen\[m-a comparat cu cel[lalt, cu toate c[din pricina celui]alt fusese nenorocit[o clip[mai]nainte; ne g[se=te la am`ndoi acela=i egoism b]rb]tesc sau alte asem[n]ri, atrage =i asu-

pra mea unele cuvinte rele pe care de obicei le aplic[numai lui, =i atunci izbute=te s[m[fac[iar[=i nefericit, gelos, s[-mi alunge tot calmul care i se p[ruse c[m[]ndep[rteaz[de d`nsa. Re]ncep iscodirile mele, dezn[dejdea ei =i]mp[carea de la urm[. Astfel, trecutul =i prezentul se suprapun]n via\a noastr[, iar g`ndul la viitor vine foarte rar, c[ci suntem prea preocupat[i de ceea ce se]nt`mpl[; viitorul nu apare dec`t ca s[ne dea o crispavie]n plus, =i dac[uneori totu=i spunem: “c`nd” vor trece toate acestea =i vom fi “fericit[i”, nu ne facem nici o iluzie c[ar fi altceva dec`t o poveste irealizabil[de a adormi copiii =i c[putem adauga,]n cazul acesta, planurile cele mai neverosimile. Dar ele nu par ridicole, c[ci se potrivesc cu fantastica noastr[existen\[, cu at`tea]nt`mpl[ri =i suferin\e pe care le des[v`r=im, f[r[ca altcineva s[poat[pricepe logica lor.

Dac[a= fi pictor, a= picta — =i a= fi ocupat pentru toat[via\a —]ntregul port Cavarna, cas[cu cas[, fiecare ungher. A=]ncerca s[refac pe p`nz[]ntregul miragiu. +i pe cei c`iva oameni de aici. Nimic nu mi se pare de prisos, orice detaliu]mi produce emo\ii. Cu toat[splendoarea soarelui r[sfr`nt pe mare, pe petricele, pe lut, totu=i, a= putea]ntrebuin\ a c`t de mult culorile sumbre. Fiecare tablou va trebui s[pl`ng[. La Balcic, gra\ie, capriciu, prea multe podoabe adunate. Aici numai c`teva linii dure, ca =i cum adev[rurile esen\iale se exprim[simplu, f[r[contorsiuni. Dar]n timp ce la Balcic sesizezi]n scurt timp toate frumuse\ile, la Cavarna,]n primul moment, nu observi nimic, =i numai mai t`rziu]ncepi s[te]mpregnezi de atmosfer[, s[cape\i parc[un vi\iu. Uneori,]n mijlocul nop\ii, am impresia c[stau de vorb[cu Dumnezeu.

Orice preocupare, c`t de, ne]nsemnat[, este aici]ndrept[]t[. Mi-am pierdut o diminea\]ntreag[ca s[culeg scoici; m[bucuram la orice descoperire mai]nsemnat[=i mereu alegeam alt amic din Bucure=ti c[ruia s[i le duc. La urm[, am pus scoicile pe marginea ferestrei =i a disp[rut farmecul care]l avuseser[]n nisip. De c`te ori

Închideam sau deschideam fereastra, pierdeam c`teva, =i m[]ntreb p`n[la urm[ce va mai r[m`ne din ele. }n orice caz, e ridicol s[le duc cuiva. Timp de c`teva ore am crezut c[ar fi normal s[fac a=a.

Cor[biile cu m[rfuri ne viziteaz[foarte rar, iar cele cu excursioni=ti niciodat[. Vame=ul n-are mai nimic de lucru. }n portul acesta orice munc[stagneaz[, iar hambarele pline sunt de folos numai pentru =obolani. O dat[a sosit o corabie mai mare, care c`teva zile a r[mas]n fa\va Cavarnei (cor[biile nu se pot apropia prea mult de \[rm) ca s[]ncarce gr`ne, s[le duc[la Constan\va. Hacik ne-a spus c[cunoa=te bine pe comandant =i ne-a sugerat c-am putea face drumul p`n[la Constan\va, s[r[m`nem acolo o zi, =i cu aceea=i corabie s[ne]ntoarcem. Hacik era]nc`ntat c[ne poate face un serviciu, iar pe comandant conta aproape sigur. +i]ntr-adev[r, cur`nd, ne-a adus acceptarea comandantului. Trebuia, s[plece pe la zece seara, deci plecare de noapte misterioas[, =i cu at`t mai atr[g[toare, iar]n ziua ultim[n-am vorbit dec`t de c[l]torie, am scos hainele bune ascunse]ntr-un geamandan, am cump[rat provizii, am f[cut planuri pentru Constan\va, care, v[zut[din singur[tatea Cavarnei-Port, face impresia unui ora= foarte important. Hacik se agita mai mult ca de obicei, ne vizita pentru o minut[la fiecare ceas ca s[ne aduc[noi ve=ti bune, era fericit. Bine]n\eles, Charles, care nu plecase]nc[venea cu noi. Charles g[sise o ocazie =i venise la noi numai pentru o zi, probabil ca s[aplice o mic[lec\ie Arabellei, cu care se certase la toart[. Pe Arabella p[rea c[o uitase complect, =i numai Ioana]=i mai aducea aminte uneori de ea (se temea s[nu i se]nt`mple la fel?) c[ci probabil c[trebuie s[se fi sim\it, a=tept`nd zilnic, foarte nenorocit[. Acum Charles era gata s[plece mai departe, =i s-ar fi dus cu o ocazie p`n[la cap[tul lumii, f[r[s[-l re\ie nici un scrupul. Dar nici noi nu-l gr[beam s[se]ntoarc[, fiind mai puternic[dorin\va egoist[ca s[avem un tovar[= agreabil]n plus. La ora zece eram cu to\ii pe ponton, felinarele abia se luminaser[. Hacik ne spuse c[aveam s[a=tept[m pe comandant, care trebuia s[soseasc[din Cavarna. Dar nu eram singuri. La u=a unei magazii mai ap[rur[c`\iva c[l]tori: erau cu to\ii

invita\i de Viky, f[r] ca s[ne anun\e =i pe noi =i f[r] s[fi vorbit cu comandantul pentru ei. +i c`nd am certat-o pe Viky explic`ndu-i c[nu avea dreptul s[fac[invita\ii unde era ea]ns[=i invitat[, =i c[aveam teroare v[z`nd str[ini]n tov[r]=ia noastr[, a replicat:

— N-o s[spuie nimeni nimic, las[c[vorbesc eu.

Erau dou[grupe distincte =i Viky f[cea naveta]ntre ale, la fel de z`mbitoare. Hacik era]ncurcat sim\indu-se iresponsabil, dar r`dea ca =i cum nimic nu s-ar fi]nt`mplat. +i atunci]ncepu o a=teptare enervant[, o curgere]nceat[a minutelor, o aten\ie]ncordat[, doar vom auzi vreun zgomot de automobil dinspre drumul de la Caverna care s[anun\e venirea comandantului, o discu\ie]n toate chipurile asupra cauzei]nt`rzierii, uneori glume care nu exprimau dec`t nervi,]n timp ce Hacik, nenorocit, nu =i mai g[sea loc, iar comandantul lua aspecte fantomatice, mereu alta]i era]nf[\i=area. Pe la ora unu ne-am dus la noi, c[ci b[tea v`ntul rece, =i a, r[mas Hacik s[p`ndeasc[=i s[ne cheme. Dup[alt timp am adormit cu to\ii pe c`te un col[al patului. Pe la patru diminea\ea m-am trezit, m-am dus la ponton =i am g[sit pe Hacik, singur de veghe, tremur`nd]n haina lui sub\ire. Nu puteam s[-l hot[r]sc s[plece la culcare, cu toate c[noi nu mai eram amatori de mers. Dar el a mai r[mas s[mai a=tepte un ceas. A doua zi la opt, c`nd ne-am trezit, corabia abia plecase, se mai vedea o umbr[la orizont.

— Se poate, spune Ioana, s[fi fost nedreapt[cu tine, s[te fi chinuit s[-\i fi distrus via\ea, dar un adev[r se desprinde sigur: eu te-am iubit, =i tu nu!

Cuvintele acestea sunt urmate]n chipuri diferite, de acceptare sau de revolt[. Uneori adaug[: “]n definitiv, tu ai f[cut enorm de mult pentru mine, c[ci nu te obliga nimic s[faci ceva, m-ai suportat, orice nervi a= fi avut”. +i alt[dat[: “]\i]nchipui, ce dezn[dejde e mai mare dec`t a iubi f[r] s[fii iubit?” +i atunci eu ripostez, ref[c`nd astfel atmosfera din *Adolphe* (carte, care,]mpreun[cu *L'Amoureuse* a lui Porto-Riche, se g[sea deseori]n discu\ia noastr[. Ioana afirma c[ni se potriveasc.) “Dezastrul este =i mai mare pentru cel iubit!”

Dar, r[mas, singur, simt c[vorba mea mai mult serve=te de pedeaps[, c[ci Ioana]mi tulburase calmul la care]mi f[cusem iluzia c[a= putea ajunge, cu toate c[experien\va m[]nv[\ase c[orice s-ar]nt`mpla n-a= putea fi calm =i c[pretexte voi g[si]ntotdeauna cele mai ne]nsemnate nemul\umiri se vor m[ri suficient ca s[-mi devie insuportabile, Atunci m[]ntreb]ntruc`t Ioana avusese dreptate. O iubisem sau o iubesc pe Ioana? Se poate da o defini\ie a dragostei?]mi fac socoteala la c`te n-a= face sau n-a= renun\va pentru Ioana. +i cu toate c[fr[m`nt[rile dintre noi]mi iau tot timpul, =i]ntrebuin\ez toate =ireteniile ca s[aflu un detaliu pueril din via\va ei trecut[, totu=i, simt]n mine nostalgii dup[alt[lume =i alte locuri =i regretul de a-mi f[r[mi\va timpul inutil. Am impresia c[dac[ar sosi o corabie, oprit[o clip[din voiajul ei la cap[tul lumii, =i m-ar chema =i pe mine, n-a= avea nici o ezitare s[]m urc =i a= fi mai vindecat la fiecare kilometru de distan\]. Am un dor de duc[, o frenezie dup[orizontul]ndep[rtat, care]mi]mboln[ve=te toate fibrele =i m[face s[m[simt nenorocit, orice s-ar]nt`mpla cu mine. Dar ajuns departe, de unde pot s[=tiu]ntruc`t m-a= calma? Orgoliul meu e mai presus de dragoste, c[ci observam odinioar[perfect]ndep[rtarea Ioanei, importan\va ce o c[p[ta cel[lalt]n ochii ei =i nu f[cusem nici un gest de ap[rare. Re]mp[ca\i, constat acela=i lucru: c[dac[continui s[nu am mai mult[energie =i s[tac toate nemul\umirile, s[nu]ncerc s[o clarific pe Ioana =i s[o conduc ca pe un copil, d`nsa va pleca din nou, fantezia ei va imagina noi posibilit[\i de r[zbunare =i]ncercarea unei noi existen\ve]n afar[de mine.

+i frica de ridicol e mai presus de dragoste. N-a= suporta nimic pentru Ioana, prin care s[devin spectacol amuzant, cu toate c[de at`tea ori m[simt ridicol =i ar trebui s[m[deprind. Dar este]nsp[im`nt[tor c`nd a=]ncerca s[]n=ir tot ceea ce n-a= face pentru Ioana =i c`nd o v[d alipindu-se cu patim[de mine, fiind]n stare de orice nebulie i-a= cere, m[tortureaz[remu=c[rile =i g[sesc c[n-a avut noroc. +i deoarece]mi pun at`tea]ntreb[ri, este un motiv suficient s[m[conving c[dragostea mea nu e extraordinar[, dar aceste]ntreb[ri le-a= aplica oric[rui eveniment ce s-ar]nt`mpla cu mine,

pentru c[este o caracteristic[a min\ii mele de a nu savura]n voie o clip[de fericire, f[r[ca]n acela=i timp s[o examinez, s[-i precizez limitele, s[m[doar[]ncetarea ei fatal[]n viitor. Dar dac[]n dragoste m[g[sesc ne]nsemnat, dep[=it de toat[omenirea,]n nefericirile din pricina dragostei m[consider unic, c[ci nu sunt]n stare s[m[refac, s[lupt contra acelei st[ri, =i chiar m[complac astfel,]mi g[sesc un motiv de orgoliu =i sunt mul\umit c[]ngrijorez pe toat[lumea dimprejur, care se]nsp[im`nt[de at`ta singur[tate funebr[. Desp[r]virea de Ioana a cauzat cea mai fantastic[existen\],]n care conturul dintre realitate =i vis disp[ruse cu des[v`r=ire, mintea crea fantome =i credeam]n ele, cu toate c[\ineam minte c[eu le-am n[scocit, =i dup[trei ani de zile nu se ameliorase nimic, c[ci numai]nt`lnirea mea cu Ioana pusese cap[t acelei st[ri. +i]n portul Cavar-na, din pricina Ioanei, m[chinui ziua =i noaptea, =i uneori c`nd valurile mai puternice bat]n ponton,]mi vine s[urlu o dat[cu ele. Exclama\ia Ioanei "nu m-ai iubit", nu o voi putea rezolva niciodat[.

Diferen\ a]ntre d`nsa =i o femeie obi=nuit[este c[, pe c`nd aceasta se contrazice nuan\at, Ioana se contrazice cu violen\[. Mizeria =i orgoliul ei. Este rar s[vezi o femeie ap[r`ndu=i o p[rere (artistic[, sau literar[, sau despre dragostea ei) cu at`ta]nver=unare. Dar c`teodat[contrazicerile sunt a=a de v[dite, c[te minunezi c[pot s[vie de la cineva inteligent. }ntr-o zi, un negustor ambulant i-a v`ndut un parfum admirabil. Deseori ne emo\ionam de parfumul delicat =i ne felicitam de afacerea excelent[. Dup[un timp]ns[, f[c`nd din nou aluzie la calitatea parfumului, Ioana a protestat vehement: "Dar e oribil, ne-a]n=elat negustorul". Nu=i schimbase singur[p[rerea, ci fusese influen\at[de vreo cuno=tin\[a c[rei ne]nsemn[tate era ridicol s[influen\eze pe Ioana. +i nici nu-i trebuise un argument. Fusese de ajuns ca acea cuno=tin\[s[str`mbe pu\in din nas: "Nu miroase frumos parfumul!" +i dac[dintre o mie de contradic\ii, uitate dup[ce m[sup[rau, p[stram numai contradic\ia cu parfumul =i f[ceam un simbol pentru ce era a=a de des pretext de discu\ii, Ioana se enerva,

g[sea explica\ii =i m[f[cea meschin s[insist pe un fapt f[r] impor-
tan\|. +i,]ntr-adev[r, era meschin s[aleg dintr-at`tea motive grave
pe unul pueril, dar nu m[pot controla]n]n[]n\uirea pretextelor de
chin, =i re]ncepeam acela=i repro=.

Ioana este extrem de influen\abil[=i, dac[]n gusturi asta nu are o
prea mare importan\[,]n p[rerea ei despre oameni rezultatul e dezas-
truos. Fiecare om devine pe r`nd, pentru ea, admirabil sau nesuferit,
totdeauna excesiv, =i nu-i permite s[o contrazici. Cu toate c[se
]n=elase, tot nu are]ndoieli. C`teodat[acela=i om sufer[mai multe
transform[ri. A=a a fost extraordinar cel[]alt =i acum nu-l mai poate
suferi,]n timp ce cu mine s-a petrecut invers, ca =i cum am fi]n dou[
talere pe care Ioana le ridic[=i le coboar[pe r`nd. +i c`nd Ioana m[
]nvinov[\e=te c[nu am]ncredere]n ea =i c[i-am distrus orice fericire,
infiltr`ndu-i]ndoiala =i oprind-o de la orice decizie, f[r]mi`\ndu-i
av`ntul, g`ndesc c[are dreptate, c[ci,]ntr-adev[r, a=a e firea mea pe
care o aplic tuturor =i mie]ndeosebi =i m[]mpiedec[s[izbutesc
ceva p`n[la cap[t. Dar mai g`ndesc cu ciud[c[o credin\ a ei nealte-
rat[deloc de mine — c[ci eram prea orgolios s[o fac — ne distru-
sesse fericirea: credin\ a]n virtu\ile celuilalt.

Ioana mea de=teapt[... E uimitoare pasiunea pe care o pune pen-
tru cine =tie ce lectur[. Atunci nu mai exist[nici o alt[distrac\ie,
fuge de lume, nu o intereseaz[nimeni, nu o import[hainele cu care
se]mbrac[. Creionul nu o p[r]se=te, c[ci adnoteaz[fiecare r`nd =i
nu =i permite nici o superficialitate. Discu\iile cele mai aprinse, chiar
pentru motive sentimentale, sunt extrem de interesante, la fiecare
moment face observa\ii asupra vie\ii =i asupra omului, care pot fi false,
dar care]i sugereaz[o mul\ime de r`nduri. Pentru sus\inerea lor,
Ioana]i pune tot sufletul, se consum[, a=a c[, privind-o,]mi spun c[
am avut norocul s[m[iubeasc[o femeie excep\ional[=i c[gra\ie ei
am]nv[\at enorm de multe lucruri, mi-am]nmul\it aspectele pe care
mi le ofer[via\ =i am descoperit sensuri ad`nci, care f[r] ea mi-ar fi

r[mas necunoscute. A luptat cu d`nsa (c[ci se nume=te lupt[]ndelungatele noastre ne)n\elegeri =i ve=nica velleitate de a]nvinge, a pleca dac[nu se poate]nvinge altfel, ca s[te]ntorci]n acela=i timp]nvins =i]nving[tor] e o suprem[satisfac\ie pentru orgoliu (dar lipsit[de umanitate, c[ci ne distruge pe am`ndoi), o convingere nem[rturisit[c[am un noroc rar]n chiar necazul meu, c[soarta mi-a f[cut o mare cinste de a m[considera demn de a-i fi Ioanei inamic, =i o schimbare de tactic[, l[s`nd-o]n voia ei, de pild[, ar sem[na cu o la=itate, cu un semn c[sunt un om mediocru, voind s[-mi asigur o pace burghez[. Sunt multe cauzele c[nu pot tr[i f[r[Ioana. Dar cea mai mare: din orgoliul de a nu ap[rea]n fa\ta mea bicisnic. Ioana a remarcat: "Ce ciudat! ne iubim a=a de mult =i totu=i suntem mereu]n lupt[unul cu cel[alt. Dup[at`tea groz[vii, am putea]nceta lupta =i mai bine s[fim veritabili prieteni. Suntem destul de firavi =i avem am`ndoi nevoie de pace".

G`ndesc: "Tot r[ul pe care mi l-ai f[cut poate s[r[m`ie nepedepisit? Aceast[lupt[e ultima satisfac\ie ce mi-a mai r[mas."

Dar nu sunt numai eu vinovatul ne)n\elegerilor.

S-a petrecut o scen[intre noi care m[face s[m[g`ndesc dac[nu cumva trebuie s[procedez altminteri cu Ioana. De obicei]=i sus\ine o idee cu violen\[, observa\iile mele o]nt[r`t[, =i, c`nd o v[d din ce]n ce mai istovit[, mi-e mil[,]i dau dreptate,]mi iau toate vinele asupra mea =i caut s[o]mpac,]ndurerat c[m[umilesc, dar prefer`nd orice chinului ei, pentru clipa aceea, c[ci mai t`rziu o s[]ncerc s[-mi r[zbun umilin\ta (f[r[rezultat, c[ci, scena o s[se repete identic). M[tem s[nu se]nt`mple o nenorocire, c[ci o cred]n stare de orice. O dat[n-am]mp[cat-o. Cu orice risc, am p[r[sit-o =i m-am dus la plaj[. Eram a=a de nenorocit, c[devenisem insensibil, pentru ce s-ar]nt`mpla =i]n aceea=i clip[, lucid, eram]nc`ntat de aceast[insensibilitate, c[ci]mi d[dea o for\[pe care nu o avusesem p`n[atunci. Jucau valurile]naintea mea =i le urm[ream ca =i cum jocul lor ar fi fost singura preocupare ce-mi mai r[m[sese. +i atunci am auzit l`ng[mine, f[r[s[m[a=tept, o voce emo\ionat[spun`nd:

— Iart[-m], Sandule, am fost rea!

F[r[explica\ii, s-a lipit l`ng[mine, mi-am trecut m`na de-a lungul mijlocului, mi-am al[turat obrazul =i am r[mas acolo,]n fa\ a m[rii, mult[vreme, p`n[noaptea t`rziu, f[r[s[]ndr[znim s[]nterupem vraja cu vreun gest.

Dar n-am mai putut face la fel ca atunci, c[ci prima oar[fusesem deplin sinceri, =i mai t`rziu ar fi p[rut c[]ntrebuin\ez un procedeu care]mi reu=ise, =i n-a= mai fi cauzat nici o transformare]n Ioana. De altfel, Ioana e prea complicat[ca s[]ntrebuin\ez cu ea anumite procedee, cu reu=it[sigur[, iar dac[]n paginile acestea apar unele repeti\ii, le fac numai din sfor\area mea de a simplifica, de a explica, de a vedea de partea cui simt cele mai multe gre=eli, de a pricepe ceva din toat[tragedia care s-a]nt`mplat cu mine, c[ci parc[destinul meu e s[merg]nt-un palat fermecat, dar f[r[nici o lumin[. Aceea=i iluzie a mea, de totdeauna, c[dac[a= clarifica, a= fi fericit.

Fuge de oameni, nu poate suporta pe pro=ti. O enerveaz[b[rba\ii f[cu\i numai ca s[fie cavaleri, =i, de altfel, nimeni nu]ncearc[s[fie curtenitor cu ea, c[ci ea ironizeaz[la prima ocazie, =i apoi nici ironia nu o continu[prea mult, neinteres`nd-o deloc partenerul. Principal, femeie adev[rat[, ar vrea s[fie frumoas[, elegant[, s[plac[. Se g`nde=te mult[vreme la aranjamentul unei rochii, dar dac[se g[te=te, e suficient ca un mic detaliu s[nu-i plac[=i s[nu se mai intereseze. Un succes o]nc`nt[, dar mai mult ca s[-] aflu eu, ca s[m[conving[pe mine de valoarea ei de femeie. Viky se pricepe s[farmece, s[duc[o conversa\ie cu mai mult[lume deodat[, s[fie cald[]n orice vorb[spus[=i atent[fa\ de to\i. Cavalerii lui Viky, care fatal nu se g[sesc prea departe de Ioana, se mul\umesc s[fie politico=i cu Ioana, dar numai cu ea nu s-ar putea]n\elege. O femeie a c[rei singur[virtute este feminitatea nu m[intereseaz[mult[vreme. Viky r[m`ne tot timpul dr[gu\, Ioana apare pe r`nd frumoas[=i ur`t[, parc[fizicul ar fi o reflectare a caracterului ei instabil, evolu`nd intre extreme. Totul depinde de lini=tea mai]ndelungat[sau de oboseala ce o face

str[vezie. }n momentul sup[r[rii devine slab[de tot, cap[t[riduri pe fa\[, v`n[t]mprejurul ochilor, pistrui mul\i, iar mi=c[rile sunt f[r[gra\ii. Dar uneori apare minunat[cu profilul ei perfect de statuie greac[, fruntea limpede =i mare sub arcurile spr`ncenilor, ochii profunzi, dar potoli\i, f[r[nimic turbure]n ei, gura t[iat[de un mare artist, p[rul bogat,]ncadr`nd-o superb. +i o siluet[elegant[,]nalt[, sub\ire, pe care o prinde admirabil negrul, =i c[reia i s-ar potrivi rochiile unei regine. Apari\iile Ioanei sunt uneori uimitoare (dar eu o prefer altminteri, c[ci de prima imagine, a Ioanei nenorocit[, mi-e mil[cumplit[, iar de a doua m[simt umilit,]ndep[rtat; c`nd o g[sesc f[r[s[se fi a=teptat, =i atunci se bucur[toat[, se gr[be=te spre mine, o incomodeaz[amuzant vreun pachet pe care] are]n m`n[, m[s[rut f[r[s[-i dea seama dac[e cineva de fa\[, =i]ntreg sufletul ei e la suprafa\[, mic[provincial[, dup[moda veche, naiv[=i fermec[toare, ca un obiect vechi p[trat bine]n fundul unui scrin]. Se entuziasmeaz[pentru oamenii neferici\i, cu un zbcium sufletesc]n ei. Dar, p`n[la urm[, constat[c[se entuziasmase prea iute, c[ci rar se g[sesc nefericiri veritabile, f[r[o mare doz[de tri=are]n ele. Da altfel, oricum s-ar fi prezentat noul ei favorit, nu are nevoie de prezen\la lui. E suficient ca s[cunoasc[doar c`teva date, =i apoi s[brodeze singur[pe ele. +i a=a, oamenii]i devin ni=te construc\ii personale. A fost o bucat[prieten[=i cu doamna Ghiga. Doamna Ghiga face parte din marea boierie (=i asta]i m`ng`ia Ioanei vanitatea) =i e]nc[foarte frumoas[, cu toate c[se apropia de cincizeci de ani. Rar am cunoscut o persoan[mai artificial[dec`t doamna Ghiga, mereu]ncerc`nd s[plac[, suspin`nd =i]mp[r]ind mici r[ut[\i. Nu e veritabil rea, c[ci]n loc s[aib[aventuri, a purtat-o pe Ioana dup[ea tot timpul, la ceaiuri, la muzee. Mai mult o incon=tient[. }i place s[vorbeasc[mereu de frumuse\ea ei sau s[critice vreo cuno=tin\]. Probabil c[romanul dintre mine =i Ioana a interesat-o enorm, a f[cut tot felul de tentative ca s[afle detalii, dar Ioana n-a fost prea vorb[rea\[, nu at`t din grija de-a \ine un secret, c`t din amuzamentul v[z`nd-o pe cealalt[curioas[zadarnic. Am]nt`lnit-o pe doamna Ghiga]n timpul c`t eram desp[r]\i;

nu=î mai putea \ine curiozitatea ca s[afle nout[\i =i nici m[car nu =i-a mai]nceput]ntrebarea cu o conversa\ie piezi=e dup[obicei, ca s[-i mascheze g`ndurile. Eram la Oper[, =i ca s[m[duc la locul meu trebuia s[trec pe l`ng[ea. M-am pref[cut c[nu o v[d, dar m-a chemat d`nsa, f[r[s[bage de seam[c[rolul ei de mare aristocrat[nu se potrivea cu chemarea: “Nu m[mai cuno=ti, domnule Sandu?” +tiam ce va veni imediat =i, f[r[s[pot s[o opresc, speram s[]nconjur conversa\ia p`n[ce va]ncepe spectacolul, ceea ce trebuia s[se]nt`mple]n c`teva clipe. Dar doamna Ghiga, care v[zuse c[nu are timp de pierdut, m-a =i]ntrebat: “Te-ai consolatat de Ioana?” Ce dureri a r[scolit]n mine]ntrebarea aceasta! N-am mai priceput nimic din *Parsifal*. Cum sim\eam prezen\ta doamnei Ghiga]n apropierea mea, am plecat la mijlocul actului. Pe drum, merg`nd]n ne=tire, mi-am dat seama ce epav[omeneasc[devenisem.

]n lipsa mea, Ioana a fost de multe ori]n tov[r[=ia acestei doamne superficiale =i insuportabile. Nu era nici o potrivire]ntre ele. Ioana mi-a dat explica\ii:

— }i dai seama c`t eram de nenorocit[?

O distrac\ie a mea]n portul Cavarna e s[-mi \in echilibrul pe una din =inele vagonetului (nu-l v[d niciodat[) ce duc p`n[la cap[tul unui ponton. }ncerc s[fac c`t mai mul\i pa=i, dar dup[pu\in[vreme]mi alunec[piciorul. C`teodat[Ioana se ia la]ntrecere pe cealalt[=in[, =i num[r[m pa=ii f[cu\i de fiecare. Viky s-a distrat v[z`ndu-ne =i chiar a inventat un joc, la care au luat parte to\i cavalerii ei. L-a adus =i pe Hacik. A fost o]ntrecere general[. Am uitat complect, pentru ora aceea, prezen\ta m[rrii din fa\[, =i a necazurilor. Vindecarea devenise posibil[. At`tea argumente fuseser[inutile, =i p[rea]ndesul[tor, m[car pentru acum, un joc inofensiv.

Muzica a jucat un mare rol]ntre noi. Eram pasionat pentru sunete =i am voit s[o]nv[\ pe Ioana tot ce =tiam =i tot ce mai aflam. Cum educa\ia mea]ncepuse de mult, ea a]nv[\at deodat[numai operele bune, a cunoscut pe Debussy,]nainte de a fi auzit pe Puccini.

Acela=i lucru s-a]nt`mplat =i]n literatur[, unde a gustat pe Racine,]nainte de a se fi emo\ionat de Henri Bataille. Avusesse norocul unui profesor bun, pe care nu-l avusesem odinioar[eu, =i pierdusem mult timp ca s[am curajul s[cred c[anumite opere sunt proaste, indiferent de admira\ia ce o au]nc[pentru ele unii critici cunoscu\i. O bucat[de vreme, la]nceputul ini\ierilor, cuno=tea la]nt`mplare numai opere bune, a=a cum]mi sugerase cine =tie ce preferin\[sau]nt`mplare, c[ci n-aveam r[bdare s[-i fac un plan. Anumite buc[vi ne]nsemnate, dar esen\iale pentru]nceput, i-au r[mas totdeauna necunoscute, =i c`nd a vrui totu=i s[se apropie de ele, era prea t`rziu ca s[le mai suporte. A=vrea s[conving pe to\i cum se pricepe de bine s[judece o oper[literar[, f[r[influen\ a nim[nui, neput`nd s[-i schimb p[rerile, =i ce patim[pune s[-i demonstreze adev[rurile descoperite de ea. Minunatele ceasuri petrecute cu ocazia unei discu\ii asupra literaturii, muzicii, vie\ii!

Ioana e cel mai priceput critic al meu, de la intui\ia c[ruia am]nv[at at`t de multe, egalul meu]n at`tea preocup[ri subtile =i, c`nd am eu dreptate, sunt m`ndru ca de o victorie, iar alteori trebuie s[accept concluziile ei, cu teama de ceea ce crede despre mine. Sunt convins c[a sta de vorb[cu o femeie ceasuri]ntregi ca s[-i explici o nuan\[a unui personajiu racinian este cu totul excep\ional =i,]n orice caz, cred c[nu se mai g[sesc doi]ndr[gosti\i av`nd astfel de preocup[ri, sus\inute cu at`ta r[bdare =i pasiune. Pentru cei mai inteligen\i, care pun mare entuziasm]n chestiuni tot a=a de importante, Racine r[m`ne un inactual, iar noi, prefer`nd pe Racine, ne]ndep[rt[m =i mai mult de ceilal\i. Ioana explic`ndu-se prin Hermiona, d`nd]n mijlocul unei analize personale un argument luat din psihologia fecioarei imaculate, apare =i mai ireal[pentru cineva care ar cunoa=te-o. Dar eu nu]n\eleg dec`t via\ a aceasta. La primul spectacol al lui *Tristan =i Isolda* vibram unul l`ng[altul. Apoi, o lun[, la pian, am descifrat partitura celebr[,]ncerc`nd s[]n\eleg sensul fiec[rei note,]n timp ce Ioana, l`ng[mine, asculta f[r[oboseal[, f[r[nici o]ntrerupere. N-a fost o t`nguire a eroilor lui Wagner ca s[nu se suprapuie perfect

emo\iei noastre celei mai intime. Excesul pe care îl făceam însă de muzică o oboseală pentru ea, la urmă. Nu-mi dădusem seama exact cât era de periculos pentru ea să mă aibă în jur, mai târziu, când am devenit mai intimi, avea să-mi reproșeze. Dar în aceste reproșuri era mai cu seamă gelozia de a-i prefera o fiică nouă, muzica, contra căreia nici nu puteam să protestez, iar eu profitam de muzică pentru că mă puteam retrage în mine, pentru a nu mi se mai părca ceea ce-mi este mai intim a fost invadat de un străin. +i avea dreptate să găsească atâtea pericole în muzică, căci în muzică îmi găsisem singurele consolări. În desprinderea noastră, Ioana, prin muzică, se simțea mai aproape de mine și dacă din întâmplare (căci ocolea) îi apărea vreun temă, cum îi ar ieși o fiică încăntătoare pe neașteptate, o floare într-un loc pustiu, atunci, uitând toate urile, raționamentele, convingerile, ar fi pornit cu orice risc la mine.

+i când gelozia mă face să pun mereu întrebări ca să află adevărul în toate amănunțele, mă întrebă dacă instinctiv nu încerc să reduc acel adevăr, să transform aceste amănunte. Orice aș face, esențialul rămâne intact. Ioana mi-a spus singură adevărul, numai pentru că firea ei era loială și se socotea legată față de dragostea noastră veche și nu-mi ascundea nimic. +i întârziase murturisirea numai pentru că nu stinse procedeu prin care să mă anunțe. (O scrisoare deodată ar fi fost caraghioasă. +i apoi, se temea de efectul ei asupra mea de la distanță, căci de la distanță îți închipui tot felul de grozavii, pe când alături vezi că vecinul tău suportă, oricât ar arăta de nenorocit. Sau, în cel mai rău caz, când vezi că produce efecte dureroase, atenuezi adevărul. În același timp, celălalt o implorase să nu-mi spuie nimic, dând ca motiv că m-ar face prea nenorocit inutil. De fapt, acest motiv conta chiar pentru el, căci avea o oarecare milă, dar i se mai adăuga și laitatea celor ce aveau să se mai întimplă între noi, căci se deprinsese să mă viziteze și să discutăm literatură. Literatura era doar un pretext pentru mine, iar torturile ce le sufeream și încercam să i le transmit erau mascate prin analiză asupra vreunei cărți. Ioana îmi

m[r]turisise totul printr-un simplu “da”, la]ntrebarea mea cauzat[tot de ea. }n clipa aceea ne]nt`lnisem dup[trei ani de desp[r]ire, =i probabil c[nu aveam s[ne mai vorbim niciodat[;]n orice caz, cel[]alt era]n intimitatea ei, =i nu-=i]nchipuia c[o s[i se]nt`mple]n via\ o transformare. Atunci a= fi putut afla orice detaliu, dar nu i l-am cerut, c[ci nu m-a= fi priceput s[aleg din mul\imea]ntreb[riilor (pe care nu le-am epuizat]nc[, at`tea curiozit[\i am) din la=itatea de a nu m[mai chinui sau pentru c[aceea clip[avea o solemnitate ce nu admitea curiozit[\ile puerile, dup[cum]n momentul unei mor\i e pueril s[]ntrebi pe cel nefericit de felul]n care s-a]nt`mplat acest[moarte. De altfel, nu aveam nici un drept, =i ceea ce mi se spusese fusese un dar gratuit =i o onoare ce mi se f[cea, de care trebuia s[fiu recunos-c[tor, c[ci reconstituam]n parte]ncrederea]n mine, a=a de distrus[, deoarec mi se preferase un altul. +i apoi, era inutil s[cer am[]nunte, c[ci aveam s[m[despart definitiv de Ioana =i s[]ncerc s[m[vindec spun`ndu-mi:” A fost amanta lui, deci s-a petrecut]ntre ei tot ce se poate imagina; s[m[for`ez s[nu m[mai g`ndesc”. }n timp ce, =tiind c`teva am[]nunte, fatal a= limita, =i mi-a=]nchipui, ca s[m[consolez stupid, c[mai sunt multe care nu s-au petrecut]ntre ei. Dar]n clipa aceea situa\ia era cu totul alta dec`t mai t`rziu, =i nu ne]nchipuiam nici unul, nici altul c[s-ar putea schimba ceva. }n Ioana,]n urma revederii, s-au f[cut transform[ri imense, s-a]mplinit]ntr-o zi ceea ce-i dorea]ntreaga fiin\ f[r[s[=tie, =i a terminat prin a-mi trimite scrisoarea care avea s[]ntoarc[]mersul vie\ii noastre. De atunci]n via\a noastr[comun[, =tiind c[totul s-a terminat cu cel[]alt, adic[pun`nd o limit[p[catelor ei, am]nceput s[o iscodesc, s[m[chinui, s[interpretez. +i abia la urm[, din pricina mea, Ioana, a=a de sincer[, a]nceput s[-mi atenueze adev[rul, fie c[m[vedea chinuindu-m[=i voia s[m[consoleze, fie c[ea]ns[=i]ndr[]gostit[]n bra\ele mele =i]ngrozit[de ceea ce f[cuise, nu]ndr[]znea s[priveasc[acest adev[r]n fa\ =i c[uta s[=i-l fac[mai acceptabil. Acest al doilea motiv conteaz[mai ales, c[ci Ioana, c`nd e nenorocit[, nu mai are t[ria s[se]ngrijeasc[de mine, =i deseori, v[z`nd ce cataclisme produce

asupra ei vreun reproș, rezultatul geloziei pe care numai ea îl cauzase, renunță la orice, și, ascunzându-se în fundul inimii disperarea, face tot ce poate ca să o consoleze. Dacă nu mi-ai arăta chinurile, aș putea afla orice, cu toate că punând multe întrebări, denot că sufăr, oricât de stăpân aș fi pe mine. Totodată îți fac o imagine foarte neverosimilă de viața pe care o duseși în lipsa mea, cu toată truda mea de a fi cât mai exact, căci o plăsmuire a imaginației (mai ales bolnave) nu poate să se suprapună unei realități, chiar dacă aș avea explicații precise de la care aș porni. Dar Ioana nu spusese totul cum se întimplase, sau nu minșise tot timpul, după cum remușcările sau sinceritatea o făcuseră să spuie adevărul, sau să mintă. Și astfel, am o mulțime de adevăruri și de presupuneri pe care nu le pot îmbina, sau îmbinându-le dau naștere la o construcție arbitrară, ridicolă pentru orice om normal. Într-o zi, când, după ce-i luasem o mulțime de detalii îngrozitoare, Ioana a început o frază cu: “Când mi s[ruta”, iar eu am întrerupt-o: “Te s[ruta des?”. “În fiecare zi, cum s-ar fi putut altminteri?”, am suferit îngrozitor ca și cum aș fi aflat un adevăr cu totul nou, neînchipuit, și m-am convins că toate presupunerile pe care le făcusem erau prea la suprafață în comparație cu realitatea.

Mai târziu, când i-am spus Arabellei tragedia noastră, fiind siguri de discreția ei și de seriozitatea cu care ne asculta, ea a întrebat pe Ioana: “De ce i-ai spus?” Într-adevăr, aceasta a fost la capătul întregii noastre tragedii. Ca să-i linițească remușcările, Ioana putea să se comporte cu mine ca o vinovată, fără să se trezească deloc, să-mi suporte capriciile, să nu mai aibă nici o intenție de luptă. Dar aș fi putut face, căci durerea ei de a nu se simți iubită durează întregul, la fel, și izbucnește cu toate că-mărturisise pe catul. Se simte tot așa de îndreptățită să mă pedepsească. La reflecția Arabellei (rezultat al unei lungi experiențe a vieții, ceea ce demonstrează că un om profund sau altul uratec nu au decât un singur sfat de dat, chiar dacă motivele sunt cu totul altele), Ioana spuse tragic: “Cum să nu-mărturisesc totul? S-ar fi putut să p[strez de el un secret așa de important când sunt obișnuit să-i spun cel mai mic gând al meu? L-a-

fi sim'it tot timpul inferior, un bicisnic pe care trebuie s[-l menajezi =i n-am vrut asta. Sandu e dragostea vie'ii mele,]l iubesc cum am impresia c[nimeni n-a mai iubit pe lume, orice s-ar fi]nt`mplat."

Cuvinte pentru care]i sunt recunosc[tor, c[ci]mi m`ng`ie toate nelini=tile =i-mi dau o mare]ncredere]n mine. Totu=i, la sf`r=itul unei discu'ii, c`nd m[g[sesc torturat, nenorocit p`n[la moarte, re]ncep`nd zadarnic acelea=i]ntreb[ri, =i c`nd, pe r`nd, m[simt gelos, r[u,]ndr[gostit =i ne]nsemnat, frunza pe care o bat toate v`nturile,]i]ip,]nt`mpl[-se orice s-ar]nt`mpla: "De ce mi-ai spus?"

Tot ce-a fost trebuie s[r[m`ie un secret, =i deci toate aceste dureri trebuie s[se petreac[]n]ntuneric, iar]n apropierea celorlal'i, a lui Viky, care e tot timpul l`ng[noi, trebuie s[juc[m, pe oamenii ferici'i, sau s[explic[m triste'ea pe care nu putem s[o ascundem, prin cine =tie ce motiv pueril. Astfel, facem impresia de oameni ciuda'i.]n definitiv, nici nu =tiu c`t cunosc ceilal'i din tragedia noastră[. Eu n-am spus dec`t Arabellei, c[ci nu mai puteam]n clipa aceea, iar pe Arabella o v[zusem numai o zi, =i deci nu schimba]ntru nimic situa'ia ascuns[=i t`n[rului Radu odinioar[, dar acestuia, imediat dup[]mp[careia cu Ioana, nu i-am mai f[cut nici o m[rturisire nou[, iar el, cu o minunat[discre'ie pentru v`rsta lui, n-a mai]ncercat nici o aluzie. De aceea nu-i pot suferi pe cei dimprejur c[fac mereu impresia c[nu =tiu nimic. Au asistat la venirea celuiilalt]n via'a Ioanei odat[cu plecarea mea, la plecarea lui odat[cu venirea mea, la sfor`rile ci nebune ca s[m[uite odinioar[, =i ei nu =tiu nimic. Oric`t de superficiali ar fi, tot nu mi se pare posibil a=a ceva. E drept c[sunt burghezi =i nu s-au]nt`mplat]ntre ei astfel de cataclisme.... Totu=i,]i ur[sc =i dac[n-au =tiut =i dac[au =tiut, c[ci]n primul caz au denotat a'ta miopie sau indiferen`\ pentru Ioana,]nc`t prietenia cu ei devine inutil[, iar dac[au =tiut tot, =i mai t`rziu au p[strat cea mai perfect[discre'ie,]i ur[sc pentru c[n-au f[cut nici un gest, n-au spus nici o vorb[ca s[]mpiedece acele fapte, iar acum procedeaz[ca =i cum n-ar trebui s[am nici un chin special. +i-i v[d c[-i]nchipuie c[sunt un om curios. Sau poate c[nu pricep cum nu m[pot deprinde cu

nenorocirea mea, socotesc logic c[, deoarece am acceptat s[m[]ntorc la Ioana, e inutil s[mai continui cu repro=urile, fie c[ei nu sunt]n stare de turmente prelungite, fie c[nu pot]n\elege dec`t vag ceea ce se petrece]n afar[de ei, dup[cum vag po\i]n\elege pe cel c[ruia i-a murit cineva scump.

C`teodat[m[duc]n lungul m[rii, pe unde nu vine nimeni, =i strig s[]ntrec zgomotul valurilor: "Ioana m-a]n=elat! Fie-v[mil[de mine!" Secretul regelui Midas.

]n m`nie, Ioana]=i pierde orice control al vorbelor, vrea s[pedepseasc[pentru toate nenorocirile ei =i atunci face impruden\e. A=a, uneori m[aseam[n[cu cel[lalt. Ce ciudat[revolu\ie a st[rilor suflete=ti! Pornind de la un repro= pentru via\ea ei trecut[, g`ndul la omul pe care]l ur[=te, dup[ce l-a admirat sau i-a fost indiferent, o]nfioar[. E dezn[d]jduit[c[nu poate repara nimic =i c[p[catul r[m`ne p`n[la moarte, orice am fi f[cut. +i din cauza asta caut[s[lupte, s[g[seasc[argumente mai mult pentru ea, chiar dac[depinde de]ntreb[rile mele. +i sf`r=ete prin a se]nfuria pe mine, principalul vinovat de tot ce s-a]nt`mplat. Iar ca r[zbunare]mi arunc[incon=tient: "Parc[e=ti cel[lalt". Adic[apropie o imagine oribil[, o intercaleaz[=i mai ad`nc]ntre noi, cu toate c[se silise at`t s[o]ndep[rteze. De fapt,]=i]ip[nenorocirea ce dureaz[mereu, orice schimb[ri ar fi, =i vorbele n-au nici o importan\[. Dar pe mine m[lovesc, ca =i cum fiecare din ele ar avea stricta ei semnifica\ie.

Penibilele complica\ii ca s[nu m[]nt`lnesc cu cel[lalt, ocolirea anumitor str[zi periculoase sau a unor prieteni comuni. Nimeni nu mai =tia cum s[interpreteze dispari\ia mea, =i acum mul\i m[consider[ca =i cum a= fi murit. Ne]n\elegerea mea cu oamenii s-a exagerat]nc[. Mi se pare c[ghicesc inten\ii r[ut[cioase, c[mi se fac aluzii. Parc[m-a= sim\i vinovat de o ho\ie =i b[nuiesc pe fiecare s[nu fi aflat. Uneori ur[sc pe toat[lumea =i pe Ioana mai mult dec`t pe to\i, c[ci m[simt umilit de rolul pe care sunt obligat s[-l joc. Va dura asta

tot timpul? Un vis a venit ca un r[spuns, =i cred]n visuri, c[ci de multe ori ele mi-au ar[tat adev[rul. E complect diferit de realitate, deci neinfluen[at de nimic, =i se formase singur. Parc[au venit]n camera mea mai mul[i cunosc[ui, iar Ioana, Viky, so[ii Axente]mi repro=au: “}i]ntinde m`na, de ce nu i-o dai?” Eu voiam s[-i dau m`na, dar nu-l vedeam. Ceila[i mi-l ar[tau surprin=i: “Cum nu-l vezi l`ng[tine, acum e]n dreapta, a trecut]n st`nga,]n fa\[“. +i eu m[zb[team inutil: “}n st`nga e un scaun, nu v[d dec`t un scaun.” =i]n dreapta, patul...]n fa\[, masa. V[d toate obiectele camerei mele, dar pe el nu-l v[d]...

Este acum exact p[rrerea mea asupra celuilalt, dar nu fusese totdeauna a=a. C`nd am g[sit-o, voia neap[rat s[-i descopere o valoare, =i avea obiceiul s[sus[in[: “Am`ndoi sunte[i egali, tot a=a de puternici, unul prin sensibilitate, altul prin inteligen\[“. Instinctiv, nu am contrazis-o =i m-am pref[cut c[sunt de p[rrerea ei. De altfel, eu am toate nelini=tile, =i]mi spuneam c[poate are dreptate. Eram]nc`ntat cel pu[in c[sunt egal. Mult[vreme, crez`nd c[-l prefer[, m-am socotit inferior, =i asta a fost o mare umilin\[. Ioana nici nu putea sus[ine altfel, c[ci numai a=a mai avea vreo salvare ca trecutul ei s[nu apar[monstruos. C`nd am aprobat vorba ei, mi-a fost recunos[toare: “Niciodat[n-am crezut c[e=ti at`t de profund =i ai s[m[]n\elegi”. Dar, pe m[sur[ce redevenea]ndr[gostit[ca odinioar[,]l s[pam pe cel[lalt =i-mi era u=or, c[ci g[seam destule pretexte ca s[o dezgust. +i apoi ea nu-l iubea,]i fusese numai un motiv. Accepta cu u=urin\[acum ca statuia ridicat[cu at`ta osteneal[s[se f[r`mi\eze. Mi-a fost foarte simplu s[distrug valoarea trecutului ei, =i nu mai r[m[sese dec`t rareori, din nevoia ei de a fi dreapt[, s[-i mai sus[ie vreo calitate, dar care, neav`nd nici o leg[tur[cu dragostea, nu m[irita deloc. Conversa[ia se schimba]ndat[, c[ci aveam ceva mai important de vorbit. }n schimb, imaginea mea]n absen\[n-a f[cut dec`t s[se]nfrumuse\eze, Ioana n-a f[cut dec`t o sfor\are ascuns[s[m[reabiliteze, reu=ind anevoie, c[ci pornise de la cea mai mare ur[, care]ntu-necase orice. +i cum nu era sus[inut[acea]ncercare de a m[reabilita

nici de el — fatal — nici de ceilal\i, care v[zuser[c` t de chinuit[a fost Ioana din pricina mea, =i acum erau bucuro=i c[totul s-a sf`r=it, le era egal]n ce fel fusese adev[rul. Cu timpul, el nu mai putea face un gest f[r[ca ea s[se g`ndeasc[la mine =i s[-mi g[seasc[superioritatea, s[-l mai sus\in[numai prin g`ndul (ca s[nu se simt[prea vinovat]): “Ca om este infect, dar inteligen\va lui imens[face s[suport totul”. Evolu\ia se f[cuse]ncet]n Ioana, dar, desigur, dac[eu nu i-a=fi ie=it]n cale]n ziua aceea, ei tot s-ar fi desp[r]it. +i nici m[car nu era r[u. Avea mici socoteli, dar suportabile. Eu o f[cusem s[suferi pe Ioana, iar el numai]ntruc` t]i aducea aminte de mine. Fiind complet deta=at[, faptele lui]i erau indiferente, putea s[mai aib[metrese, s[vie sau nu (dar era foarte punctual), s[scrie sau nu,]i era perfect egal totul. Nici nu observa mare lucru,]n timp ce la mine observa cele mai mici inten\ii =i, numai c`nd al\ii]l ironizau prea pe fa[, sesiza =i se m`nia mai mult de ru=ine. Chiar dac[ajung la acest constat[ri a=a de mul\umitoare pentru mine, totu=i unul din repro=urile pe care i le]ndrept mai ales, produc`nd]n mine imens[dezolare: “S[te fi desp[r]it de el cu un timp]nainte de]nt`nirea noastr[, dac[este exact c[-i cuno=teai toate cusurile! Dar ai trecut de la unul la cel[lalt”.

Ioana, iubita mea, m-a ref[cut singur[=i, la urm[, imaginea mea a c[p[tat propor\ii fantastice, din pricina tuturor dorurilor, a prezen\ei mele ve=nice]n sufletul ei =i, totu=i, a absen\ei mele, care]mi d[dea un chip de fiin\l supranatural[.

— Am venit la Cavarna numai cu Viky anul trecut de vacan\l. Tot timpul am citit numai din clasicii francezi, m[sfor\am s[explic lui Viky pe Racine r`nd cu r`nd =i, cum e ea bun[, asculta. Cred c[o =i amuzam: oric` t de superficial[ar fi o femeie, are instinctul emo\iilor.

Celuilalt nu-i pl[ceau clasicii,]i cuno=tea pentru c[era]n curent cu orice, iar din Racine scotea c`teva idei interesante =i nu explicarea vie\ii. Cam via\va]i era livresc[, nu-l sesizau apropiieri cu cele ce i se]nt`mplau =i lui. Se considera uneori personagiul central din vreo carte care]l pasionase pentru cine =tie ce teorie ce putuse s[extrag[de

acolo, dar apropierea era complet conven\ional[=i totdeauna com-
plezent[. Tot ce explica Ioanei, =i o entuziasma, erau interpret[r] arbit-
rare ale realit[\ii, totdeauna subtile, dar nu se pricepea s[suferi f[r]
s[-i mai discute suferin\a. Ioana]l asculta cu admira\ie,]l repeta dese-
ori, ambi\ioas[se for\va s[]n\eleag[c[r]\ile lui grele, dar imediat ce
r[r]m`nea singur[, f[r] nimeni care s[-i schimbe preocup[r]ile, reve-
nea la Racine.

Mi-a repetat iar[=i rolul ne]nsemnat pe care l-a jucat dragostea
intre ei, c[ci a=a trebuie s[m[consoleze =i s[-i potoleasc[remu-
c[r]ile. Pretinde c[tot ce a fost important]ntre ei erau numai discu\iile
interminabile asupra unei c[r]\i. Dar]ncerc[r]ile de potolire dau gre=
ating`nd]ntotdeauna chestiuni chinuite, iar dac[continu[numai pe
teren literar =i vrea s[reconstituie o teorie pe care au construit-o ei
]mpreun[, eu o las s[vorbeasc[, mai pu\in din curiozitatea de a afla
acea teorie (c[ci nu m[intereseaz[. Teorii pot g[si oric`nd]ntro carte,
nu-i nevoie s[utilizez cuno=tin\] cu un om pentru aceasta. Un om nu
poate fi interesat dec`t]ntruc`t aduce o sensibilitate personal[, care
uneori]i sugereaz[o mie de priveli=ti asupra vie\ii, f[r] s[spuie o
vorb]), c`t din a afla atmosfera]n care au tr[it, emo\iile ce au putut
s[str[bat[prin vorbele lor, gesturile ce au putut s[]ntov[r]=easc[
unele conversa\ii. Analiz[subtil[, mig[loas[, =i mai ales nesigur[, c[ci
sunt totdeauna nesigure constat[r]ile ce le faci asupra unei chestiuni
ce te intereseaz[prin to\i nervii,]n timp ce]n alte ocazii, la o analiz[
literar[, de pild[, pentru care pui cea mai mare s`rguin\ =i dorin\
de adev[r, tot ajungi la anumite convingeri. }ntro zi, c`nd Ioana a
insistat dup[obicei asupra vie\ii lor comune de ordin intelectual, i-am
replicat (cu o ne]n\elegere perfect[a vie\ii, dar gelozia era de vin):

— Atunci de ce mai tr[ia\i]mpreun[?

— Oameni suntem!

Cuvinte f[cute s[m[str[bat[]n]ntregime =i s[apar[deseori la
mijlocul cine =tie c[rui g`nd s[-mi puncteze toat[existen\a.

Mai t`rziu, Ioana mi-a explicat amplu ciud\veniile senzualit[ti fe-
minine, sentimentul care joac[la ele un rol a=a de mare, pl[cerea

r[sp`ndit]]n tot corpul, satisfac`ia]ndeplinindu-se rar. O mul`ime de detalii pe care nu le =tusem dec`t vag =i pe care =i ea le aflase]ntre timp, fie c[formau un subiect de discu`ii]ntre ei, fie c[nu fuseser mul`umit[de via`a ei, f[cuse inutil tr[darea =i avea nevoie de explica`ii. }ndeplinesc tot ce=i]nchipuiesc c[-i poate lini=ti dorin`ele =i nu izbutise nimic, ceea ce cu mine se f[cuse f[r[s[-i pun[nici o]ntrebare. Ioana credea c[, spun`ndu-mi aceasta, gelozia mea avea c`teva consol[ri. E drept c[g[seam =i unele satisfac`ii, dar o dat[cu ele veneau =i alte g`nduri:]nsemna c[pentru a se potoli]ntrebuin`ase toate practicile imaginabile ale amorului, trecuse peste ori=ice repulsiie, prelungise c`t mai mult]mbr[\i=[rile; =i apoi nu este de]nchipuit c[continua f[r[s[aib[nici o pl[cere, numai din complezen`\ pentru d`nsul. Supor`i un so\ oricum, dar nu un amant numai pentru c[te]nva\ lucruri frumoase. Dorin`a de r[zburare]mpotriva mea se terminase,]ncercarea de a m[uita =i de a se deprinde cu altul era evident c[nu reu=ise. +i dac[sus`inea toate acestea, c[uta mai mult s[se mint[pe d`nsa. }n apropierea unui b[rbat care o]mbr[\i=eaz[, o femeie uit[toate pl[cerile avute]nainte cu altul, dup[cum]n fa`a unei pr[jituri nu te intereseaz[c[ai m`ncat cu un an mai]nainte o pr[jitur[mai bun[. Detaliile pe care eu le provocasem =i acum m[]nnebuneau, a=a deveneau de vizibile scenele... “De fapt, n-a= fi =tiut cum s[plec. Ca s[]mplinesc timpul,]l]ntrebam despre cine =tie ce carte.” Aceste limit[ri ale pl[cerilor lor]mi fac suferin`a =i mai puternic[, deoarece reconstitui =i mai bine ceea ce f[cuser[. C`teodat[]mi zic c[e oribil s[provoc astfel de dest[inuiri, dar nu mai conteaz[]n clipa aceea nici o judecat[, silit]n voia curiozit`\ii nebune de a afla c`t mai multe. Ioana nu e]n stare s[mint[. A=teapt[mai mult o consolare din partea mea. O fat[at`t de inteligent[=i totu=i]n voia tuturor capriciilor =i durerilor mele, ca =i cum ar trebui s[le epuiz[m pe toate ca s[putem fi ferici\i odat[! Dar eu nu descop[r nici o ameliorare. Combin la nesf`r=it,]ntruc`t a fost a lui, sau ce col\ din ea a mai r[mas neatins, numai pentru mine. +i alt[dat[a= fi crezut c[numai dac[ar fi primit o s[rutare str[in[ne-am fi desp[r`it pentru

totdeauna. Ioana pretinde în momente de m`nie c[totul s-a înt`mplat numai din pricina mea, dar eu, scriind aceste lucruri, îmi dau seama c[nu voi ierta-o niciodat[, c[chinul va fi etern.

S-au înt`mplat multe în via`a ei care îmi produc mil[de c`te ori îmi aduc aminte, cu toate c[nu totdeauna pentru motive însemnate. Era, la începutul cunoa`terii noastre, un personaj important, domnul X. El a invitat pe c`liva studen`i ca s[se arate apropiat de tinere`e. Prin nu`tiu ce ciud[venie, ne-am hot[r`t s[mergem =i noi, necunoscu`i =i în acela=i timp foarte orgolio=i, deci trebuind s[ne supere cea mai mic[neaten`ie care ni s-ar ar[ta. Într-un salon mare au intrat vreo patruzeci de persoane. În sf`r=it, a ap[rut =i gazda, grav, z`mbitor, dar distant =i a început s[dea pe r`nd m`na tinerilor musafiri, oprindu-se mai mult la cei pe care îi cuno=tea. La Ioana s-a m[rginit cu o str`ngere de m`n[=i cu o u=oar[aplecare a capului. Ioana i-a r[spuns cu un z`mbet, iar domnul X a trecut mai departe. Cur`nd Ioana a schimbat locul, domnul X s-a g[sit din nou în fa`a ei =i, f[r] s[o recunoasc[, i-a dat m`na din nou, iar Ioana a trebuit iar =i s[z`mbeasc[.

Am asistat de la distan` la am`ndou[scenele (nu i-am spus Ioanei niciodat[, chiar c`nd am devenit intimi) =i am v[zut-o la a doua prezentare, mic[, încerc`nd s[z`mbeasc[, dar în fond lovit[în orgoliul ei de femeie care se întreab[zilnic dac[este sau nu frumoas[. Am avut o durere imens[pentru Ioana din clipa aceea, durere ce a r[mas identic[de c`te ori mi-am adus aminte de scen[, oricare ar fi fost rela`iile dintre noi =i c`te dezastre veritabile ar fi venit. Acum domnul X a murit, Ioana probabil c[a uitat, iar eu transcriu cu aceea=i emo`ie. Pentru multe sup[r]ri de ale ei am fost nec[jit, cu toate c[, mai t`rziu, c`nd am ur`t-o, m-am bucurat c[s-a înt`mplat a=a. Acum, c`nd dragostea =i ura se succed cu repeziciune =i fiecare moment difer[de cel[lalt =i acelea=i fapte de ale ei le v[d] în fiecare clip[altfel, totu=i, vizita la domnul X subzist[intact[. Mila este =i ea, ca orice sentiment, greu de delimitat, de gradat, începe, se transform[, se schimb[dup[legi misterioase. Cred îns[c[exemplul de mai sus e

r[u ales pentru ca s[demonstreze generalitatea acestei legi. Se poate vedea numai bine ciud[\\eniamecanismului meu interior. +i atunci iar[=i m[]ntreb: cine a fost vinovat? Nimeni n-ar putea s[r[spund[precis nici m[car cine a fost MAI vinovat. Aceste r`nduri sunt complex nedrepte. Ar trebui s[=i scrie =i ea romanul ei, a=a cum] vede ea =i nu cum] transform eu, c[ci consider pe Ioana egal[cu mine =i]n stare s[=i noteze cele mai impalpabile st[ri suflete=ti. Din lectura celor scrise de am`ndoi un al treilea ar putea s[=i fac[o convingere. Poate]ns[ca ar g[si dou[pledoarii a=a de diferite, c[orice compara\\ie n-ar avea nici un rost. Dar de ce atunci eu =i cu Ioana depindem unul de altul? Nu s-ar putea spune c[senzualitatea joac[un rol important. De ce ne tortur[m clip[cu clip[, ca s[ne]mp[cam cu frenezie? De ce o ur[sc =i o iubesc pe r`nd, cu aceea=i intensitate? Nu se poate s[nu fie]ntre temperamentele noastre puncte de contact.

E precis]ns[c[sentimentele nu sunt pure =i numai nevoia noastr[de a simplifica ne face s[vorbim de dragoste, gelozie, ur[. Vorbesc deseori de "remu=c[rile Ioanei" =i m[]ntreb care e adev[rata limit[a acestor remu=c[ri. Ele s-au iscat dintr-o p[rere de r[u pentru suferin\\a mea? Dar de at`tea ori Ioana]mi pricinuiete noi suferin\\e sau mi le m[re=te =i mi le]ntre\\ine pe cele vechi. Incapabil[de un g`nd ascuns ca s[m[vindece =i chiar dac[are o ini\\iativ[, n-o poate \\ine mult[vreme, izbucne=te m[rturisind secretul ei =i f[c`ndu-m[astfel b[nuitor. Iar la orice nou[tentativ[o pot imediat descoperi. Acele remu=c[ri nu-mi fac dec`t r[u, nu numai c[-mi produc mil[pentru fiin\\a ei nenorocit[, dar =i pentru c[]n clipa aceea dest[iniuie=te noi am[nunte despre cele]nt`mplate. Mil[pentru mine are numai uneori, c[ci temperamentul ei este ca =i al meu tot a=a de bizar =i neprev[zut. La sf`r=itul unei discu\\ii]n care o pedepsesc cu vorbe grele, ea se face rea, de obicei se dep[rteaz[de mine, r[spunde. Dar alteori, brusc, o mil[imens[o n[p[de=te =i, apropiindu-se de mine =i]mbr[\\i=\\ndu-m[disperat, cu un hohot de pl`ns, spume: "Iart[-m[, iubitule, ai dreptate, f[ce vrei cu mine, gone=te-m[dac[nu po\\i s[m[ier\\i; s[=tii c[toat[via\\a te voi iubi".

În femeile din romanele rusești găsim, alături de intensitatea sentimentelor și capriciul cu care se produc ele. La francezi, agitația Hermionei depinde de Pirus, după un plan matematic. Agitația Ioanei n-are de multe ori nici un fel de explicație. Niciodată nu sunt siguri de ce o să producă în ea vreun gest de-al meu, așa sunt surprizele de mari. Mă simt totuși măndru că soarta m-a ales să trăiesc viața cu atâtă intensitate, că am înțeles atâtea grație Ioanei, și că teodată reaprind o discuție numai ca să îndepărtez o stare prea limpede, fără nici o semnificație, care durează de prea mult timp...

Dar, în definitiv, e pueril să asemăn pe un om cu un piano, care are un spațiu bine calculat între sunetele clapelor.

În lipsa ei, am fost în excursie cu câțiva prieteni la acea minune care poartă numele de: Cheile Bicazului. Am mers cu automobilul până la Bicazul Ardelenesc și acolo am luat un băiețel de răzvrătit ca să ne conducă și să ne poarte pachetele prin strămoșia miraculoasă, de-a lungul apei clare și sprintene, până la lacul Ghileț, funebru, lac de plimbare parțial pentru melancolici. Băiețelul se identificase cu noi, împăream cu el muncă, îl întrebam, căci nu era pisc decât de înalt pe care el să nu fi fost. Două zile de emoții puternice, trăite împreună, apropiate distanțele dintre oameni. Când ne-am întors din nou la automobil, regretam că trebuie să prăsim pe băiețelul de tept, dragă și cuminte. El, fluturând mână între eternitatea ce se așază din nou între noi și el, ne-a strigat: "Mergeți cu Dumnezeu!"

Este oribil felul cum se despart doi oameni care s-au iubit. Două rude îndepărtate, doi prieteni, două cunoștințe vagi se pot revedea oricând, dar între doi îndrăgostiți totul s-a terminat. Te-a interesat cel mai mic eveniment din viața celuilalt, ai suferit sau te-ai bucurat împreună, ți-ai făcut o mie de planuri, și deodată totul trebuie să-ți devie egal. Atâtea emoții împărtășite trebuie acum să le acoperi, căci ele au avut o valoare numai pentru că au vibrat amândoi, și, singuri, fiecare s-ar fi emoționat în alt chip. Trebuie să arunci cu totul anii aceia și să nu mai pstrezi nimic, după cum la un cancer, dacă vrei să

salvezi ceva, trebuie s[tai carnea profund, de pe unde nu vezi nici un]nceput de boal[. }n acela=i timp, desp[r\irea se face meschin. Au avut at`tea momente admirabile]mpreun[=i, totu=i,]n ultima clip[, neag[totul, murd[resc totul,]=i spun cuvinte triviale, care nici nu le sunt obicinuite, se pedepsesc c`t mai tare; =i aceste clipe, fiind ultimele din via\a lor comun[, vor fi mereu prezente]n minte, oric`t ai]ncerca s[te g`nde=ti la ceva mai bun.

— +i c`nd eram nenorocit =i singur pe lume, drag[Ioana, un lucru mai ales nu-\i iertam, mi se p[rea cea mai mare vin[a ta, cu toate c[nici o iubit[n-ar fi f[cut dup[preten\ia mea. S[-mi fi spus ca b[ie\=ul din Bicaz, din toat[inima: “Du-te cu Dumnezeu!”

}n discu\iile noastre, de multe ori m[contrazic, regret ceva ne]nsemnat din cele ce au fost, faptele nu mai au valoarea lor, ci le colorez dup[sup[rarea]n fiecare clip[alta. }ncepe o conversa\ie cu un “era mai bine dac[...” =i sus\in un lucru arbitrar, deseori prea complicat, f[r] s[corespund[unei realit[\i] posibile. Am satisfac\ii construind aceste]nchipuiri, m[simt deseori r[zbunat prin ele =i mi-aduc aminte abia la urm[c[am tr[it aproape cu fericire o inven\ie. Ioana]ncearc[]ntotdeauna s[m[consoleze =i s[se consoleze spun`nd c[, dac[]i fusese profanat corpul — =i ca s[m[vindec trebuia s[renun\ a mai salva ceva din el —]n schimb sufletul r[m[sese]ntreg, tot al meu. Vad c[aceasta poate fi o consolare de valoare =i c[e umilitor ca eu, care am preten\ia c[duc o via\ strict intelectual[, p[strej prejudec[\i. E drept c[joac[=i corpul un rol mare, c[ci]\i place s[-\i m`ng`i iubita, s-o prive=ti, s-o p[ze=ti de cald =i de frig. Nu po\i renun\ a la toate acestea. Altfel nici n-ai avea nevoie de o apropiere, te-ai mul\umi s[-i =tii existen\ a =i s[fii c`t de departe. Dar gelozia este un sentiment ciudat. Nu po\i fi gelos, de pild[, dac[iube=ti pe o femeie care a fost m[ritat[, pe fostul ei b[rbat, chiar c`nd l-a iubit. (Dar po\i fi gelos pe ce va urma. Dragostea este o chestiune de prezent?) F[r] nici o iluzie, pot spune c[a= suporta ca Ioana s[fi]nceput s[iubeasc[pe altul (care a murit sau a p[r[sit-o) =i acum, cu

mine, s-o simt mereu cu g`ndul la ceea ce ar fi putut s[fie, dar corpul s[-i fi r[mas intact. Sau poate fac numai supozii pe un caz ce-l]nchipui f[r[s[-l fi tr[it. Uneori suf[r nu din pricina c[mi se pare c[v[d urmele p[catului pe carnea Ioanei, ci pentru c[]l]nchipui pe cel[lalt. Am nenorocul ca el s[fie o persoan[cunoscut[=i nu un anonim, pe care l-a= imagina mereu]n alt fel, dar niciodat[a=a de bine conturat. Cu ocazia aceasta]mi dau seama c[orice fantezie, c`t de oribil[, e mai suportabil[dec`t realitatea. Uneori discu\iile pe tema aceasta le pornesc nelogic, puerile pentru un om calm, de le-ar examina, dar fiecare vorb[con\ine o pic[tur[de s`nge.

— Nu poate s[-i fac[cravata, i-o f[ceai tu c`nd v[]mbr[ca\i?

— I-o f[ceam eu.

— +i b[gai de seam[ca s[-i fie c[rarea drept la mijloc?

— Singur, =i-o f[cea totdeauna str`mb.

— Purta bretele proaste =i-i c[deau pantalonii. Tu l-ai]nv[\at s[-i cumpere bretele noi?

— Da!

— Tu l-ai]nv[\at s[nu vorbeasc[c`nd are m`ncarea]n gur[? C`nd am m`ncat cu el ultima oar[, spre mirarea mea, m`nca frumos!

— Eu l-am]nv[\at.

— Vras[zic[, te interesai de el, voiai s[-l transformi!

— Dar aceste erau defecte care s[reau]n ochi, a= fi f[cut la fel =i cu un str[in!

— Mereu scuze! Totdeauna g[se=ti o vorb[care s[te consoleze.

— Altfel a=]nnebuni!

—]n definitiv, ai f[cut tot posibilul ca s[-l faci acceptabil. Te-ai]ntors la mine fiindc[te-ai]n=elat. Dac[ar fi fost el om cinstit, nu l-ai mai fi p[r[sit.

— N-a= fi avut curajul s-o fac!

— Dar f[c`nd socoteala, tot tu e=ti mai vinovat[fa\ de el. L-ai luat =i l-ai p[r[sit c`nd ai vrut, iar acum el sufer[, at`t c`t este el]n stare,]n orice caz mai mult dec`t tine. Dac[nu \i-a= aduce eu aminte, nici nu te-ai g`ndi.

— Pentru c[te iubesc pe tine!

— M[iube=ti pe mine dar ai f[cut tot posibilul ca s[iube=ti pe cel[lalt. A= prefera s[te fi f[cut cocot[, s[fi fost prin via\ a ta o mie de b[rba\i; a= =ti astfel c[ai f[cut-o s[te r[zbuni pe mine =i poate m-a= consola. Dar dac[ai ales pe unul singur, ai f[cut-o cu g`ndul ca s[te aranjezi. +tii ce? Du-te =i te mai d[=i altora, corpul t[u tot nu are nici o importan[. }n felul acesta nu vom mai avea discu\ii.

Ioana pl`nge dezn[d]duit[, vorba mea m-a]nfiorat. Dar v[d]ndat[c[Ioana nu m-ar asculta, c[ci nu mai pricepe nimic din ceea ce s-a]nt`mplat cu d`nsa.

Cum pot s[-i repro=ez ceva Ioanei de acum, c`nd]ntre ea =i cea de odinioar[, care a gre=it, nu este, din punct de vedere sufletesc, absolut nici o asem[nare? Am de at`tea ori impresia c[nu sunt un singur om, ci sunt]n fiecare clip[altul, =i]ntre ei nu exist[nici o leg[tur]. Ce-mi pas[acum de o boal[pe care am avut-o cu un an]nainte? De un necaz vechi? }mi aduc aminte de]nt`mpl[rile de alt[dat[ca =i cum ar fi ale altuia =i, pentru o durere de cap actual[, a= d[rui toate bucuriile trecutului. Ce-mi pas[dac[cel ce mi-a fost mai scump a murit acum un an sau acum doi ani? +i dac[ar fi s[i se prelungeasc[via\ a cu mul\i ani din trecut, dar s[moar[chiar]n clipa aceasta, a= accepta?

Ioana se]nl[n]uie de mine cu toate puterile ei inferioare, neag[tot ce-a fost r[u, tr[ie=te numai din prezen\ a mea, =i eu nu pot s[am nici o certitudine: =i prima oar[tot a=a de]ndr[gostit[se ar[ta! Ioana r[spunde invariabil: “Pentru c[te-am iubit tot timpul =i am plecat ca s[m[r[zbun!” N-am avut dreptate, altul este motivul meu: carnea de l`ng[mine a mai fost atins[. E tot ce re\in din trecut, restul]mi este complet indiferent.

— Eterna scuz[pentru cele ce-ai f[cut: “Eu nu te-am iubit!” }ntr-adev[r, dac[socotesc lucid, sunt o mie de lucruri pe care nu le-a= face pentru tine, dar ori=icine, c`t de]ndr[gostit ar fi, poate ajunge

la acelea=i constat[ri. Sau, dup[momente, ar face sau n-ar face. Pe timpul b[nuielilor mele, a= fi primit s[fac ceea ce]nainte sau dup[mi se pare imposibil. De altminteri, a= prefera s[m[omor dec`t s[fiu ridicol =i de aceea,]n momentele tragice, am luciditatea s[m[ascund bine, s[, nu m[vad[nimeni. Cit am stat]mpreun[, n-a fost g`nd pe care s[nu \i-l]mp[rt[=esc, am]mp[r\it cu tine toate bucuriile, \i-am citit tot ce mi se p[rea important dintr-o carte, te-am f[cut s[auzi orice bucat[muzical[m[entuziasmase,]n toate plimb[rile]n mijlocul naturii te luam cu mine, cu toate c[=tiam c[mergi f[r[u=urin\[, obose=ti u=or =i deci mi se rateaz[excursia. +i, pe c`t m-am priceput, te-am p[zit, am f[cut tot ce am putut pentru s[n]tatea ta, am tremurat de c`te ori nu m[ascultai.

— Mai pu\ine explica\ii m-ar face mai fericit[. A=a strici =i ce-ai f[cut bun pentru mine, c[ci ar[\i c[n-a fost nimic spontan. Toate acestea las[-m] s[le observ eu, f[r] s[-mi atragi tu aten\ia.

— Dar n-ai observat niciodat[nimic: Ai fost o ingr[ta], altfel nu comiteai at`tea groz[vii.

— Eram liber[s[fac ce vreau. M-am desp[r]it intr-un chip loial.

— Adic[m-ai dat afar[!]

— Era singurul mijloc ca s[pleci. +tii de c`t[vreme \i-am spus s[ne desp[r]im =i tu am`nai mereu. }mi plac situa\iile clare.

— Nu se poate spune c[a fost ceva clar]n cele ce s-au petrecut cu tine mai t`rziu.

— Din pricina voastr[, nu din pricina, mea!

— Vorbe=te de claritate cea mai confuz[persoan[din c`te am cunoscut!

— Poate c[tu nu pricepi dec`t ce e simplu.

— Vras[zic[, dac[ai fi fost m[ritat[cu mine, te-ai fi socotit angajat[=i n-ai fi f[cut la fel?

— Da!

— Orice femeie, oric`t de inteligent[ar fi, se g`nde=te la m[riti=.

— Acesta e un instinct tot at`t de puternic ca gelozia sau dragostea. }l consta\i, }l taxezi, dar }l adm\i.

— +i chiar a=a, dac[\i-ar fi venit o fantezie, dac[cel[lalt ar fi spus c[sunt un bicisnic, l-ai fi crezut =i ai fi f[cut la fel. Argumente, ca s[te scuzi se g[sesc oric`nd.

— Dac[m-ai fi iubit, Sandule!

— Iar vorba asta! Ai dorit s[dansez ca o paia\ []n fa\ta ta =i asta mi-a fost imposibil. Am f[cut-o uneori, dar numai din la=itate, cu g`ndul ascuns de a m[reface la prima ocazie. Nu pot suferi despotismul. La cea mai mic[]ncercare de a ta de a m[constr`nge, regret c[nu am curajul s[fug =i asta m[face s[te ur[sc. }mi place s[am impresia c[, dup[voie, m[pot duce,]ntoarce, r[m`ne singur sau sta cu tine, f[r[s[-mi cear[nimeni socoteal[. Am anumite secrete, preocup[ri,]n care nu-mi place s[intre nimeni.

— Egoism b[rb[tesc.

— Cu pu`in[=iretenie, ai fi izbutit ori=ice! Dar tu nu po\i s[-\i taci triumful tocmai]n clipa c`nd m[simt umilit.

— Eu nu pot s[ascund nimic!

Imensul merit al Ioanei, care o face a=a de diferit[de toate femeile, e]n acela=i timp motivul prim al dezastrelor noastre. Sunt extrem de b[nuitor =i nu =tiu dac[a= putea fi min\it. Sau ar fi destul s[descop[r o minciun[c`t de mic[, ceva turbure]n privirea clar[, minuat[a Ioanei, ca s[nu mai am]ncredere]n nimic, s[caut s[explic fiecare gest, fiecare vorb[]n toate chipurile posibile (chiar dac[nu ajung la realitate). +i Ioana]ncearc[s[mint[uneori. }n urma discu\iilor chinuite]n care vede ce r[u]mi f[cuse m[rturisirea ei sau]n urma sfaturilor unei amice care sus\ine, c[sunt unele minciuni inofensive, dar necesare pentru pacea dintre un b[rbat =i o femeie, Ioana se hot[r]=te s[procedeze =i ea la fel. Dar spune minciuna cu at`ta st`ng[cie, se contrazice a=a de u=or,]nc`t]ncercarea ei numai m[amuz[=i m[face s[am =i mai mult[]ncredere.

— }ntotdeauna]i g[se=ti scuze!

}ntr-adev[r este a=a? E drept c[atunci c`nd o]nvinov[\esc se scuza[, g[se=te la fiecare t`nguire a mea o replic[, o explica\ie. Dar au vorbele

o importan\ a=a de mare? N-o v[d]n acela=i timp c` t e de nenorocit[=i c[totul n-a fost dec` t o]ncercare s[lupte]mpotriva mea =i a vocilor din sufletul ei? Uneori a=a]mi spun, dar alteori ciuda]mi este mai mare =i atunci g` ndesc c[]n nici un caz]ntre noi nimic nu poate dura =i nu voi ierta niciodat[.]n multe situa\ii dintre noi suntem la fel cum am fost odinioar[, eu tot a=a de distrat, iar ea tot a=a]mi repro=eaz[, se chinuie =i pedepse=te cu vorba aceast[distrac\ie. Dar acum nu mai amenin\ niciodat[c[o s[plece sau c[o s[]ncerce s[-=i refac[via\ a]n alt[parte. C`nd o iscodesc asupra inten\iunilor ei ascunse: “+tiu ce se]nt`mpl[f[r[tine! Oric` t de r[u ar fi, continui via\ a aceasta.” Spune a=a chiar dac[e m`niat[pe mine, =i m[mir[, c[ci =tiu c[e incapabil[s[profite de o experien\ =i c[r[m`ne tot a=a de instinctiv[.]n schimb, eu am planuri mari de a fugi. Alt[dat[m[sim\eam prea slab ca s[iau hot[r`rea, dar nici nu m[g`ndeam s[-mi educ energia, cu toate c[via\ a cu Ioana se rezolva]ntr-o mul\ime de scene. Acum, cu toate c[sunt tot a=a de firav, =i pe deasupra =tiind ce-am suferit]n lipsa Ioanei, fac socoteli ascunse cum m-a= putea vindeca. Par un ho`ce pl[nuie=te la]ntunerice o mare pr[d[ciune.]mi spun c[poate atunci eu am fost vinovat, dar acum sunt absolvit de toate =i e nedrept s[nu fiu cru\at. Toat[povestea m-a umilit ad`nc, mi-a demonstrat ce nevolnic sunt =i ce puternic[este Ioana. A= vrea s[m[r[zbun m[car ca s[priceap[c[-i sunt egal =i c[nu am acceptat totul numai din sl[biciune. S[nu mai g`ndeasc[cum g`nde=te: “Trebuie s[-] admit a=a, c[ci] iubesc. Dar ce mult a= fi vrut s[fie mai puternic!” Cred c[Ioana ar fi trebuit dominat[, =i, cu scrupulele mele, cu o mie de explica\ii pe care le sugereaz[fiecare]ntrebare am p[ruit slab. S[fiu destul de tare, ca s[plec, f[r[s[m[re\ie fiecare din vaietele ei!

— C`nd m[g`ndesc la ce a fost, nu-mi vine a crede. Cu mine s-au]nt`mplat toate groz[viile?

A=a spune Ioana. Fraz[feminin[prin excelen\[. Cu noi b[rba\ii nu se pot petrece surprize, chiar dac[am tr[i via\ a cea mai aventuroas[. Suntem con=tien\i de ce am f[cut sau,]n orice caz, ne lu[m

r[spunderea pentru tot ce a fost, pentru noi]n=ine. De aceea poate suntem mai pu\in proaspe\i, purt[m]ntotdeauna dup[noi]ntreg trecutul. Femeile trec prin toate transform[rile, ren[sc`nd de fiecare dat[. Par,]n momentul tr[irii, c[pun toat[frenezia corpului =i a sufletului, =i totu=i, dup[un timp, consta\i c[pentru ele n-a fost dec`t o]nchipuire. Nu mai recunosc nimic din propria lor via\ trecut[=i nici nu au ambi\ia s-o salveze, pentru a avea o scuz[. Ca valul fermecat care se apropie de mine, plin de sunete =i de sc`nteii, dar cur`nd se destram[, ca s[]ncerce o nou[construc\ie.

Se pl`nge: "Mai teribil dec`t orice]n dragoste sunt a=tept[rile. Preferam s[-\i anun\i venirea dup[un timp mai lung dec`t s[nu vii exact. M[uitam mereu la ceas sau pe fereastr[=i,]n sf`r=it, m[hot[ram s[ies p`n[la poart[, dar nu te vedeam]nc[, oric`t, a= fi cercetat pe strada lung[ce se]ntindea]n fa\ta mea.]ncercam s[citesc, s[c`nt la piano, dar renun\am dup[c`teva minute. M[hot[ram: "Nu m[voi mai uita pe fereastr[p`n[ce nu voi num[ra o sut[. Apoi alt[sut[. P`n[ce nu voi num[ra toate franjurile de la perdea. Toate florile vopsite pe perete. P`n[ce nu voi prinde cinci mu=te." +i iar la fereastr[=i]n strad[inutil. +i,]n acela=i timp, toate posibilit[\ile trec prin cap. Poate ai fost c[cat de un automobil. Ori te amuzi]n alt[parte. Sau eu n-am observat bine ora]nt`lnirii. Sau poate tu n-ai fost atent la ea. Poate ai plecat pentru totdeauna. Ne-am desp[r\it ca de obicei, f[r[nici o amenin\are deosebit[, dar poate c[aveai planuri ascunse. Mi-aduceam aminte de o vorb[de a ta, care m[amenin\ase]n felul acesta. Ai spus: "Dac[a= avea curajul s[plec!" Poate \i-ai]nut amenin\area. Sau poate te-ai omor`t. E=ti a=a de trist, iubitele, uneori, c[eventualitatea aceasta nu mi se pare exclus[. Eram pe r`nd m`niat[pe tine, geloas[sau disperat[s[nu \i se fi]nt`mplat ceva r[u. Pl[nuiam cum s[procedez]n fiecare din posibilit[\ile]nchipuite. M-a= fi omor`t; sau de ar fi trebuit s[te pedepsesc, m-a= fi dat primului venit. Viky m[vedea nelini=tit[=i]ncearca s[m[potoleasc[: "E=ti nebun[, drag[, a]nt`rziat poate pentru c[a avut treab[". Vorb[plat[, pentru c[ea nu

m[putea]n\lege, pentru c[nu iubea sau pentru c[avea o fire mai potolit[. }ntotdeauna, la urm[, se vedea c[ea avusese dreptate =i c[toate b[nuielile mele fuseser[nebunii. Realitatea era mult mai simpl[. Viky f[cea moral[: “Ei, nu \i-am spus eu?!” Ai]nt`rziat pentru c[mergea prost ceasul, pentru c[n-ai g[sit tramvaiul la timp, pentru c[ai f[cut]nainte o plimbare pe Calea Victoriei. M[g[seai ostenit[=i rea!”

Tr[ie=ti clipe teribile =i apoi ele se a=eaz[la]nt`mplare]n memorie. Nu le mai retr[ie=ti cronologic =i nici nu le alegi pe cele mai importante. Deodat[, o scen[ne]nsemnat[prinde propor\ii, te persecut[, o analizezi cu toate puterile tale de interpretare.]i se pare c[ea este vinovat[de tot ce \i s-a]nt`mplat. }n clipa aceasta, Ioana e convins[c[m-a p[r[sit numai pentru c[a trebuit s[m[a=tepte de c`teva ori.

]mi duc aminte de multe situa\ii]n care am fost vinovat fa\[de Ioana, =i nici o alt[interpretare nu este posibil (de altminteri, nu interpretez]n multe chipuri pentru a-mi g[si scuze, ci numai dintr-o necesitate organic[). Nu totdeauna suferin\ele ei erau propor\ionale cu gre=elile mele, de aceea, dac[]mi era mil[dup[cum o vedeam de chinuit[, remu=c[rile]mi depindeau de cum]mi c`nt[ream gre=eala. Sau, c`teodat[, dintr-o pricin[mic[, m[n]p[desc triste\ile pentru tot ce-i f[cusem la un loc, f[r] s[mai disting bine fiecare detaliu; pentru faptul numai c[mu izbutisem s[o fac fericit[. Pentru un motiv]ns[remu=carea mea r[m`ne constant[, c[ci e o tr[s[tur] a caracterului meu observat[de at`tea ori zilnic, pe care nu o pot atenua, oric`t m-a=c[zni, =i care, de altfel, nu e numai un prilej ve=nic de nelini=te pentru Ioana, dar m[]mpiedec[=i pe mine s[fiu fericit. Este un defect funest, c[ruia unii]i spun, ca s[-i dea aparen\[suportabil[, luciditate. A asculta o bucat[de muzic[, a citi ceva subtil, a fi]n mijlocul celui mai superb aranjament al naturii =i totu=i a nu-\i uita prezen\,a, a nu fi]n stare s[exclami ceva f[r] sens numai din entuziasm, f[r] s[te auzi =i s[te g[se=ti caraghios, a-\i urm[ri clip[cu clip[propria-\i emo\ie =i evolu\ia ei,]nseamn[s[nu mai ai nici un sentiment pur, nealterat de o cercetare mig[loasa =i inutil[.

Ioana e febril[, gr[bit[s[-i satisfac[dragostea, f[r[nici o judecat[a clipei care va veni, credul[]n bucuria sau sup[rarea momentului =i nenorocit[de ezit[rile mele, pe care le g[se=te drept o dovad[a lipsei de dragoste.]n clipele cele mai apropiate de Ioana nu-mi pierd pe tovar[=ul meu interior, care controleaz[toate gesturile. Poate asta o face s[spuie c["n-am iubit-o", dar acest obicei intim]l aplic pe toate fenomenele]nconjur[toare. Din el, acum, c`nd am]nceput s[fiu sigur de traiectoria vie\ii mele viitoare, nu-mi mai scot nici un orgoliu.

Poate c[povestesc aceste g`nduri sau scene din via\a noastr[comun[]n a=a fel, c[nimeni n-ar extrage adev[rul.]ntr-o via\ de c`iva ani, s-au]nt`mplat fatal multe evenimente. Acum aleg la]nt`mplare, a=a cum]mi vin]n memorie sau a=a cum le retr[iesc]ntr-o discu\ie cu Ioana, =i ne]n\elegerea]ncepe s[se zbat[nu totdeauna pe un motiv important, c[ci chinurile noastre n-au nevoie de argumente]nsemnate. Un al treilea, citind aceste r`nduri, ar putea, chiar f[r[s[fie om simplu sau f[r[s[simplifice o poveste care nu-l intereseaz[, s[trag[o concluzie imediat[: "Ai fost vinovat, trebuia s-o iai cu tine =i desigur c[nu te-ar fi]n=elat. Acum, dac[ai pu\in[inim[, trebuie s[ai =i destul[t[rie =i s[nu-i aduci aminte, inutil, de ceea ce a fost. E-ti convins c[te iube=te =i tot ce-a f[cut e numai din dragoste nemul\umit[. Are toate scuzele." Sau poate ar spune: "A procedat ca orice femeie u=uric[, c`nd i se pare c[g[se=te un b[rbat mai bun.]ndat[ce s-a convins c[se]n=al[, s-a]ntors. Ai prea mult[complezen\ pentru d`nsa."

Dar eu, dac[povestesc numai pe fragmente, ca s[nu]ncerc r[bdarea ascult[torului, sau pentru c[nu-mi aduc aminte]n momentul acesta de toate, am sufletul]ns[format de]ntreg trecutul din fiecare clip[. +i cu Ioana nici o clip[n-a putut fi banal[. Astfel, clar v[d c[, cunosc`nd aceste note, nimeni n-ar putea s[ne c`nt[reasc[gre=elile, s[explice care a fost motivul nepotrivirilor dintre noi. Iar eu numai pentru asta scriu.

E foarte vanitoas[, =i din cauza aceasta prev[d multe sup[rri viitoare. Tot ce-a fost m-a]ndep[rtat =i mai mult de oameni. Am panici

În fața oricărui întrebări, căci mi pare a fi o indiscreție deghizat. Aici, ascuns în portul acesta, mi se pare că am scapat de curiozitatea celorlalți sau, în orice caz, nu mă interesează ce se vorbește la distanță, atâtă vreme cât sunt sigur că n-am să aud nici o aluzie. Întotdeauna m-am căznit să în aleg cum se explic frenezia pe care o au oamenii de a afla un secret și apoi de a-l transmite vecinului, când, de cele de mai multe ori, nici nu se trage vreun profit. Putem să-l numim act cu totul dezinteresat dacă voim să compromitem actele dezinteresate. Nu interes psihologic, mil sau bucurie, ci numai anecdot. +i e-ti încăntat dacă o poți anunța cel dintâi. În orice caz, în care m-am născut era un domn care avea pasiunea să anunțe cel dintâi veștile, și am asistat la o scenă admirabilă. A venit la mine cu o nouătare și i-am replicat cu malicie: "+tiam!" Fața pe care a arătat-o atunci a fost plină de săvoare, și mi-am dat seama că sunt multe aspecte esențiale ale sufletului omenească neexploatare, multe fizionomii nereprezentate de pictori. În spaima mea de a nu fi subiect de conversație e poate o laitate de a nu trebui să-mi susțin cu tărie părerile și a nu înfrunța opinia publică. Dacă cei dimprejurul meu sunt vinovați de flecăreală, eu sunt tot așa de vinovați că dau importanță acestei flecăreli. Obiceiul meu de a exagera cele mai mici neplăceri personale. (Orice fapt e complicat sau simpl, după cum o complic sau o simplific temperamentul tău.) La fel, unui fricos, dacă e singur noaptea într-o cameră, la cel mai mic zgomot al unei mobile i se pare că și fac apariția din toate ungherile hoști necruștori sau cine știe ce fantome.

Ajunși la București, Ioana n-o să poată păstra un secret. Oricât te reamuzări ar avea, orice ar promite (de altminteri, n-am niciodată curajul să-i cer astfel de promisiuni; mă mulțumesc să creez un obicei între noi, dar îți dau seama că eșubred va fi în fața primei ei mârșii, imediat ce voi escamota ceva din viața noastră în fața unui străin), vanitatea ei va fi mai puternică și va trebui să izbucnească. Mereu aceeași concluzie, că tot ce s-a întâmplat n-a schimbat nimic, că suntem în aceeași luptă ca și odinioară, egali în drepturi.

Am un teanc de scrisori de la Ioana; am]ncercat,]n lipsa ei, s[le recitesc, dar am renun[at]ndat[, c[ci nu mi-au folosit la nimic, nici r[u, nici bun. Poate scrisorile, dup[mult[vreme, la b[tr`ne\,e, s[aib[o valoare mai mult pentru aducere-aminte, dar deocamdat[a le p[stra]nseamn[pur[vanitate. Credeam c[, recitindu-le, o s[am prilej de melancolie, dar faptele transcrise acolo mi-erau indiferente =i de alt ordin ca preocup[rile torturante de acum. Ap[reau ca o suferin\[veche,]n momentul c`nd te invadeaz[o suferin\[nou[. O scrisoare n-are dec`t o valoare momentan[, te bucuri c`nd face pe drum c`t mai scurt timp, c[ci]nseamn[c[-\i aduce suflul cel mai din urm[al iubitului, iar o scrisoare]nt`rziat[nu te consoleaz[prea mult, dac[ai nelini=ti c[nu mai prime=ti nimic altceva. Este ca =i cum o scrisoare datat[vechi i-ar anun\`a "sunt s[n[tos" =i dac[nu mai =tii nout[\i,]l consideri pe acest "sunt s[n[tos" ca pe o prevestire rea. La fel un "te iubesc" apare tot a=a de repede]nvechit =i ai nevoie de noi asigur[ri. Citind ce-a scris Ioana, aveam impresia c[citeam pe altcineva, alt[poveste de dragoste, care nu m[putea interesa]n clipa aceea. De acolo nu puteam extrage nimic ce s[se potriveasc[nelini=tilor mele. Concluzii asupra suflului feminin nu m[g`ndeam s[fac. Po\i s[ajungi la c`teva observa\ii perfecte, aplicate la nou[zeci =i nou[de femei dintr-o sut[, dar era totu=i posibil ca Ioana s[fie tocmai excep\ia. N-am crezut niciodat[c[mi s-ar putea]nt`mpla ceva excep\ional, dar]n nenoroc am presupus cazul unic pentru mine, =i apoi, cu toate ne]ncrederile mele, am fost convins]ntotdeauna c[Ioana este deosebit[de celelalte femei prin inteligen\`a viril[, dar =i prin ravagiul care]i tulbur[tot timpul fiin\`a, prin necesitatea de a fi nefericit[. O scrisoare poate avea o valoare intrinsec[prin parantezele care se fac asupra epocii, a vie\ii, a]nt`mpl[rilor. Din r`ndurile Ioanei se poate construi temperamentul ei: b[nuielile, afirma\iile gr[bite, dar totdeauna pline de sugestii, patima]n ur[=i]n dragoste,]ncercarea z[darnic[de a fi]n\`eleapt[sau m[rinimoas[, naivit[\ile]nc`nt[toare; apoi m`inile =i remu=c[rile. Dar acum nu m[interesa s[o construiesc, ci voiam numai s[=tiu: "M[]n=al[sau nu?" +i]n urm[, c`nd am]nceput

s[o detaliez =i s[]ntrebuin\ez pentru asta toate mijloacele mele de obiectivare, nu]nseamn[aceasta o deta=are? O]ncercare de a m[reface, de a fi iar[=i]ntreg =i nu aruncat spre toate v`nturile? Cu toate fr[m`nt[rile zilnice, se]nt`mpl[]n mine o refacere? +i din pricina aceasta, Ioana e ne]ncrez[toare la jur[mintele mele?

}ntotdeauna, to\i cei ce m-au cunoscut mai de aproape mi-au spus: e=ti un exagerat. Cuv`ntul este exact, dar trebuie aplicat numai la necazuri. Bucuriile nu =tiu s[le pre\uiesc =i nici s[le]ntre\iu. De altfel, nu sunt niciodat[pure. Odat[cu ele, p[strez =i con=tiin\va ne]nsemn[t\ii lor sau le alterez cu b[nuieli c[poate m[]n=el. E greu s[crezi]ntr-un noroc special pentru un om. Dar nu se poate s[nu te impresioneze un vecin c[ruia]i reu=esc toate, chiar ceea ce pare mai neverosimil. Eu n-am avut niciodat[o bucurie mare pe nea=teptate. Totul s-a]ndeplinit]n lungi etape, ca =i cum soarta a ezitat]ndelung p`n[s[-mi fac] vreun dar. Bine]n\eles, la cap[tul at`tor]ndoieli, nu poate fericirea s[mai fie mare. M[g[se=te obosit, plictisit, hot[r`t s[nu o mai a=tept. M[]ntreb]ntruc`t toate aceste observa\ii au o valoare obiectiv[sau sunt rezultatul caracterului meu]ntunecat. }n orice caz, toat[lumea spune c[orice nepl[cere ia la mine propor\ii. Toat[povestea cu Ioana va fi fost numai rezultatul exager[rilor mele? Totul poate s[par[neverosimil unui om normal? Durerea]ns[cu care construiesc este cert[.

— Eu nu sunt gelos!

St[m unul l`ng[altul pe nisip,]n fa\va m[rii, soarele p[trunde]n noi, dar eu, cu acest[afirmare, am alungat brusc tot calmul. De ce am spus vorba care nu corespunde nici unei realit[?]?

Ioana nu este]n stare s[descopere c[am vorbit astfel numai pentru c[un g`nd]mi venise =i m[umilea. Poate c[]n dragoste e imposibil s[nu iai pe cel[lalt]n serios. +i apoi,]n momentul necazului, nu po\i s[te consolezi cu adev[ruri generale, Ioana,]n loc s[g`ndeasc[: “S[racul! Dac[n-ar fi gelos, poate s-ar potoli”, continu[s[discute ca =i cum afirma\ia mea ar fi exact[.

— Cel pu\in n-ai delicate\va s[nu mi-o spui.

— Nu-mi]nchipuim c[această[m[rturisire poate constitui o ofens[. (Nu =tiam? Cunosc`nd-o pe Ioana?!)

— Orice femeie ar fi ofensat[.

— Credeam c[pentru noi este un caz special. Dup[at`tea experien\ e putem s[avem curajul s[privim adev[rul]n fa\].

— Sunt adev[ruri care nu trebuiesc agitate ca un drapel.

— Dar eu admit s[examinez zilnic ceea ce e,]ntr-adev[r, grav.

Un strop de ap[cade nea=teptat pe pielea cald[. Ioana continu[:

— }n definitiv, b[rba\ilor nu le place s[fac[astfel de m[rturisiri.

— Nu cred c[ar fi un privilegiu pentru femei.

— Gelozia este cea mai complex[lec\ie a vie\ii. O experien\ vast[pe care o ai totdeauna la dispozi\ie.

— Numai produc[toare de nelini=ti, dar nu =tiu dac[]\i d[vreo certitudine.

— Nu-i interesant[certitudinea, ci drumul spre ea. Numai oame-nii lipsi\i de fantezie nu =tiu ce-i gelozia.

— Ce tirade, iubit[Ioana, parc[ai declama din Victor Hugo!

— Ce =tii tu!

+i iar dup[o pauz[:

— Nici eu nu sunt geloas[.

Scene stridente, f[r[nici o coresponden\ cu sufletele noastre, pe care le continuam]ns[]ndelung, punem toat[priceperea noastr[de demonstra\ie =i pasiune ca s[le sus\inem s[c`=tig[m parc[ceva important, =i r[m`nem la urm[epuiza\i =i am[r`\i pe noi, c[ci se petrece at`ta zbatere inutil[, stupid[, f[r[s[ne intereseze m[car, =i nu putem s[o]nl[tur[m.

Te j[lui: suferin\ a unui an! Dar nu exist[numai atmosfer[sum-br[. C`teva ilumin[ri, oric`t de scurte]\i demonstreaz[c[acest vaiet con\ine]n el =i o doz[de fars[. Dac[e=ti surprins de cineva tocmai atunci, acela va p[stra din tine o siluet[cu totul opus[celei obi=uite. }n timpul desp[r\irii noastre, un prieten m-a]ncuno=tin\at: “Am v[zut pe Ioana cu o fat[pe strad[, p[rea foarte vesel[“. Am p[strat chipul

unei Ioane vesele, am fost mult[vreme convins c[d`nsa s-a vindecat de mine foarte simplu =i chiar acum, c`nd ji v[d toat[transfigurarea din pricina mea, tot o b[nuiesc, c[ci]mi amintesc vorba prietenului. De altfel, pentru suferin[trebuie s[ai timp. C`nd e-ti prea ocupat, te refaci mai u=or. Sau e la fel dac[ai ocazia s[c[l]tore=ti. Am avut impresia c[sunt mai indiferent pe m[sur[ce m[]ndep[rtam, c[exist[chiar o propor[ie]ntre durere =i kilometrii f[cu\i. Probabil c[este o complacere]n tr[irea]ntunecoas[,]ntre\inut[de atmosfera aceleia=i camere pe care o locuie=ti, acelora=i prieteni ce-i]nt`lne=ti fatal, iar]n voiaj n-ai timp de g`nduri vechi, la fiecare cotitur[apare un spectacol nou =i viu. (O carte]n clipele grave n-o utilizezi, c[ci \i se pare moart[, oric`t ar fi suprapus[pe realitate). Apoi dificultatea ca s[te]n\elegi cu str[ini, ca s[te descurci]n locuri necunoscute, te preocup[.

]n absen\a Ioanei am fost pentru prima oar[la Saint-Malo =i, dup[ce am p[r]sit hotelul de l`ng[gar[, mergeam pe istmul lung aproape de un kilometru, ce ducea la or[=elul-cetate. Eram emo\ionat de priveli=tea ce se desf[=ura]n fa[, c[ci zidurile trase capricios sc`nteiau sub soare, iar marea se]ntindea nesf`r=it[, leg[n`nd comori de pietre scumpe. Am avut o clip[]n care emo\ia mea a fost imens[=i am spus: "Dar bine c[s-a terminat odat[toat[istoria aceea,]mi sacrificam via\a inutil, d[deam at`ta importan[at`tor nimicuri.]mi este egal ce se va]nt`mpla cu d`nsa =i, dac[=i-a g[sit un amant cu at`t mai bine, scap de ultimele scrupule ce mi-au mai r[mas. Via\a e minunat[, numai noi suntem de vin[c[o ur`im. Cit timp voi avea un copac verde =i parfumat]n fa[voi putea fi fericit!"

Str[bat uneori]n noi astfel de extaze =i a=a ne tulbur[,]nc`t credem c[trebuie s[dureze mereu, oric`t experien\a ne-ar]nv[\a c[ne vom reg[si cur`nd exact ca mai]nainte.

Oricine]i d[aceea=i pova[: ca un menaj s[dureze (=i se poate extinde asupra]mperecherii]n general), trebuie ca am`ndoi s[fac[multe concesii. Adic[s[taci anumite preocup[ri, s[min\i c`nd este nevoie, s[renun\i la orice gust personal dac[nu se potrive=te celui-lalt. Dac[cei doi nu sunt oameni pro=ti,]=i dau seama perfect de fal-

sul în care trăiesc, dar prefer să nu-l discute, să lase o mulțime de chestiuni fără rezoluție, să fie parcă încăntați la capătul fiecărui an trecut că nu s-a stricat mășina. +i oamenii încurajează: "Cu vremea se aranjează totul". Adică, apărând pericolul bătrâneții =i al morții, totul se simplifică, nemaiavând răgazul pentru a reîncepe. Toate acestea sunt exacte pentru un menaj fericit. Eu cu Ioana din pricina asta nu ne-am învels: n-am tăcut nimic =i ni s-au părut monstruoase împăcările hipocrite ale celorlalți.

În momentul marilor neliniștite =i ridicole, căci ceri deslușiri oricui asupra vieții sau consolăria deghizate =i mănui =i conversația a =a ca să ai un răspuns convenabil. Asta nu împiedică să-ți vezi ridicolul chiar atunci, să =ții precis că nu poți să afli nimic de folos =i că faci numai mărțurisiri compromiștoare pentru amorul propriu, care va suferi mai târziu. Dacă cel ce te ascultă este un om fin, atunci nu-l interesează întrebările tale idioate, ci febrilitatea cu care le pui. +ție că nu poate să extragă nici un adevăr din explicațiile pe care i le dai, dar îl interesează spectacolul atât de rar al trăsăturilor din fața lui. Cu domnul Theodoriu, licențiat în filozofie, sunt prieten vechi =i neaplatăntotdeauna să discutăm îndelung, în plimbări nocturne. Mare asemănare nu este între noi, el inteligent, orice observație asupra unei cărți sau unui om prefăcându-se într-o idee; eu având doar unele întuieli. Prietenia noastră pare multora ciudată, căci domnul Theodoriu este recunoscut ca un om cu replică tăioasă, utilizează ironia =i nu =i pierde capul în nici o împrejurare. Dar cu mine a fost întotdeauna extrem de cald =i, fără să-mi fac declarații, foarte prietenos, fie că pricepe, că la cea mai mică ironie = fugi, fie că îl interesează panicile care se petrec veșnic în mine. Poate că nici nu face prea multe socoteli, ci numai, după ce se războiește cu toată lumea, se simte bine în tovarășia unuia care se admite învins de mai înainte. Probabil că în lungile noastre conversații asupra vreunui adevăr general omenesc noi nu făceam decât să ne iscodim reciproc, eu ca să aflăm anumite explicații asupra întimplărilor mele tragice, iar el ca să asiste la

ciud[eniile vibra\iilor unui om. Bine]n\eles, numai el avea un profit, c[ci nu-l intereseaz[un rezultat precis, ci numai jocul transform[rilor, savura toate contradic\iile, luminile =i umbrele mereu]n succesiune =i mereu lipsite de logic[(=i eram destul de st[p`n pe mine ca el s[nu-mi considere disperarea prea mare =i s[nu aib[remu=c[ri c[m[examineaz[)],]n timp ce eu a= fi voit explica\ii precise.]i puneam tot felul de]ntreb[ri generale ca s[=tiu dac[Ioana, cu caracterul ei, m-ar putea]n=ela,]mi dam seama de ridicolul =i z[d[rnicia investiga\iilor, dar totu=i continuam. Domnul Theodoriu (ne spunem “domnule”, c[ci rela\iile noastre, de=i amicale, p[streaz[o distan`\, ceea ce nu se potrive=te cu nevoia mea de efuziune) trebuia s[m[puie]n curent cu Freud =i cu]ncerc[rile lui de a descifra mecanismul omenesc, dar fatal nu putea s[-mi dea dec`t generalit[\i la cazul povestit de mine sau, mai bine zis, transfigurat de mine.

Re]nt`lnirea mea, dup[trei ani de desp[r]ire, cu Ioana, s-a]nt`mplat]n timpul plimb[rilor noastre, =i atunci cu febrilitate am]nceput s[pun o serie de]ntreb[ri. Nu =tiu cum =i-a explicat el transformarea mea, c[ci nelini=tea =i-a m[rit intensitatea, =i apoi,]nainte]l iscodeam cu =iretenie, intercal`nd]n ceea ce voiam s[aflu alte chestiuni, iar acum nu mai aveam timp s[]ntrebuin\ez nici un subterfugiu. M[rturisirile erau abia deghizate, =i uneori m[g[seam, a=a de nenorocit,]nc`t n-a= mai fi p[strat nici un secret dac[domnul Theodoriu nu s-ar fi priceput s[\ie distan`a. De altfel, el rostise la]nceputul cuno=tin\ei noastre o sentin`\ care f[cuse imposibil[orice familiaritate]ntre noi: “Confesiunile sunt vulgare”. Principial avea dreptate, dar totul depinde de emo\ia cu care faci acea m[rturisire =i de clipa important[=i rar[pe care o alegi pentru ea. +i poate c[p[strez pentru domnul Theodoriu un repro= ascuns =i o b[nuial[, indiferent de prietenia care s-a men\inut intact[p`n[la urm[, c[p[rerea lui n-a fost dec`t egoism, instinctul de a se pune la ad[post de efuziunile altuia, ca s[nu=i turbure lini=tea sufleteasc[.

Ioana adusese cu d`nsa o mul\ime de idei complicate, cu care nu eram deprins =i pe care nu puteam s[le neg dintr-o dat[, pentru c[

ea pusese toata via\ a]n ele. Se mai ad[ugau =i alte motive. }n\ele-g`nd-o c` t mai bine, era =i mijlocul cel mai sigur s[m[insinuez din nou, s-o fac s[se apropie iar[=i de mine, s[m[pre\uiasc[dintr-o dat[, g[sindu-m[de aceea=i p[rere, pentru chestiuni care, credea ea,]mi erau complet str[ine. Mai t`rziu, dup[acest ocol, aveam s[-i transmit credin\ele mele, s-o rec`=tig]n]ntregime. +i un al treilea motiv: tr[isem tot timpul cu credin\ a ne]nsemn[t[\ii mele =i a superiorit[\ii celuilalt. Ioana se schimbbase, l[s`ndu-m[]n voia tuturor]ndoielilor. }ncercarea de a o]n\elege era]ncercarea tragic[de a-i reda]ncrederea]n inteligen\ a mea. Sem[nam cu elevul f[r] memorie,]nv[\`nd ca un nebun ca s[fie egal cu unul cu memoria bun[,]n ascuns, c[ci e umilit s[-i arate inferioritatea. Printre alte p[reri sus\inite cu pasiune de Ioana, era: "V[iubesc pe am`ndoi, sunte\i complet opu=i, dar egali". Examineate aceste vorbe de un str[in, ele par ridicole, ie=ite din vreun roman de George Sand (niciodat[Ioana n-a cerut vreo carte de George Sand). Era]ns[de ajuns s[-i prive=ti fa\ a, spun`ndu-le, ca orice interpretare ironic[s[devin[o fapt[rea. P[rea o flac[r], a=a de fierbinte, de tremur[toare, de miraculoas[=i]n acela=i timp purt`nd misterul stingerii apropiate. Dar se poate explica resortul declara\iei ei. Voia cu orice pre\ s[salveze ceva din dezolarea]n care tr[ise =i pe care o]nf[ptuise singur[, din at`tea iluzii]n care pusese tot entuziasmul. Aceasta, ca s[-i ascund[remu=c[rile. +i acum utiliza, mai ales ca s[se potoleasc[(]ntotdeauna,]n nenum[ratele noastre discu\ii, a vorbit mai mult pentru d`nsa dec`t ca s[-mi r[spund[mie. Deseori am avut impresia c[fiecare monolog[m. Replica nu e f[cut[dec`t ca s[ne sugereze noi scuze sau]nvinov[\iri], tot felul de afirma\ii dubioase. Pornit[astfel, trebuia s[]ntregeasc[, printre o mul\ime de detalii, calit[\ile lui =i calit[\ile mele, =i teoriile ei deveneau =i mai complicate =i mai fantastice. }ncercare de a se calma, am zis. Un instinct de conservare, dar la un rezultat binecuv`ntat nu ajungea niciodat[, astfel c[situa\ia ei]mi m[rea]nc[mila. Sem[na cu un animal s[lbatic,]nchis]ntr-o cu=c[=i c[ut`nd f[r] obosire, zadarnic — =i va c[uta a=a, poate, p`n[la sf`r=itul vie\ii — un loc liber pe unde s[fug[.

Astfel de surprize omene=ti i le expuneam domnului Theodoriu. Desigur, el era prea inteligent ca s[g[seasc[vreo poveste omeneasc[ridicol[, oric`t de strident[ar p[rea. Dar ce explica`ii ar fi putut s[-mi dea?

Cred c[,]nainte de toate, spiritul ei de domina`ie =i, odat[cu el, incapacitatea mea de a fi constr`ns, au creat toate tragediile dintre noi. }n dragoste a avut toate preten`iile. A=a de distrat[totdeauna de tot ce o]nconjura, nu-i sc[pa cea mai mic[inten`ie de a mea de eliberare, chiar c`nd ea consta numai]n gustul de a face singur o plimbare pe sub teii parfuma`i, gust pe care nu-l invocam ca s[o ofensez, =i numai din pricina discu`iilor iscate de d`nsa devenea o ofens[: ap[rea deodat[ca ceva esen`ial pentru firea mea =i-i repro=am c[sunt]mpiedecat ca s[-l]ndeplinesc. Dac[Ioana ar fi avut ne]nsemnata =iretenie s[-mi spuie simplu: "du-te", poate nu m-a= fi dus. Dar la protest[rile ei, un eveniment f[r] importan\[de felul acesta devenea singura mea surs[de fericire, renun`nd la el mi s-ar fi p[rut c[fac o la=itate, cu toate c[dup[ce-mi]ndeplineam preten`ia =i o g[seam pe Ioana distrus[, voiam s[o]mpac cu orice pre`=i, f[r] s[mai socotesc c[ce f[ceam acum era tot o la=itate, m[]nvinov[\eam singur, puneam c`t mai mult[convingere ca s[-i g[sesc ei dreptate. Spiritul ei de domina`ie era ceva de sine st[t]tor, nu putea fi explicat simplu, numai prin dragostea prea mare. } aplica =i alteori, c`nd dintr-o dat[o p[rere de a ei trebuia s[fie luat[]n seam[.]n general]ns[nu avea prea multe ne]n`elegeri cu familia (de str[ini se sfia), c[ci cu to`ii renun`au s[o contrazic[chiar de la]nceput, iar Ioana uita cur`nd ceea ce pretinsese vehement. Cu mine,]ns[,]=i sus`inea dorin`a p`n[la sf`r=it, iar eu]ntrebuin`am toate =ireteniile ca s[m[ascund de d`nsa. +i dac[]i ar[tam la urm[nedreptatea, g[sea]ntotdeauna un argument ca s[se explice, conving`ndu-m[c[un om inteligent poate s[demonstreze orice. Nu voiam s[]mprumute nim[nui nici o plac[de patefon =i cred c[asta nu era]nc[p[\`nare.]ineam at`t de mult la fiecare plac[, tr[isem at`tea emo`ii la muzica ei, avea o poveste

fiecare,]nc` t puteam avea preten\ia asta. +i totu=i, Ioana era incapabil[s[-mi fac[voia, de a= fi rugat-o sau i-a= fi poruncit, =i mereu descopeream c` te-o lips[printre discuri, deoarece f[r[s[m[]ntrebe]mprumutase cuiva “foarte amator de muzic[“. +i atunci, discu\iile]ncepeau,]ntrec`nd]n violen\[inten\iile noastre. Am observat lipsa din colec\ie a unui *Coral* de Bach, pies[de mare importan\[. De multe ori l-am ascultat cu o puternic[vibra\ie =i brod`nd pe aceea=i idee: “Ce stupizi sunt aceia care fac din Bach un abstract! Aici sunt cataclismele cele mai personale, \ipetele interioare n-au nici o discre\ie.”

— Iar[=i n-ai \inut seama de rug[mintea mea!

— Nu \iu seama c`nd rug[mintea nu e dec` t expresia celui mai feroce egoism!

— Crezusem c[ne-am]n\eles!

— Numai ca s[]nchei discu\ia...

— +i cui i l-ai dat?

— L-am trimis prin Charles, Arabellei.

— Tocmai la Balcic!

— N-avea grij[, am rugat s[bage de seam[s[nu strice placa =i, dac[\i-o vor strica,]i cump[r eu alta.

— Dar de ce Arabellei? Te-a rugat ea?

— Arabella e o fiin\[profund[.]mi]nchipui ce vibra\ii o s[extrag[din Bach.

— Poate c[n-o intereseaz[muzica.

— O intereseaz[, mi-a spus Charles.

— Ce superficial[e=ti uneori! +tii c[to\i se arat[amatori de muzic[=i,]n practic[, nu g[se=ti pe nimeni care s[aib[r[bdarea s[asculte trei ore]n =ir.

— Arabella e nenorocit[=i va avea toate r[bd[rile.

— Ce =tii tu despre oameni! De c`te ori nu te-ai]n=elat =i \i-ai schimbat p[retea...

— Este lips[de orice p[trundere psihologic[,]nchipuindu-\i c[oamenii se pot prinde]ntr-o formul[=i vor r[m`ne identici tot cursul vie\ii.

- Pentru tine, Ioana, ei evoluează zilnic.
 - De ce nu? P[rerea mea e bună numai pentru clipa în care mi-o formulez!
 - Ce fantastice afirmații! Și pot scuza astfel toate erorile.
 - La urma urmei, ce importantă are dacă m[ă în=el?
 - La fel te-ai în=elat =i asupra mea =i m-ai găsit, pe rând, bună =i rău, prost =i de=tept.
 - Pentru că ai fost, pe rând, bună =i rău cu mine.
 - După cum ai socotit tu la diferite momente!
 - Niciodată n-a fost o socoteală calmă, ci totdeauna rezultatul unei emoții.
 - Tocmai din pricina aceasta convingerile tale n-au o valoare obiectivă, ci sunt simple păreri momentane.
 - În dragoste n-are ce căuta obiectivitatea.
 - Parc[ă n-ai făcut la fel, în p[rerea ta despre cel[alt!
- Ce departe ne-a adus conversația cu ocazia unui disc de patefon!
- Am reîntors discuția.
- +i când o să avem *Coralul* înapoi?
 - Se va găsi o ocazie. Tot îți =tiai pe de rost =i nu-l mai căntai.
 - Indiferent dacă nu-l mai căntam, îmi era drag să-l văd în discotecă.
 - Ce meschinărie! Să-l văd închis, fără să se bucure nimeni de el!
 - O fi meschin, dar e perfect uman; ia exemplul de la cei care au patima de a strânge cărți, chiar dacă nu le citesc decât o dată.
 - De altfel, meschin este tot scandalul care mi-l faci acum!
 - În definitiv, îmi este egal cum taxezi pretenția mea, dar dacă nu vrei să-mi ascuți rugămintea, atunci să =tii un lucru mai simplu: sunt discurile mele, strânse cu multe sacrificii, =i nu permit nimănui să puie mâna pe ele fără voia mea.
 - Ești inconștient, nu-ți dai seama ce spui. Astfel de ofense nu se uită.
 - Eu am fost cel dintâi ofensat!
 - +i dacă nu sunt așa de intime, de ce le-ai adus la mine acasă?
 - Din generozitate, =tiind ce mult îți place muzica.

- Nu cu pre\ul acesta!
- +i din dorin\ a de a]mp[r\i cu tine ce am mai scump.
- Gesturile frumoase se fac pe ascuns, nu te lauzi mereu cu ele.
- Tu m[for\ezi la astfel de m[rturisiri, ingrati ai fost totdeauna.
- N-ai avut nici un merit ca s[procedez altfel.
- Acum g[se=ti c[tot ce-ai f[cut a fost admirabil!
- Nu tu e=ti acela care ar trebui s[judeci!
- De ce s-au mai]nt`mplat, Doamne, at`tea groz[vii, dac[nu s-a schimbat nimic!

Discu\ie stupid[, nedemn[de ni=te oameni care pretind c[=-i pe-trec aproape tot timpul]n preajma vreunei c[r\i celebre, dar se pare c[e fatal[]n dragostea noastr[. Renun\m pentru clipa aceea la orice g`nduri]nsemnate, ca s[sus\inem cu pasiune ni=te idei f[r] valoare.

Oricine ar face remarca, de ne-ar asculta, c[repet[m acelea=i lucruri f[r] importan\[, c[suntem lipsi\i de orice logic[, =i s-ar mira c[nu ne d[m seama c[ne agit[m inutil pentru motive puerile, uit`nd complect cea ce este grav]ntre noi =i arunc`nd astfel chiar b[nuieli asupra posibilit\`ii noastre de a fi gravi. Poate]ns[c[, dac[ar fi mai p[trunz[tor, observatorul ar sesiza c[vorbele simple ascund adev[ruri profunde, fatalit[\i ale temperamentelor noastre.

Odat[am hot[r`t s[facem o excursie]n mun\i =i, ca s[nu atragem aten\ia camarazilor clevetitori, am plecat eu mai]nt`i la Bra=ov, r[m`n`nd ca Ioana s[vie peste trei zile. Am g[sit camer[ca s[o primesc =i m-am bucurat de fiecare copac pe care avea s[-] admire =i ea]n cur`nd, am f[cut o mie de planuri. I-am scris]ntre timp =i o dat[i-am vorbit la telefon, spun`ndu-i mereu cu ce ner[bdare o a=tept =i cum toate frumoase\ile naturii nu pot frem`ta]n mine f[r] ea, parc[ar fi un disc (aceea=i m`nie) care str[luce=te al[turi,]mbie cu o mie de emo\ii, dar a=teapt[]nc[diafragma pentru a=si spune]ntreg secretul.

Nu avusesem ocazia desp[r\irilor dar oricum, totul nu era prea important, durase abia trei zile. +i, de altfel,]ntrevedeam pentru mai t`rziu desp[r\iri mai lungi, c[ci]mi pl[cea s[v[d c`t mai multe \inuturi, iar

Ioana obosea repede: =i =tiam c[dragostea nu \ine tot timpul, ci, dimpotriv[, are nevoie de unele recreeri.

La ora fixat[am venit la gar[s[o]nt`mpin,]ns[tocmai]n clipa sosirii trenului un b[ie\va= cu ziare alerga pe peron \ip`nd: "Asasina-re pre=edintelui Republicii franceze!" A trebuit s[m[opresc, s[cump[r iarul, s[-l desfac =i s[citesc repede telegrama,]ndrept`ndu-m[]nspre trenul care se oprise de dou[minute. Ioana se dase jos, probabil c[fusese tocmai l`ng[u=a vagonului, c[ci nu cobor`se]nc[to\i c[l]torii. +tirea aflat[a f[cut s[existe o u=oar[ezitare]n mersul meu spre d`nsa, o preocupare nou[, care]mp[r]ise]n dou[emo\ia pentru venirea Ioanei. De altfel, chiar din pricina Ioanei, am trecut la un nou g`nd,]ns[f[r] leg[tur[cu bucuria revederii, a=a cum pretindea ea: spre surpriza mea, Ioana nu se mai]nf[\i=a]ntocmai cum o l[sasem cu pu\in]nainte]n traiul nostru comun, ci avea aerul provincial, a=a cum o cunoscusem la prima noastr[prezentare, =i pe care]l mai descopream cu delicii, extrem de rar. G[seam o savoare nu din transformarea Ioanei, c`t mai perfect[]n persoana]n curent cu civiliza\ia, ceea ce m[str[duiam totu=i s[izbutesc]n fiecare zi, ci c`nd o vedeam]ntoars[la felul ei prim, naiv =i pr[fuit, cum ie=ise din liceul de provincie. Chip pe care nu-l suportasem odinioar[, f[cusem tot posibilul s[-l risipesc =i,]n principiu, n-a= mai fi vrut s[reapar[]n fa\alta, c[ci m-a= fi sim\it umilit de a-mi fi ales o iubit[de mod[veche.

Aceast[umilin\ aveam s[o simt de multe ori, dac[nu din pricina aspectului, c[ci Ioana]=i f[cuse cea mai parizian[siluet[,]n schimb, din pricin[c[]n lume nu se vedea tot ce =tia, felul cum se pricepea s[judece o carte, fie din timiditate, fie din instinctul de a face]mpotriva dorin\ii mele, din orgoliu de a se =ti iubit[numai pentru ea]ns[=i.

Ce ciudat[transformare la o persoan[pe care de-abia o p[r]sisem! Acum, Ioana ap[rea str[in[, de=i apropiat[, m[sim\eam invadat de emo\ii ca =i cum n-am fi dus p`n[acum via\ta cea mai familial[=i de multe orj plictisitoare.

Odat[cu aerul ei prim, observam =i transform[rile care se f[cuser[]n ea de atunci, la fiecare gest descopream o schimbare nou[, ca =i

cum]n c`teva minute, cel mult o jum[tate de or[(dup[care Ioana trebuia s[devin[exact cea de la Bucure=ti, doar cu decorul schimbat), aveam prilejul s[asist la o repeti\ie, prodigios de repede, ceea ce se petrecuse l`ng[mine]n c`\iva ani =i nu-mi dasem seama din pricina]ncetinelii schimb[rilor.

Pe Ioana am descoperit-o adolescent[, cu mine crescuse =i se]mplinise, =i din cauza dragostei pentru mine se f[cuse femeie. Dac[cineva n-o v[zuse de mult[vreme, reflecta neap[rat: "Cum te-ai schimbat, Ioana!",]n\eleg`nd prin aceasta vorb[, desigur, =i preocup[rile care se schimbaser[, =i obiceiurile, =i rochiile cu totul altele, dar mai ales transform[rile fizicului. Eu nu-mi dasem seama de nimic. +i acum, la gar[, dup[trei zile de desp[r\ire (poate =i din cauz[c[, Ioana retr[ia emo\iile ca la]nceput), am reconstituit aerul ei provincial, care m[izbise la prima dat[=i apoi, pe r`nd, tot ceea ce i se]nt`mplase cu mine, c[ci se m[rise, se]ngr[=ase u=or, avea o prestan\[de femeie (am reflectat: "Ce uimitor i-ar sta]ntr-o rochie de bal!"), =i eram m`ndru, ca =i cum minunea mi se datore=te numai mie.

Noutatea dubl[a ve=tii politice =i a aspectului Ioanei ce simplu s-au a=ezat]n mine]n c`teva clipe =i ce complicat[e detailarea lor, ce nedreapt[mai ales, c[ci prin prea multe am[unute distrug o emo\ie. +i ce reduse sunt mijloacele noastre de exprimare fa\[de st[rile suflete=ti. De c`te ori afirm[m ceva f[r[o mie de paranteze, escamot[m.

Ezitarea mea a ap[rut un cataclism pentru Ioana. Oric`t i-a= fi explicat,]i distrusesem orice bucurie, =i acum, dac[i-a= vorbi din nou, ea ar suferi iar[=i, indiferent de c`te s-au schimbat]ntre noi, dup[cum un sensibil sufer[dup[dou[zeci de ani de observa\ia pe care i-a f[cut-o profesorul]n clas[, pe c`nd era copil..

— Dar a murit pre=edintele Republicii franceze!

— Ce are a face!

Aceast[vorb[ridicol[(dup[cum ridicol eram =i eu, c[ut`nd s[demonstrez] nu putea s[aib[replic[. Ap[rea superb[, reprezent`nd pe orice femeie din toat[lumea. Femeile, de obiceiul lor, mai ales la noi, nu sunt prea]n curent cu evenimentele mondiale =i sunt rare

acelea care au nevoie de ziar]n fiecare zi. Ioana nu citea niciodat[ziare. Dac[ironizam, g[sea argumente destule s[m[arate pe mine mediocru, legat de ceea ce e trec[tor.

Cu ocazia dragostei, femeilor le devine orice indiferent, poate ca lumea s[se r[stoarne =i s[=-i schimbe forma continentele. Faptul c[iubitul a]nt`rziat cu cinci minute la o]nt`lnire devine mai important. +i dac[]ncerc s[vorbesc cu Ioana despre asta,]n momentele ei calme, atunci d[ample am[nunte asupra deosebirii]ntre un b[rbat =i o femeie: o femeie,]n dragoste, uit[totul, pe c`nd un b[rbat p[streaz[suvenirurile trecutului =i planuri pentru viitor.

C`nd era dezn[d]duit[]=i]ncepea lamenta\ia obi=nuit[: “Nu m[iube=ti, Sandule”. M[irita vorba aceasta, dar nu puteam s[m[sup[r c`nd vedeam c[ea crede — cu at`ta triste\! —]n ea. C`nd o observam mai potolit[]ns[, exclamam =i puneam tot at`ta vehemen\ ca s[o conving, c`t =i s[m[conving. Ceea ce nu]nseamn[c[nu o iubeam, ci numai c[aveam scrupule s[dau o calificare unui sentiment c[ruia]i vedeam limitele. Limite vedeam chiar =i acolo unde nu mai exista nici o b[nuial[,]n sacrificiul meu pentru corpul ei sau]n via\a a doi]ndr[gosti\i din cine =tie ce carte celebr[. Chiar =i]n *Tristan =i Isolda*, simbolul dragostei p`n[la moarte, aveam prilejul s[fac observa\ia: totu=i, Isolda l-a l[sat pe Tristan s[plece =i apoi, f[r] s[mai foloseasc[strategema prin Brangone, a acceptat s[se culce cu Mark. Cei mai sentimentali, chiar, pot admite adev[rul acesta comun. Singura diferen\ este c[sus\in`nd g`ndul acesta cu perseveren\, demonstrez c[marginile dragostei mele sunt bine socotite, bine marcate.

M[indignam: m-am chinuit at`ta pentru Ioana f[r] s[m[]ntrepru[nici un amuzament. Am acceptat toate fanteziile ei =i acum suport cele]nt`mplate f[r] nici o]ncercare de a fugi. N-am g`nduri pe care sa nu i le spun, nu aflu nimic f[r] s[o pun]n curent, nu tr[iesc dec`t pentru a-i face bucurii. Am convingerea bine socotit[(eu nu sunt]n stare de afirm[ri]n v`nt.) c[dac[ar muri ea, m-a= omor]. E insuportabil[via\ a f[r] Ioana,]n absen\ a ei nu m-a sus\inut dec`t g`ndul c[, orice s-ar]nt`mpla, nu e nimic ireparabil at`t timp c`t mai tr[ie=ti.

+i totu=i, aceasta nu e de ajuns.

Accepta]n feluri deosebite m[rturisirea mea sincer[. Sau, venea transfigurat[]n bra\ele mele: "Sunt fericit[, iubitule, totul se va schimba, sunt nebun[, nu lua]n seam[vorbele mele", dar alteori r[m`nea tot a=a de dezn[d]jduit[: "Te cred, dar po\i s[-mi demonstrezi ceva? Vorbe=ti ca s[te convingi singur. Sau se poate c[ai muri, dar motivul adev[rat ar fi altul: triste\ile nevindecabile ale sufletului t[u; eu n-a=fi dec`t un pretext!"

Pot reconstitui toat[starea sufleteasc[a Ioanei]nainte de sosirea ei la Bra=ov, c[ci necazul care o cuprinsese v[z`nd ezit[rile mele]mi da posibilitatea s[o presupun.]n cele trei zile n-a f[cut dec`t tot felul de planuri pentru excursia noastr[de]ndr[gosti\i, n-a pus un obiect]n geamantan f[r[s[nu aib[o emo\ie, a tr[it clip[cu clip[trecerea zilelor =i apropierea de mine. Apoi diminea\a ultim[, gara =i trenul, =i la fiecare sta\ie din lungul c[l]toriei =i-o fi spus: "Pe aici a mers el!" +i pe m[sur[ce se apropia: "Acum el se uit[la ceas, p[r[se=te hotelul, se]ndreapt[spre gar[s[m[primeasc[, acum trebuie s[fie neap[rat]n gar[. Poate c[cu o floare, c[ci a=a]i este obiceiul. Sau cine =tie ce-a mai pl[nuit! Desigur c[-mi va aduce o noutate. Ajungem (controlorul cere biletele pentru Bra=ov). Nu ajungem]nc[. Ce degrab[a luat controlorul biletele. Au]nceput casele. S[-mi cobor geamantanul ca s[nu]nt`rzii... s[stau drept l`ng[u=[... gara... peronul... unde este el?... trebuie s[vie neap[rat]ntr-o minut[... o secund[... s-a]n=elat poate de linie... sau poate n-a venit... a p[vit ceva... o nenorocire... iat[-l, vine citind un ziar!" Poate c[a fost astfel, cu o mie de detalii noi, c[ci eu aici nu pot dec`t s[rezum. Niciodat[n-am s[]ndr[znesc pe Ioana s[o]ntreb ce s-a petrecut]n fiecare minut[]n cele trei zile, c[ci a= umili-o.

Aceast[scen[nu este o inven\ie. Deseori se]nt`mpl[ca s[tr[ie=ti]ndelung cu un g`nd de bucurie pentru cel[lalt =i, dintr-un motiv oarecare, s[fii primit f[r[c[l]dur[. Explica\iile po\i s[le g[se=ti cu u=urin\[, nu e nimeni vinovat, totu=i momentul r[m`ne]n suflet, trist,]ntre mine =i Ioana s-a]nt`mplat deseori astfel, fie c[totul se datora nenorocirii.

rocului, fie c[instinctiv ne opuneam unei bucurii ce-ar fi adus, odat[cu d`nsa, un nou prilej de domina\ie. Comparam atunci dragostea noastr[cu un mecanism admirabil, dar]nc[nu bine pus la punct.

Descriu aceast[scen[cum fac]ntotdeauna c`nd vreau s[vorbesc de ceva din trecut, singur noaptea,]n camera mea. +i dup[ce toat[ziua am petrecut-o cu Ioana (]ntrerup\i doar de venirile =i plec[rile gra\ioasei Viky, c[reia]i e dor de noi pentru o clip[=i apoi se duce iar pe plaj[, prin ap[, impregna\i de atmosfera miraculoas[ce ne]mpresoar[, de marea]n perpetue transform[ri), schimb`nd]mpreun[, amestecat cu fericire sau desperare, momente din trecut =i prezent sau presupuneri pentru viitor,]ncepe via\a mea de om singur pe lume. Mai]nt`i merg cu Ioana la izvor s[mai beau, pentru ultima oar[pentru ziua aceea, ap[proasp[t]. Plimbare]n noapte, de-a lungul m[rii, prin micul port]n]ntuneric complex, afar[de lumina\i a lui Mihali. Apoi Ioana m[conduce p`n[]n camera mea, aprinde lum`narea sprinjinit[intr-un pahar, trage perdeaua, mai mult]n glum[, c[ci nu trece nimeni pe drum, aranjeaz[a=ternutul pus pe podea. Ioana a adus un covor de la Cavarna, el]mbrac[toat[camera, e singurul lux]n pustiul acesta. O ultim[]mbr[\i=are, apoi Ioana dispare dup[ce m[roag[: "S[te culci repede (]=i]nchipuie c[citesc p`n[t`rziu), c[ci aici ai venit sa te odihne=ti". }ncui u=a, intru]n pat, trag paharul cu lum`narea drept l`ng[pern[=i, cu un creion pe un vraf de h`rtii,]ncep s[retr[iesc trecutul =i s[deslu=esc prezentul]ntre mine =i Ioana. Abia acum pot s[refac vechile scene dintre noi f[r] s[le turbur cu emo\iile prezentului. Trecutul, sub alte forme, continu[=i acum. Parc[noaptea =i lini=tea dimprejur au pus o stavil[nelini=tilor, sunt deta=at de realitate, ca =i cum, b[tr`n, m-a= g`ndi la]nt`mpl[ri vechi, cu melancolie, dar f[r] zbucium. Parc[toate faptele tr[ite s`nt la egal[distan\ de mine, =i n-am dec`t s[aleg]ntre ele =i s[m[las cuprins de vreo amintire. +i astfel am ales la]nt`mplare excursia noastr[la Bra=ov =i,]ncerc`nd s-o refac]n toate detaliile, ca a devenit important[]n via\a trecut[, cu toate c[s-ar fi putut s[aleg o alt[scen[=i s[degajez tot at`tea vibra\ii, c[ci

via\ a]ntre noi n-a fost niciodat[banal[, =i chiar =i clipele de plic-tiseal[au avut un sens. O lupt[ne]ncetat[]n care am]ntrebuin\at toate armele, r[utate pe fa\[, ironia, =iretenia, tortura. Doi oameni care nu pot tr[i unul f[r[cel[lalt =i totu=i se chinuiesc. Ca s[-mi replice, Ioana nu-i niciodat[obosit[, cu toate c[ea obose=te repede. Dar deseori face impresia de consumat[. Marea se zbate f[r[istovire, ca =i sufletele noastre, drept l`ng[fereastr[, =i]n zgomotele ei variate pot s[presupun orice, toate]nchipuirile, toate ar[t[rile supranaturale. Iar]n podul meu, drept pe tavan, guzganii. Podul serve=te de hambar la fel ca =i toat[casa noastr[pe care cu mult[munc[Ioana a putut-o transforma]n vil[, =i prin sacii cu f[in[guzganii trebuie s[se cread[la un osp[\. Trebuie s[fie o mul\ime, c[ci se aude mersul lor prin toate ungherele, =i sunt enormi, dup[zgomotul pe care]l fac. Ahmed, pisoiul, se ghemuie=te l`ng[mine de fric[, dar desigur c[tot a=a ar face un motan oric`t de mare, f[r[s[aib[curajul s[porneasc[]n escapade pe acoperi=uri.]n port,]n afar[de Ahmed, pe care l-a adus aici fantezia Ioanei, cred c[nu mai exist[nici o piscic[. C`teodat[, zgomotele guzganilor sunt a=a de ciudate,]nc`tm[]ntreb ce pot ei s[fac[. Mai departe, u=a unei magazii ne]nchis[bine se zbate]mpins[de v`nt. E miezul nop\ii, m[culc.

La Bra=ov n-am fost ferici\i, nu numai din pricina primei impresii, care a planat tot timpul asupra noastr[.]n cele trei zile de singur[tate am preparat venirea Ioanei, dar eram =i]nc`ntat de mica libertate ce mi-o]ng[duiam. Cred c[]n singur[tate =i]n t[cere se pot tr[i clipele]ntr-adev[r profunde, dar nu cu astfel de inten\ii am venit la Bra=ov. Pentru o via\ serioas[este nevoie de timp mult =i de lips[de decor. Aici f[ceam mereu descoperiri, perspectivele erau tot altele, abia recuno=team acela=i om. Eram mul\umit fiind f[r[Ioana =i totu=i av`nd siguran\va c[Ioana va sosi]n cur`nd. Pe strad[am v[zut multe fete dr[gu\e,]mbr[cate de prim[var[, cu bucuria circul`ndu-le]n tot corpul, =i]mi pl[ceau, cu fiecare aveam]n g`nd o aventur[, chiar dac[nu le-a= mai fi recunoscut. Deta=am un chip f[r[realitate, dar]n care se]mbinau toate pe care le observasem, sau =i altele pe care le visasem

alt[dat]. La micul restaurant de dedesubtul hotelului unde tr[sesem am remarcat pe fata care ne servea. N-avea deloc impresia de servitoare, poate fata patronului, blond[, z`mbitoare, abia]mplinit[, f[r[sa fie deloc vulgar[. +i chiar odat[seara am z[rit-o]ntr-o postur[impresionant[, pe un scaun,]n gr[dina mic[din fa\`a hotelului, privea copacii dus[pe g`nduri. O mic[aventur[cu d`nsa mi-ar fi fost pl[cut[, dar n-am f[cut nici un gest, n-am]ncercat nici o conversa\`ie. Am avut, ca de obicei, un g`nd care s[-mi distrug[tot entuziasmul: "Sau e u=uric[=i nu m[intereseaz[, sau e serioas[=i atunci tentativa mea]n timp de trei zile r[m`ne van[. Dar,]n orice caz, sunt eu primul care am remarcat-o? +i cum a= fi eu preferat? Vorbindu-i despre Proust? Ce ridicol!" Imediat ce a sosit Ioana, d`nsa a =i observat prezen\`a fetei, =i poate c[=i fata abia atunci a observa\`i existen\`a mea, c[ci a interesat-o perechea misterioas[din preajma ei. (Acum a v[zut c[p`n[atunci fusesem singur). Am l[sat =i eu, fa\` de Ioana, pu\`in s[se]n\`leag[c[a= avea trecere la fat[, numai dintr-o u=oar[vanitate, =i s[joc m[car o aventur[pe care a= fi vrut s[o tr[iesc. (Ce prob[de neputin\`!) Nu m[a=teptam la efectul teribil produs, c[ci n-a= fi glumit =i nu ar fi trebuit s[m[umilesc mai t`rziu ca s[explic de o sut[de ori c[totul n-a fost dec`t o glum[. Izbucnirea Ioanei a g[sit o ocazie care a complicat]nc[: din pricina unei timidit[\i stupide, am re\`inut pentru iubita mea o camer[separat[, n-am vrut s[o culc la mine deocamdat[, din jen[ca s[nu explic hotelierului vizita =i s[-i cer un nou a=ternut, s[]ntreb dac[pre\`ul sufer[o schimbare =i mai ales s[nu fiu]ntrebat cine este Ioana.

}mi repugna s[mint =i, totodat[, nu puteam spune adev[rul nici chiar unui str[in, pe care n-aveam s[-l mai v[d, probabil, niciodat[. Eu n-am putut s[dau toate aceste motive stupide Ioanei =i nici n-am avut curajul s-o duc de-a dreptul la camera ei, ca ceva foarte simplu, ci am ezitat, am am`nat, am]ntre\`inut o atmosfer[fals[, =i toate s-au ad[ugat la nemul\`umirile pe care le avusese Ioana din pricina mea. Femeile nu se tem s[fac[nici o impruden\` ca s[=tie toat[lumea, sunt]n stare s[m[rturiseasc[oricui amorul, s[braveze pe oricine de

e nevoie, în timp ce bărbatul — nu mă refer la secături — p[strează] discreție, nu ca să nu o compromit[pe iubit[, c`t din timiditate, din oboseala de a da explicații tuturor, poate din ezitarea de a anunța o hotăr`re definitiv[. Ioana =i-a închipuit imediat că fata hotelierului joacă un rol mai important decât lasă se înleag[. C`nd, în sf`r=it, m-am decis să-i spui despre camera ei (am înut-o de vorb[în camera mea, unde am intrat deodată[, ca să o împiedec să se fac[aici comod[, cum mereu voia, =i mult[vreme după sosire Ioana avea pl[ria pe cap), deodată[i s-a ridicat în obraz tot ș`ngele. F[r o vorb[, a plecat tr`ntind u=a după ea. Am avut un moment de indignare, de încercare de a fi energic =i am zis: “N-are decât!” Dar cur`nd am fugit pe sc[ri să o caut. Am strigat-o zadarnic. Am înțuiat camera, ca nu cumva să =i ia geamantanul l[sat aici, =i cu prima tr[sur[m-am dus la gar[. Neg[sind-o, am r[suflat u=urat, dar mereu am fost atent ca nu cumva să fie ascuns[, p`n[ce va pleca primul tren. Am a=teptat trei ore în =ir, duc`ndu-m[de la un cap[ăt la altul al peronului. M-am re]ntors tot cu o tr[sur[la hotel =i, neg[sind-o, m-am dus din nou la gar[. După alte două ceasuri, c`nd noaptea domnea peste tot ora=ul, m-am]ntors iar =i =i am g[sit pe Ioana pe o banc[în fața hotelului. Lini=tit[oarecum, dar str[în[.

— Unde ai fost?

— M-am plimbat în pădure. Mi-e somn, mă duc să mă culc. Care e camera mea?

Sub sumbre auspicii începuse prima noastră călătorie de dragoste.

Mai pe urmă[, Ioana mi-a povestit: “Am mers vreo zece kilometri de-a lungul drumului, parcă nebună”. Zece kilometri nu se poate să fi fost. Persoanele cele mai serioase, ale căror frământări interioare sunt incontestabile tot au obiceiul de a exagera, pentru ca să impresioneze. Eu, în același timp, am gândit: “N-a făcut a=a de mult” =i am spus: “Iubito, săraca de tine!”

C`nd, impresionat de farmecele mării, te încumeși să găsești cuvinte care să sugereze, în iri imagini. încerci să găsești echivalențe pentru mi=carea ne]nterupt[, sc`nteiele fier[rui val, jocul culorilor

sau pentru t`nguirile misterioase ce vin de la fund. Cu pu`in[sfor`are, izbute=ti s[imaginezi, pe ap[, la diferite ore, orice fantezie. Joc de fete vesele, palate str[lucitoare sau catedrale sumbre, armate preg[tind r[zboi sau o]nmorm`ntare f[cut[cu tot alaiul =i cu toate vaietele. Ca s[exprimi grandoarea m[rii, utilizezi bicsnice construc`ii omene=ti!

Dintr-o scrisoare de a Ioanei: "*}mi spui c[mi-ai trimis trei scrisori =i n-am primit dec`t dou[; nu mai]n\eleg nimic!*"

Ce minunate sunt unele naivit[!i!

]n singur[tate, o pisc[devine foarte important[=i]i rever=i asupra ei toate puterile tale de afec`ie.]n orice caz, Ahmed este un personaj. L-am g[sit la familia Axente, mic de tot, =i asist la transformarea lui de fiecare zi. Din primele zile l-am obi=nuit s[m[n`nce din farfurioar[, ceea ce la Caverna nu f[cea dec`t rareori, c`nd ceilal`i voiau s[r`d[. La]nceput]l]mbiam inutil, se apropia cu ezit[ri de lapte =i se retr[gea cu fric[. A trebuit s[-l]mpingem de c`teva ori cu capul, s[se murd[reasc[tot, =i, pornind s[se cure`e cu vitejie, a descoperit c[laptele din farfurie e bun. Tot timpul se linge, cred c[a f[cut meseria asta din prima zi c`nd s-a n[scut, cu pricepere, =i acum, dac[vrem s[-i d[m o ocupa`ie,]l stropim cu un pic de dulce`\[. Pentru mult timp pune at`ta satisfac`ie s[se cure`e, c[parc[]i facem un real serviciu. +i formele mereu noi pe care le ia a=ez`ndu-se,]nchipuind cele mai gra`ioase pozi`ii... Se]ncol[t[ce=te]mprejurul lui de vreo dou[ori]n aer =i apoi se odihne=te. Sau alteori lenea]l surprinde l[sat pe spate,]ntr-o pozi`ie care pare incomod[, =i totu=i el se simte foarte bine a=a... C`te o l[bu\ pus[sub obraz ca un om sau]n sus, rezemat[de perete... +i coada lui caraghioas[, care face volute ca un =arpe. C`teodat[, c`nd merge, =i-o arunc[]n sus ca o rachet[. Noaptea doarme pe a=ternutul meu, drept pe piept, =i de multe ori m[simt]n\epenit, dar nu]ndr[znesc s[-mi schimb pozi`ia, c[ci mi-e mil[s[-l trezesc din somnul lui dulce de]nger transformat]n pisc. Oric`t l-a=m`ng`ia, niciodat[nu se plictise=te. Dac[m[opresc,

Întinde capul spre mine ca să-l mângâie mai departe și palpită întreg de voluptate când mâna mea se prelinge de la cap, de-a lungul ăirei spinării. Cred că, indiferent de unele trăsături comune, fiecare pisică își are caracterul ei, care evoluează și el. Totul este să o privești mereu cu atenție. Muzica nu face nici o impresie asupra lui Ahmed. Pot să pun în mijlocul somnului lui, la patefon, pe Wagner, care umple cu sunete toată casa, el nu face nici o mișcare, nici măcar nu deschide ochii. E de ajuns ca în mijlocul muzicii celei mai puternice, să scrijelez cu unghia în lemn, imitând un ăoarece, ca să și fie atent, să și aștească privirea. Guzganii însă nu-l interesează, cu toate că se aud tot timpul: și cunoaște puterile și-i satisfăcut probabil că pericolul nu poate să vie până la el.

Doarme, se spală, se mângâie, se joacă, la atâta se reduce existența lui. Pe casă nu face nici o tentativă să se plimbe, cu toate că noaptea luna și stelele încearcă toate farmecile ca să-l atragă. Perna pe care se instalează de obicei a străns în ea, pentru el, toate miragiile. Poate că cele câteva flori desenate închipuie în capul lui mititelul întreg paradisul.

Eu și cu Ioana îl considerăm ca pe un copil, îi facem joacă (Ioana a rugat-o chiar pe *madame* Pitpalac să-i aducă de la oraș o jucărie specială), îi observăm orele de muncă, prezintă și muncă exact cât trebuie și vorbim tot timpul cu el, schimonosind cuvintele, ca și cum astfel am putea fi mai ușor înțeleși. Atâta căldură degajează din ființa lui, și totuși siguranța că, dacă am dispărea vreunul din noi, el nu va da nici un semn de neliniște, ci va continua să și facă tabieturile! și la prima noastră mângâie, indiferent care, poate a CELUIALT, ar toarce din nou.

Toată lascivitatea lui Ahmed nu-l împiedică să fie la orele când e trează bine foarte vioi. Când vrea să prindă ghemul de așteptare pe care eu sau Ioana îl trecem în toate chipurile pe dinaintea botului, face toate săriturile, utilizează toate ăireniile. și ochii lui minunăți, mari, pro-

funzi, bine deschi=i, cu sc`nței]n ei! Cu ce curiozitate ne privesc uneori, urm[resc toat[ocupa\ia noastr[=i, dac[m`nc[m, cu toate c[p`n[acum nu-i d[m dec`t lapte, parc[cere de pomam].

Nu sunt un om fericit, am spus. Din orice]nt`mplare, din orice lectur[, g[sesc prilejul s[scot o interpretare funebr[. Nici o bucurie nu r[m`ne nealterat[de g`ndul destr[m[r]ii fatale. Pe to\i cei care reu=esc s[=-i g[seasc[un adev[r de via\ la mijloc, f[r[mari oscila\ii,]i]nvinuiesc de lips[de sensibilitate. Entuziasmele mele se darm[imediat, n-am perseveren\]n nici o hot[r`re =i, orice plan a= alc[tui, am net[prezen\a timpului care se scurge f[r[pic de r[gaz =i deci e ridicol s[]ntrebuin\ez, oric`t de important ar fi scopul. Astfel, nu fac nimic, din frica de a-mi pierde timpul f[c`nd ceva nu destul de]nsemnat ca s[fie pl[tit cu zile de via\. Am impresia c[]ng[mine se g[se=te un ceasornic mare cu nisip, aranjat exact pentru =aptezeci de ani, v`rsta la care se poate ajunge. E pus]n func\iune din clipa na=terii mele =i de atunci curge ne]ncetat. Privesc cum se apropie de jum[tate =i nu mai pot face nimic tot privind la el. Asta nu]mpiedic[s[invidiez chiar nisipul care mai r[m`ne de curs =i s[am panic[c[totul se poate termina imediat. +i alteori am impresia c[chestiunea aceasta mi-e absolut indiferent[=i, dac[n-a= produce turburare =i n-a= fi]nvinov[\it de romanesc, m-a= arunca imediat]n mare. A= b[ga de seam[s[fac gestul cel mai simplu, ca s[nu par lipsit de simplitate]n gesturile mari. Cu toate c[alte instincte din mine pretind s[-mi fie indiferent ce-ar cugeta lumea, s[iau o barc[la miezul nop\ii, s[merg p`n[departe pe valuri =i s[nu m[arunc dec`t dup[ce m[voi impregna c`t mai mult de ap[=i de cer. (A= lua cu mine =i patefonul? Ce plac[mi-a= alege pentru ultima ascultare?) Cu ocazia mor\ii, a= g[si un prilej de extaz.

Ideea mor\ii a devenit la mine un tic. Apare cu ocazia]nt`mpl[rilor celor mai diferite =i astfel o amestec printre chestiunile ne]nsemnate =i-i mic=orez gravitatea. Unii sur`d c`nd eu pornesc mereu acelea=i obsesii, ca =i cum a= da din cap tot timpul sau a= str`mba din ochi =i

din nas. Am impresia c[nu m[intereseaz[nimic altceva. Nici nu sunt capabil s[variez tema, ci doar clamez acela=i fior care m[str[bate, ca =i cum mi-a= fi pus m`na]n foc, =i \ip, indiferent de cuvintele ce aleg. A da explica\ii mi se pare o impietate =i o c[dere]n banal. O emo\ie n-are importan\[dec`t fiind sus\inut[de]ntreg temperamentul.

”}ntr-o zi, pe timpul desp[r\irii noastre, eram mai nenorocit ca de obicei, =i tocmai atunci a venit]n vizit[cel[lalt. M-a g[sit,]nainte de a-mi fi putut lua un aspect mai calm, pe care el l-ar fi acceptat imediat, c[ci nu era un om p[trunz[tor]n sufletul vecinului, sau instinctul de conservare]l]mbia s[escamoteze realitatea pe c`t posibil =i s[nu=i turbure s[n]tatea sufleteasc[. M-a]ntrebat]ngrijat: “Dar ce-i cu tine?” =i am r[spuns cu toata disperarea: “Sunt un temperament a=a de nenorocit,]nc`t m[g`ndesc cu toat[seriozitatea s[m[sinucid!”

Vocea mea a sunat a=a de sincer,]nc`t l-am impresionat. I-am f[cut m[r]turisirea, cu toate c[=tiam bine c[nu c[tre el se potrive=te s[mearg[m[r]turisirile. Dar fusesem descoperit pe nea=teptate, =i sunt clipe c`nd ceri consolare din partea oricui =i-i sunt binef[c]toare cuvintele cele mai ne]nsemnate. Oric`t de caraghios ar fi, cuvintele conven\ionale pe care \i le spun str[ini c`nd]\i moare cineva drag sunt binecuv`ntate, =i nu este numai o fars[faptul de a primi]n salon pe to\i musafirii. M-am spovedit poate =i pentru c[speram ca prin pl`ngerea mea s[]mpiedic leg[tura dintre ei sau s[distrug tot ce se]nt`mplase p`n[acum. Dar nu era acesta esen\ialul. Ioana avu-sese dreptate: suferin\ a din pricina ei a fost un motiv numai, explica\ia se g[se=te]n caracterul meu nenorocit. }ntotdeauna i-am vorbit Ioanei despre moarte. Nu acesta este un subiect pentru doi]ndr[]gostivi, oric`t a= fi reu=it s[o]nfiorez pe Ioana =i s-o conving c[e singura preocupare care are vreo importan\[.

La strig[tul meu, cel[lalt s-a crezut obligat s[m[reconforteze. A g[sit la dispozi\ie o mul\ime de teorii, ca de obicei. Mi-aduc aminte de argumentul care plana: “Dar nu te g`nde=ti ce ridicol este? A=a ceva nu fac dec`t croitoresele!”.

}ntr-adev[r, vorba lui mi-a f[cut bine, dar nu pentru motivele pe care le credea. Am reflectat cu satisfac\ie: “Ce imbecil! }=i }nchipuie c[nu m-a= omor], numai din cauz[ca s[nu seam[n cu croitoresele! Habar n-are ce se petrece }mprejurul lui!”

Cu toate, c[, de fapt, ar fi trebuit s[-l invidiez, c[ci demonstra c[este fericit. Probabil c[suferin\ a aduce o voluptate =i un orgoliu, deoarece, oric\ t a= socoti, a= fi incapabil s[schimb ceva cu el.

De la mine s-a dus direct la Ioana (care mi-a spus tot mai t`rziu) =i a \inut-o }n curent. (Din gelozie sau din bravare o \inea pe Ioana }n curent cu tot ce mi se }nt`mpla =i i se p[rea c[mi se }nt`mpl[, dar Ioana }l iscodea tot timpul, astfel c[ea a putut la urm[s[-mi spui: “Am =tiut tot! C`nd veneai c`nd plecai, ce voiai s[lucrezi! “Dar ce se petrecea }n mine?” am reflectat. C[ci nu spuneam nimic =i chiar dac[a= fi spus, cel[lalt n-ar fi }n\eles prea clar.)

I-a spus Ioanei:

— }nchipuie=te-\i, l-am g[sit pe Sandu foarte nenorocit.

— +tie tot, sunt sigur[!

— Nici g`nd, a=a e firea lui chinuit[, dar l-am calmat eu! l-am explicat ce ridicole sunt gesturile acestea!

Vas[zic[, a crezut cu tot dinadinsul c[m-a putut lini=ti astfel!

Ioana a observat, pretinde, toat[naivitatea lui. Dar ce a f[cut? Ce m[suri a luat? L-a }ndep[rtat m[car pentru o zi? E natural ca el s[-i }nchipuie astfel de lucruri. N-am nici o }ndoial[c[acum, dup[ce Ioana l-a p[r[sit, este aproape consolat. Va fi g[sit la dispozi\ie o teorie bine f[c[toare. +i la d`nsul e mai grav, c[ci =tie precis c[a fost p[r[sit cu sc`rb[, deci amorul lui propriu e r[nit. Probabil c[acum spune cu aceea=i ineputzare, altcuiva, istorii cu strigoi, evenimente amuzante din cine =tie care secol sau cu jovialitate reface ispr[vile lui de copil inventiv }n obr[znicii. S[m[chinui at`t pentru un motiv la care cel[lalt ar fi putut renun\ a cu at`ta u=urin\!

Ca s[-mi bat joc de Ahmed, l-am pus tocmai pe dulap. A mieunat pu\in, s-a }nv`rtit de c`teva ori p`n[la capetele dulapului =i apoi,

lu`ndu=-i inima]n din\i, s-a lungit pe una din p[r\ile verticale, cu ghearele bine preg[tite la cele dou[labe de dinainte, =i dintr-un salt a fost pe covor. Ca =i cum nimic nu s-ar fi]nt`mplat, a]nceput s[alerge =i apoi a venit]n bra\ele mele, ale criminalului, care, dup[ce-l puse pe dulap,]l chema la dezmiertat.

—]mi place Ahmed, spune Ioana, pentru c[este curajos!

M[urm[re=te]n preocup[rile mele funebre. C`nd am un g`nd prea intim, rezultat direct al firii mele, =i deci f[r[nici o putin\ de a se generaliza =i m[tem c[n-o s[fiu]n\eles, Ioana m[]ncurajeaz[: “Nu-mi sunt str[ine aceste preocup[ri! +tii bine c[nu sunt nici eu fericit[!” Prin vorba ultim[nu]n\elege numai necazurile pricinuite de dragoste, ci se g`nde=te =i la firea ei]nsetat[de o mie de planuri, care nu au realitate.

C`nd am g[sit-o la]nceput, Ioana nu sem[na deloc cu o fat[de v`rsta ei.]i pl[ceau singur[t\ile, nu se pricepea s[flirteze, rareori =i pentru scurt[durat[o interesa o rochie nou[. Fusese eleva cea mai inteligent[pe care o avusese vreodat[=coala ei, dar numai la anumite obiecte preferate =i, de altminteri, =i acolo cu lumini=uri =i cu umbre, cu intui\ii admirabile =i cu incapacitate de a pricepe unele lucruri simple,]nc[p[\`nat[fa\ de orice constr`ngere =i surprinz[tor de neatent[. Avea mai presus de orice patima cetitului, =i nici un autor nu o speria, oric`t de dificil ar fi fost. Cum nu avea pe nimeni s[o]nve\e, prima educa\ie literar[trebuise s[=i-o fac[singur[. A cunoscut, de vorb[numai cu ea]ns[=i, toate exasper[rile, melancoliile. Mila nu era ceva esen\ial la ea, ap[rea numai uneori intens[, dar pentru scurt timp. Nu suporta pe oamenii pro=ti =i-i pedepsea cu cine =tie ce ironie at`ta timp c`t era obligat[s[-i suporte. Aceast[via\]nchis[=i-a tr[it-o cu deplin[sinceritate, f[r[nici o poz[, f[r[s[-i pre\uiasc[cumva propriul ei temperament. Atunci c`nd m-a g[sit pe mine, transformarea nu i-a fost prea mare, n-a f[cut dec`t s[-i examineze mai clar caracterul =i s[extrag[, sub influen\ a mea, orgoliu. Firea ei mereu nelini=tit[nu o duse la constante preocup[ri funebre, ca pe mine.

Nu]ntorcea]n toate chipurile ideea mor\ii =i a z[d[rniciei fiec[ru]i gest, dar imediat ce i-am sugerat o mie de catastrofe, s-a sim\it ca]n elementul ei. Deseori i-am explicat o mul\ime de vibra\ii cu ocazia unui mort, fie c[nu puteam sc[pa de aceste obsesii =i le spuneam oricui avea r[bdarea s[m[asculte, fie c[aveam perversitatea s[-i transmite panica mea, dup[cum un vi\ios]ncearc[s[transmite vi\iul lui celui mai bun prieten. Ioana se revolta uneori, dar nu mai putea s[se dezobicinuiasc[. O fi acesta unul din motivele care au \inut-o fidel[cel pu\in suflate=te,]n tot timpul desp[r\irii?

Probabil c[vina mea mare este c[i-am explicat, sau c[am gr[bit s[-i explice, c[nu e fericit[. Dar chiar dac[o via\[mediocr[de provincie ar fi]mpiedecat-o s[-i vad[nefericirea, mul\umit[n-ar fi fost niciodat[, =i deci nu sunt cu totul nimerite repro=urile pe care mi le face.

— Mi-ai distrus via\ a cu g`ndurile tale negre: nu se vorbe=te unei iubite despre moarte.

— }mi sunt cele mai esen\iale preocup[ri, nu se putea s[\i le tac.

— Ce dezn[dejde c[n-am putut s[influen\ez cu nimic temperamentul t[u]! Ai r[mas exact acel pe care l-am cunoscut din prima zi. Singura diferen\ este c[pe atunci cu un z`mbet mai]ndep[rtai vorbele tragice, l[s`nd s[se]n\eleag[c[poate glume\i: \i-era fric[de ridicol, ca de obicei, discut`nd astfel de chestiuni cu o feti\[pe care o considerai complet ne]nsemnat[. Tot pe atunci te apropiai de mine cu inten\ia de a fi a ta =i nu s-a petrecut nimic]n tine lipsit de luciditate. Ai exploatat pu\in g`ndurile tale, despre moarte, unde colec\ionase=i at`tea cazuri, pentru ca s[m[z[p[ce=ti pe mine. Pe o femeie o z[p[ce=te totdeauna cineva pe care]l simte trist,]=i face iluzia c[l-ar putea vindeca.

— N-a fost o idee utilizat[atunci pentru a te cuceri. Te-ai convins dup[at`\ia ani petrecu\i]mpreun[c[aceasta este preocuparea mea constant[.

— Ce-are a face! }n clipa aceea ai exploatat-o! (Este exact, dar toat[lumea face la fel. Scriitorii cei mai disper a\i, din moment ce-au descris disperarea, nu]nseamn[c[=i-au exploatat-o?).

— Un om este mai complicat dec`t `i nchipui. Pot subzista n acela=i timp mai multe instincte, unele contrare chiar.

— Contradic`iile temperamentului lui André Gide... C`nd te g`nde=ti c[Gide a scris at`tea c[r`i numai ca s[-=i scuze vi`iul. Subtilit`i se g[sesc cu u=urin\ de un om inteligent, dar reiese o impresie de comod care]mi repugn[.

— Este, drag[Ioana, ceea ce sus`in eu despre cel[lalt.

— Nu putem]ncepe o discu`ie general[f[r[s[nu aduci aminte de ceea ce a fost.

— N-aveam impresia c[discut[m o chestiune general[. Reflec`ia ta sem[na cu un repro=.

— Am spus c[este oribil s[vorbe=ti iubitei despre moarte.

— Sunt convins c[ai avea astfel de g`nduri =i f[r[suger[rile mele. Mi-am spus de at`tea ori c[nu e=ti fericit[din pricina firii tale.

— Trebuia s[]ncerci tu s[m[faci fericit[!

Desigur c[m[consolez prea repede spun`ndu-mi c[Ioana ar fi fost nefericit[chiar dac[nu m-ar fi cunoscut, c[e fatalitatea ei s[fie astfel. Eu a= trebui s[]ncerc s[o schimb, s[lupt]mpotriva fatalit`ii ei. Cum m[iube=te, un ajutor imens am la dispozi`ie. Niciodat[nu simte nevoie de singur[tate de c`nd m[cunoa=te. Dar sunt incapabil s[iau astfel de ini`iative, nu m[pricep ce s[fac. Sunt prea egoist ca s[-mi sacrific]ntreaga mea personalitate =i apoi, a= trebui s[joc mereu un rol care nu-mi apar`ine, s[mint, s[fac ineputabil pe mul`umitul, s[sus`in ceea ce mi-e cu totul str`in, +i atunci, presupun`nd c[a= izbuti, poate c[Ioana s-ar deta=a de mine sau nu i-a= mai fi, ca acum, necesar pentru fiecare clip[.

S[nu]ncerc[m nici o transformare zadarnic[, s[l[s[m totul]n voia soartei, f[r[]mpotriviri.

Este foarte m`ndr[. Poate c[acesta este motivul principal al ne]n`elegerilor. Ca s[m[r[zbun, o numesc uneori vanitoas[. M`ndria la o femeie este un merit mare =i face impresia c[e de origine aristocratic[. Sunt insuportabile femeile ascult[toare fa\ de b[rba`i, aprob`ndu-i orice ar spune, admir`ndu-i din principiu =i fiind totdeau-

na de aceea=i p[rere cu ei. }n practic[]ns[, cele m`ndre te oblig[la o ve=nic[b[lgare de seam[ca s[nu le ofensezi, =i deseori Ioana sus\ine ceva for\at, ceea ce inteligen\a ei ar putea vedea cu u=urin\[c[nu-i adev[rat, numai ca s[nu se simt[umilit[. Dac[citesc o carte mai mult dec`t trebuie, f[r[s-o bag]n seam[, sau]nt`rzii, sau]mi fac un plan inofensiv numai pentru mine, e sup[rat[. }i g[sesc preten\ia prea mare. }ncep o discu\ie umilitoare, c[ci e mai presus de puterile m`ndriei ei ca s[tac[, =i astfel, la sf`r=it, m`ndria se transform[]ntr-un sentiment exact contrar,]n umilin\[.

La Ioana sentimentele contrare se urmeaz[foarte obi=nuit. Persoan[f[cut[numai din contraste, totdeauna bine colorate. La un loc egoism meschin =i apoi generozitatea cea mai neprev[z]toare. M`ndria i se poate numi pe r`nd dragoste excesiv[sau despotism =i m[face s[am g`nduri dornice de eliberare, dar sunt incapabil de a pleca.

Uneori]l lu[m pe Ahmed pe plaj[, c[ci nu ne]ndur[m s[-l]s[m singur]n camer[. Dar marea =i nisipul]l sperie. Se instaleaz[c`t mai lipit de noi, pe vreo hain[de a noastr[, =i o bucat[prive=te curios]mprejurul lui. La urma]ns[]nchide ochii =i doarme dup[obicei. }ntr-o zi, ca s[ne batem joc de el, l-am dus p`n[unde ajungea apa =i, prima dat[c`nd i s-au muiat picioarele, a luat-o la fug[]napoi la culcu=. Apoi l-am dus tot mai aproape de mare,]n fiecare zi apa]l cuprindea mai mult. Ioana pretinde c[acum poate s[]noate, iar eu, din dragoste pentru el, sunt gata s[o cred. Noroc c[ne-a v[zut Viky =i ne-a adus la realitate.

— Nu v[e ru=ine s[chinui\i animalul! +i pretinde-i c[-l iubi\i!

}n momentul unei discu\ii aprinse,]n care eu, inchizitorial, vreau s[aflu noi detalii =i]ntrebuin\ez toate armele de care sunt]n stare, violen\, viclenia, sinceritatea =i ipocrizia, judec[tor]n fa\ a unui criminal, Ioana]mi arunc[: “}n definitiv, nu e singura gre=eal[a trecutului meu!”

Un timp mi s-au oprit g`ndurile de prea mult[]nv[]lm[=eal[. A spus adev[rat? Sau a fost o pedeaps[? Sau o simpl[aluzie la unele

gre=eli de alt ordin, care prin compara\ie n-au nici o importan\? C[ci, dac[mi-ar m[ruturisi c[a furat, a min\it, a cauzat moartea cuiva sau pl[nuie=te lucruri grozave, a= primi vestea cu imens[u=urin\]. Nu po\i s[fii niciodat[sigur de Ioana. C`nd ai]nceput s[te deprinzi cu un adev[r, oric`te de trist, descoperi c[misterul a r[mas tot a=a de mare. O fraz[cu dublu]n\eles]\i stric[tot ceea ce cl[dise=i mai sigur. Chiar =i aspectul gre=elii ei, pe care o cuno=team bine, e mereu altul, c[ci c`te o vorb[nea=teptat[aduce noi nelini=ti =i m[convinge c[aventura lor nu se potrive=te cu ce]mi]nchipuisem. Detaliile pe care le aflui la]nt`mplare n-au valoarea lor relativ[prin compara\ie unele fa\ de celelalte, ci fiecare coloreaz[pentru un timp trecutul, dup[cum mi se aduce la cuno=tin\]. Dar ceea ce]mi spune acum Ioana amplific[]nc[imens cadrul nelini=tilor. Al[turi de ce se]nt`mplase apare acum posibilitatea unor noi aventuri. Din sinceritatea m[ruturisirii ei prime nu pot scoate o concluzie optimist[, c[ci pot subzista la un loc o sinceritate =i o minciun[. Insistase la]nceput numai pe o aventur[, deoarece i se p[ruse cea mai teribil[: se]nt`mplase cu prietenul nostru, =i credea c[vina fa\ de mine e, mai ales,]n ocazia aceasta, foarte mare. +i acum, c`nd gre=eala e familiar[, apar =i celelalte, cu dreptul lor de a fi spuse. Are poate =i scuza c[voise s[se vindece de mine =i nu mai p[strase nimic bun]n ea, dup[cum un om care a furat ucide numai ca s[nu mai aib[]ndoilele unei refaceri posibile, care nu se mai poate]ndeplini, oric`te sacrificii ar]ncerca mai t`rziu. Cu at`t mai bine! Acum orice]ntreb[ri noi sunt de prisos, c[ci nu mai este nimic de limitat. A avut c`\i aman\i i-au stat la dispozi\ie =i nu con\ine amorul o practic[f[r] s[fi]ncercat s[profite de ea. Trebuie deci sacrificat tot trecutul =i s[pornim via\ a de la cap[t, de c`nd ne-am re]nt`lnit, ca =i cum a= fi]nceput dragostea cu o v[duv[sau cu o fat[cu trecutul dubios, fiindc[=i-a pierdut via\ a f[r] s[]nt`lneasc[pe cel ce merita iubit. Va trebui s[renun\ totodat[=i la tot ce a fost]ntre noi prima oar[. E dureros s[arunci ani din via\ =i e imposibil.

Timpurile cele mai grele le p[strezi, c[ci]\i-au apar\inut numai]ie =i]\i-au d[ruit o experien\ de care e=ti m`ndru, iar eu trebuie s[uit

un timp c`nd Ioana, fecioara, se emo\iona, ro=indu=-i minunat obrazul de obicei palid, sau at`tea ore de comun acord]ntre noi, c`nd tineri de tot, f[ceam la tot pasul descoperiri. (A face descoperiri]n via\ nu este dec`t un privilegiu care nu dureaz[dec`t p`n[ajungi la satura\ie.) S[fie murdar totul, ca un mijloc de simplificare. Orice g`nd, c`t de r[u,]i devine acceptabil, dac[nu-l =tii dec`t]n bloc =i nu po\i afla am[nunte.

Ce sus\in este o preg[tire ca s[pot suporta =i noul adev[r? C[ci]n loc s[m[]ntristez c[toat[povestea cu Ioana, d`ndu-se unui om din ciud[]mpotriva mea, s-a schimbat]n a preface pe Ioana]n cocot[, g[sesc argumente de consolare. Numai dac[aceste argumente nu demonstreaz[o crispare]n plus, c`nd numai din exasperare sus\ii ceva invers dec`t ceea ce te intereseaz[.

Dar este adev[rat ce a spus Ioana? C[ci de la chipul ei chinuit, cu ochii]n vag, nu pot desprinde nimic =i nici nu m[pricep cum s[=i pun noi]ntreb[ri, din la=itate sau din teama de a fi prea umilit. Ce monstruoas[este Ioana arunc`nd o astfel de vorb[turbure! Poate a spus-o numai din instinct de a se r[zbuna, pentru pedepsire pe care i le dau zilnic prin]ntreb[ri intime. N-a mai avut timpul s[fac[socoteal[c[totul porne=te la mine nu din r[utate gratuit[, ci de la un chin pricinuit de ea, =i se r[zbun[imediat, chiar dac[mai t`rziu va regreta. Dar vorba ei este cu dublu]n\eles, =i, c`nd vrei s[te r[zbuni, spui clar ceea ce trebuie s[doar[. Ioana e prea spontan[pentru a cugeta o pedeaps[subtil[, aceea care sup[r[mai precis, cu toate c[nu e sonor[=i, de altfel, nu are izbucnirea dec`t]n mijlocul unei discu\ii]nfierb`ntate, c`nd n-ai r[gaz s[mai combini ceva.

Dup[o zi am cerut Ioanei s[m[]lmureasc[, dar ea a negat c[ar fi vrut s[spuie ceva deosebit. Poate c[a= fi crezut-o,]ns[la fiecare nou[]ntrebare g[sea o alt[explica\ie =i astfel]mi]ntre\inea b[nuielile. A]n=irat pe r`nd: “nu =tiu ce am vrut s[spun, nu mai \in minte”, “am vrut s[m[r[zbun pe tine”, “m[g`ndeam la ceva f[r importan\”, =i dac[a= fi acceptat unul dintre aceste motive, toate la un loc contrac`ndu-se, ad[ugau nelini=ti. Se poate s[scot o consolare, fiindc[ea

Însă =i nu mai \ine minte ce voise s[spun[; sau se poate c[ea]nt`rzie de a m[lini=ti spun`ndu-mi adev[rul ne]nsemnat dintr-un instinct al ei, deseori verificat, de a se opune oric[rei voin\ve str[ine ce o oblig[la ceva. Dar, mai ales, concluzia la care ar ajunge orice judecat[normal[este: =i-a dat seama ce dezastre produc]n noi m[rturisirile =i, dup[ce]ntr-un moment de iritare sc[pase o aluzie, acum]ncearc[s[o nege. +i neag[st`ngaci, contrazic`ndu-se, ca atunci c`nd sus\ii o minciun[.

Asistasem la fiziionomia ei c`nd spusese vorba chinuitoare, =tiam c[totul era mai mult dec`t o simpl[]nt`mplare. Sunt secrete pe care nu le po[i niciodat[afla cu certitudine, =i fiecare om este un sfinx (oric`t ar avea mania confiden\elor) atunci c`nd te interesezi de el. Ioana mea este o fiin\ complex[, deci cu at`t mai greu de descifrat. De ce m[tot]ntreb din moment ce se str`nge l`ng[mine =i m[ascult[, =i m[prive=te, =i ame\e=te c`nd o dezmierd?... Ioana frumoas[=i de=teapt[, cea mai frumoas[=i de=teapt[din toate fetele pe care le-am]nt`lnit vreodat[. Ioana mea!

Ioana complex[? Repede spus.

În orice caz, nu din exemplul de odinioar[se poate scoate această concluzie. În oricine g[se=ti un am[nunt turbure. Nu po[i face din el o virtute]n plus.

Marea se]ntinde cenu=ie, iar soarele, acum spre sear[s-a acope-rit de nouri care devin mereu mai]ntuneca\i, cu toate c[v`ntul bate f[r] putere. +i eu, singur pe plaj[, m[g`ndesc care ar fi mijlocul s[scap de Ioana. S[profit de clipa aceasta c`nd sunt calm =i nimeni nu m[poate]ntrerupe. (Ioana =i Viky s-au dus]n vizit[la *madame* Pit-palac, deci pentru dou[ore n-am nici o nelini=te c[i s-ar fi]nt`mplat ceva r[u.]) S[-mi fac exact socotelile. Oricine ar reflecta: "Nu trebuia s[te mai]ntorci la ea. Acum e prea t`rziu, ai r[spunderi;]nseamn[c[ai acceptat totul." Invidiez temperamentul acelora ce pot lua hot[r]ri precise, dar b[nuiesc c[spun a=a de decis mai mult pentru c[nu e vorba de cazul lor personal =i deci nu pot s[]n\eleag[mare lucru. M-am chinuit atroce trei ani =i nu vedeam]n mine nici o ame-

liorare. N-am]ncercat nici o schimbare. Iar]n clipa revederii n-am avut dec` t un scop: s-o recap[t. }mi f[ceam iluzia c[desp[r\ind-o de cel[lalt,]n acela=i timp distrugeam =i tot ce fusese]ntre ei. Sau poate m[hot[r`sem s[accept orice, c[ci starea mea tulbure fusese =i mai chinuitoare. Dragoste pentru Ioana, spaim[de singur[tatea]n care tr[isem, amorul propriu ce pretindea s[aib[din nou ceea ce pierduse, gelozia c[t`nd o r[zburare]mpotriva celuiilalt, toate la un loc — =i e imposibil de a face o discernere pentru a vedea partea fiec[ruia dintre aceste instincte. }n timpul re]nt`lnirii eram halucinat. Disperarea cea mai cumplit[, c`nd nici nu te mai vaie\i, iar unui str[in i-a=fi f[cut impresia de c`rp[, r[spunz`nd la vreo]ntrebare naiv, disp[r`nd =i ap[r`nd f[r[nici un sens. Deci prea lipsit de voin[\ ca s[nu m[]ntorc la Ioana de]ndat[ce s-a ivit ocazia. Ce-ar fi trebuit s[fac dup[p[rearea ori=ic[ruia om normal? Aceea=i lips[de voin[\ face acum s[se continue chinul, f[r[s[iau nici o ini\iativ[. A= putea s[nu mai fac nici o aluzie la trecut. Dec` t s[trec]n minte pentru a mia oar[acelea=i detalii oribile, mai bine s[]nv[\ s[]not, s[plec cu Viky =i cu Hacik]n largul m[rii. Ar intra apa =i aerul s[rat]n mine, a= obosi =i n-as mai avea timpul de g`nduri rele. S[m[ocup cu ceva important, a=a cum voiaiu toate ambi\iile mele de adolescent, =i s[am r[bdare s[duc munca p`n[la cap[t! Sau s[plec, indiferent ce s-o]nt`mpla]n urm[,]n lume. Sunt incapabil s[iau vreo decizie =i s[m[dezmor\esc din starea mea. +tiu bine c[nu se va schimba nimic din via\a noastr[trist[f[r[o hot[r`re drastic[. +i cel mai bine pentru am`ndoi ar fi s[m[duc (c[ci fiind]mpreun[am avea totdeauna tenta\ia de a ne iscodi). Care ar fi mijlocul? S[profit de o or[c`nd Ioana =i Viky dorm, s[-mi fac geamantanul? Ce oribil ar p[rea faptul c[]n fuga mea n-am uitat s[-mi iau geamantanul! (Aud reflec\ia Ioanei: “+i eu, care]mi]nchipuisem c[te-ai aruncat]n mare!”)

Totu=i, am]n valiz[lucruri absolut necesare. Dar cum s[las pl[cile de patefon? Tovar[=ile mele de dezn[dejde]n orele cele mai intime. A fost o impietate c[le-am folosit mai t`rziu, numai ca s[o bucur pe Ioana (deci vecinica mea veleitate de pedagog), cu toate c[Ioana, pe

vremea c`nd ele m[consolau, m[]n=ela. Av`nd]n ele c[ldura, inteligen\va, palpitatea fiin\elor veritabile... s[le las ar fi o ingratitudine, un semn de neseriozitate a afec\iei ce pretindeam c[o am pentru ele. Dar ce dezastru pentru Ioana c`nd va observa c[le-am luat! +i ce m`ng`iere c`nd va vedea c[i-am l[sat ce aveam mai drag! E]n stare]ns[,]ntr-un moment de m`nie (o cunosc de at`ta vreme =i sunt incapabil s[-mi]nchipui evolu\ia sentimentelor ei afl`nd fuga numea) s[le strice. Sau simbolic =i sarcastic pentru mine, s[le dea drumul]n mare. Dac[va crede c[am plecat pentru alt[femeie, va spune: "Le-am dat sirenelor s[fac[ele muzic[!"

Ar trebui s[plec f[r] s[am o explica\ie clar[cu Ioana? A= denota o la=itate de care mi-ar fi ru=ine toat[via\va. +i apoi trebuie s[pun =i pe Viky]n curent s[p[zeasc[pe Ioana, altfel ea ar putea s[-i fac[ceva r[u, marea]i st[oric`nd la]ndem`n[. Ce s[-i spun lui Viky? }mi repugn[s[-i fac m[r]turisiri. Nu =tiu c`t cunoa=te via\va noastr[, fie c[a fost prea discret[, fie c[n-a interesat-o nimic =i nici nu poate pricepe marile tragedii. S[]ncep s[-i vorbesc despre ce i-am f[cut at`ta vreme? +i ce va pricepe dac[are alt temperament? O s[puie aceea=i,]ntrebare: "Dar de ce pleci?" +i n-a= putea da nici un r[spuns clar. Orice promisiune mi-ar da, nu pot conta c[=i-o va \ine cu toat[seriozitatea. Tot mai bine cu Ioana s[m[]n\eleg. Voi min\i-o c[este o desp[r]ire de scurt[durat[(Ioana poate fi min\it[]n dragoste?), =i dac[voi vedea c[nu m[pot vindeca singur, cu toate c[de data aceasta voi fi sigur c[Ioana m[a=teapt[fidel[, iar cel[lalt a disp[rut definitiv din via\va ei (prea]i e sc`rb[de el), m[voi]ntoarce din nou. Deabia atunci va trebui s[suport toate consecin\ele, c[ci, afar[de moarte, nu va exista nici o putin\ de salvare. Toat[greutatea este s[nu-mi fie mil[ca de obicei.

Orice discu\ie]i produce at`ta r[u] Ioanei,]i sl[be=te fa\va, i se turbur[ochii,]nc`t trebuie s[renun\ =i s[-i dau toat[dreptatea, ca s-o lini=tesc. De altminteri, c`nd vorbe=te, are totdeauna dreptate. +i eu, ca =i toat[familia, sugestionat de for\va cu care]=i sus\ine p[rerile. Numai r[mas singur pot s[descop[r] c[pentru fiecare p[reere aveam

la dispoziție o replică foarte bună. Într-un singur caz nu poate să mă atingă puterea ei: când o văd în minte în brațele celui alt. Atunci am numai ură. Nici o pedeapsă nu mi se pare prea mică pentru ea. A suporta că să fie flagelată ca în timpurile vechi, a inventa eu însumi cele mai subtile mijloace de tortură. Aceasta e singura mea posibilitate de a avea curajul să plec. Să-i anunț plecarea, gândindu-mă numai la păcatul ei. La una din multele forme pe care le ia păcatul în mintea mea bolnavă de gelozie... =i atunci mi-ar fi absolut indiferent =i argumentele, =i suferințele Ioanei. Orice s-ar întimpla, eu nu i-a vedea decât corpul — de care m-am bucurat atât în toate umbrele =i palpitările lui — în apropierea altuia...

Am simțit deodată, fără să fi auzit nimic înainte, două brațe calde ce se înclină cesc împrejurul gâtului. S-a întors Ioana! Cu mult înainte de a mă fi atepțat! A făcut ce-a putut ca să scape mai iute de vizită =i a venit! I-a fost dor de mine! Poate că se gândea, deoarece mă văzuse îngândurat: “Ce chinuit este șrmanul din pricina mea! +i singur pe lume! Trebuie cu orice chip să mă transform =i să mă fac mai bună ca să nu-l mai irit!”

N-are nici o bănuială de ce unelteam. Crede, dimpotrivă, că făceam =i eu combinații de împăcare. Ce groaznice combinații! Dar nu mă gândesc, căci căldura corpului ei m-a calmat deodată. Iar gândurile rele au devenit ceva neverosimil, un vis rău fără nici o legătură cu realitatea. Credeam că logica mea precisă nu avansase nimic nesuosinut =i acum mi se pare că am fost în voia fantomelor, aduse odată cu noaptea, care în sfârșit a pus stăpânire deplină pe întreaga lume.

Când teodată abia îl ating pe Ahmed de frică să nu-i fac rău =i alteori îl apuc de ceafă, străngând cu putere, =i-l arunc de la distanță pe aternut.

Când Ioana este prea rea cu mine =i n-o mai pot opri, =i când vreau ca starea de armonie să revie cât mai repede, utilizez un mijloc perfect întotdeauna: mă prefac că subit nu mi-e bine, exagerez nervii

Încordați cu ocazia discuției sau simulez o durere la inimă. Ioana are panică și nu fiu bolnav =i, oricât ar fi de mîniașă, se transformă instantaneu =i nu =tie cum sîm îngrijească. N-am fost niciodată bolnav mult timp, de cînd o cunosc, ca sîm =tiu toate sacrificiile pe care le poate face, cît îi permite sîm reziste oboseala sau dacî temperamentul înegal n-ar face-o sîm =i piardî răbdarea. Nici nu =tiu dacî în clipa aceea ar putea sîm suporte capriciile mele de om bolnav. Dar totdeauna cînd mî prefac cî mi-e rău cîteva minute, izbutesc sîm o împac. Mi-e rău =ine de farsa jucatî, dar numai a=a pot s-o lini=tesc. Cu toate cî nu are nici o bînuială, totu=i, poate =i din pricina acestor scene turburi, Ioana pî strează [atîta ne]ncredere în mine.

Cocu\ă, iubita mea de adolescent, n-avea sinceritatea Ioanei de a=i arîta toate gusturile. Nu trebuie tras nici o concluzie din faptul cî la urmî =i-a aranjat via\ă =i nu s-a mai întors. Totul s-a petrecut dupî ce s-a convins bine cî eu voiam sîm [sustrag, cî-i mai bine pentru amîndoi sîm se mîrite. Ori de cîte ori i-a= fi dat ceva, cî t de ne]nsemnat, sau a= fi anun\at-o ceea ce credeam sîm producî bucurie, invariabil i se lumina fa\ă =i=i exprima gratitudinea. Numai întîmplîtor aflam mai tîrziu cî vestea sau darul meu nu o interesau. Nu puteam sîm nu admir caracterul acesta minunat, necesar pentru ca relațiile dintre doi oameni sîm rîmîne bune.

Dar mî [înspîimîntam de acea mascî constantî care ascundea perfect, oricît de atent a= fi fost, secrete de multe ori importante. Spontaneitatea Ioanei în a=i exprima bucuriile =i triste\ile e pricina tuturor ne]elegierilor. Cocu\ă nu mî supîra niciodată. Ce sîm prefer?

Ahmed =i face deseori cîpîtîi din vreo carte. Acum doarme tolnît pe patefon, cu capul rezemat de *Albertine disparue!*

Ioana este foarte debilă. Trebuie sîm port mereu de grijă, =i cea mai mică oboseală i se vede pe fa\ă. La sfîr=itul unei discu\ii i se trage fa\ă, se fac umbre pe la ochi, parcî n-ar mai fi fata frumoasă cum e atunci cînd e odihnită =i voioasă. Nervii întin=i o fac sîm adoarmă

oriunde s-ar găsi (cu ce voluptate se învelește cu vreo haină de a mea!), =i are nevoie de somn lung. Oricât o forțez să mă nănce — atât cit izbutesc, căci Ioana nu suportă constrângerea — rămâne slabă, străvezie, delicată =i, de =i naltă, cu corpul de copil. Mereu mă preocupă debilitatea ei, dar nu pot să renunșă =i vorbesc de trecut =i nu mă opresc decât prea târziu, dar mereu o implor să se învelească bine când seara e prea răcoroasă, să mă nănce, să ia doctorii. +i acum, când îi vorbesc de moarte, totu =i îi pui o haină să nu-i fie frig. Teama să nu facă vreo imprudență subzistă chiar în timpul despărțirii, cu toate că în acela =i timp doream să își se întempele toate nenorocirile, ca să fiu răzbuțat.

În astă seară, la Căvărna, o femeie vopsită =i cu pretenții de a fi la modă mi-a făcut semn să o urmez. M-am dus după ea, cu toate că mi-era scărbită de scările strămbate pe care am urmat-o, de încălțarea murdară, unde nu voiam să mă uit la nimic mai precis, de frică să nu văd găngăni, =i mai ales să nu văd trupul dizgrațios =i impudic oferindu-se. De ce am intrat? Din perversitatea de a o înela pe Ioana =i de a mă simți, astfel, mai liber? N-ai fi avut curajul să =i spun ce am făcut. Vedeam că ea, a-a de bunănoapte =i geloasă, nu presupune nimic. (Nu sunt un om calm =i greu de ghicit). +i atunci: cete nu poate să facă sau să fi făcut Ioana fără ca eu să fi =tiut ceva! Chiar dacă uneori apare atât de sincer...

De ce scriu această carte? De ce mă căznesc să refac atmosfera? Din manie de autor, care profită de experiențele lui intime ca să le dea în vileag =i să a-tepte laude? Din nostalgie după vremuri care se duc? Dar mai ales e un îpătat către oameni ca să mă consoleze =i să mă vindece. Să-mi deslușească ce s-a întâmplat cu mine =i de partea cui e greșala. Cu toate că orice sentință ar da ei, nu m-ar mulțumi. A =i găsi-o prea simplă, pentru crisparea din mine. Poate însă că numai ceva simplu, spus cu toată tăria =i convingerea, semnând cu o poruncă, m-ar putea calma. Aud interpretarea: doi îndrăgostiți

nenoroci\i din cauz[c[femeia a avut un p[cat. Aceasta e tot? +i ne)n\elegerile noastre de mai]nainte, pe alte motive? Sau =i acum, at`tea alte motive care ne cauzeaz[ne)n\elegerile... Sau at`tea sentimente contrarii, imposibil s[le analizezi, dar]ntregind pe un om. Aud ironia omului s[n[os, protest`nd c[lipse=te o explica\ie limpede: “{-tia se chinuie =i nici m[car nu =tiu de ce. Ce stupid!” A= vrea mai bine s[se spun[: “Doi oameni care nu pot tr[i nici desp[r\i\i, nici]mpreun[“.

Am aflat nout[\i despre Ahmed: c[el poate nu e venit dintr-o mam[pisic[, a=a cum se]nt`mpl[cu rasa lui. Doamna Axente l-a g[sit la malul m[rii. Poate c[ie=ise chiar atunci din spuma valurilor, =i, dac[ar fi avut alt sex, ar fi fost drept s[i se spun[Afrodita. Dar l-au botezat Ahmed, =i nu este cu totul nepotrivit numele]n acest[\ar[oriental[.

Marea calm[, cenu=ie, cu margini albe. De pe dealul unde st[m, parc[n-are nici un val. C`teva pete negre, altele ro=ii. Ioana]mi spune dintr-o dat[, dar sim\im]n preajma noastr[toate ne)n\elegerile trecute. “+tii, Sandu, c[nu este nimic adev[rat din trecutul meu. Am imaginat o poveste ca s[te fac s[m[iube=ti!”

Cum a= putea transcrie starea mea ascult`nd aceste vorbe? Dac[ar fi o imens[bucurie, m-a= l[muri ce se petrece]n mine. Ce dezastuos ar fi s[]nvie mor\ii, c[ci am primi revenirea lor cu aceea=i indiferen[\ ca eu acum. Un mort pentru care te-ai t`nguit timp]ndelungat, i-ai fost fidel la morm`nt, l-ai]ngrijit, ai dat slujbe la biseric[. +i bucuria revederii, chiar dac[minunea ar fi unic[, nu s-ar suprapune sup[r[rii de mai]nainte. N-ar profita dec`t vanitatea de a se fi]nt`mplat a=a ceva l`ng[tine, dup[cum te-ar amuza s[-i cad[un bolid]n curte, numai s[nu fie periculos. Dup[c`teva zile,]nviatul ar reentra normal]n obiceiuri, dup[ce aranjezi c`teva complica\ii. E=ti obligat]ns[s[joci o comedie]ntreag[, s[chiui, s[ba\i din palme, s[alergi, s[\op[i, ca s[min\i =i s[te min\i c[e=ti transfigurat. Acum, l`ng[Ioana, cum n-am chef pentru astfel de scene, iau o]nf[\i=are

obosit[, ca =i cum bucuria]mi vine prea t`rziu ca s[m[mai poat[dezmor`i.

Nici nu =tiu dac[e adev[rat, =i a= p[rea naiv =i ridicol primind dintr-o dat[noutatea. Trebuie s[-mi aduc aminte]ncet de o mie de]nt`mpl[ri, ca s[v[d dac[din toate se poate trage =i concluzia c[Ioana a r[mas curat[. O rev[d doar pentru o clip[: pl`ng`nd disperat[la repro=urile mele. Deci nu se poate s[nu fie adev[rat p[catul ei. Nu pot s-o contrazic, s[-i pun]ntreb[ri, c[ci ar]nsemna c[am o vag[speran\[c[nu s-a]nt`mplat nimic. M[asem[n prostului, care, nepricep`nd bine dac[]i vorbe=ti]n serios sau]i ba`i joc de el, tace a=tept`nd ca vreo vorb[nou[s[-l]mureasc[. De ce m-ar min`i acum Ioana? Deodat[,]n fa`a m[rii lini=tite, dup[o zi relativ calm[, monoton[, f[r[nici o]nsemn[tate? Poate ca un rezultat al g`ndurilor ei ascunse.]n vreo or[de singur[tate, o fi reflectat c[via`a pe care o ducem]mpreun[este imposibil[=i, curagioas[, o fi sperat s[poat[g[si un mijloc de vindecare. Exist[un singur mijloc: desp[r]irea. Ceea ce am]ncercat =i am dat gre=, dar dac[am fi avut r[bdare mai mult timp,]n loc de trei ani, zece, sau =i mai mult, ne-am f] potolit. Am fi r[mas cel mult cu un regret, cu o imens[nostalgie pentru ceea ce nu s-a putut]ndeplini, dar f[r[varia`ie de emo`ii. +i dac[a= fi avut norocul vreunui nou eveniment (o c[l]torie la cap[tul lumii sau o nou[dragoste), m-a= fi consolat mai iute.

Ioana]ncearc[o nou[stratagem[: se va preface c[totul a fost o n[scocire ca s[o iubesc. Minciuna, pentru un temperament sincer, va fi grea =i va dura la nesf`r=ire, va trebui s[fie atent[ca s[nu b[nuiesc nimic. Va atrage dup[ea alte multe minciuni, c[ci va trebui s[-mi explice tot ceea ce pare turbure, ce-am v[zut sau am aflat. +i, mai ales, Ioana va trebui s[-i ascund[propriile ei remu=c[ri, s[par[tot timpul mul`umit[, deci o munc[prodigioas[, asem[n[toare cu aceea c`nd un bolnav drag trebuie s[moar[dup[o boal[lung[, =i tu]i z`mbe=ti, te ar[`i vesel, consta`i zilnic vindecarea =i faci planuri pentru mai t`rziu. +i eu sunt s[n]tos, adic[]n stare s[]ntreb, s[m[interesez, pe c`nd de un bolnav apatic po`i dispune mai u=or. Desigur,

c`nd Ioana a f[cut un asemenea plan, a ar[tat un imens spirit de sacrificiu, un suflet ales, dar =i — st`ng[cie, c[ci =i-a]nchipuit c[se poate face ceva]n felul acesta. Sau poate c[hot[r`rea nu-i vine la sf`r=itul reflec\iilor, ci dintr-o dat[, cum i se]nt`mpl[deseori s[hot[rasc[]n ocazii importante =i cum a decis desp[r`irea de odinioar[. Ea explica: "Exist[un travaliu]n incon=tient =i]ntr-o bun[zi iese la suprafa\[, se desemneaz[brusc c[trebuie s[-\i faci alte socoteli de via\]. Ca un butoi]n care a curs ap[mult[vreme, =i la urm[o pic[tur[o face s[se verse." La ori=ice g`nd mai serios, ar fi]n\eles c[planul e imposibil de aplicat, dac[voin\`a de a se sacrifica nu-i va da iluzia c[totu=i se poate]ndeplini acest plan. Sau poate c[vorbe=te a=a numai ca s[m[scoat[din amor\`eala din ziua asta, s[m[fac[s[redevin febril din cauza ei. C[ci este exclus s[fie adev[rat! Dac[ar fi adev[rat, ce bucurie! Sau cuv`ntul este prea ne]nsemnat, nu se g[se=te nici o expresie care mi-ar putea exprima starea sufleteasc[. Pentru o zi, pentru o or[... Mai pe urm[, ne vom g[si exact]n starea de dinainte de desp[r`ire. Eu neput`nd pleca, dar plictisit, avid s[-mi c`=tig libertatea, ea torturat[de indiferen\`a mea, pe care o simte oric`t a= nega-o. A= avea, desigur, mai mult[experien\[, mi-a= spune]n momentul plictiselii: dac[m-ar p[r[si sau m-ar]n=ela, a= suferi imens, deci trebuie s[iau toate precau\`ile =i s[nu-mi fac iluzia c[mi-a= putea reface via\`a altfel. Asta nu-nseamn[c[m-a= plictisi mai pu\`in. A= face acelea=i impruden\`e ca s-o pierd, dup[cum un bolnav, cu toat[dieta srict[la care e obligat, cu orice risc, m[n`nc[totu=i ceva nepermis. Dac[ar fi adev[rat c[nimic r[u nu s-a petrecut cu Ioana, poate ar]nceta leg[tura dintre noi, ce pare a fi p`n[la moarte. Sunt un temperament oribil, =i numai triste\`ile m[leag[de oameni, de lucruri. Dac[a= fi mai s[n]tos, Ioana ar fi mai pu\`in nenorocit[? Ioana mi-a fost fidel[! Ce inven\`ii grozave spune Ioana uneori, ca =i cum vorbele n-ar avea nici o valoare, ca =i cum ar fi doar pove=ti pe care le transformi]n voie.

— Dac[tu ai fi fost credincioas[, a= avea curajul s[m[arunc]n mare!

Ce roman\`ios =i totu=i ce adev[rat mi se pare!

Dup[o zi discut[m cu aprindere despre cel[lalt. Am uitat complect ceea ce]ncercase s[-mi sugereze, cu toate c[pentru o clip[avusesem speran\va nebun[...

Ahmed =i-a g[sit o nou[joac[: sare dup[fluturi. Pe perete,]n apropierea cuiului unde e at`rnat[lampa mic[de gaz, se str`ng fluturi mul\i, =i e o minune s[prive=ti formele =i culorile lor felurite. Parc[sunt stropi de mare. +i umbrele lor, care traverseaz[tot peretele... M[amuz s[-i cercetez =i c`teodat[m[instalez pe scaun, drept]n fa\la lor, =i]ncerc s[-i prind, s[-i examinez de aproape, s[-i admir. Fug o clip[c`nd]mi observ[m`na, dar vin din nou imediat, ca =i cum ar fi hipnotiza\i de flac[ra l[mpii. Zboar[capricios, pierd timpul]n aer, f[r] alt[\int[dec`t frumuse\ea zborului. Acum Ahmed mi-a luat locul. Este delicios cum urm[re=te atent, cu ochii sclipitori, pe c`te un fluture.]ncearc[s[-l prind[, uneori schi\eam[o s[ritur[, alteori sare chiar la]n[l\ime, =i, dac[prinde vreunul,]i d[drumul, ca s[continue jocul. Un pisic]ntre fluturi. Ce imagine poate fi mai armonioas[?

Ce u=uric[este Ioana uneori! Preocup[ri grave =i, deodat[, pornit[pe cochet[rii puerile, spre gust de a dansa, de a flirta. M[dor mult aceste gusturi, destul de importante pentru a nu ne mai]n\elege deloc. Oric`t de excep\ional ar fi construit[, nu poate s[uite c[este femeie. *Madame* Pitpalac i-a spus: "Ce frumoas[e=ti, Ioana! P[cat numai c[pronun\i litera r fran\uze=te."

I-a fost Ioanei de ajuns aceasta vorb[ca s[]ncerce cu frenezie s[se corijeze. Numai timp de o zi sau dou[, c[ci Ioana]ncepu cu entuziasm un nou plan, dar nu e]n stare s[-l continue. Scepticismul meu, cu toate c[Ioana i se]mpotrive=te =i promite s[nu se mai lase influen\at[, sfarm[pe drumuri ascunse noua ei dorin\].]n orice caz, ast[zi toat[discu\ia,]n clipele cele mai funeste, e]nterupt[de acel r; spus c`teodat[sau de mai multe ori]n =ir, cu energie, sem[n`nd de at`tea ori o]nterupere ironic[a celor ce spun. Cum]=i mai aduce aminte de el c`nd]i vorbesc lucruri esen\iale? C`nd o cert sau]nchipui speran\e? Nici nu

pricep uneori dac[r este spus numai ca s[-l]nve\ e corect sau s[m[]ntrerup[, s[-mi deturneze argumentele perfecte, s[m[pedepseasc[. Constatase poate ce exact m[love=te]n chipul acesta.

- Ai fost]n stare s[pleci pentru totdeauna.
- De ce nu? r, r, r...
- S[]ncepi o via\] nou[cu altul.
- Desigur! r, r...
- +i nu \i-a fost deloc mil[de mine?
- Mila n-are ce c[uta]n dragoste, \i-am mai spus-o.
- Dac[te-a= fi omor`t?
- E=ti prea la= s-o faci! r, r... Dac[a= fi =tiut c[e=ti]n stare s-o faci, nici n-a= fi plecat, nu din fric[, ci din satisfac\ia c[m[iube=ti.
- Nici a=a n-a= fi demonstrat mare lucru...
- M[car at`ta! r, r, r...
- Eu nu glumesc deloc.
- Nici eu.
- Totu=i, te pricepi s[ridiculizezi aceast[discu\ie.
-]i se pare.
- }n orice caz, r m[enerveaz[.
- Vreau s[-l]nv[\=i, cum sunt tot timpul cu tine, e fatal s[-l supor\i]ndeosebi.
- Dar =i f[r[r spui numai u=urin\ e. (Poate tocmai din pricina acestui r, care]ntrerupe =irul g`ndurilor, =i care coloreaz[toat[conversa\ia.) Nu g[sesc c[ai vorbit ceva mai]nsemnat!
- Orice vorb[este ridicol[dac[insi=ti asupra ei =i-o analizezi. R... al meu e emo\ie transformat[]n liter[. Ascult[ce frumos sun[: r... =i ce emo\ionat[sunt! r... Acompaniaz[perfect t`nguirile tale, o vioar[=i un fagot.
- Voiam s[discut cu tine despre ce vom aranja mai t`rziu.
- Iar planuri. Las[s[tr[im f[r[s[ne mai g`ndim la ziua de m`ine. Sunt mereu at`tea surprize!
- Nu vreau dec`t s[fii fericit[.
- Atunci nu te-a= mai interesa.

— Totu=i, e=ti fericit[c[suntem acum]mpreun[. N-ai dorit toat[via\ a dec` t s[ne culc[m =i s[ne scul[m unul l`ng[altul.

— R...

— Cum vom ajunge la Bucure=ti, ne vom desp[r\i?

— Cum vei crede de cuviin\[. Eu am renun\at la orice preten\ie.

— Ca =i cum, cu toat[experien\ a, spiritul de domina\ie nu \i-ar fi tot at` t de excesiv.

— Am avut tot timpul preten\ia s[m[iube=ti. Orice femeie ar face la fel.

Ioana deseori d[ca exemplu pe “orice femeie” dintr-un tic sau din dorin\ a de a fi considerat[ca o veritabil[femeie. Pentru tot ce s-a]nt` mplat se g[sise mai u=or scuze.

— R... r... r...

Spune o mul\ime de r mai]ncet, ca =i cum n-ar mai vrea s[m[supere. Pare o pisic[torc`nd.

— Vom locui]mpreun[...

— +tii bine c[nu se poate.

— Cu toate drepturile legale.

— Dup[cele ce s-au]nt` mplat?

— Ce-are a face!

— Spui a=a ca s[m[]ncerci!

— }mi b[nuie=ti inten\iile mele cele mai bune...

— Tu m-ai]nv[\at a=a! r...

— }n orice femeie, oric` t de superioar[cu g`ndurile oric` t de degajate de morala comun[, se g[se=te o burghez[.

— Nu prin astfel de reflec\ii po\i demonstra inten\iile bune.

— Ne vom aranja artistic o camer[. Vom pune]n ea covoarele de pre\, piano, radio, patefonul cu pl[cile, tablourile scumpe... +i un divan imens pentru dragostea noastr[.

— R...

— +i toat[via\ a vom citi, vom asculta muzic[, vom scrie f[r[s[ne pese de restul lumii. Vom fi o pereche unic[, reu=ind s[realizeze cele mai romantice viziuni, iar c`nd vom fi b[tr`ni, ne vom retrace

Într-un col\ Îndep[rtat, ales bine În mijlocul naturii superbe, =i al[tura\i, mereu de acord, vom a=tepta moartea. Dar cu solemnitate, a=a cum se cade la o astfel de or[.

— R...

— E tot ce g[se=ti s[spui... Ironii oribile.

— Nici nu m[g`ndesc s[fiu ironic[; am pornit s[]nv[\ pe r, l-am spus de o mie de ori, =i acum]mi scap[involuntar.

— Ai reu=it s[-mi destrami orice entuziasm.

— A=a de iute? Ce vei face atunci peste o lun[la Bucure=ti? Ce conversa\ie ridicol[! R, r, r, r...

Acest r sun[strident, anun\[furtunile apropiate. Dar clar nu pot s[pricepe ce se petrece]nd[r[tul lui. Pe mine m-a exasperat. Am impresia c[Ioana m[g[se=te tot timpul caraghios. +i alt[dat[, c`nd]mi r[spunde cu at`ta seriozitate sau m[combate cu at`ta]nd`rjire, spun lucruri mai importante?

— În definitiv, nici nu pot a=tepta altceva din partea unei femei u=urele.

O mic[t[cere; apoi: r...

— C[ci femeie u=oar[se nume=te aceea care a avut doi aman\i.

— M[tenteaz[s[-\i ar[t exact ce este o femeie u=oar[.

— Acum mi-ar fi egal!

— R, r...

— Cel mult, m-ar indispune s[cap[t din afacerea asta vreo boal[.

— R...

— C`nd te g`nde=ti c[i-ai m`ng`iat burticica plinu\[, de om care se preg[te=te s[]mb[tr`neasc[cu voio=ie... Deasupra =i dedesubtul ei, peri=or m[t[sos, cre\! +i tot mecanismul În func\iune!

—R!...

I-am dat o palm[. Dup[o lini=te lung[, Ioana roste=te r[spicat:

— A=a ceva nu se uit[niciodat[!

Nici eu nu voi uita niciodat[gestul meu.]mi va fi sc`rb[de el, orice s-ar mai]nt`mpla În viitor, chiar dac[a= afla c[Ioana este =i mai vinovat[.

Abia acum remarc: Ioana =i-a f[cut spr`ncenile sub\iri, artificiale. Desigur, tot *madame* Pitpalac a]nv[\at-o s[=i le fac[a=a!

Poate ca s[-mi plac[mie!

Prima carte citit[de Ioana de la mine a fost *La femme et le pantin* a lui Pierre Louys. Aveam pentru ea mult[admira\ie, parc[se supra-punea celor mai intime vibra\ii, =i mi-e fric[s[o recitesc ca s[nu fiu dezam[git. +i acum, c`nd mi se pare c[sunt victima tuturor capriciilor Ioanei =i c`nd v[d c[, oric`t de vinovat[ar fi, tot eu]i cer iertare, incapabil s[prelungesc o sup[rare prea mult[vreme, cred c[acea carte a fost un simbol al existen\ei noastre comune.

Pe Ioana am mai v[zut-o =i]nainte de]nt`lnirea care avea s[ne apropie din nou. De trei ori, cu pu\in]nainte re]mp[c[rii.]n prima, Ioana era cu cel[lalt, =i asta mi-a]nte\it gelozia =i mi-a]nt[rit siguran\]a de cele ce se petreceau. St[teau]n fa\]a unui cinematograf din Bulevardul Elisabeta =i se uitau la fotografiile filmului. Se juca *Potache =i Perlmutter*. El]i explica probabil savoarea arti\tilor. Ea asculta atent[, foarte interesat[. P[reau de acord definitiv]n toate, =i acum c`nd Ioana sus\ine c[r[m[sese cu cel[lalt o str[in], eu din pricina scenei v[zute (ce a durat c`teva minute) nu o cred. Am trecut drept pe l`ng[Ioana, la o jum[tate de metru, =i ce emo\ie aveam! Ce importan\[c[p[ta fiecare milimetru din carnea Ioanei, hainele, gesturile, din care trebuia s[construiesc mai t`rziu o mie de presupuneri! Am v[zut-o numai pu\in =i n-am putut memora exact]nf[\i=area ei,]nc`t mai t`rziu interpret[rile mele se multiplicau]nc[. +i acum o am pe Ioana]ntreag[, la dispozi\ie; ca =i la]nceput, =i ca =i atunci de at`tea ori m[plictisesc cu ea! }mi spuneam l`ng[ei: “Pot s[-i vorbesc, dar ce s[-i vorbesc?” Aveam at`tea lucruri s-o]ntreb =i totu=i nu-mi venea]n minte nici o singur[chestiune. La fel ai face cu un mort care s-ar]ntoarce la via\] pentru cinci minute: n-ai =ti ce]ntrebare s[-i pui. M[impiedec[=i alt motiv ca s[-i vorbesc: frica de a nu fi ridicol fa\] de ei, a ar[ta c[suf[r. Dup[o bucat[de drum m-am re]ntors la cinematograf, c`nd am socotit c[trebuie s[fi plecat, =i m-am uitat =i eu la fotografii,

Încerc`nd s[reconstituiesc conversa\ia lor. Fiecare gest al interpre\ilor c[p[ta o importan[capital[, =i-mi storceam creierul ca s[fac =i eu reflec\iile cele mai inteligente cu prilejul lor. Au admirat? Au ironizat? Au povestit o amintire cu ocazia imaginii? Ce nebun sunt! Dar ce nenorocit! M-am g`ndit mult la aceast[scen[, ca =i cum toat[fiin\va Ioanei s-a concentrat atunci. C`nd i-am povestit-o de cur`nd, ea nu =i-a mai adus deloc aminte (nu se pref[cea, c[ci]=i g[sea]nvinov[\iri mai mari) =i nu cuno=tea existen\va celor doi comici americani. "Poate c[le v[zuse fotografia, dac[spun eu, dar]i uitase complet..."]n orice caz, era imposibil ca eu s-o fi surprins transfigurat[, ascult`nd pe cel[lalt]... Ce propor\ii imense c[p[tase pentru mine]nt`lnirea aceea!

Alt[dat[am z[rit-o cu Viky la bra\, pe Calea Victoriei, pe la ora =ase seara, c`nd e lume mult[pe strad[. Niciodot[nu-i pl[cea s[treac[pe Calea Victoriei. O fi venit cu dorin\va ascuns[s[m[]nt`lneasc[? imaginea celor dou[fete la bra\ m-a calmat pentru ziua aceea, ca =i cum mi-a= fi]nchipuit c[totu=i nu s-a]nt`mplat nimic.

Dar, desigur, fiind]nt`lniri scurte =i]n aceste dou[d[\i nefiind nici m[car v[zut de Ioana, n-au schimbat nimic]ntre noi. (+i Ioana mi-a povestit mai pe urm[c[m-a v[zut de c`teva ori. O dat[m-a surprins uit`ndu-m[la ea, crezuse c-am recunoscut-o. N-an observat-o, c[ci eram absent =i indiferent pentru locul unde mi se]ndreptau ochii. N-am observat-o, c[ci eram cu g`ndul]n alt[parte: la ea!)

A treia oar[am schimbat]mpreun[chiar c`teva cuvinte. Mi-a ie=it]n cale pe o strad[l[turalnic[, am salutat-o =i am trecut]nainte. Dup[ce ne-am dep[rtat c`liva pa=i, m-a strigat. Mai t`rziu mi-a spus c[a visat]n noaptea aceea c[o s[m[]nt`lneasc[=i]nconjura pe c`t putea str[zile principale spre a m[evita. Am]ntrebat-o]ncotro se duce: "La biseric[". Ce ciudat, ce s[caute Ioana la biseric[, unde mu mergea niciodot[? Purta]ns[acum cu ea o via\[at`t de str[in[, c[orice mi-ar fi spus iar fi p[rut posibil. Acum, c`nd =tiu c[avusese cu cel[lalt] o epoc[de misticism,]mi explic drumul ei. Probabil c[era chiar a=teptat[la biseric[deci un *rendez-vous* deghizat. Poate de la biseric[aveau s[mearg[direct la hotel. Dar]n clipa aceea, febril, c[utam

s[spun vorbele cele mai inteligente, reflec\iile cele mai surprinz[toare,]n=iram]n c`teva minute tot ce g`ndisem mai de seam[at`ta vreme lung[ca s[o impresionez. La o teorie a mea s-a opus cu toat[firea, a=a cum f[cuse]ntotdeauna, =i m-am g`ndit, pierz`nd orice n[dejde; "Nici acum nu se pricepe s[fie mai bun[=i s[nu m[mai umileasc[!"

+i unul din repro=urile cele mai vehemente pe care i le fac: "Cum ai putut s[VEZI]n ce hal de disperare eram (c[ci atunci ap[rusem pentru cel mai necunosc[tor]n a citi fizionomii o zdrean\]) =i totu=i s[te culci cu altul?" Iar alteori, c`nd]mi poveste=te nefericirea ei l`ng[cel[lalt:

— Ah! Dac[te-ai fi desp[r\it de el]nainte de]nt`lnirea noastr[. Dac[n-ai fi trecut din bra\ele lui]n ale mele, am mai fi putut]ncerca s[fim ferici\i! A=a m[ag[\ de iluzii.

O! prima oar[c`nd am \inut-o din nou]n bra\e, goal[, dup[desp[r\ire! St`ng[cia mea unde s-o duc!

Ca =i alt[dat[? Pentru o clip[a=a de mare, acela=i decor? S[-i aduc aminte astfel de o mul\ime de ne`n\elegeri pe care le avusesem]n locul acela? Cu at`t mai mult cu c`t noi nu voiam s[refacem vechea noastr[existen\[, ci s[]ncerc[m o via\ nou[. Sau poate c[=i ei =i-au ales acela=i loc?

+i,]n sf`r=it,]mpreun[. Ce dor]mi era de trupul ei! Ca =i cum]n lipsa ei nu s-ar mai fi]nt`mplat nimic cu mine. Aceea=i impresie a avut =i ea. Era emo\ionat[, ca =i cum m-ar fi a=teptat tot timpul, f[r[s[se apropie nimeni de d`nsa. Dar n-am avut curajul s[-i spun tot adev[rul]n ce m[prive=te. Cu mine, at`via ani, nu s-a]nt`mplat,]ntr-adev[r, NIMIC!]n timp ce ea... poate s[pt[m`nal? Mi-a spus, ca s[m[consoleze: "N-aveam timpul =i nici nu eram amatoare. Am`nam pe c`t puteam. Poate de vreo dou[zeci de ori cu totul"... Numai at`t? Dac-ar fi numai at`t! S[spunem treizeci, mai bine mai mult dec`t prea pu\in. +i,]ntre timp,]mbr[\i=[ri ascunse =i s[rut[ri c`nd nu e nimeni de fa\]. Ea]ncerca o nou[via\ =i eu, b[rbatul, a=teptam! Ce umilin\! Cum a= putea uita? Corpul ei fermec[tor l`ng[mine, superb,

virginal, ca =i cum nu s-ar fi]nt`mplat nimic! Ce nefericit eram =i totodat[ce poft[aveam de el! +i cum voiam s[m[conving[c[nu m[doare am[git de dorin\`a puternic[de atunci. Am spus la]nt`mplare. “Fapta noastr[de acum e sf`nt[. Ea =terge toate profan[rile de mai]nainte =i te reface, pur[, a=a cum te-am cunoscut”.

+i acum,]n discu\`ii, c`nd Ioana vrea s[m[pedepseasc[,]mi aminte=te vorbele mele: “Fapta noastr[sf`nt[!” }nchiriam o camer[de hotel special pentru ea! F[ceam acela=i lucru ca =i cel[]alt! +i dup[]mplinirea faptei sfinte toaleta de rigoare!

Ioana are dreptate: spusese cuvinte de roman-foileton, a=a cum se]nt`mpl[totdeauna c`nd e=ti nenorocit, oric`t de inteligent ai fi.

L`ng[mine, Ioana m`ng`ie pe Ahmed =i-i spune cu o nespus[dragoste: “Are m[mica o buc[ic[de pisic[!”

+i m[]ntreb: “Poate s[fie Ioana rea vreodat[?”

Cum azi a fost o zi plictisitoare, i-am sugerat Ioanei: “Ce-ar fi s[facem o vizit[Lidiei?” (O vecin[mereu invizibil[.]

— +tii bine c[s-a eschivat s[ne invite!

— Avea o scuz[plauzibil[: scutura casa. Acum este totul aranjat, dup[spusele lui *madame* Pitpalac. }n definitiv, o putem lua pe Lidia la plimbare, dac[]i face pl[cere.

— Ce umilin\[, s[depinzi de pl[cerea acelei fete stupide.

— Nu =tiu de ce o nume=ti stupid[. Nu po\i s[o taxezi a=a dup[scurta noastr[cuno=tin\].

— O s[vie cu noi cu siguran\[, de-abia a=teapt[s[o invi\i. Am v[-zut ce emo\ionat[este c`nd]\i vorbe=te. Eu nici nu existam]ntre voi.

— E normal ca noi s[avem unele amintiri — inofensive — fa\ de care tu s[r[m`i str[in[.

— +i mai vorbe=ti de sufletele noastre identice!

— Are vreo importan\[Lidia mai mult dec`t un mic amuzament =i ar putea schimba ceva dintre noi?

— Nu m[import[. Nu pot s-o suf[r!

- Poate c[e-ti geloas[.
- A ironiza gelozia cuiva este facil =i inuman.
- Aceasta echivaleaz[cu o m[rturisire.
- N-am toate drepturile?

Cu ce savoare m-am r[zbunat! Parc[iscasem anume acest[discu\ie ca s[m[pot r[zbuna:

— Nu mai ai nici un drept, ceea ce ai f[cut m-a eliberat complet. Nu cumva \i-ar conveni ca eu s[-\i fiu fidel? +i s[fiu imbecil p`n[la sf`r=itul vie\ii? Pentru cine a= face acest sacrificiu? Am de g`nd s[nu renun\ la nici o fat[frumoas[, dac[m[va accepta, =i s[n-am nici un scrupul!

Eram]nc`ntat, aproape credeam c[am =i f[cut astfel, =i Ioana a plecat fruntea, parc[ar fi aflat despre mine fapte]mplinite, pe care \i-e imposibil s[le mai schimbi.

Nu mai are dreptul s[fie geloas[! Ce nerozie! Ca =i cum chinurile noastre depind de drepturi =i datorii!

Dar alteori,]n momentele ei de remu=care, Ioana pretinde:

— Dac[m-ai]n=ela, a= suferi]ngrozitor, dar n-a= face nici un repro=. At`t de mare este instinctul meu de dreptate.

Vezi tu, Sandule drag[, pe mine n-ar trebui s[m[iei totdeauna]n serios: sunt bolnav[.

Desigur c[-i bolnav[. Un doctor, dac[ar cerceta-o bine, i-ar g[si f[r[]ndoial[un defect. Un al treilea care ar citi r`ndurile acestea s-ar gr[bi s[reflecteze: "Nu m[intereseaz[eroina, este un caz patologic". Ca =i cum asta ar]mpiedeca pe Ioana ca s[fie bun[sau rea, s[-i simt trupul cald cer`nd dreptul la existen\[, a=a cum nu pretind fetele obicinuite, dr[gu\ e =i ne]nsemnate. Ioana este bolnav[, dar dac[examinezi de aproape, orice gest al nostru se poate explica printr-un secret organic =i ajung la concluzia c[nu avem nici un liber-arbitru, c[suntem condu=i de fatalit[\ile structurii noastre. }mi pot consola cu g`ndul acesta gelozia? }n iubita mea se poate constata imediat c[se g[se=te ceva anormal. }ns[=i inteligen\ a ei care p`lp`ie parc[, nu

este rezultatul unor raționamente, ci al unor iluminări, intuiții uimitoare. Întreținate cu stângăcii fașă de unele întimplări simple ale vieții. Pare un matematician care pe tablă face cine-tie ce socoteli complicate, e pe cale de a demonstra cine-tie ce secret ai universului =i care se încurcă, din pricină că la un moment a înmulțit greșit pe 7 cu 8.

Atunci mă revolt: cum nu mi-am dat seama că Ioana avusese tot timpul febră =i că nu e capabilă să-mi suporte jeluirile? Nu pot însă să admit că ea depinde în întregime de boala ce o minează. Pot explica a=a plecarea ei cu altul, dar nu =i reîntoarcerea la mine. +i chiar în ziua când se încolțitește împrejurul meu =i când tremur fierbinte, nu sunt în stare să mă gândesc este ceva anormal, =i frenezia ce o pune îmi place și-o explic: "A=a au făcut toate îndrăgostitele". +i, orgolios, îmi spun: "Am avut prilejul să fiu iubit în mod excepțional". Este posibil o dragoste veritabilă, în care să nu consideri tovarșul egal cu tine capabil să te înleagă? Să te porți ca =i cum el ar fi un copil? Adică să-l alinai, să-i dai jucării, să te amuzi de toate capriciile lui, să-i intri în toate voile, să te mândrești că-l ai aparține? Dar de câte ori ai vreo surpriză, nu o împarți cu el, te retragi în locuri ascunse, ca să reflectezi, te îndrepti la străini, ca să ceri o consolare, iubita mea Ioana e numai o pupă=?

— O să te vindecăm, Ioana, vom face tot ce va fi posibil ca să te vindecăm.

— Ce bun e-ti! Tu e-ti un sfânt!

+i, f[r] să mă a=tept, îmi s[rut] m`na. +tiu că lauda ei nu mi se potrivește, că nu e decât natural să dorești vindecarea vecinului, oricine ar fi el, iar până acum nu contribuiseam cu nimic, la această vindecare. Vorba ei nu arată decât că se simte bine lângă mine în momentul acesta, că e îndrăgostită. Ioana e deseori excesivă. Când e supărată, la fel îmi exagerează vina. Dar deocamdată mă las în voia ei, încântat că poate, măcar pentru o clipă, să-mi facă o imagine a=a de minunată despre mine. Adorai Ioanei se pretează la ridicol, dar e binefătoare.

Am fost la Balcic =i am luat pe Arabella cu noi, iar]n barca[, f[r]jen[de ceilal\i indiferent[la protest[rile mele, Ioana a ales pentru mine locul cel mai bun. A fost o noapte miraculoas[, pe ape, sub seninul complet, iar noi]ntre vis =i via\[, confund`nd mirajul visului cu al realit[\i. Am ajuns la]nceputul dimine\ii acas[. Portul Carvarnei era mai pu\in pustiu de cum ne a=teptasem, c[ci aci oamenii se scoal[devreme. Pe ponton, domnul Jianu st[de vorb[cu *madame* Pitpalac. Cum ne-a v[zut, domnul Jianu s-a retras timid la el, dar doamna ne-a venit]n]nt`mpinare, ne-a]ntrebat, a avut p[rieri. A vrut s[apar[Arabellei drept o persoan[cu distinc\ie. Pe Arabella o cuno=team de mult[vreme]nainte a tuturor, =i uimirea mi-a fost mare c`nd am descoperit-o (ji uitasem numele), dup[ce mi se vorbise mult timp de ea. Fusesem cu c`\iva ani mai]nainte, ca student la cursurile de var[din Dijon, =i acolo, printre al\i rom`ni, se g[sea =i Arabella. Ap[ruse zglobeie, vorb[rea\[, ironic[, amuzant[, av`nd corpul bine]mplinit, ochii =ire\i, obrazul roz, nasul]n v`nt, ciripind tot timpul fran\uze=te, cu rochie de voal *rose* cu buline negre. Prea de aproape n-am cunoscut-o, dar am p[strat o impresie de prim[var[=i o vedeam acum galben[, ofilit[, p[m`ntie, neglijent[]n]mbr[c[minte, cu carnea ce nu mai p[strase nici o urm[de prospe\ime. Iar]n vorbe, exager`nd acum un accent \[r]nesc, pe care nu l-ar fi ar[tat pentru nimic]n lume la Dijon, unde voise s[fie c`t mai exact fran\uzoaic[.]i luase acest accent poate fiindc[a=a se transformase gustul ei de r[sf[\ de odinioar[sau fiindc[aceasta o apropia mai mult de var[— mama ei era \[ranc[— c[tre care o poart[uneori dorurile, dorind poate o via\[mai simpl[, dar mai curat[. Mult[vreme nici n-am recunoscut-o c[ci nu mai f[cea nici o aluzie la Dijon. Numai ochii ei, cu o str[lucire ciudat[, mi-au dat b[nuieli.]n fa\ a mea ap[ruser[dou[fiin\ e complet diferite, la fel de caracteristice am`ndou[, =i anevoie le pot suprapune.]ntre ele se r[sturnase o pr[pastie cumplit[.

Ioana reflecteaz[dup[obiceiul ei:

— Prive=te cum transform[dragostea pe un om. Aceast[femeie care a fost de=teapt[,]nv[at[, frumoas[, cum e distrus[definitiv,]n

voia u=uratecului Charles. Cine ar mai putea s[o mai readuc[la via\]? Cum s[nu-i fie permise toate fanteziile? +i n-avem dreptul s[]ndrept[m asupra ei nici o judecat[burghez[. Fiecare vorb[spus[de ea, mai inofensiv[, este un geam[t. Ce pute\i pricepe voi, b[rba\ii, din toate acestea!

M-am dus pe plaj[numai cu Arabella, c[ci ceilal\i aveau alte treburi =i acolo, f[r[nici o poz[, ca unui vechi prieten, cu un ton de femeie nenorocit[, care nu mai p[streaz[nimic din gluma amuzant[=i artificial[de odinioar[, mi-a spus am[nunte din via\a ei trist[, la]nt`mplare, bucurii =i mai ales necazuri, a=a cum]i veneau]n minte =i a=a cum le tr[ise. +i]n clipele acele m-am sim\it frate cu Arabella, tovar[=, mi-am adus aminte c[noi ne cuno=team cel mai de demult, c[to\i ceilal\i erau veni\i mai pe urm[=i ne complicaser[existen\ele]ncepute a=a de suav, eu urm[rind cu aten\ie, ca ceva extrem de important pentru mine, pe profesorul de la Dijon explic`nd tablourile din Colmar =i Arabella r`z`nd inepeuizabil,]n rochi\`a roz[cu buline negre.

Soarta creeaz[uneori astfel de situa\ii,]nc`toric`t de serio=i am fi, trebuie s[proced[]m superficial. Viky s-a]mboln[vit pe nea=teptate =i doctorul, chemat grabnic, nu poate da nici o p[rere. Domnul =i doamna Axente au sosit =i ei, iar Arabella pare de prisos. To\i =i-au pierdut capul, dau o mul\ime de sfaturi =i leacuri, dar temperatura lui Viky persist[.]n sf`r=it, s-au hot[r`t =i au dus pe Viky la Caverna, unde poate fi mai bine]ngrijit[. R[m`ne ca noi s[facem zilnic naveta p`n[la Caverna ca s[afl[]m ve=ti. Arabella, stingher[, a plecat. La necazul celorlal\i ea nu prea avea rol, totu=i ne cunoa=te destul de bine =i nu putea fi indiferent[=i,]n definitiv, a r`s cu Viky, s-a distrat cu ea. +i noi am p[strat totdeauna o ciud[c[a plecat]nainte de a =ti ce e cu Viky, dar nu pot spune cum ar fi trebuit s[fac[altminteri. Ce ridicol este]ns[s[exagerezi p[rerea de r[u, s[cau\i s-o faci egal[cu a celorlal\i direct interesa\i! Uneori trebuie s[te nelini=te=ti pentru o simpl[durere de cap, cu toate c[bolnavul a putut]n absen\ s[aib[o mie de dureri de cap, de care, departe chiar de ai fi =tiut, nu \i-ar fi p[sat deloc.

Zilele în port deveniseră a=a de asem[ăn[ătoare, încă, ca să nu ascund nimic, pot mărturisi că boala lui Viky mă bucură. Aveam să sc[p[ăm pentru că teva zile de o persoană care ne turbura intimitatea, oricât de discret ar fi fost =i mereu în tov[arășia altora. (Iar dacă mai trecea p[er] la noi, o făcea numai din politețe, căci cu noi nu putea să aibă nici o distracție.) Trebuie să ne ducem la Cavarna p[er] la vindecare, în fiecare zi, să schimbăm atmosfera, să ieșim puțin între oameni. Ioana, cu toate oboselile ei, e gata să mă întov[ărească =i, susținut de alte preocupări, nici nu observă cei patru kilometri ce sunt trebuitori să-i facem de cele mai multe ori pe jos. Ajutăm s-o aranjeze pe Viky în automobil, =i apoi pornim la Cavarna, în urma automobilului în care Viky luase loc cu soșii Axente. Când sosim, găsim pe Viky în pat în salon, camera cea mai mare a casei. Curat, fiecare lucru la locul său =i peste tot un covor imens, cu o admirabilă îmbinare de culori. Viky pare obosit; după obrajii roșii, se vede că are o arămare, dar nu uită deloc să se arate politicoasă cu toată lumea. Surd de ca de obicei =i răspunde la toate întrebările noastre, ce nu mai contesc. Ioana se așază chiar lângă d[umneasa, ca să probeze desigur, cum se obișnuiește la cazurile acestea, că nu-i este frică de boala sorei sale, sau că e oricând gata chiar s-o împ[reună. A venit =i un doctor al Cavarnei, bulgarul Petroff. Întunecat, rar la vorbă =i, deoarece chiar vorbele acelea rare nu le spune cu convingere, făcând o impresie proastă. Constată =i el temperatura lui Viky, pune că teva întrebări =i, ca recomandă, spune înainte de plecare: "Boala trebuie să-i urmeze cursul. În orice caz, nu intră în camera bolnavei decât doamna Axente. Poate să fie o boală contagioasă." Ioana încearcă să protesteze, să asigure că ea vrea să îngrijească pe Viky, dar i se demonstrează că ar fi o imprudență inutilă. De altfel, în cazul acesta n-ar mai =i ti ce se întâmplă cu mine, rămăsese în vila din Port. Observând nedumerirea doctorului (oricât de nepriceput ar fi), se prevede o boală care poate dura mai mult. Cu temperamentul meu de a exagera, de a trece de la o limită la cealaltă, acum mă obsedează moartea posibilă a lui Viky. Colecționez ultimele ei vorbe sau gesturi ca pe relicve de mare

pre\l. M[simt la]ntret[ierea misterelor supratereestre. P[r] sesc came-
ra cu ezitare, m[uit la toate obiectele ca s[le]n\epenesc]n minte, s[
=tiu decorul unde Viky se va stinge]n fiecare zi. Lu`ndu-mi r[mas
bun de la Viky, vocea]mi tremur[, de emo\ie.]n antreu]mi dau lac-
rimile, iar Ioana]mi spune cald: “Ce copil e=ti!” U=a salonului se
]nchide]n urma mea, ca o u=[de temni\[, pe unde nu mai po\i
p[trunde, pe unde pedepsitul nu va mai ie=i niciodat[.

Ce]nc`ntat[este doamna Axente de rolul important care i s-a
]ncredina\at! S[fie singur[“]n secretul salonului”! Intr[=i iese de dou[
ori mai mult dec`t trebuie,]=i g[se=te treab[=i cel mai mic serviciu]l
face]n mai multe etape, ca s[dureze mai mult =i s[o ocupe. Ne spune
la fiecare moment nout[\i noi (“Viky]ncearc[s[doarm[“, “Viky a]nchis
ochii”, “lui Viky]i este sete”) cu vorbe gr[bite =i ca =i cum n-ar avea
timp mult de pierdut, dar aceste am[unute f[c`nd-o mai mult s[
]nt`rzie. De fapt, se plictise=te numai cu Viky nemi=cat[, iar ajuns[]ntre
noi, prin povestirile ample pe care le]ncepe totdeauna singur[— c[ci
nu ne mai pricepem ce s[]ntreb[m — vrea s[arate c[nu =i-a uitat nici
un moment datoria =i c[se va]ntoarce c`t mai cur`nd la locul de paz[,
de unde s-a]ndep[rtat numai silit[. Chiar dac[n-am fi noi, tot a=a s-ar
agita, ca s[]l\ie]n curent pe domnul Axente, sau ca s[schimbe pentru
moment decorul, s[ia]n antreu linguri\ele de pe o m[su\[\i s[le puie
pe cealalt[. Noi suntem tot timpul]n antreu, ca =i cum am a=tepta
nout[\i mari]n fiecare clip[, sau ca =i cum datoria noastr[ne oblig[s[
st[m tot timpul acolo, s[putem fi astfel oric`nd de folos. Doamna Axen-
te este destul de m[rinimoas[ca s[]mpart[osteneala cu noi, =i pe
mine m[trimite uneori dup[vreo cump[r]tur[]n ora=, iar Ioana tre-
buie s[prepare vreun medicament. Ce multe artificii]ntrebuina\ eaz[
unele persoane ca s[]ndeplineasc[rolul cel mai serios.]n definitiv, cu
toate agita\iile ei caraghioase, risc[]n orice moment s[ia boala.

Venim zilnic la Caverna de obicei pe la ora patru dup[-amiaz[.
Drumul]l facem]ntr-un camion de ocazie, care a transportat sacii cu

f[in[la port =i apoi se]ntoarce s[]ncarce din nou. De multe ori ne ducem chiar pe jos, =i soarele love=te cu toat[for\ a]n noi. Ioana, preocupat[de ce o s[afle, nu se pl`nge de drum. Diminea\ a r[m`nem]n port, c[ci Ioana are treab[s[aranjeze prin camer[(Helene e zilnic la Cavarna ca s[ajute pe doamna Axente) =i s[facem plaja.]ncerc[m chiar de diminea\ s[afl[m ve=ti =i atunci, prin bun[voin\ a vame=ului, telefon[m la po=ta din Cavarna la ore anumite. Primim de obicei aceea=i vorb[: "Tot a=a". La ora patru, sosi\ i la ora=, afl[m iar [=i multe am[nunte de la doamna Axente, dar din care nu se pot extrage dec` t acelea=i concluzii: c[Viky este tot mai sl[bit[, dar nu =i-a pierdut delicate\ ea obi= nuit[=i,]n clipele cele mai rele, tot "nu are nevoie de nimic". Temperatura se men\ ine, la ora =ase]ntrece de 39 grade, iar doctorul tot nu spune o vorb[hot[r` t[.

]ncepem prin a face o mie de planuri pentru Viky, dar renun\ [m pe r` nd la ele. Fiecare emite tot felul de presupuneri, ne irit[m unul contra altuia =i c` teodat[ne sup[r[m chiar pe bolnav[, cu to\ ii]n prada nervilor. Numai Viky, dup[cum ne spune doamna Axente, reu=e=te s[r[m` n[mereu calm[. Noaptea pornim]napoi. Ca s[nu mergem prea pe]ntunerec pe un drum pustiu la o or[t` rzie, ne promitem s[plec[m devreme, dar totdeauna]nt` rziem. Nu avem]ndr[z= neala s[p[r[sim prea iute casa bolnavei, unde la fiecare minut ni se pare c[se poate]nt` mpla ceva neprev[zut. +i mai sunt zile c` nd doctorul vine]n]nt` rziere (ce treab[are]n Cavarna minuscul[?), iar noi voim ultima lui p[rere sau a=tept[m efectul unei doctorii. C` nd voim s[plec[m]n sf` r=it, constat[m c[noaptea a venit de mult, g[sim inutil s[ne mai gr[bim. Ne a=ez[m la o mas[]n fa\ a unei cafenele, lu[m o bere =i c` \iva mititei, iar un \igan spintec[aerul cu o melodie t[r[g[nat[. C` ntecul lui, cu toate c[e fals, c[z` nd peste sufletele noastre]n ve=nic[emovie,]n timp ce cerul se]ncovoia miraculos cu stelele str[lucitoare, pare plin de nostalgie. Obosi\ i, spunem numai c` te o vorb[, tot despre bolnav[, =i suntem cu to\ ii (Roza ne]ntov[r[=e=te p` n[la colul de unde drumul o porne=te spre c` mpie) pio=i, ca]ntr= o biseric[. Dup[ce ne lu[m r[mas bun de la Roza, cu frica mor\ ii lui

Viky]n noi =i a singur[t(\ii, sub stele =i lun[, printre umbrele mi=c[-toare ale vreunui copac, abia vorbind, apropia\i, cobor`m spre mare.

Doctorul Petroff nu ne inspir[nici o]ncredere. De c`te ori vine, a=tept[m cu emo\ie decizia lui, dar totdeauna spune cuvinte nehot[r]te, se arat[]ncurcat, ca =i cum ar fi =i el un simplu om, f[r]cuno=tin\e medicale. Asta nu-l]mpiedec[s[=i]ncaseze]n fiecare zi taxa. Un tinerel, dar ursuz,]ncruntat, impresie de prost, cu ni-te haine cenu=i care] fac =i mai sumbru. Am chemat =i pe doctorul Abramoff, mai b[tr`n, gros, volubil, voind s[fie spiritual dar de fapt =i el tot a=a de evaziv. Viky are dureri la p`ntec =i-i trebuie neap[rat ghea\]. Ceea ce este foarte greu de g[sit]n or[=elul acesta. De fiecare dat[trebuie o pledoarie]ntreag[ca s[convingem pe vreun c`rciumar s[ne v`nd[. A g[si ghea\ este a=a de complicat, punem at`ta panic[]nainte =i at`ta bucurie dup[ce o g[sim,]nc`t avem impresia c[numai de ea depinde vindecarea lui Viky,]n sf`r=it, doctorul Petroff a spus un nume de boal[: febr[tifoid[. Cuv`ntul e]nsp[im`nt[tor, dar,]n sf`r=it, cuno=team contra cui trebuie dus[lupta. Nesiguran\a medicilor fusese oribil[, cu at`t mai mult cu c`t ea se]nt`mpla]n timp ce termometrul era mereu aproape de 40 de grade. Avusesem impresia c[]n t`rgul acesta Viky poate s[moar[cu zile.

Doctorul Petroff a luat s`nge lui Viky =i l-a trimis la analiz[la Constan\a.]n dou[zile, sau cel mult trei, vom afla adev[rul. Avem un moment de optimism, ca =i cum am afla c[Viky merge spre bine. Doamna Axente este mai elocvent[ca niciodat[. Dup[ce doctorul Petroff =i-a dat sentin\a, ea s-a dus imediat la Viky s[-i spun["vestea bun[". A g[sit-o dormind =i a trezit-o din somn. l-a spus cu cea mai bl`nd[voce: "+tii c[a aflat doctorul ce ai: (aici probabil c[a f[cut o minut[de suspensiune pentru efect)... tifos... De-acum =tim cum s[te vindec[m." F[r] o vorb[, Viky a deschis ochii, a privit-o o clip[=i i-a]nchis din nou. Doamna Axente a ad[ugat, la povestirea ce ne-o f[cea]n antreu, ca =i cum ar fi voit s[o scuze: "S[r]cu\a, nu=i mai d[seama de nimic, a=a este de mole=it[."

La istorisirea ei am sesizat c[bucuria noastr[e deplasat[, c[fusese produs[mai mult de o stare nervoas[ce nu suporta la infinit

aceea=i nelini=te f[r] [nici un moment de discordare, =i ne-am posomor` t din nou.

Una din impresiile zilnice ale doamnei Axente, pe care ne-o transmite imediat, este c[parc[Viky ar fi chemat-o. Atunci]=i]ntrepuce povestirea =i se duce imediat]n camera bolnavei, deschiz`nd =i]nchiz`nd cu precau\ie u=a. Noi r[m`nem f[r] suflare, a=tept[m s[afl[m ce s-a]nt`mplat. Si,]n sf`r=it, doamna Axente vine s[ne anun\c[numai "I s-a p[rut". +i cu toate c[Viky nu o striga niciodat[, fie c[este prea bolnav[ca s[fac[un astfel de efort, fie c[are r[bdare s[a=tepte, totu=i, doamnei Axente continu[s[i se par[c[aude vocea lui Viky. Prin u=a o clip[deschis[izbutesc s[v[d interiorul camerei, dar parc[schimbat complect, c[ci misterul bolii ce se petrece acolo, c` t`i toate doctoriile, sticlulele =i paharele, toate lucrurile care nu mai au ordinea de la]nceput, au f[cut transform[ri. Mirosul doctorilor invadeaz[toat[casa.

Domnul Axente nu mai incomodeaz[, iar]n definitiv, este]n casa lui. Se mi=c[de pe un scaun pe altul =i vrea neap[rat s[=-i dea =i el p[rerea. Cu mine e ceremonios =i]n fa\ a mea nu face nici cel mai mic gest de autoritate, dar Ioana mi-a povestit c[a fost toat[via\ a lui un despot,]nsp[im`nt[]nc[pe oamenii cu care are rela\ii =i pe cei mai apropia\i chiar ii terorizeaz[. Roza sufer[mult din pricina sup[r[rilor lui.]ns[am impresia c[fa\ de nevast[-sa e foarte supus =i,]n orice caz, c[ea face din el ori=ice, cu pu\in]=iretenie. Pe fa\ a doamnei Axente nu se]ntrev[d de loc urmele unor]ndelungi nemul\umiri, dar ai impresia c[nimic n-ar putea s[o]ntunece, iar o moarte c`t de apropiat[nu i-ar furniza dec`t un nou prilej de a istorisi cu o bog[\ie de am[nunte. Acum domnul Axente o cheam[tot timpul t`nguitor, r[sf[\`ndu-se, =i-l auzi "cum ui\ tu pe micul t[u", "de mine nu vrei s[=tii nimic", =i e anost s[auzi astfel de sc`ncete din partea unui om b[tr`n, cu fa\ a toat[]ncre\it[. Doamna Axente]l ascult[sur`z[toare, cu]nvelesuri c[tre noi. Joc cu el tot timpul c[r\i, re]ncep pentru a suta oar[,=asezeci =i =ase" ca s[-i]ntre\in simpatia =i s[-i r[spl]tesc

oarecum c[i-am pus st[p`nire pe cas[, dar poate =i de enervare ca s[treac[timpul mai u=or]n a=teptarea doctorului. C`nd Viky doarme, doamna Axente joac[pan\arola cu noi =i se antreneaz[ca =i cum nu se]nt`mpl[nimic]n odaia al[turat[, schimb[spirite cu b[rbatul s[u — las[c[o s[te]nv[\ minte s[nu mai ai curaj s[joci cu mine”, “te-ai]ng[]lbenit de fric[”, m[las b[tut[la]nceput, dar s[m[vezi tu mai t`rziu” etc. — =i dac[aude vreun zgomot de la Viky, se]ntrepe cu destul[nepl[cere =i,]nainte de a pleca, ne face un semn cu]n\elesul: “M[]ntorc numaidec`t!” Iar noi a=tept[m. Cu ner[bdare. De ce n-a=m[rturisi-o?]n timpul acesta Roza st[cuminte intr-un col\ al od[ii ca s[n-o vad[domnul Axente =i s[nu-i dea vreo nou[porunc[, iar Ioana, f[r[rost, se plimb[prin antreu, iese af[r[, se]ntoarce iar. G`nde=te desigur: “Ce oribil este s[joci tot timpul c[r`i!” Dar nu spune nimic, din jen[pentru menajul Axente, fa\ de care se simte obligat[sau din pricina bolii lui Viky, care face penibil[orice ceart[, iar c`nd mai t`rziu plec[m, Ioana este a=a de fericit[g[sindu-se cu mine pe drumul pustiului,]nc`t nu se mai g`nde=te s[-mi fac[repro=uri sau epuizeaz[repro=urile]n c`teva cuvinte ne]nsemnate.

Diminea\a parc[nu s-ar scurge tot via\la mea, a=a difer[de ce se petrece seara. Nelini=tea e tot a=a de mare, dar nu asist[m la boala lui Viky dec`t de departe. Marea =i tot decorul portului continu[s[aib[miragiu asupra noastr[=i s[se]nfiltreze]n noi. Cum servitoarea pleac[de diminea\ la Cavarna, suntem]n cea mai strict[intimitate. Nici o fric[de a fi surprin=i de cineva. *Madame* Pitpalac, care ne f[cea vizite odinioar[, acum nu mai vine, c[ci simte c[ar deranja. Curiozitatea =i-o calmeaz[de departe, sau acum a trecut la alte]ntreb[ri, deoarece despre noi =tie tot. Ioana aranjeaz[]n camer[, prepar[ceva de m`ncare, =i o face f[r[st`ng[cie, poate pentru c[, av`nd alte g`nduri, nu se mai sinchise=te de ceea ce face. Sau pentru c[eu l[s`nd-o]n pace, nemaiobserv`ndu-i fiecare mi=care ca apoi s[-mi spun observa\iile r[ut[cioase, nu-i mai]nte\esc instinctul ei de]mpotrivi-re. Dar nu putem s[profit[m de singur[tate, emo\iile ne sunt mereu

Înterupte de g`ndul soartei lui Viky. Avem impresia c[la fiecare clip[poate sosi vreo veste rea, =i ar fi oribil s[ne surprind[feric`i. Cavalerii lui Viky par f[r[rost pe plaj[. Vin la noi s[ia informa`ii =i apoi se retrag, f[r[chef de amuzament. Nici domni=oara |urari, care probabil c[\ip[la fel, nu ne enerveaz[dec`t uneori, c[ci nu o auzim dec`t rar. Hacik st[mult de vorb[cu noi =i e dezn[d]d[duit de boala lui Viky. N-am mai v[zut un om de omenie mai perfect ca el, Îndurerat de tot ce se Înt`mpl[r[u]n jurul lui. Po`i s[-i spui toate necazurile f[r[nici o jen[. Ai impresia, indiferent de fiin`a lui umil[, c[e=ti consolati. Ajungi la convingerea ca oamenii se Împart numai În dou[categorii: cei r[i =i cei buni. +i marea pare pustie de c`nd nu mai v[d printre valuri strecur`ndu-se gra`ioasa]not[toare Viky. Iar noaptea ne]nsp[im`nt[orice zgomot, =i =obolani fac tot felul de zgomote ciudate]n pod, marea v`j`ie, parc[ar fi un om care trage s[moar[, =i toate u=ile magaziiilor se zbat la v`nt. Ni se pare c[se preg[tesc dezastre =i toate spiritele ne viziteaz[.

M[c[znesc s[fac o pl[cere lui Viky =i nu reu=esc. Este prea bolnav[ca s-o mai intereseze ceva. I-am trimis un buchet de flori, mi-a mul`umit pentru ele, dar dup[scurt timp doamna Axente a trebuit s[-l aduc[]napoi, c[ci mirosul tare]i f[cea r[u]. Mi-am spus c[poate muzica ar distra-o pu`in; Viky prinde cu u=urin\ toate temele, dar de obicei nu are curajul s[refuze vreo plimbare, vreo escapad[]n mare din pricina unei melodii. Acum a trebuit ca doamna Axente s[ridice diafragma patefonului]nainte de terminarea buc[`ii. (+i doamna Axente, care]ntredeschise u=a ca s[anun`e dup[primele note: "Ce fericit[este! Parc[s-a vindecat dintr-o dat[!"]

Cum Viky e bolnav[, are toate drepturile, =i m[simt umilit de in-succesele mele. Ioana are uneori, dintr-o dat[, remu=c[ri c[nu ajut[cu nimic pe Viky, =i atunci se ostene=te pentru vreo treab[ne]n-semnat[.

Complic[inutil. O persecut[mereu g`ndul s[intre la Viky, ca =i cum ar putea fi de folos, =i de fiecare dat[trebuie s[-i demonstrez

inutilitatea impruden\ei ei. Discu\ia se transform[, pe tema aceasta,]n ceart[.

La un moment dat, c`nd st[m]ntr-un col\ al antreului, am surprins-o ie=ind pe furi= din camera lui Viky (]n lipsa doamnei Axente). Era at`ta mul\umire pe fa\a ei, i se p[rea c[des[v`r=e=te o fapt[at`t de valoroas[,]nc`t n-am avut r[utatea s[-i spun c[am v[zut-o.

Sunt multe mistere]ntre noi...

At`t timp c`t suntem la Cavarna, nu mai discut cu Ioana de trecut. La fiecare minut am putea fi]ntrerup\i, =i nu vreau s[escamotez chestiunile importante. Temperamentul meu se]mpotrive=te ca s[pun]ntreb[rile direct, imediat, am nevoie de]ndelungi preg[tiri. Totodat[, am la=itatea de a afla adev[rul =i cuceresc pas cu pas acest adev[r.]mi prelungesc o suferin\[care altfel ar fi puternic[, dar epuizat[dintr-o dat[. Diminea\a]ns[, pe plaj[, suferin\ele noastre au r[mas acelea=i. Scene puternice nu se mai petrec, c[ci le consider[m, instinctiv, ca o impietate. Parc[am fi b[tr`ni =i ne facem socoteala v`rstei pierdute zadarnic, cu mult[melancolie, dar f[r] revolt[. S[rut[rile]ntre noi sunt rare, fr[\e=ti, f[r] perversitate. Ne sim\im obosi\i. Zilele mai calde ca totdeauna =i marea cuminte, leg[n`ndu-se]n caden\[, ne influen\eam[]n aceast[amor\eam[. C`mpie care a fost odinioar[plin[de flori =i de iarb[proasp[t], pe unde a trecut un uragan.

Ioana spuse t`nguitoare:

— Cred c[nimic nu s-ar mai putea]nt`mpla, c[am ajuns la starea]n care totul]mi este egal. A=a am dorit]ntotdeauna: s[nu m[mai impresioneze nimic =i s[nu am nici o suferin\[prea mare. E drept c[=i bucuriile au devenit]n aceea=i m[sur[ne]nsemnate.

— Cred c[prive=ti adev[rul sub un singur aspect: al dragostei noastre. Urm[re=ti starea lui Viky cu aceea=i]nfrigurare.

— M[]ntreb dac[este a=a. Uite,]i fac m[rturisirea f[r] nici o remu=care. Bine]n\eles, a= vrea din toat[inima s[se fac[Viky s[n]toas[. N-ar fi sacrificiu pe care s[nu-l]ndeplinesc =i, f[r] ezitare, a= schimba soarta mea cu a ei. Nu mai am nici un optimism

pentru via\a mea, pe care o socotesc inutil[, nu sper]n nimic, nu doresc nimic. S-a pr[bu=it tot ce-am]ncercat s[cl[desc =i cred ca =i tine: deoarece m-am]n=elat de at`tea ori =i a=a de funest, nu mai pot s[mai am nici o siguran\]n vreo judecat[de a mea. +i]n felul acesta poate cineva tr[i? Viky]mi este drag[, am copil[rit cu d`nsa,]i admir sufletul curat, incapabil s[supere pe cineva, dar n-avem nici o leg[tur[am`ndou[. S[mai insist asupra deosebirilor noastre ar]nsemna s[crezi c[iar[=i sunt orgolioas[, nu pentru c[ocupa\iile mele sunt de mai bun[calitate ca ale ei, dar pentru c[tu nu pre\uie=ti dec`t ceea ce]mi e =i mie familiar: gust pentru via\a artificial[,]nchis[]n bibliotec[, sau pentru turbur[rile interioare. +i dac[ar tr[i Viky =i dac[ar muri, fa\ de d`nsa a= r[m`ne la aceea=i dep[rtare.

Cu ce accent a pronun\at Ioana cuvintele „moartea lui Viky”, la care m[g`ndesc deseori cu spaim[, dar nu]ndr[znesc s[le aduc]n conversa\ie!

Ce disperat[trebuie s[fie Ioana ca s[aib[un asemenea curaj!

— +i eu nu mai am nici o]nsemn[tate pentru tine? |i-a devenit indiferent[existen\a mea?

— Tu mi-ai fost tot ce-am avut mai scump pe lume, =i oric`t nu ne-am]n\eles, am fost perfect asem[n]tori. Acelea=i aptitudini am avut, acelea=i preocup[ri =i acelea=i defecte =i calit[\i suflete=ti. Orgoliul ne-a fost egal =i, din pricina lui, n-am suportat nici unul nici o]njosire =i ne-am r[zbunat pentru orice umilin\]. Asem[narea aceasta a f[cut imposibil[o minciun[intre noi, care e esen\ial[]ntre doi oameni ce vor s[se]mpace =i poart[numele de „menajament”: am ghicit imediat tot ce unelte=te cel[lalt. +i acum n-a= putea spune c[\in mai pu\in la tine,]mi e=ti tot at`t de necesar, dar s-au schimbat multe. A= fi incapabil[s[mai am conflicte, gelozie, ur[, patim[. A= suporta chiar s[pleci cu alt[femeie =i te-a= a=tepta cu acela=i calm. |i-a= lucra flanele ca s[nu r[ce=ti sau a= b[ga de seam[ca s[ai m`ncare bun[. Dragostea celei mai devotate mame... C[ci am]mb[tr`nit.

— }i]nchipui c[]ntr-un timp at`t de scurt s-a putut face o transformare at`t de mare! N-au trecut dec`t c`teva zile de c`nd]mi replicai, cu vehemen\[, la orice p[rere.

— }ntotdeauna schimb[rile]n mine s-au petrecut brusc. Probabil c[se petrece o lucr[tur[ascuns[, dar hot[r`rea apare deodat[. A=a te-am p[r[sit =i a=a m-am]ntors la tine. Am fost bolnav[de dragoste, acum m-am vindecat.

Nout[\\i grave. Definitive? Sau numai convingeri de moment, a=a cum obicinuie=te Ioana? Sunt obosit =i mi-este indiferent.

Ast[zi am venit mai devreme la Cavarna, imediat dup[pr`nz, ca s[afl[m rezultatul vizitei doctorului Bogdan, venit special de la Bazargic,]n toate am[nuntele. Era un eveniment prea]nsemnat ca s[ni se transmit[numai prin telefon. Doctorul Bogdan fusese de diminea\\ =i, dup[o cercetare atent[, opinase tot pentru tifos. Nu avea mare lucru de ordonat, dar s[continu[m cu ghea\\a =i cear=afurile ude =i, pentru re confortarea bolnavei, injec\\ii cu ulei camforat. A f[cut chiar el prima injec\\ie, f[r[ca Viky s[fi]ncercat cea mai mic[]mpotrivire. Acum, c`nd c[p[tam siguran\\a celor ce se]nt`mpl[, ne calm[m pu\\in. Mi se pare in suportabil de petrecut at`ta vreme la casa menajului Axente. Povestirile doamnei Axente au devenit de-a dreptul plictisitoare, iar tonul dezmiertat al domnului m[tortureaz[. Am plecat cu Ioana =i cu Roza]n or[=el =i, ca s[g[lesc un mijloc de distrac\\ie, am intrat]n cafenele, m-am amuzat la vitrinele s[r[c]cioase. Am cump[rat tot ce mi s-a p[rut bun de m`ncare, ca s[avem provizii la mare. Am regretat lipsa oric[rui mijloc de distrac\\ie, a vreunei petreceri populare sau m[car a unui cinematograf. La urm[ne-am dus]n gr[dina public[, mare dar ne]ngrijit[. Ne-am instalat pe ni=te f`n =i am]nceput s[m`nc[m cu poft[struguri cu p`ine. Ca desert, =ocolat[. Eu am povestit istorii vechi =i am f[cut planuri pentru viitorul Rozei. Bine dispu=i =i complect singuri]n locurile acestea, ne-am jucat copil[re=te, chiar de-a prinselea. La]ntoarcere,]n poart[, ne a=tepta doamna Axente. Triumf[toare,]=i relua rolul mare pe care]l diminuasem zi cu zi =i chiar i-l desfiin\\asem dup[vizita doctorului Bogdan.

— +ti\\i, copii, c[a venit rezultatul de la Constan\\a. Si, dup[o mic[t[cere calculat[abil: N-are tifos!

Vestea s-a transmis printre toate cunoștințele noastre din Cavarna imediat. Unii ne felicită =i vor să scoată din rezultatul acestor argumente de fericire. Cei mai mulți, influențați de figurile noastre, nu știu ce să spună. Am telefonat doctorului Bogdan, de data aceasta nervoși =i pe el. +i dănsul n-a găsit decât să exclame: “Fir-ar al dracului!” Pe doctorul Petroff aproape l-am certat, =i a suportat cu o mutră imbecilă tot scandalul nostru. Apoi, tot așa bătându-l: “Eu tot febră tifoidă cred că este. Am tot încrederea în analiza făcută la Constanța (bulgar ipocrit!), dar cine știe ce s-a întâmplat, poate că nu s-a găsit nimic în momentul acela, căci am trimis noi prea degrabă săngele. Simptomele sunt ca la febra tifoidă: temperatură mare, stare generală de prostrare, lipsă de poftă de mâncare.”

Suntem exasperați contra lui. Vrasăzică, iar încercăm să ne aducă bătălii. Nici măcar să nu reușim să avem certitudinea că tifosul este exclus! După ce pleacă, îl batjocorim între noi din toată inima: “Cine l-a mai făcut =i pe stă doctor! Habar n-are! (Parcă doctorul Bogdan =tiuse ceva!) Și, pe deasupra, =i încăpățânat!”

Ioana e tot așa de indignată ca =i mine. Dar printr-un curios joc psihologic al ei, emite tocmai o pretenție =i ea vagă, de a doctorului Petroff.

— Trebuie să ne facem injecții antitifice!

Cum protestez energic împotriva acestei idei, căci e inutil să mai suportăm niște injecții cu efecte dezagreabile pentru o boală inexistentă, =i pentru că mă irită contradicția Ioanei, ascultând pe doctorul Petroff, pe care îl găsesc pînă atunci imbecil, Ioana, ca de obicei, se încăpățânează cu atît mai mult în gîndul ei. +i o bucată de timp uită complet de boala lui Viky, =i toată discuția evoluează numai dacă trebuie să ne facem injecții sau nu.

La plecare am întîlnit pe *madame* Pitpalac. Ea ne-a spus misterios:

— Doctorul Abramoff susține că el a știut totdeauna că nu e tifos. Mai degrabă tuberculoza intestinelor.

Trînd aceste scene =i transcriindu-le, mi dau seama că ridicole sunt, că amuzante chiar, parcă imitație după cine știe ce pagină de

satir[a lui Moliere]mpotriva medicilor. Dar pe un pat zace de o s[pt[m`n[Viky]ntre viat[=i moarte, f[r[m[car ca s[=tim ce s[facem ca s[-i venim]n ajutor. Putem glumi?

De-abia pe la 11 noaptea, sub un cer superb, ne relu[m drumul spre port. }ncep:

— Nesiguran\a este oribil[. Poate c[numai eu am nenorocul c[orice mi se]nt`mpl[, r[u sau bine, s[-l aflu]n etape, s[am]n fiecare zi, de mai multe ori, speran\=i apoi dezn[dejdi. Sau poate c[al\ii suport[mai u=or aceste st[ri. Eu am impresia c[mi-e bolnav tot sufletul din pricina nesiguran\ei, =i aceasta e cauza c[orice se transform[pentru mine]n cataclism. Chiar =i o scrisoare]nt`rziat[cu o zi m[distruge. A= prefera certitudinea cea mai grav[, c[ci p`n[la urm[te deprinzi cu ea.

— De aceea faci tot posibilul s[escamotezi adev[rul =i s[]ndep[rtezi c`t mai mult aflarea lui. Dar spui o teorie cu ocazia lui Viky, care-\i este, oric`t[mil[ai avea, o str[in[. Dac[ar fi ceva personal, altfel s-ar]nt`mpla. Acum vrei s[termini]n orice chip o chestiune ce nu te intereseaz[dec`t vag =i care te]mpiedec[de la at`tea planuri: s[prive=ti marea]n tihn[sau s[pleci, c[ci a trecut data pe care o hot[r`se=i pentru plecare.

— Aceste sunt raut[\i gratuite. Sau mai degrab[sunt observa\ii valabile pentru orice om, dac[are curajul s[se examineze f[r[menajamente. Poate ca ai dreptate: a= vrea s[pot privi marea]n tihn[. Cred c[privind marea sau ascult`nd muzic[bun[, parvin s[ajung, numai atunci, la extaz, s[nu m[mai]nterup[spiritul critic ce-mi distruge de obicei orice bucurie.

— M[]ntreb uneori dac[e=ti om. Am iubit o ma=in[rie. Oric`t[de subtil[ar fi,]i lipse=te singurul lucru care intereseaz[]n dragoste: umanitatea.

— Tragi concluzii prea gr[bite, dup[obicei. Din moment ce sunt]n stare, =i]nc[cu vehemen\[, s[m[entuziasmez =i s[m[deprim, nu pot fi numit ma=in[rie. De altfel, cred c[nu se potrive=te acest

termen nici unui om. }n fiecare se g[se=te o alt[structur[a instinctelor, o alt[combinare a lor. Deci, dac[m[iube=ti, trebuie s[m[accep[i cum sunt, f[r[s[m[nume=ti ma=in[rie, oric[te contraziceri ai g[si. Aceste contraziceri exist[]n orice om. De pild[, vezi pe unii foarte repezi]n toate =i totu=i m[nc[nd extrem de]ncet. Am avut din pricina ta, trei ani la dispozi[iie ca s[-mi verific caracterul.

— Mereu revii la acelea=i fapte.

— Pentru c[mi-au fost esen[iale. Toat[experien[ia mea de via[] porne=te de acolo. Nu vei vrea poate s[iau argumente din grija mea de student, c[nd voiam la vreun examen s[iau bil[alb[]n loc de ro=ie!

— Dar devine intolerabil[tov[r[=ia dintre noi, dac[discut[m numai despre ceea ce s-a]nt[mplat!

— Nu trebuia s[se]nt[mple nimic!

— Totul a fost numai din pricina ta!

— Bine ca te po[i consola a=a de iute!

— +i,]n definitiv, puteai s[]mpiedeci de la]nceput orice. Dimpotriv[, ai avut perversitatea s[ne]mpingi unul spre cel[lalt. Cine]mi f[cea mai multe elogii despre el?

— Sunt]nc[ntat, c[ci cu at[t mai sc[nav[apare fapta lui de mai t[rziu.

— E=ti prea bun observator al celor ce te intereseaz[ca s[nu fi observat c[]ntre mine =i el se f[ceau tr[s[]turi de care NOI pe atunci nu ne d[deam seama. (O! Acest plural „noi”, care]i leag[pe am[ndoi!).

— Nu-]i d[deai seama... Se potrive=te asta pentru tine. Dreptul acesta]-l dau, dar nu se potrive=te deloc cu el, care s-a g[ndit de la]nceput c[trebuie s[]ncerce. (Analiz[nd fraza aceasta,]i descop[r mai multe motive: desp[r]eam pe pluralul „noi”, care m[duruse ascu[it,]n timp ce toat[conversa[ia m[doare numai molcom, cum, juc[ndu-te cu un foc care numai te dogore=te,]-ar s[ri pe piele o sc[nteie chiar;]n acela=i timp, cred c[a=a este obiceiul lui; avea ins[=i scuza c[ci abia o cuno=tea pe Ioana =i proceda cu ea cum procedeaz[oricine cu o fat[ce nu i se]mpotrive=te prea mult; mai este =i un al treilea motiv al vorbelor: vreau s[o umilesc pe Ioana.)

— Un b[rbat trebuie s[conduc[pe femeia lui, s-o pov[uiasc[.]ntotdeauna ai fost lipsit de orice autoritate.

— Nu e-ti o zdrean\[, te po\i administra singur[! Poate c[am privit dragostea noastr[dintr-un punct de vedere romantic. Nu m-am de-prins cu ideea c[tu nu m[]n=eli numai pentru c[te]mpiedec eu s[ai ocazia! De-acum]nainte voi =ti cum s[procedez; nu voi aduce]n cas[pe nimeni, c[ci s-ar putea]nt`mpla o catastrof[!

— Cum m[pedepse=ti!

— Dar cum m[doare!

+i cum a= putea]nregistra]ntunerecul ce ne]mpresoar[, umbrele pomilor, cerul albastru cu stele =i cu luna pe jum[ate, plutind ca o barc[, pornit[poate de pe marea ce se zbate tot mai aproape! Atmosfera strecur`ndu-se printre noi]n to\i porii... +i cum Ioana a t[cut, semn c[e grozav de nenorocit[(mai mult ca mine?), =i,c[picioarele o duc la]nt`mplare, spun, ap[s`nd pe cuvinte, cu imensa triste\[:

— Abia c`teva zile au trecut de c`nd pretindeai c[ai ajuns la o stare sufleteasc[definitiv[=i c[nimic nu te-ar mai turbura!

— +i Viky, care ar putea s[moar[!

]n noaptea urm[toare, dup[ce la Caverna am v[zut c[n-a fost nici o schimbare, pe acela=i drum, aproape la aceea=i or[continu[m conversa\ia. Ioana spune:

— Ce oribil[am fost ieri! C`nd Viky este a=a de bolnav[, noi am uitat-o perfect (nu mai era c[tre ea nici un g`nd), ca s[ne cert[m pe ne]nsemnatele noastre ne]n\elegeri. C[ci nu sunt ne]nsemnate, comparate cu moartea? +i c`nd te g`nde=ti c[, indiferent de luciditatea noastr[, am fi]n stare s[pornim aceea=i discu\ie!

— Nu trebuie s[ne irit[m, c[ci ce am f[cut este profund ome-nesc. Nu po\i s[sus\ii tot timpul o stare funebr[f[r[s[intercalezi preocup[ri puerile. Educa\ia noastr[t`mpit[ne-a dat iluzia absolutului, =i de aceea suntem mereu nenoroci\i, descoperind c[orice senti-ment nu este dec`t aproximativ.

— Aceasta nu-i dec`t o scuz[deghizat[, pentru a-\i]mp[ca con=tiin\a. Deci nu m[po\i]nvinov[\i pe mine c[m[scuz. At`t timp

c` t ai curajul s[tr[ie=ti, i\i aranjezi]n folosul propriu tot ceea ce e convenabil. Cazul t[u e curios: e=ti mereu atent la tine =i la vecini,]ncerci s[nu fii deloc binevoitor cu tine =i totu=i i\i scap[observa\ii esen\iale, pe care le poate face din]nt` mplare omul cel mai pu\in fin!

Sunt convins de nereu=ita final[.]nsemneaz[c[nu fac observa\ii cu un scop, ci dintr-un viciu temperamental. O fi av`nd acum Ioana dreptate? Numai]n cazul acesta? Sau =i]n alte cazuri?]n care? Exist[o tr[s[tur[at` t de esen\ial[]n mine, pe care eu n-am examinat-o niciodat[? Mereu alte perspective ale omului.

— Ce]ngrozitoare este nesiguran\a]n care ne \ine boala lui Viky!

— Exact subiectul de la care am pornit ieri. Ce salvare pentru tine, care extragi fiori din moartea altora!

— Ce inutile ofense, pornite]ntr-o clip[c`nd nu sunt vinovat cu nimic.

— Sunt convins[c[, cu ocazia lui Viky, de o mie de ori te-ai g`ndit la moarte, ai imaginat o mie de cortegii funebre, dar te-ai jenat ca s[mi-o spui.

— Acela=i lucru f[ceam =i c`nd Viky era s[n[toas[.

— Atunci g`ndul t[u era inofensiv, pe c`nd acum apare oribil.

— Am tr[it cu aceea=i intensitate =i atunci =i acum. N-am fost farsor niciodat[.

— E u=or de imaginat dezastre pe socoteala altora!

— La fel imaginez =i pe seama mea.

— Totu=i, Viky este aproape s[moar[=i tu e=ti s[n[tos tun.

— Tot sufletul meu este bolnav. M[vezi]n fiecare clip[chinuindu-m[.

— C`nd te g`nde=ti c[dac[a= muri eu,]n loc s[\ipi sau s[te arunci]n mare, ai combina scene funebre =i apoi le-ai scrie, bine]n\eles, pricep`ndu-te s[le gradezi cum trebuie, ca s[ajungi la punctul culminant =i la efectul dorit.

— Orice scriitor, c` t de sincer ar fi,]=i aranjeaz[suferin\ele reale.

— +i apoi publici volumul, vezi cum se vinde, te bucuri dac[ai o pres[bun[.

— Exact.

— Ce mediocru este acest “exact”, care nu explic[sau nu scuz[nimic, =i care]mpac[totu=i con=tiin\ a.

— Nu pot]mpiedica nimic din cele ce se petrec]n mine, cel mult le pot observa =i taxa ce e bine =i ce e r[u.

— +i tu, care te crezi pedagog adic[av`nd preten\ia de a ameliora!

Urmeaz[o lunga t[cere =i ni se aud pa=ii sonori lovind pietrele. Apoi Ioana re]ncepe.

— }n definitiv, ai dreptate. Trebuie s[ne]nchipuim =i moartea lui Viky. Vom suporta-o mai u=or dac[ne deprindem cu ea.

Ce dezastru ar fi! Moartea nu i se potrive=te deloc gra\ioasei Viky, care niciodat[nu =i-a pus]ntreb[ri prea profunde. Cu silueta ei delicat[,]mbr[cat[cu cel mai bun gust, cu nasul pu\in]n v`nt, cu r`sul frumos, care]i lumineaz[]ntreaga fa\, mereu]n tov[r]=ia b[ie\ilor, glumind cu to\ii, dar =itiind cum s[p[streze distan\ele, a=a am =tiut-o pe Viky! =i acum, deodat[, s-o imaginez \eap[n[, galben[, plec`nd]n c[l]toria f[r[cap[t, singur[, descifr`nd taine sau strecur`ndu-se, strigo, printre umbrele nop\ii. Acum, alt[Viky, =i la fiecare moment iar[=i o schimbare, aceea=i fiin\ multiplic`ndu-se la infinit =i noi]ncerc`nd inutil s[explic[m toate aceste aspecte.

Ce ciudate sunt capriciile soartei sau ale lui Dumnezeu! De ce a ales-o tocmai pe mititica Viky s[joace un rol at`t de important? +i eu, care m[crezusem predestinat pentru un astfel de rol =i care, al[turi de Viky, sunt un nevolnic, clovn intr-un mic circ de provincie pretinz`ndu-se actor!

— Ce bucurii ne propuneam pentru Cavarna =i ce sf`r=it lugubru]nchipuim acum!

— }n nici un caz n-a fost o bucurie! (Am sim\it ochii Ioanei c[t`ndu-m[prin noapte, s[ghiceasc[ce g`ndesc. M-am sim\it obligat s[spun:;) A fost totu=i singura posibilitate de a suporta via\!

— Cred c[suntem identici! +i alipindu-se de mine: Te iubesc, Sandule!

}n noaptea aceea n-am adormit dec`t t`rziu, at`tea preocup[ri m-au obsadat =i a=a de puternic se zb[tea marea drept sub fereastr[.

Am înt`lnit pe Hacik în u=a cafenelei lui Mihali. Are obiceiul s[-mi puie ca prim] întrebare: "Ce mai face duduia Viky?" Azi, ca s[mai variez programul, i-am vorbit eu mai înt`i despre Viky: "+tii c[Viky a întreat de dumneata. Spune ca ji e dor s[-i c`n`i." Toat[povestea era inventat[numai ca s[-i fac o mic[pl[cerere. Am fost ru=inat de minciuna mea, a=a i s-a luminat fa'a de bucurie, dar nu puteam s[-mi mai schimb vorba. Pentru oamenii simpli orice cuv`nt are o semnifica'ie exact[, nu sunt în stare s[b[nuiasc[nimic înd[r]tul lui. Ce admirabili sunt ace=ti oameni, =i ce reconfortan`i! S-a oferit imediat s[se duc[la Caverna s[-i c`nte lui Viky la fereastr[, =i n-am putut s[-i opresc dec`t mai ad[ug`nd o minciun[c[la ora asta Viky doarme. Do fapt, c[st[zi =i noapte în letargie =i nu mai po`i deosebi c`nd e treaz[=i c`nd doarme. Dar Hacik va veni neap[rat dup[-amiaz[... Trebuie deci s[plec[m noi mai devreme, înainte lui de e posibil, =i s-o anun[m pe Viky prin doamna Axente s[nu se mire c`nd va auzi la fereastr[sunet de vioar[. Si, dac[se poate, s[-l suporte un sfert de or[. Deci trebuie s[pretindem lui Viky, aproape de moarte poate, s[ia parte la combina'ile noastre conven'ionale de oameni teferi!

Seara, cu Ioana =i cu Hacik pe prisp[, fac planuri pentru Viky, deoarece temperatura e sc[zut[. Ioana e preocupat[dac[Viky trebuie s[se m[rite la v`rsta asta sau e bine s[mai a=tepte. +i apoi, ce fel de b[rbat s-ar potrivi mai bine cu d`nsa. Dar deocamdat[o vom lua pe Viky din nou la port. O vom p[zi, Helene ji va face m`ncare bun[=i mult[, vom `ine-o toat[ziua pe plaj[, =i prietenii ei desigur c[o vor amuza c`t mai bine. O singur[fric[are Ioana: ca nu cumva Viky, profit`nd de un moment de neaten'ie, s[intre în ap[ca s[]noate.

— }notul este pasiunea ei! E o mic[z[p[cut[=i e în stare de asemenea nebunie!

Plimbarea nostr[de noapte înspre port e o plimbare de tineri îndr[gost`i care nu au nici o experien[, se amuz[de toate naivit[ile, cred în jur[mintele eterne. Complect[refacere interioar[, f[r] nici o spaim[pentru viitor.

S-a terminat tot chinul. }mi este egal tot ce s-a]nt`mplat, c[ci =tiu ca]n clipa aceasta Ioana tremur[pentru mine =i ar fi]n stare s[fac[tot ce i-a= propune, s[fug[cu mine, s[=-i renege familia, s[tr[iasc[cu mine nem[ritat[,]n v[zul tuturor, indiferent[la b`rfeala lumii, s[se arunce]n mare f[r[de nici o ezitare. Starea care o cuprinde]n]ntregime (o simt]n toate fibrele vibr`nd) este extazul.

Ce magnific[noapte! Ce parfumat e aerul, stelele ce sclipitoare =i luna halucinant[, pe razele c[reia coboar[=i urc[f[r[oprire strigoii =i toate ar[t]rile. Ursitoarele torc firul vie\ii noastre din raze de lun[! Iar marea! Tot mai aproape se simte mirosul, i se aude ne]ncetata ei leg[nare, neobosita ei]ncercare de a construi miracole =i apoi destr[marea]nainte de a porni din nou. Simbol al tuturor planurilor omene=ti, construc\ii mereu re]ncepute, inutile poate, c[ci =tii perfect c[]n vor ajunge la vreun rezultat, dar ce superb[lucr[tur[! Este admirabil[]ndeosebi dezinteresarea acestor ostene!i!

— Te iubesc, Ioana! Nu trebuie s[crezi c[vorbesc numai din pricina unui entuziasm momentan. Logica cea mai strict[]mi d[dreptate. Ai f[cut o gre=eal[f[r[ca dragostea pentru mine s[-\i fie deloc alterat[. Ai avut toate scuzele: m-ai v[zut indiferent! Poate c[nu corespundeam cu febrilitatea ta de]ndr[gostit[=i c`nd]mi simt acum sufletul]n a=a mi=care, obicinuit[la tine,]mi dau seama ce bicisnic am fost, ce stupid, ce nevoie ai avut s[te vindeci cu orice pre\. Ai]ncercat ceea ce \i-a stat la dispozi\ie. }mi]nchipui cu ce amar! Ai o educatie prea burghez[, prea cinstit[, ca s[nu \i se par[gesturile acestea oribile, chiar dac[inteligen\ta are toate curajurile. Te v[d acum: suferi]n orice moment, nu at`t din mil[pentru mine — ai dreptate,]n dragoste n-are ce c[uta mila — c`t din sc`rba c[\i s-a putut \ie]nt`mpla a=a ceva. E=ti umil[]n orgoliul t[u. Iubita mea orgolioas[, mi-e dor de buzele tale fierbin\i („fierbinte” nu este pentru tine, pasionat[, un cuv`nt conven\ional?) =i de toate principiile]nr[d]cinate]n tine, orice teorii ai sus\ine. +i poate c[fericit[ai fi nu av`nd la dispozi\ie biblioteca cea mai imens[, ci cu un =or\ =i cu picioarele f[r[ciorapi]n papuci, cu p[rul]n dezordine,]n fa\ta unei c[su]e de

\ar[arunc`nd gr[un\`e la o mie de p[s[ri. Am]nv[\`at at`tea, am chibzuit at`tea, =i]nc[s[nu fiu]n stare s[diferen\`iez sufletul de corp! Sufletul, care a r[mas tot a=a de intact ca =i]n prima zi de cuno=tin\[, c[ci ai r[mas tot a=a de naiv[]n dragoste, pe r`nd deprimat[=i entuzias[, interesat[de orice a= face eu, iubita mea, care, dup[ce cite=te cinci ceasuri]n =ir o carte grea, g[se=te extraordinar un spirit prost de al meu =i r`de dac[m[str`mb!

+i corpul a fost profant? C`nd fiecare scen[era sus\`inut[cu o voin\ [ncordat[=i]l[sa un gust amar, iar uneori un imens dezgust? Ce cunoa=te el din corpul t[u? Oric`t l-ar fi examinat, oric`t se va fi]ncercat s[-l murd[reasc[, s[limpezeasc[toate misterele lui? Ce =tie el de vibra\`iile corpului t[u, starea ta normal[pentru mine? Ce interes poate avea corpul t[u f[r[acele vibra\`ii? Putea s[te]nlocuiasc[, f[r[nici o diferen\ [i-aduci aminte de Tristan =i Isolda. Isolda, ca s[nu fie obligat[s[se culce cu Mark, a pretins ca]mpreunarea s[se petreac[]n]ntunerec, =i trimitea pe Brangane]n locul ei. Din acest[stratagem[, Mark n-a observat nimic. Desigur c[Tristan ar fi observat imediat dac[]ntr-o noapte n-ar fi fost Isolda]n bra\`ele lui numai dup[fream[tul iubitei, acum absent!

Ce ferici sunt! Ce rar i se]nt`mpl[unui om s[aib[o astfel de superb[ocazie]n via\ [! S[c`nt[m, s[ajung[p`n[la bolta cerului!

— Dac[ar dura tot timpul a=a!

— Dar ce ne pas[ce se va]nt`mpla m`ine! Nu trebuie s[aduci tocmai tu nelini=te]n be\`ia noastr[, a=a cum m[]nvinov[\`e=ti pe mine de at`tea ori. Se poate ca m`ine s[murim noi sau s[moar[Viky, s[nu ne mai iubim, s[ne desp[r\`im iar[=i. +i chiar avem siguran\`a tragediilor viitoare! Este fatal ca emo\`ia noastr[de oameni tineri s[nu r[m`n[identic[=i ca,]n cel mai bun caz, dragostea s[se transforme]n prietenie, a=a cum =tim c[s-a]nt`mplat cu to\`i oamenii,]n toate timpurile. Apoi vom]mb[tr`ni, ne vom ur`\i, ni se vor ofili fe\`ele. Ce frumoas[e=ti Ioana,]n seara aceasta! +i la urm[, oric`t de t`rziu, fatal, unui va p[r[si pe cel[lalt, prin distrugerea total[, care este la cap[tul oric[rei sfor\`ri omene=ti! Poate c[=i]n lun[au fost odat[

oameni =i se vor fi g[sit =i acolo]ndr[goști\i tot a=a de febrili ca =i noi. Dar ce ne pas[! Ce conteaz[ce a fost =i ce va fi]n clipa aceasta de o a=a de intens[tr[ire!

— Ce transform[ri]n tine!

— Probabil c[totul a depins de boala lui Viky, s-au amestecat nelini=tile geloziiilor mele cu nelini=tile mor\i lui Viky, care la fiecare moment ap[rea amenin[\toare. Poate c[teroarea, din pricina soartei lui Viky, a gr[bit consumarea chinurilor din cauza trecutului. +i dintr-odat[am descoperit c[vindecarea mea depinsese de cobor`rea temperaturii lui Viky. Nici m[car n-a fost boala ta, ci a lui Viky, adic[a unei persoane care mi-e foarte agreabil[, dar,]n definitiv, destul de indiferent[, numai]n func\ie de existen\ta ta. +i tot timpul c`t am fost desp[r\i\i m-am g`ndit doar de c`teva ori la ea =i atunci cu ciud[: aveam convingerea ca ea continu[s[sur`d[spre to\i vecinii, s[aib[ochii lumino=i =i fruntea f[r] nici o cut[, ca cineva care nu cunoa=te ce e sup[rarea, continu`nd discu\iile ei ne]nsemnate cu tot soiul de cavaleri.

— Nici nu s-a vindecat complet, =i ai =i]nceput s-o critici.

Ioana spune asta glumind, f[r] inten\ii de a-mi face vreun repro=.

— Pentru c[=i Viky redevine ceea ce a fost. N-am v[zut-o, dar a=putea paria, c[ci]n toate cazurile se petrece la fel. Boala =i apropierea mor\ii n-au]nv[\at-o nimic, natura s-a c[znit cu d`nsa d`ndu-i o experien[\ absolut inutil. S[vezi c[m`ine o s[re]nceap[s[sur`d[ca de obicei. (Dar oare cu mine nu se petrece acela=i lucru, indiferent dac[m[consider mai profund dec`t Viky? Se va schimba ceva, a=a cum cred]n momentul acesta? Nici acum, c`nd m[simt invadat de bucurie, nu s-au potolit]ntreb[rile, semn c[nu sunt complet vindecat.)

Ca s[-mi]n[bu= b[nuielile care se ridic[]n mine, spun: “Te iubesc, Ioana! Pot s[\i-o afirm f[r] nici o ezitare. Ce s[socotesc? S[precizez? La socoteal[desigur ca oric[rei dragoste i-ai g[si limite. Trebuie s[ai]ncredere]n tot sufletul meu, ce fream[t] pentru tine =i m[]ndeamn[s[-\i fac acest[m[rturisire.

— Sunt fericit[, Sandule!

Noaptea,]mbr[\i=area cu Ioana a fost frenetic[, a=a cum nu mai fusese din primele timpuri.

A doua zi, doamna Axente ne-a anun\at c[Viky]=i rec[p[tase temperatura mare. Chiar mai dinainte noi redevenisem la starea nostr[obicinuit[.

Se las[seara, copacii se sub\iaz[, =i, printre ramurile lor cerul e aproape alb. Doctorul Petroff a trecut pe la noi =i a constatat pe Viky tot a=a de r[u, ceea ce se putea constata f[r[nici o =tiin\[, special[. Ne-am a=ezat pe pridvorul casei, eu =i Ioana,]n voia melancoliei orei, =i Hacik, venit s[ia informa\ii despre Viky, a acceptat invita\ia =i s-a instalat l`ng[noi. } sim\im a=a de apropiat, c[nu m[sfiesc s[-i spun:

— Tare suntem nec[ji\i, Hacik!

Aceast[vorb[cuprinde multe dureri f[r[leg[turi]ntre ele =i totu=i]mpletite a=a de bine,]nlocuindu-se una pe alta, suprapun`ndu-se.

— +i eu sunt at`t de sup[rat!

Are curajul, umilul Hacik, s[se jeluiasc[, poate pentru c[accentul meu arat[c[am r[bdare s[-l ascult pu\in sau pentru c[el vrea s[ne]ncurajeze pe noi. Omul,]n egoismul lui,]=i g[se=te o consolare c[se mai g[sesc =i al\ii]n aceea=i situa\ie, sau chiar mai r[u.

— Dar ce-ai p[\it, Hacik?

— C`te n-am p[\it!

Este at`t de amuzant spun`nd aceasta,]nc`t]mi vine s[r`d. Deseori nu ne intereseaz[o durere adev[rat[numai pentru c[se prezint[caraghios.

— +i nu po\i s[ne spui =i nou[necazurile?

— Ma=inca ne-a f[cut familia de r`s.

Hacik are o mul\ime de fra\i =i surori mai mici dec`t el, care fo=nesc cu to\ii pe drumurile portului. N-a= putea s[recunosc pe nici unul, dar, c`nd v[d vreun copil dez[m\at cu p[rul ro=u =i cu pistrui (Hacik, singurul din familie, e negru ca un \igan), sunt sigur ca e un reprezentant al familiei prietenului nostru. Hacik nu-i iube=te, cu toate c[face sacrificii imense pentru ei,]=i]mparte mica lui leaf[ca s[-i hr[neasc[

=i s[-i dea la =coal[(=tim asta de la *madame* Pitpalac). Sau poate c[-i iube=te, c[ci el e tot numai nevoie de a iubi =i de a sacrifica, dar nu m[rturise=te, de ru=ine, c[ci =tie ce impresie proast[ne face aceast[droaie de copii obraznici =i f[r[de nici o delicate\. Nu l-am v[zut pe Hacik st`nd de vorb[cu vreunul din ei. El se strecura pe c[r[rile portului ca =i cum ar fi fost singur pe lume, dar *madame* Pitpalac pretinde c[]n fundul unei magazii se petrec deseori sindrofii de familie. Pe Ma=inka am remarcat-o, ro=ie =i pistruiat[ca =i ceilal\i,]ns[domni=oar[care nu umbl[cu picioarele goale =i care=i p[streaz[o \nut[de fat[ce se crede frumoas[. Cu *madame* Pitpalac se salut[, dintr-am`ndou[p[r\ile o]nclinare delicat[din cap =i un z`mbet fin, =i cred c[le-a persecutat mult timp chestiunea care trebuie s[salute mai]nt`i, iar acum fac tot posibilul s[dea din cap]n aceea=i clip[.

+i iat[c[Ma=inka p[c[tuise =i ea]n misterul vreunei magazii sau poate chiar pe p[m`nt, la jocul razelor de lun[. Cu cine? Hacik n-a vrut s[ne spun[dec`t vag: "Cu un par=iv".

Faptul se]nt`mplase de mult[vreme, nu se mai putea face nimic s[se]mpiedice venirea copilului, ce avea s[aduc[ru=inea familiei. De un mariaj care s[acopere p[catul nici nu putea fi vorba. Tipul o =tersese =i nu aveai cum s[-i dai de urm[. +i apoi, cum s[aduci]n cas[pe un derbedeu! "C`te planuri]mi f[cusem eu pentru Ma=inka! }i cump[rasem o cas[la Cavarna =i pusesem =i ceva bani deoparte. Ce s-a ales din toate acestea!"

Ce triste aceste m[rturisiri! Dragostea lui Hacik pentru sor[-sa spus[deodat[! Dar cum putuse str`nge ace=ti bani din leafa lui ne]nsemnat[?] n c`t timp =i cu ce sacrificii?

— +i acum trebuie s[stau aici s[p[zesc pe Ma=inka s[nu=i fac[seama =i s[-i viu]n ajutor la ceea ce se va]nt`mpla. A= vrea s-o ascund undeva, s[nu afle nimeni. Dar unde? +i ce vom face cu copilul? Lumea e rea, bag[de seam[orice. *Madame* Pitpalac trebuie s[=i fie]n curent.

Ce prieteni trebuie s[ne socoat[Hacik c[ne spune astfel de lucruri! +i mai ales ce singur trebuie s[se simt[!

— +i eu, care voiam s[plec imediat. Niciodat[n-am avut noroc!

— Unde s[pleci? Aveai inten\ia s[ne p[r[se=ti f[r[s[ne spui nimic?

— Nici eu nu =tiam nimic p`n[ast[zi. Am primit o depe=[care m-a chemat la Ada.

Hacik ne spusese odinioar[, la o or[tot a=a de melancolic[, despre dragostea lui f[r[n[dejde pentru o fat[frumoas[, Ada. C`nd]ncercasem s[-l consolez (cu ce argumente facile te mul\ume=ti ca s[consolezi pe alvii!), “de ce nu]ncerci s-o ui\i, c[ci nu te iube=te”, mi-a ripostat: “ce-are a face, o iubesc eu!” Ada]l chinuise, c[ci f[cuse dragoste cu diferi\i tineri, numai pe Hacik nu-l b[gase niciodat[]n seam[.

— Acum te cheam[? Asta]nseamn[c[te iube=te. S-a pref[cut numai c[nu te observ[. Un mijloc de cochet[rie, la care a renun\at imediat ce a v[zut c[te retragi dumneata.

— M-a chemat pentru c[acum e bolnav[greu =i are nevoie de mine. Dar ce-are a face? Are toate drepturile.

Hacik nu poate s[fie iubit, dar e necesar]n timpurile de dezn[-dejde. Ada =tie s[se foloseasc[bine de generozitatea lui.

— Ce s[fac?

]ntrebare pe care mi-o pun =i eu deseori. Am egoismul s[cred c[numai]n mine se petrec cataclisme.

Uneori, la Caverna, r[m`n singur]n antreul de l`ng[bolnav[: doamna Axente nu poate p[r[si pe Viky, domnul Axente cite=te vreun ziar =i fetele sunt duse dup[cump[r]turi. +i atunci fac pasien\e =i sunt a=a de nenorocit =i]ncurcat]n at`tea presupuneri,]nc`t pun]n reu=ita pasien\ei dovada vreunui mic am[nunt din existen\a trecut[a Ioanei (de pild[, dac[a dat celuiilalt o anumit[s[rutare) de care n-am curajul s[o]ntreb.

]ntotdeauna sosim cu fric[, dup[-amiaz[, la Caverna. Ne temem de o veste proast[. Ne e fric[s[schimb[m vreo vorb[ca s[ne spunem temerile, dar discut[m, pe m[sur[ce ne apropiem, tot mai molcom, tot mai distrat, ca odat[cu apari\ia primelor case ale t`rgului

s[ne]ntrerupem de tot. Tremur[m am`ndoi. La col\ul str[zii de unde se poate vedea casa familiei Axente, ne]nfior[m s[nu vedem doliiu. +i apoi, dup[ce sc[p[m de aceast[groaz[,]mi mai spun]nc[]n restul drumului: “De fapt, nici n-ar fi avut timpul s[puie doliiu! Poate s-a]nt`mplat ceva de cur`nd!” +i c`nd,]n sf`r=it, doamna Axente, totdeauna prima la]nt`mpinare, ca =i cum ne-ar fi v[zut c[venim, ne anun\] spun`ndu-ne: “Viky e la fel. Temperatura a fost 40 grade”, r[sufl[m u=ura\i. Totu=i, moartea posibil[a lui Viky nu ne-ar ap[rea ca ceva cu totul nea=teptat. De la timpul c`nd ne temeam s[ne g`ndim la a=a ceva p`n[acum, c`nd facem chiar unele aluzii, a trecut mult. C`nd sunt numai cu Ioana,]n c[l]toriiile noastre nocturne spre port mai ales, dac[nu pronun\m chiar numele lui Viky, vorbim de moarte]n general, mereu ca =i alt[dat[, dar acum se simte c[avem]n noi o panic[imediat[.]n noaptea miraculoas[, numai noi pe drumul pus-tiu, printre umbre,]n apropierea m[rrii prezent[]n noi tot timpul, chiar c`nd n-o vedem, discu\iile grave par la locul lor, =i spunem multe g`nduri pe care ziuca le ascundem cit mai bine! C`teodat[, aceste generalit[\i triste pe care le vorbim mi se par o impietate dac[m[g`ndesc a doua zi la ele: am impresia c[exploatez cazul lui Viky. Taina]n care se s[v`r=esc ele]mi m[re=te impresia c[fac un lucru nepermis. Alteori]mi iau ap[rarea: g[sesc o dovad[c[soarta lui Viky m[impresioneaz[mult, indiferent de anumite clipe]n care am convingerea ca totul mi-ar fi egal.]n Ioana probabil c[se petrece ceva similar, dar ne e penibil s[ne facem m[rturisiri.

C`teodat[sunt cuprins de poft[de ini\iativ[. Orice plan, c`t de mare, nu m[]nsp[im`nt[. Cl[desc o via\ fericit[cu Ioana sau m[indignez]mpotriva at`tor tr`nd[viri, pricina tuturor necazurilor,]n timp ce o lume]ntreag[munce=te =i nu mai are timp s[se t`ngue.

Sunt convins c[-mi voi sus\ine energia =i c[-mi voi pune]n aplicare proiectele, cu toate c[experien\aa ar trebui s[-mi aduc[aminte c[nu e prima oar[c`nd sunt invadat de astfel de st[ri =i c[fream[t inutil.

Discut cu Ioana despre trecut, pe pridvorul casei familiei Axente. Am luat temperatura la ora 6 — mare — a fost doctorul, tot a=a de evaziv, =i, cum =tim c[p`n[m`ine nu putem avea nici o noutate]n ceea ce prive=te pe Viky, putem s[ne ocup[m pu\in =i de noi.

— A= fi curios s[=tiu cum s-au petrecut faptele]n primele zile. A fost cur`nd dup[desp[r\irea noastr[?

— Vreo dou[luni jum[tate.

— Mi-ai spus vreo trei luni.

Niciodat[nu poate s[-mi spuie ceva exact. E drept, nu \ii minte exact dec`t ceea ce te intereseaz[. Dar cu patim[luptam cu Ioana ca s[aflu c[]ntre ei intimitatea a durat cu o zi mai pu\in.

— Reduci timpul ca s[m[consolezi. +i cum a fost? Tipul =i-a ple-dat mult timp cauza?

— Nici unul din noi nu b[nuia nimic din ceea ce o s[i se]nt`mple. Vorbeam literatur[, art[. La un moment dat, a spus, tot cu ocazia unui subiect literar, cuvintele: “ei se doreau”. Deodat[am tres[rit am`ndoi, ne-am]ntrerrupt =i am]n\eles c[se putea s[ni se]nt`mple =i nou[la fel.

— Numai tu iai hot[r`rile dintr-o dat[.

— Atunci am aflat numai c[lucrurile ar fi posibile. Hot[r`rea de-finitiv[am luat-o mai t`rziu.

— C`nd? Dup[o lun[?

— Cam o lun[...

— A avut r[bdarea s[a=tepte el at`ta? +i]n timpul acesta ce f[cea\i? Discuta\i tot literatur[?

— Da... Dar mai st`njeni\i.

— +i la urm[?

— La urm[m-a]ntrebat dac[vreau s[m[dau lui.

— Te voia gratuit! Nici m[car nu \i-a propus s[te ia de nevast[! O femeie nu se d[gratuit dec`t]n dou[cazuri: c`nd iube=te sau c`nd este o cocot[.

— Probabil c[exist[=i cazul meu, dar nu s-au priceput oamenii s[-l puie]n cazurile posibile. Nici n-am f[cut observa\ia c-ar fi trebuit

s[m[cear[de nevest[. Cum n-a= fi primit a=a ceva pentru nimic]n lume, de aceea probabil c[nu m-am g`ndit la procedeu lui.

— De ce nu te-ai fi m[ritat cu el?

— Ai fi auzit tu.

— Mi-ar fi fost egal dac[a= fi aflat c[te-ai m[ritat cu el sau c[tr[ie=ti cu el. Sau chiar m-ar fi durut mai pu`in dac[a= fi auzit c[te-ai m[ritat cu el. A= fi presupus atunci c[m-ai p[r[sit numai pentru c[nu-`i oferisem c[s[torie =i te-ai dus la altul imediat ce `i s-a ivit ocazia. Deci ai fi sem[nat cu toate fetele ce vor s[se aranjeze, =i nu m-a= fi chinuit din cauza ta sau n-a= fi fost invidios de norocul lui. Afl`nd numai ca e=ti metresa lui =i cunosc`ndu-`i temperamentul burghez, a= fi presupus c[te-ai dat din dragoste. Ceva asem[n[tor cu ce-ai f[cut pentru mine odinioar[. +i a= fi auzit =i de asta, dup[cum a= fi auzit de c[s[torie. Lumea e avid[s[te `ie]n curent. Tu]nsu`i c[utai prilejul s[-mi spui ce s-a]nt`mplat cu tine.

— }`i]nchipui c[vedeam]n mine a=a de clar? E drept c[voiam s[-`i spun ce se]nt`mplase =i s[-`i ar[t c[te stimez =i nu te mint, chiar dac[]n acela=i timp consideram c[n-am nici o obliga`ie fa[de tine.

— Dar n-o f[ceai =i pentru el? } vedeai ce pu`ine scrupule are, =itai chiar c[continu[s[vie la mine ca =i alt[dat[, foarte amical, =i]ncearca s[nu-`i apar[la=, s[-l reabilitezi. O fapt[e ur`t[mai ales dac[n-ai curajul s[`i-o sus`ii. De fapt, cinismul de a-`i sus`ine imoralit[`ile denot[un ad`nc instinct de moralitate.

— Poate =i pentru el. Nu-mi sur`dea s[-mi fie at`t de apropiat un personaj dubios. Totu=i, pot s[afirm c[el m[interesa extrem de pu`in. Mi-era ru=ine s[-`i t[iniuiesc hot[r`rile mele. Marturisindu-`i-le, mi se p[rea c[fapta mea e mai pu`in ur`t[. +i apoi, poate c[de la distan[continuam lupta cu tine =i voiam s[m[consider]nving[toare.]n orice caz, voiam s[afli. L-am rugat de o sut[de ori pe el s[-`i spuie tot =i n-a vrut. A pretins c[nu e]n stare s[-`i fac[inutil r[u.

— Putea s[nu m[fi]n=elat de la]nceput dac[nu voia s[-mi fac[r[u.

— A=a sunt to`i b[rba`ii. +i tu ai face la fel!

— G`ndesc: “A= face la fel? Dar cum s[reflectez la ceva ce-mi este complet str[in]n clipa aceasta?”

— S[-mi spuie el! }i dai seama ce oribil ar fi fost? Ce umilin\! Din m[rturisirea ta m[pot consola cu g`ndul c[totu=i mi-ai p[strat stim[. Dar altfel? A= fi suferit]ngrozitor! +i mai ales, v[z`ndu-l ce cavalier se poart[, fiind sincer! A= fi suferit =i dac[a= fi descoperit pe figura lui dispre\, (avea dreptul s[se r[zbune, c[ci] sup[ra g`ndul c[fusese=i odat[a mea =i =tia ca nu m-ai uitat]nc]) sau dac[ar fi ar[tat mil[. Iar tu absent[, f[r[s[=tiu inten\iile tale bune... +i ce trebuia s[fac? Sa r`d, s[m[preface c[=tiu totul de mai]nainte? +i apoi s[continu[m conversa\iile noastre despre literatur[? +i peste c`teva zile s[m[viziteze ca de obicei? Sau s[primesc vestea ca pe o surpriz[, s[par un tont care habar n-avea de nimic? Sau s[pl`ng? Sa m[umilesc? S[-l rog s[te lase]n pace? Nu, hot[r`t, g`ndul t[]u demonstreaz[c[e=ti lipsit[complet de orice umanitate. Instinctul singur, =i nu demonstra\ia mea de acum te-ar fi putut]nv[]a c[e hain acest procedeu.

— Ce mare rol joac[orgoliul la tine!

— Asta e tot ce g[se=ti s[spui: vorbe, numai vorbe! Dar vezi c[tot sufletul meu]ip[de durere. Dac[m[iube=ti,]nduio=eaz[-te. N-are nici o importan\[de partea cui e dreptatea.

+i dup[o t[cere:

— Noroc c[la=itatea lui m-a salvat. A fost mai bl`nd el cu mine dec`t tu!

— Nici eu n-am avut curajul s[i-o spun]n fa\!

— Fiindc[nu ai avut ocazia, dar mi-ai spus-o prima oar[c`nd m-ai]nt`lnit!

— Pretindeai c[a fost cel mai frumos gest al meu =i c[pe el se sprijin[toat[dragostea noastr[viitoare!

De ce vorbele cauzate de suferin\e, deci cele mai autentice, se contrazic]ntre ele? Orice logic[le lipse=te. Poate c[]n momentul suferin\ei vorbele ies la]nt`mplare, nu trebuie s[pui mare valoare pe sensul lor. Uneori]ntrebuin\ezi numai interjec\ii. Eu o surprind deseori pe

Ioana contrazic`ndu-se cu toate c[se chinuie veritabil. Ioana, dac[ar fi mai calm[, n-ar putea s[fac[acelea=i constat[ri asupra mea?

— Am acceptat ca totul s[se petreac[iute, s[nu mai prelungesc o situa\ie turbure.

— +i p`n[]n ziua aceea nu te s[rutase, nu te m`ng`iase, nu p[trunsesse c`t mai ad`nc sub hainele tale?

— Tu =tii cum se face]ntotdeauna. De ce m[chinui?

— Eu te chinui pe tine? Povestesc numai ceea ce tu ai]nf[ptuit!

— Po\i face unele lucruri, dar nu po\i vorbi despre ele!

— Asta e bun pentru mediocri.

— Cu o zi]nainte, mi-aduc aminte, eram singur[]n toat[casa.]i-am luat scrisorile =i le-am recitat]ncet pe toate. N-am g[sit un r`nd care s[-mi arate c[m[iube=ti =i s[m[opreasc[din drumul meu. Numai grab[, preocup[ri str[ine de mine sau c`te o declara\ie conven\ional[, pus[acolo din jen[de a trimite o scrisoare prea rece. Una c`te una le-am aruncat]n foc. Aruncam]n foc]ntreg trecutul meu de]ndr[gostit[. La urm[, ca o]ncheiere, \i-am distrus fotografia.

Fotografia mea, care m[reprezenta “frumu=el, elegant, f[cut s[epatez pe domni=oare” (tot vorbele Ioanei) =i acum arz`nd p`n[la scrum!

— A doua zi m-am dus cu el!

— Ai fost]n stare s[te duci cu el, special pentru act? +i]n momentele mele de speran\[nebul[,]mi spuneam: “Poate c[nu s-a]nt`mplat nimic, c[ci nu au avut unde”.]n casa ta sunt rude, la el la fel, =i e imposibil s[-\i propun[s[merge\i la hotel. La noi a fost norocul c[locuiai singur[pe atunci. Iar gesturile de la]nceput sunt oribile dac[n-ai dragostea care s[le sus\ie =i decorul, pentru clipa aceea, favorabil. S[nu trebuiasc[s[preg[te=ti nimic. Cu propuneri explicite nu se procedeaz[dec`t cu fete versate]n amor.

Ce copil am r[mas! Ca s[nu spun vorba care mi se potrive=te: ce naiv! Am ajuns a=a de mare =i a=a de complet lipsit de orice experien\[a vie\ii!

— +i]n ziua aceea... (ce voi fi f[cut eu]n ziua aceea) s-a terminat tot?

— Nu]nc[. Mergeam am`ndoi pe strad[=i vedeam cu groaz[c[m[duce tot spre hotelul unde ne]nt`lnisem =i noi. De la un colt al str[zii am]nceput s[pl`ng =i m-am]ntors spre cas[,]n goan[. El se \inea dup[mine =i tot cerea explica\ii. Ce u=or pricepea unele chestiuni dificile, din c[r]ile cele mai subtile, =i ce str[]n[]i era o problem[de via\]. A doua zi am pornit iar[=i. Ca]n La Fontaine: “*Les voila donc derechef en chemin*”... I-am pus condi\ia s[nu m[mai duc[tot acolo, =i el a fost]nc`ntat c[nu i se stric[socotelile, a=a cum crezuse un moment, =i c[totul, n-a fost dec`t un capriciu de femeie. Dar, dup[ce am plecat, a devenit foarte]ncurcat. Nu cuno=tea dec`t locul acela, nu mai =tia unde s[m[duc[. Este foarte timid — timiditatea la astfel de oameni apare grotesc[, nu mai p[streaz[nimic din prospe\imea ei — cu toate laudele lui =i povestirile prin care pretinde c[a f[cut toate poznele din lume. (Ioana ar[t`nd c[-i cunoa=te caracterul =i suger`ndu-mi intimitatea lor!)] M[ducea pe o mul\ime de str[zi necunoscute, pretinz`nd c[cunoa=te o adres[sigur[=i discret[, dar, de fapt, ca s[mai am`ne. Eram ostenit[, disperat[, iar el]n fa\ a fiec[rui nou hotel]mi spunea c[: “Aici nu putem intra, dar mai avem pu\in”. }n sf`r=it,]n fa\ a unui hotel nou i-am pus condi\ia: “Acum ori niciodat[!”

L-am v[zut bicisnic, ezit`nd caraghios,]ncerc`nd]nc[s[r`d[=i s[glumeasc[, =i am urcat eu scara ca s[]ntreb, l[s`ndu-l pe el s[a=tepte]n strad[p`n[ce l-am chemat. Dup[o jum[tate de or[plecam! Eram]n sf`r=it calmat[, aproape fericit[. Se]ndeplinise fapta sc`rboas[, situa\ia se clarificase,]ncepeam]n sf`r=it via\ a mea nou[, cu toate riscurile ei. (Calm pe care \i-l d[vreo rud[apropiat[, care, dup[ce se zbate s[moar[]ndelung,]n sf`r=it moare. Cu toate c[]n via\[, oric`t de bolnav[ar fi fost =i condamnat[de medici, tot mai era o vag[speran\ de salvare).

— Cred]ns[c[chiar de atunci]\i d[deai seama perfect de toat[persoana lui, indiferent dac[nu era]nc[cu nimic vinovat fa\ de tine.

— +tiam totul cu precizie, c[ci nu m-am]n=elat niciodat[asupra lui. Voiam numai s[m[mint, ca s[nu apar[dezastrul meu]n toat[triste\ea. Poate c[este la fel cu to\i, dar, neiubindu-l, nu-i g[sesc nici

o scuz[,]n timp ce spre tine trimeteam toate]nvinov[\irile =i scuzele. El]mi este complet indiferent =i n-a= mai vorbi de el dac[tu nu m-ai]ntreba. +i m[doare ce s-a]nt`mplat numai pentru c[te doare pe tine.]n bralele tale uit complet tot ce-a fost ur`t. Ne-am reg[sit, suntem siguri c[ne]n\elegem perfect. Suntem tineri, nu este prea t`rziu pentru a ne construi o nou[fericire. Marea, cea mai perfect[lucrare a naturii, ne este]n preajm[, d`ndu-ne mereu noi spectacole admirabile. Trebuie s[voim s[fim ferici\i. Oare Viky este]ntr-adev[r a=a de bolnav[?

Am]nt`rziat, toat[Cavarna e]n]ntuneric, numai de la fereastra bolnavei vine o lumin[slab[, ar[t`nd c[acolo se petrec ciud[\enii. Domnul Axente nu se mai vede]n antreu f[c`nd pasien\e, probabil s-a dus la culcare. Roza a disp[rut]n camera ei. Doamna Axente poate ca a a\ipit pu\in l`ng[bolnav[. O iau pe Ioana de bra[, o str`ng bine, =i]ncet, prin lini-te =i umbre, f[r] s[mai spunem nici o vorb[ne]ndrept]m spre mare.

Ce]ncet trece timpul! Gestul meu de a m[uita mereu la ceasul de la m`n[a devenit un tic. Nu mai avem posibilitatea unei discu\ii l[sat[]n voia ei c[ci mereu trebuie s[ne aducem aminte c[se apropie ora uneia din noile noastre]ndatoriri. Diminea\,a, Ioana nu poate s[stea f[r] grij[la plaj[, c[ci e gospodin[. Dup[-amiaz[, la patru, trebuie s[plec]m. Apoi, la Cavarna, a=teptarea doctorului, care]nt`rzie regulat, =i ora plec[rii]nd[r]t. Avem deci multe ocupa\ii, dar, tot a=tept`ndu-le pe fiecare s[le vie r`ndul, suntem ner[bd[tori. Odinioar[, c`nd n-aveam nimic de f[cut, l[sam s[treac[ziua, l`ncez`nd la soare. Acum]mp[r]vim fiecare clip[, =i cu uimire am observat c[de la]mboln[virea lui Viky abia dac[au trecut dou[s[pt]m`ni. Parc[am avea un drum greu de mers =i, dup[o imens[oboseal[, am constata c[n-am ajuns]nc[la jum[tate. Atmosfera portului nu mai este a=a de obsedant[pentru mine. Cunosc`nd prea bine fiecare ungher, nu mai pot s[-mi dau seama de multe nuan\,e, totul a devenit banal, =i uneori sunt a=a de plictisit, inc`t mi se pare c[nici mai t`rziu, dup[ce m[voi desp[r]i de aceste locuri, n-o s[m[g`ndesc cu nostalgie la

ele, oric` t a= =ti c[am avut dese momente de puternic[emo\ie. Preocup[rile noi cu ocazia bolii lui Viky au f[cut imposibil[vreo medita\ie mai]ndelungat[asupra colinelor uscate sau a m[rrii. Gelozia =i dragostea mea se integraser[perfect cu leg[narea m[rrii, se complectau parc[. Ce se petrece cu Viky nu are nici o leg[tur[, =i deseori, c`nd vin pe ponton cu inten\ia s[stau c`t mai mult, sunt]ntrerupt de g`ndul ca s[nu uit s[duc vreun pachet doamnei Axente, a=a cum fusesem rugat.

A=teptam cu]ncordare s[treac[timpul, s[sc[p]m de situa\ia asta turbure at`t de obositoare. Ce va aduce ziua de m`ine? Moartea lui Viky sau vindecarea ei? Primul caz ar constitui un dezastru,]n al doilea, Viky ar redeveni gra\ioas[=i ne]nsemnat[=i eu a= a=tepta cu ner[bdare s[m[descotorosesc de ea. Fiin\ a ei n-ar mai putea s[-mi furnizeze nici o reflexie profund[. Oricum ar fi, mai t`rziu voi regreta clipele actuale de tr[ire intens[pe care fac toate sfor\urile s[le alung.

A=tept s[treac[timpul, c[ci a=a suntem predestina\i. +i la urm[, b[tr`ni, bolnavi, cu moartea al[turi, constat[m ca nu mai putem opri timpul]n loc.

Ce]ncet trec zilele =i ce repede trec anii!

+i dac[ar muri Viky?

G`ndul acesta]mi vine uneori chiar dac[nu ia o form[net[=i n-am curajul s[-l m[rturisesc]ntotdeauna. Nu trebuie, c`nd vrei s[te reprezin\i]n fa\ a oamenilor, s[-\i d[ruie=ti virtu\i, ca s[cape\i elogiile pe care nu le meri\i =i nu \i se potrivesc. Ca =i cum ai]n=ela lumea, intr-o \ar[str[in[, c[e=ti autorul unei c[r\i celebre din \ara ta sau c[te tragi din vreo familie]nsemnat[=i te-ai bucura tu singur de minciuna[. Toat[truda trebuie s[-\i fie s[te cuno=ti c`t mai exact =i s[nu por\i cu tine, toat[via\ a, pe un str[in. Eu surprind]n mine]n prima clip[,]n fa\ a unei nenorociri, o savoare. +i numai mai pe urm[]mi pare r[u. Fac aceast[declara\ie cu riscul ca ea s[fie o micime personal[=i nu un joc psihologic obi=nuit pentru cei mai mul\i oameni, care trec ca foarte de treab[. Nu m[]ndoiesc c[dac[ar muri Viky, a=

avea]n primul minut o bucurie =i la fel procedez =i c`nd mi se]nt`mpl[mie]nsumi ceva r[u, c`nd, de pild[, nenorocul]mi spulber[]n mod stupid un plan la care lucrasem cu crispa\ii timp]ndelungat. Asta]nseamn[c[din pesimismul meu temperamental trag satisfac\ii. Am uneori o stare sufleteasc[asem[]n[toare cu a copilului care se amuz[s[omoare o musc[,]i rupe pe r`nd =i f[r] s[se gr[beasc[aripile, apoi picioarele =i la urm[capul. Cred c[instincte similare se g[sesc]n orice om. La mine iau forme oribile. +i acum]mi imaginez moartea lui Viky, prelungesc scena =i-mi multiplic detaliile, ca s[nu-mi epuizez prea repede spectacolul. Asta nu m[]mpiedic[s[fiu terorizat zilnic de aceast[posibilitate =i a= face tot ce e posibil ca s[]mpiedec[moarte, a=a de ad`nci sunt scrupulele s[]pate]n mine de educa\ie. Dac[ar muri Viky? S-ar duce importan\va doamnei Axente! Ar c[uta s[se desp[]gubeasc[din plin,]n cele dou[zile p`n[ce merge la morm`nt. Ar face tot ceea ce se obicnuie=te, f[r] s[uite un detaliu. Chiar ar inventa, ca s[]mbog[]veasc[decorul =i s[=i g[seasc[ocupa\ie. Ar reu= s[fie peste tot locul]n acela=i timp, =i l`ng[mort, =i l`ng[noi s[ne consoleze; prin camere d`nd ordine =i f[c`nd mereu noi aran]ri, iar]n ora= dup[cump[r]turi. Ce haine de doliu ar purta! Ce voaluri! Sunt convins c[indiferent de truda ei imens[de femeie de treab[, care vrea s[salveze pe Viky, a]ntrez[rit hainele negre pe care le va purta cu toat[]prestan\va (dup[cum ca fat[, cos`nd de diminea\ p`n[seara pentru gospod[ria grea]ntrez[rea vreun prin\ din poveste venind s[-i cear[m`na). Moarta va fi a=ezat[]n antreul din mijlocul casei. E loc mai mare acolo, =i poate]nc[]pea c`t mai mult public. Viky va fi g[]tit[cu rochiile cele mai elegante =i la fa\ va ap[rea frumu=ic[, roz[, a=a cum o cunoscuse toat[lumea.

C[ci a]ngrijit doamna Axente de toate =i e]nc`ntat[de surpriza pe care a putut-o face tuturor, t[c`nd numai pentru ea m`ndria ei mare: tot ce-a lucrat ca s[refac[pe Viky. Va reflecta la fiecare vizitator]n parte: "Privi-i-o ce superb[este! Parc[n-a z[]cut at`ta vreme!" Ca =i cum Viky de-acum s-a]n\epenit pentru totdeauna]n aceast[frumoase\e, astfel va vizita spa\iile interplanetare, =i viermii nu vor

Începe travaliul lor de alterare. Împrejurul lui Viky, flori multe, toată Cavama a fost epuizată de flori =i puse în valoare, pentru ca fiecare să fie văzută. La un capăt, loc pentru colive =i lumânări, iar în preajmă, cât mai mulți musafiri. Să vie toți cei ce au cunoscut pe Viky. +i cunoștințele ei mai vagi sau ale doamnei Axente. +i chiar străinii. Toți n-au decât de cătigat văzând o fată a=a de frumoasă, de care doamna Axente poate spune cu mândrie: "Este nepoata mea!" Ca să nu se întemple încurcături, oamenii să intre pe o parte =i să iasă pe alta. +i doamna Axente se gândește cu emoție că a=a a citit în ziare că s-a făcut la regele Carol I. O să avem lume multă, de asta nu trebuie să ducem grija. Moartea unei fete a=a de frumoasă se întemplet foarte rar la Cavarna. Gîngă, bun, surzând tuturor. Iar intimii vor avea o cameră alăturată, preparată special, unde vor putea sta mai multă vreme, comози, fără să se amestece cu poporul. Domnul Axente va face onorurile. Va fi îmbrăcat în redingotă. Nu =i-a mai purtat redingota de la nuntă, adică de 30 de ani. =i =eada foarte bine atunci. A fost strănsă în naftalină, desigur că =i tot a=a de perfectă, dar trebuie scoasă din vreme la aer. Numai dacă, cu reumatismele lui, n-ar fi prea bolnav în ziua aceea. Se va face cum va fi mai bine, nu te poți împotrivi soartei (=i doamna Axente, după ce asistase în gînd la moartea lui Viky, abia acum, cu ocazia reumatismului domnului Axente, constată că nu te poți împotrivi soartei). Bineînțeles, printre primii vizitatori, *madame* Pitpalac pozînd ca totdeauna în persoană remarcabilă, cu toate că probabil nu mîncă decât o dată pe zi acasă. Domnul Jianu nu va veni decât o jumătate de oră mai târziu. A=a cer conveniențele, ca nu cumva lumea să bînuiască ce se petrece între ei. Ca =i cum lumea nu a văzut totul de la început. Ce diferențe între ei doi! Pe cît e *madame* Pitpalac de agitată, de bună de gură, de voluntară, pe atît domnul Jianu este moale, timid, incapabil să spuie o frază pînă la capăt. Fără îndoială, ea s-a agitat de capul lui! L-o fi dezbrăcat ea, căci lui trebuie să =i fie rușine să se dezbrace în fața unei femei. Trebuie să =i fi găsit fecior. Poate că nici nu =tia bine ce se întemplet între o femeie =i un bărbat! I-a explicat *madame* Pitpalac!

La urma urmei, n-au dec`t s[fac[dup[pofta lor. Tot erau singuri pe lume, =i, de altfel, domnul Jianu e mai]ngrijit, mai periat. Orice se poate spune despre *madame* Pitpalac, dar e bun[gospodin[. N-ar putea veni la]nmorm`ntare =i domni=oara Lidia? Ar fi chiar obligatoriu, oric`t de mare boieroaic[s-ar \ine. Trebuie s[aib[recuno=tin\[c[tre Sandu, =i Sandu a fost intim cu Viky. De la moar[p`n[aici nu sunt dec`t doi kilometri. Trebuie s[vie neap[rat, chiar dac[n-a v[zut-o]nc[nimeni ie=ind din cas[. Nu poate sc[pa cu un bilet de condolean\e. }n momente grave se cunosc prietenii, =i Sandu =i Ioana au nevoie de prietenia ei. Hacik nu arat[prea elegant, dar va fi nevoie de d`nsul. Cunoa=te bine Cavarna =i va putea face multe servicii, f[r[s[m[mai ostenesc eu. Ce-ar fi oare dac[ar c`nta din vioar[la c[p[t`iul lui Viky? Atunci, c`nd se va aduna toat[lumea? Ar fi un p[cat? Dar ce impresinant!...

}mi imaginez toate g`ndurile doamnei Axente. N-am nici o prob[c[]n capul ei se petrece tocmai a=a, dar cunosc`ndu-i firea roman\ioasa =i rolul prim pe care]i place s[-l joace]n t`rgu=orul ei (face parte din mai multe comitete, care n-au dec`t p[catul c[nu sunt de nici un folos) e precis c[]n capul ei se petrece sau se va petrece a=a. Asta n-o]mpiedec[s[fie o femeie foarte de treab[, s[fi sl[bit cu dou[kilograme de c`nd o]ngrije=te pe Viky, s[nu mai aib[or[de somn =i nici timp m[car ca s[se spele cum trebuie, iar noaptea nu poate s[se dezbrace complect ca s[se odihneasc[]n a=ternut. }n timp ce eu, cel care ironizez, nu sunt]n stare de astfel de sacrificii =i,]n cazul mor`ii lui Viky, m-a= ascunde pe c`t mi-ar fi posibil, ca s[escamotez toat[acea situa\ie penibil[=i m-a= jena tot timpul de gesturile conven\ionale ale celorlal\i. +i dac[doamna Axente =i-ar ar[ta prea mult[important[, poate c[nu m-a= putea opri, cu toate c[moarta ar fi al[turi, s-o pedepsesc cu vreo mic[r[utate. Dar numai imagin`nd acest spectacol =i descriind-o pe doamna Axente]n toate transform[rile ei posibile la o ocazie grav[, chiar dac[a= imagina realit[\i, nu dau dovad[de incapacitate de a sim\i o durere mai mult[vreme f[r[]ntreprere? Cine va suferi mai mult de moartea lui Viky, eu sau doamna

Axente? Mult[vreme dup[aceea, doamna Axente va pove=ti la vecini,]n toate am[nuntele, ceea ce s-a]nt`mplat, va reface boala lui Viky =i apoi dispari\ia =i punerea]n morm`nt, clip[cu clip[. Iar eu voi cugeta asupra mor\ii, a dezastrului iremediabil al tuturor planurilor =i la ceea ce mi se preg[te=te mie. +i unul =i cel[lalt vom exploata pe Viky.

Pe cer, un =irag de berze. *Madame* Pitpalac glume=te: "A venit toamna, se duc sezoni=tii!"

Preocupa\i cu boala lui Viky, care ne \ine jum[tate din fiecare zi la Caverna, Ahmed nu mai are pentru noi importan\va de odinioar[. Noaptea ne]ntoarcem oboși\i, cople=i\i de soarta lui Viky =i de discu\iile noastre de pe drum, =i-l g[sim adormit pe covor,]n camera mea. }l las acolo. Diminea\va abia]l m`ng`i, c[ci m[gr[besc s[m[duc la mare,]n fa\va c[reia sunt la fel de artificial, c[ci nu mai am timpul de singur[tate la marginea ei. +i diminea\va, c`nd c[ldura e mereu mai puternic[, n-ai gustul melancoliilor. Azi]l g[sim pe Ahmed u=or amor\it, parc[bolnav, =i de-abia astfel ne aducem aminte de el. Ahmed fusese amator de toate tr`nd[viile, dar la ocazii =i foarte vioi, cu ochii rotunzi privind tot ce se petrece]n jurul lui cu curiozitate, juc`ndu-se cu vreun canaf =i fugind cu coada]n v`nt prin ungherele camerei. Acum nu se mi=c[de la locul lui (c`nd m[]mbr[cam totdeauna mi se]ncurca printre picioare), nu toarce dac[]l m`ng`iem, nu atinge laptele pe care i-l]ntindem, ne prive=te nenorocit. Glumesc, dar numai pe jum[tate:

— Trebuie sa chem[m pe doctorul Petroff s[-l examineze.

— P[\e=te ca =i Viky.

— Ce importan\ ar avea pentru noi boala lui, dac[Viky ar fi s[n]toas[! +i acum de-abia avem timpul s[-l observ[m. Ce s-ar mai agita Viky pentru el! Chiar ar fi]n stare s[cheme doctorul, s[-l examineze. Am fost ni=te ingra\i cu Ahmed, nici nu l-am mai b[gat]n seam[. Ai observat ce mare s-a f[cut? Cavaler adev[rat! Nu trebuie s[-l]nchidem]n camer[, poate din cauza asta t`nje=te.

}l lu[m coada =i i-o]ntindem, ca s[ne amuz[m pu\in, c[ci nici eu, nici Ioana nu credem prea mult]n boala pisoiului.

}n ast[sear[,]ntorc`ndu-ne de la Cavarna, am vrut s[mai]nt`rziem pe ponton. Dar la cap[tul pontonului, pe nea=teptate, s-a ivit o umbr[: domni=oara |urai. Prezen\ a ei ne-a schimbat dintr-o dat[toaie g`ndurile.

}n fa\ a casei, l`ng[r`ule\, Ioana]mi spune: “ |i-aduci aminte cum d[deai de m`ncare g`=telor?” Uitasem g`=tele! M[amuzasem zilnic cu ele. Parc[istoria aceea s-a]nt`mplat]n alt an. +i c`teodat[, c`nd]mi apare iar[=i]n minte Ioana goal[, c[ut`nd satisfac\ii cu altul, mi se pare c[nu s-a schimbat nimic.

}n cas[, Ahmed, =i mai jalnic dec`t]l]l[sasem, ne aduce aminte de boala lui. }l uitasem de tot =i eram pe punctul s[mai]nt`rziem vreme mult[pe ponton, =i numai prezen\ a domni=oarei |urai ne-a alungat. Laptele din farfurioar[a ramas neatins. C`nd]l m`ng`iem, nu face nici o mi=care, dac[]l ridic[m pu\in de lae de dinainte cade la loc. Numai ochii]i sunt tot a=a de mari. Nu mai are]ns[nici o bucurie]n ei. Vras[]zic[, Ahmed e bolnav cu adev[rat! M-am revoltat =i am]nceput s[\ip,]n timp ce lacrimile]mi veneau]n ochi: “E oribil]n aceste locuri p[c[toase! Mori cu zile! Nu sunt dec`t doi doctori imbecili care s[te]ngrijeasc[! Dar pentru un animal mititel nici nu po\i face nimic. Mi-a devenit via\ a aci insuportabil[. De-a=pleca odat[!”

Luam instinctiv, ca pretext, boala unei pisici, ca s[m[r[]zboiesc cu soarta pentru nelini=tea]n care tr[im mereu din pricina lui Viky sau din pricina trecutului Ioanei. Poate ca s[plec e dorin\ a mea cea mai intim[, f[r[s[mi-o m[rturisesc nici mie, poate c[vorbeam astfel numai din exasperare. Dup[ce suportasem situa\ii grave f[r[explozii (cuvintele, ca s[loveasc[bine, trebuie s[aib[=i sonorit[\i), acum \ip din pricina unei pisici. Neg toat[]nc`ntarea ce pretindeam c[o am]n Cavarna,]n via\ a comun[cu Ioana. M[car ridicolul situa\iei ar fi putut s[m[]preasc[.

A trebuit s[veghez toat[noaptea pe Ioana, nenorocit[ca s[]ncerc s[o consolez: “Nu trebuie s[dai nici o important[vorbelor spuse intr-un moment de exasperare, v[z`nd at`ta nenoroc!”

A doua zi, Ahmed puse capul pe o l[bu\ \ =i]nchise ochii. Dar]nc[respir[.]ncercam s[-l dezmor\im pu\in, s[-i d[m lapte cu de-a sila, la urm[ne d[m seama c[facem o barbarie gratuit[. A=a st[, p`n[ce plec[m la Cavarna.

Parc[moartea a intrat]n cas[=i s-a oprit o clip[s[se odihneasc[]ng[culcu=ul mic,]nainte de a porni la lucru.

S[rman pisic, care poart[tot at`tea mistere cu el ca si gra\ioasa Viky. Cum]l vom g[si ast[-sear[?

Ajun=i la Cavarna, am aflat c[Viky a avut 39 grade de diminea\[, chiar, ceea ce nu i se mai]nt`mplase. Seara la 6 termometrul s-a urcat p`n[la 41 grade.

+i aici moartea st[la c[p[t`i?

La]napoiere vorbesc cu Ioana despre moartea lui Viky f[r[nici o sfial[. V[z`nd ca Ioana suport[discu\ia cu destul[t[rie, m[bucur, c[ci m[tem de mari disper[ri.

Ce tragedie pentru to\i cei care o cunosc pe Viky! Minunat[fat[... Niciodat[nu ne-a sup[rat. +i r[m`ne aici pentru totdeauna,]n acest pustiu! Tocmai ea, c[reia,]i pl[cea societatea! Ce amuzant se strecura printre tineri! Ce trebuie s[fie iarna aici!

Apoi ne aducem aminte deodat[de Ahmed.

— +i pisicul? Ce se va]nt`mpla cu el? O fi murit? Ce s[facem cu el? S[-l azv`rlim? Unde? Cum s[punem m`na pe el? S[aducem un str[in s[-l duc[? At`ta la=itate pentru Ahmed, al c[rui suflet mi se p[ruse uneori apropiat de al nostru! S[-i facem]nmorm`ntarea m`ine? Cum s[dorm cu un pisic mort]n camer[? Dar cum s[dorm, chiar dac[]l ia cineva, numai cu g`ndul c[a stat mai multe ore mort]n camer[? Sau, indiferent ce s-ar face, numai cu g`ndul c[a murit? N-am v[zut niciodat[un pisic mort. Ce s[fac, Doamne!

]nt`rziem c`t mai mult pe drum, pe treptele casei,]n fa\ a u=ii. +i imediat ce ne uit[m pe deschiz[tura u=ii,]n\elegem: Ahmed a murit!

Pricepem c[este o imens[diferen\[,]n a presupune moartea, oric`t de serios \i-ar fi temperamentul, =i]ntre a asista la ea. +i pricepem c[

orice presupuneri, oric` t de cumplite, facem despre moartea lui Viky, ele ram` n la suprafa\[, =i nu =tim nimic ce o s[se]nt` mple cu noi, cu Ioana mai ales,]n cazul unui deznod[m` nt tragic.

Ahmed, poate emisar al lui Viky]n \inuturile sumbre... Ahmed! Viky!

Ce p[cat ca n-am introdus religia =i printre animale! Nu pentru a asigura un loc]n paradis sufletului lui Ahmed, c[ci sunt sigur c[, dac[exist[vreun aranjament dup[moarte, pisicile, p[s[relele =i alte g`ng[nii vor fi instalate]nainte a tuturor oamenilor. Dar a= fi dorit o]nmorm`ntare pentru Ahmed f[cut[cu tot dichisul. Dac[a= fi tr[it]n Fran'a,]n secolul al 17-lea, a= fi rugat pe La Fontaine s[scrie o fabul[trist[,]n care toate animalele ar conduce la groap[un pisic. Ar fi]ndurerate foarte toate lighioanele p[m`ntului, =i chiar =i lui s-ar fi crezut obligat s[nu lipseasc[.

A=a, la miezul nop`ii, eu singur a trebuit s[organizez ceremonia. L-am g[sit pe Hacik =i apoi,]mpreun[, am trezit, pe Cad`r.]ntr-un =ervet am luat pe Ahmed =i ne-am urcat]n barca[, eu, Ioana, Hacik =i Cad`r. Barca a lunecat u=urel pe ape, iar lumina lunii se rev[rsase pe toate \inuturile. Hacik a]nceput un c`ntec de jale =i era a=a de transfigurat, c[ai fi crezut c[este]n leg[tur[direct[cu tainele cerului =i ale m[rrii. L-am aruncat pe Ahmed]n ap[. O imagine groaznic[a ap[rut atunci, la care nu m[g`ndisem, ar[t`nd calitatea dubioas[a]ntregii scene, gusturile mele roman\ioase =i farsa care se desprinde din emo\iile cele mai sincere: la lumina lunii, am v[zut pe Ahmed plutind]n voia valurilor, ca o mustrare de a fi organizat un spectacol din tragedia lui. Am spus lui Cad`r s[lop[teze spre mal, s[fugim de imaginea grozav[. Toat[noaptea n-am putut s[dorm, c[ci mi se p[rea c[fiecare val care se zb[tea sub fereastr[ar putea s[-l aduc[pe Ahmed]napoi. +i diminea\ a mi-era fric[, p[=ind pe plaj[, ca nu cumva s[-l fi aruncat marea pe nisip...

A doua zi m-am]n\eles dintr-o vorb[cu Ioana, f[r[s[mai fie nevoie de discu\iile obicinuite: mergem la Bucure-ti! Preg[tirile au

trebuie să se facă foarte repede, ca să nu pierdem trenul de la Bazargic, astfel că am făcut cu automobilul de mai multe ori naveta între port și Cavarna. Am plecat întotdeauna la Cavarna, ca să spunem ce-am hotărât și ca să fim siguri că nu există nici o împotrivire din partea familiei Axente. Nu s-a opus nimănui, numai au imaginat o altă combinație; eu cu Ioana vom pleca îndată, și la București vom alege spitalul, vom vedea pe doctor, vom tocni pe cei ce-aveau să ia pe bolnavul din gară. După o zi, aveam să aduc soții Axente pe Viky și vor găsi totul aranjat. Cu toate că Viky continua să aibă temperatură, ne-a înviorat decizia noastră. Ne-am reîntors în port ca să facem în fugă bagajele, și noroc că vestea plecării noastre s-a răspândit imediat, și toți cunoscuții au venit să ne ureze drum bun, altfel n-am fi avut timpul să-i vizităm cu toate distanțele mici de aici. *Madame* Pitpalac s-a înființat cea din urmă, și chiar ne-a ajutat la împachetat. Domnul Jianu asista și el mai la o parte cu un zămbet plin de încurajare. Am descoperit lipsa lui Hacik, dar *madame* Pitpalac, cu o privire ireată, ne-a spus misterios: "Lasă-i-l în pace, s-a dus la Ada. Vine el îndată."

De ce să vie îndată? Din cauza Mașinicii sau pentru că-l expediază Ada?

În schimb, Mihali, căfegeul, personajul ursuz, s-a prezentat și a dorit toată atenția pentru Viky. Cum nu poți cunoaște pe oamenii! Ce anost ni se pare!

Speram să-mi iau rămas bun încet de la fiecare loc familiar. Numai întotdeauna m-am uitat la mare. Pentru că la ipoteze ce făceau delicia noastră nu ne-am adus aminte să ne ducem. Nici la ponton, nici pe plajă, nici printre magazine. Și acum repede, în fuga automobilului, spre oraș, pe un drum pe care vibrasem la fiecare casă în călătoriile noastre nocturne. Măgărușii, prietenii, acum ne indispuș dac împiedică drumul. Și împrejurul nostru geamantane prost făcute, patefonul cu plăci și o mulțime de cutioare fărâșoșe. Câteva minute la familia Axente și mai departe, spre Bazargic. În sfârșit, putem fi siguri că nu vom pierde trenul, căci mai avem la dispoziție tot timpul necesar. Lăsați-mă

pe =ofer s[conduc[]n voia lui, =i eu m[alipesc de Ioana. Ioana, pe care a obosit-o enervarea plec[rii, se odihne=te, a]nchis ochii, doarme pe jum[tate.]n pozi\ia aceasta, rezemat[de um[rul meu, e fermec[toare. O fericire imens[m[invadeaz[=i vorbesc Ioanei,]ns[numai cu ochii, c[ci nu vreau s-o trezesc =i mi-e fric[s[-mi aud vorbele.

Ioana, frumoasa mea iubit[, s-au terminat toate necazurile, de acum vom]ncepe o via\ nou[. Vom aranja astfel existen\ca ca s[fim oameni]ntregi, vom risipi atmosfera artificial[]n care tr[im. La Bucure=ti vom face pe Viky s[n[toas[=i apoi ne vom]ngriji de dragostea noastr[. Singuri pe lume, al[tura\i, cu at`t mai puternici.

Ioana sc`nce=te,]=i]ntrepu somnul:

— Am visat pe Ahmed...

APRECIERI CRITICE

“De fapt motivul literar aproape unic este un proces sentimental între b[r]bat și femeie. În numele b[r]batului vorbește quasi-autobiografic autorul însuși, nelăsând femeii nici un r[eg]az de ap[r]rare. Proza nu e obiectivă. Autorul își rezervă toate judecățile morale, împiedicând receptarea condițiilor adevărate, și dacă scrierile au vreun interes documentar, atunci îl au numai în măsură în care subiectivitatea autorului ne informează despre ea însăși ca obiect. (O comparație cu Camil Petrescu e posibilă.) B[r]batul este misogin și egoist, apăsând prea mult asupra drepturilor lui de artist și lamentându-se disproporționat de inferioritatea femeii. Eroul a sedus o studentă, Irina, cu aparențe foarte distinse și oneste, din care și face numai o amantă, căci “aveam de gând să-mi p[re]sterez toată viața independența”. — Nu mă voi însura — își spune el — dar vei fi prietena mea cea mai bună!” Eroul nu-i face Irinei nici măcar daruri, cum ar fi natural, ca, nu cumva femeia să devină “întreținută”. Își promite satisfacții pure: — Ești o intelectuală, vom citi, vom discuta!” Irina, foarte discretă de altminteri, speră că prietenul își va schimba părerea, și-i strecoară ideea necesității ei de a se mărita. Eroul găsește că femeile reduc totul la o singură formulă: “mariajul” și că în orice caz Irina este “prea neînsemnată” pentru el, care “nefiind ca toți oamenii” nu și poate lua “obligății”. Situația ar deveni profundă într-un roman, când b[r]batul, căzând în mrejele unei femei inferioare, cu care speră relații superficiale, nu izbuteste să și recapete libertatea, stăjenit de milă. Dar Anton Holban nu e în stare a crea femeia vulgară, cu toate încercările lui subliniate mai degrabă snobismul și egoismul eroului. Irina n-ar fi avut spirit critic și ar fi dat asupra oamenilor judecăți superficiale ca: “ce drăguț”, “e antipatic”, “e bine, vorbește frânuzete”. Eroul n-a putut și niciodată “ce-o fi crezut Irina despre moarte”, sufletul ei p[er]ându-i-se mai degrabă sterp...

și totuși Irina moare, căzând de pe vârful unui munte, foarte probabil intenționat. Eroul se consolează cu ideea că femeia n-ar fi putut fi chiar așa de profundă și că a fost la mijloc un simplu accident: “Poate a lunecat...” Totuși această îndoielă e prea învechită și scrierea începe să capete interesul analizei unei conștiințe încărcate de vina de a fi judecată prea ușor o femeie. Nedându-i seama că aici ar putea fi punctul serios al romanului, autorul, menținându-se la

ideea c[seriozitatea o constituie unghiul s[u de vedere, spore=te cartea cu probleme puse mai mult discursiv, cu problema mor\ii]n primul r`nd, exemplificat[]n chip fericit odat[cu portretul de manier[proustian[(Proust =i H-sia Papadat Bengescu sunt idoli scriitorului)...

Ioana repet[aproape]ntocmai situa\iile de mai sus. B[rbatul se sile=te s[scape =i aci de "domina\ia" femeii, fiind inapt de "a fi constr`ns". El nu vrea s[ia pe Ioana]n c[s[torie (=i aceasta are inferioritatea de a dori "situa\iile clare") =i o las[chiar s[coabiteze cu un altul, nu f[r] a fi gelos, nevoind a]n\elege c[Ioana se preface c[-l]n=eal[spre a-l sili s[ia o hot[r`re.]ns[eroul, egoist, n-o va lua. Acum totu=i, eroina r[spunde mai bine no\iunii lui de femeie fin[, fiind o cerebral[,]n mare m[sur[educat[chiar de el. Ea gust[pe Racine =i pe Debussy, cobor`nd la justa m[sur[pe Puccini =i pe Henri Bataille =i are p[rii foarte solide asupra literaturii: "A= vrea s[conving pe to\i cum se pricepe de bine s[judece o oper[literar[, f[r] influen\ a nim[nui, neput`nd s[-i schimb p[rerile, =i ce patim[pune s[-i demonstreze adev[rurile descoperite de ea. Minunatele ceasuri petrecute cu ocazia unei discu\ii asupra literaturii, muzicii!" Dar Ioana are =i cusururi: "este extrem de influen\abil[". "Fiecare om devine pe r`nd, pentru ea, admirabil sau nesuferit, totdeauna excesiv, =i nu-\i permite s[o contrazici." Pe aceast[femeie pe care nu vrea s-o ia]n c[s[torie ("S[fiu destul de tare ca s[plec, f[r] s[m[re\ie fiecare din vaietele ei!") eroul o socote=te "iubit[de moda veche", =i se fere=te s-o scoat[]n lume, din cauz[c["nu se vede tot ce =tia", de-i "]=i f[cuse cea mai parizian[siluet["], ca =i c`nd distinc\ia unei femei st[]n erudi\ie. T[g]duind specificul, Anton Holban afirm[incon=tient]n romanele lui o puternic[specificitate, aspira\ia lui nefiind occidentala c[s[torie liber[]ntemeiat[pe respectul]ntre cele dou[sexe, ci dispre\ul orientalului pentru femeie. +i de data aceasta problema mor\ii se strecoar[prin episodul]mboln[virii d-rei Viky. Spre a sugera autenticitatea =i de altfel =i dintr-o real[inaptitudine literar[, scriitorul afecteaz[a fi]n imposibilitate a "reda prin scris" unele lucruri, ba chiar inutilitatea transcrierii sublimului, reedit`nd astfel teoria lui I. Al. Br[tescu-Voine=ti cu sprjinul lui A. Gide..."

George C[LINESCU, *Istoria literaturii rom`ne de la origini p`n[]n prezent*, Editura Minerva, Bucure=ti, 1982, pag. 962.

"Dl Anton Holban, spuneam]n introducerea prezentei cronici, c[de la Proust se trage. Este]n scrisul s[u de acut[introspec\ie psihologic[, at`ta investiga\ie =i fr[m`ntare cerebral[, c[, f[r] de vrere, te g`nde=ti la meandrele explor[rilor genialului romancier. Dar ca =i pentru dl Sergiu Dan, raportat la maestrul romanului realist, =i dl Anton Holban reprezint[]n opera sa un extract

proustian —, pe seama c[ruia e=ti de multe ori]nclinat s[pui efervescen\`a =i precipitarea nota\`iei sale psihologice. Diferen\`a de volum poate c[atrage dup[sine =i gradul de a=ezare al corpusculilor dizolvate. Filia\`ia proustian[a dlui Anton Holban este, dealtminteri, cu mult mai categoric =i mai lucid exprimat[chiar de c[tre autor: “M[recitesc. A=a g[sesc de identice unele motive cu ale lui Proust, c[mi se pare inutil[aceast[povestire care nu poate fi dec`t o copie palid[a unui original magistral. Dealtfel, nici nu =tiu dac[mirajul lui Proust nu m[face, din cauza unor asem[n]ri exterioare, s[-mi complic starea sufleteasc[. Poate c[dac[n-a= fi citit *Albertine disparue*,]n altfel (mai bine sau mai r[u] a= fi suportat dispari\`ia Irinei. Proust ne]mbrac[]n o hain[care nu ni se potrive=te. C`nd te g`nde=ti c[]n nop\`ile mele albe mototolesc perna =i b`igui p`n[la epuizare]ntrebarea “ce s-o fi f[cut Irina”, poate numai din pricina unei influen\`e literare.”

S[spunem c[luciditatea aceasta autocritic[a dlui Anton Holban este =i ea]n linia jocului de inteligen\`, care se desf[=oar[cu nepuizabile resurse]n prezentul s[u] roman *O moarte care nu dovede-te nimic*, dup[cum o f[cuse =i]n lucrarea sa de debut, *Romanul lui Mirel*. Am amintit de]nt`iul roman al dlui Anton Holban =i am]nuntul este de dou[ori pre\`ios. Amorul torturat =i torturant pe care Sandu]l nutre=te pentru Irina, este de fapt amorul unui intelectual, unui cerebral, mai exact, ros de propriile-i incertitudini logice, pentru o f[ptur[simpl[, poate, dar total anticerebral[,]ntr-un cuv`nt femeie. Or, un astfel de amor, cu filtrarea tuturor veninurilor, numai c`t cu o decantare mai sistematic[ne-a dat dl Camil Petrescu,]n amorul lui +tefan Gheorghidiu din *Ultima noapte de dragoste,]nt`ia noapte de r[zboi*. Romanul d-lui Anton Holban, cantonat, dealtminteri numai]n regiunea aceasta de galerii soboliene, a dragostei, nemul\`umit[cu ea]ns[=i,]=i recunoa=te ascenden\`a proustian[. +i lucrul e cu at`t mai adev[rat, =i cu at`t mai mult se cade s[subliniem aceast[cronologie, cu c`t *Romanul lui Mirel*, ap[rut cu c`\`iva ani]nainte, este din aceea=i pl[mad[ca =i *O moarte care nu dovede-te nimic*.

Mai mult chiar: Sandu, intelectualul inchizitor din ultimul roman al dlui Anton Holban nu este altul dec`t Mirel, adolescentul, r[ut[cios, =icanator, dotat cu bogat spirit de observa\`ie, avid de lectur[=i peregrin[ri, nestatornic]n afec\`iunile lui =i de o cruzime, de at`tea ori, monstroas[. Mirel este un mic monstru =i tot monstru este =i Sandu, numai c[de la o v`rst[la alta dl Anton Holban a adaos eroului s[u], unul =i de o fiin\`[cu cel[]alt, dealtminteri (ceea ce dovede=te un pre\`ios instinct de romancier) o mai accentuat[preocupare psihologic[, o mai uman[justificare. Amint\`i-v[, de pild[, de scena brutal[dintre Mirel =i Lilli =i de incon=tien\`a cu care adolescentul Don Juan]=i reneag[pe mica Elvir[. Acelea=i cruzimi, numai c[intensificate, =i]n *O moarte care nu dovede-te nimic*.

Iubire f[r] gelozie, sau miere f[r] de venin se vede c[nu exist[=i eroul ultimului roman al dlui Anton Holban este nu numai victima acestei pasiuni dar mai cu seam[victima propriilor s[i vulturi. Romanul Sandu-Irina este mai la urma urmei romanul vechilor cupluri romantice, cu deosebirea c[]n locul predestin[rii =i beatific[rii vechilor aventuri, aci totul e tortur[, iad =i scr`nire a sufletelor.

De=i construit pe portativul autobiografic (ca =i romanul dlui Camil Petrescu), din fragmente de jurnal =i redus, fa\ de vasta compozitie proustian[, la o simpl[sec\iune sau diagram[pasional[, este uimitor totu=i, c`t de prezen\i =i de umani, cu toat[perversiunea sau monstruoziitatea unor suflete]nvenitate de excesul de analiz[, sunt eroii dlui Anton Holban, fie Mirel, fie Sandu. F[r] s[mai amintim de puterea de creionare sugestiv[de care d-sa d[dovad[]n bogata figura\ie a ambelor romane =i f[r] s[mai revenim asupra lucidit[\ii acestor varia\iuni psihologice, dificite prin chiar excesul lor. Calit[\ii ce]nscriu de pe acum chiar pe dl Anton Holban nu]ntre promisiunile dar]ntre reprezentan\ii autoriza\i ai romanului psihologic de la noi, al[turi de dna Hortensia Papadat-Bengescu, de Camil Petrescu, de F. Aderca ca =i de nuveli=tii H. Yvonne Stahl =i Ion Vinea.”

PERPESSICIUS, *Men\iuni critice*, Editura Albatros, Bucure=ti, 1976, pag. 87-89.

“Tema romanelor sale izbutite — =i ne referim la *O moarte care nu dovede-te nimic, Ioana, Jocurile Daniei* — este de fiecare dat[un exerci\iu]n zona subiectivit[\ii. Personajul s[u, unul singur, invariabilul Sandu, descrie propriile tr[iri, c[ci el este totodat[romancierul care scrie. Introspec\ia este pasiunea lui Sandu, iar Holban nu face dec`t s[-l lase s[se cufunde]n labirintul st[rilor sale.]n *O moarte care nu dovede-te nimic* Sandu rememoreaz[fragmente ale rela\iei sale cu Irina,]ncerc`nd s[citeasc[]n ele gestul pe care,]n absen\va sa, femeia l-a f[cut. Irina l-a p[r]sit =i moare apoi]ntr-un mod ambiguu.]n *Ioana* Sandu este gelosul obsadat de trecutul iubitei — o aventur[a Ioanei]ntr-un moment de desp[r]vire a lor. Tr[irile lui Sandu]ndr[gostit f[r] prea multe speran\ve de Dania, o fat[bogat[, sunt subiectul *Jocurilor Daniei*. In jurul acestor evenimente minimale Sandu construie=te]ntregul edificiu al complexit[\ii sale.

Referindu-se]n mai multe r`nduri la romanele *O moarte care nu dovede-te nimic* =i *Ioana*, Holban le-a diferen\iat ca modalitate =i valoare, pe primul consider`ndu-l dinamic, iar pe cel de-al doilea static (=i este de presupus c[acestuia din urm[i se al[tur[=i *Jocurile Daniei*). Construc\ia primului roman (este vorba de *O moarte care nu dovede-te nimic*) ar fi tipic dinamic[pentru c[na=te =i sus\ine curiozitatea lectorului, care cite=te interesat de ceea “ce se]nt`mpl[cu eroina?”.]n *Ioana*,]n schimb, tema (“intriga”) este cunoscut[de la]nceput, ceea

ce urmează[nu este decât varierea imaginii inițiale, “jocul am[nunțului”. Nimic nu evoluează[, invenția (identificat[cu evoluția) este inexistent[, iar subiectul este înlocuit de pulsația f[r] progres în jurul unui “lucru”: “subiectul nu mai are nici o valoare, ci obiectul, lucrul pur =i simplu care permite varierea temei”.

...Efectul staticului, al model[rii aproape muzicale a temei nu este în *Ioana* o semnificație, ci, bineînțeles, o sonoritate: “Voiam să redau sunetul unei dezol[ri care plana pe întreaga carte ca într-o tragedie greacă]. Marea, gelozia, singurătatea, o moarte posibil[formau cadrul cel mai vast posibil, cred”. +i Flaubert =i dorise prin *Madame Bovary* un roman cafeniu, iar prin *Salammbô* unul purpuriu. Atracția “lucrului” le este de altfel comun[iar posibilitatea[varierii nuanțelor unei imagini îi fascinează[în egal[măsur[.

Dar, revenind la romanul lui Anton Holban, substituirea cu *dinamicul* poate p[rea forțat[. Romanul ar fi a=adar compromis definitiv de importanța evenimentului =i de preocuparea pentru lucruri exterioare, pentru “întâmpl[ri care se petrec în salturi”.

Dacă în *Ioana* Sandu nu vrea decât să =i satisfacă o obsesiv[sete de contemplantare a unei imagini, dilatăndu-o puțin[la cele mai mici amănunte, pe un fundal intrat în rândul său în dilatare, iar romanul este indiscutabil static, este greu de înțeles de ce *O moarte care nu dovede-te nimic*, în care se “întâmplă” lucruri asemănătoare, este un roman dinamic. Dinamicul romanului lui Holban devine o trăsătură paradoxală atunci când scriitorul român îl consideră pe Balzac exemplu de stabilitate statică.

“Staticul” romanului nu mai are, după această alăturare, nevoie de nici o demonstrație: Sandu, ca =i celălalt Sandu din *Ioana*, repetă variind o unică imagine, aici a Irinei. Căci, dacă se urmăresc cu atenție tu=ele portretului Irinei, lucrurile sunt de la început precise, iar “contradicțiile” despre care vorbește Sandu sunt palide =i neesențiale; în fața unor afirmații importante Sandu nu eșită =i ulterior nu le contrazice. Acestea privesc existența ca personalitate a Irinei, capacitatea ei de a anexa în funcție de vecinătate ceva din Personalitatea celui-lalt, asemenea unui recipient care se umple =i apoi se golește. Reconstrucția chipului Irinei în funcție de momentele psihice ale lui Sandu, reproducerea =i interpretarea neîncetată a gesturilor ei, destul de lipsite de ambiguitate de altfel, nu creează niciodată o altă Irina.

Chiar =i suspiciunile în momentele de gelozie ale lui Sandu sînt centrate de aceea =i imagine =i produc doar simple oscilații în fixarea clarității ei. De asemenea, de o sinucidere, Sandu este avertizat dinainte =i o ia în considerație ca un gest posibil al Irinei =i suntem pregătiți, ca =i Sandu de altfel, să acceptăm la sfârșitul

c[r]ii o astfel de solu\ie ca foarte probabil[. Dup[o ceart[, ea amenin\ cu sinuciderea =i lucrurile par destul de conving[toare pentru Sandu: "Niciodată nu am v[zut-o a=a de hot[r] t[". Nimic nu modific[chipul cunoscut al Irinei, nici o not[de ambiguitate nu se adaug[tr[s]turilor sale.

Astfel, *O moarte care nu dovede-te nimic* nu difer[structural de *Ioana*, romanul static. "Intriga",]n m[sura]n care exist[, nu apar\ine exteriorului, ci subiectivit[\ii, succesiunii prelucr[rilor afective ale temei,]ncerc[r]ii "melodice" de cristalizare a lucrului. La portretul Irinei sinuciderea nu mai adaug[dec`t ultima not[("Ea care se]ndoia sub hot[r]rile tuturor, a fost]n stare de un gest a=a de mare"), fix`nd-o]ntr-un ultim gest m[re\]. Gest totu=i nesigur, "poate a luncat...", astfel]nc`t imaginea Irinei r[m`ne nu neclar[, ci nedes[v`r=it[. F[c`nd abstrac\ie de ambiguitatea mor\ii]n sine, situa\ia este simbolic[pentru lipsa de progres =i de limit[a staticului: cartea poate continua la infinit. Dac[nu este creat[o alt[Irina,]n schimb nici cea aparent creat[nu este concludent[. Pentru a fi astfel imaginea Irinei ar trebui s[cuprind[toate am[nuntele, decorurile, toate vibra\iile suflute=ti]n care ea apare. Sandu se pierde =i o pierde pe Irina prin "truda" sa "de a explica]n]ntregime...", adic[]n totalitatea extensiv[a tuturor apari\iilor ei. Cu toate c[este at`t de aproape, cu toate c[repet[practic acelea=i lucruri, nici o concluzie nu este posibil[. Irina nu mai exist[nu doar pentru c[a murit, ci pentru c[exist[un num[r nesf`r=it de imagini ale ei, pentru c[jocul am[nuntului, chiar =i]n jurul certitudinilor absolute, este infinit.

Posibilitatea unei lecturi care formuleaz[dinamicul, adic[o scriitur[condi\ionat[=i dependent[de evenimente exterioare,]ndrept`nd aten\ia lectorului de la interior c[tre exterior, este sus\inut[]n egal[m[sur] de text ca =i cea a unei lecturi care caut[s[]nt`lneasc[staticul. +i]n acest[ipostaz[a romanului lui Holban, Sandu]ncearc[s[]n\eleag[faptele =i chipul Irinei, bine]n\eles a=a cum apar date]n con=tiin\sa sa atunci c`nd le rememoreaz[.

]ns[evenimentul]=i p[streaz[puterea =i autonomia chiar =i]n acest[situa\ie: c[ci nu este cuprins]n rememor[ri univoce,]nchis]n comentarii]n genul celor proustiene. Nu este posedat prin atribuirea unei semnifica\ii certe, nu este un semn pentru un sens. Comentariul de tip balzacian omniprezent la Proust,]n contrast cu magia relativului =i fluidit[\ii, este absent sau]n mod demonstrativ ineficient la Holban. "

Mihai MANGIULEA, *Postfa* la vol. *A. Holban, O moarte care nu dovede-te nimic*, Editura Minerva, Bucure=ti, 1987, pag. 260-263.

„}n esen\ a tragediei intr[necesitatea absolut[a personajelor de “a se explica”]ntre ele, acest[explica\ie lu`nd forma de lupt[psihologic[, de acerb[dialectic[poetic[. Nu duc lips[deci de explica\ie]ntre d`nsele personajele lui Anton Holban, care se lupt[cu ve=nica veleitate de a]nvinge, cu suprema energie de a=i satisface orgoliul, dar =i cu mai mult sau mai pu\in[inumanitate destruc-tiv[; se lupt[c`nd se iubesc =i se ur[sc (mai mult sau mai pu\in con=tient) fi-Indc[se lupt[. Naratorul se simte at`t de nenorocit]nc` t devine insensibil,]ns[luciditatea]l face s[se bucure de insensibilitatea lui — c[ci totul devine t[ios, dur, absolutizant. Dragostea =i ura se succed rapid =i fiecare moment difer[de cel[alt. “Cum a= putea s[nu m[rturisc totul?” spune Ioana, iar Naratorul: “nu voi ierta-o niciodat[, chinul va fi etern.” La teza de literatur[francez[, din nuve-la *A l'ombre des jeunes filles en fleur*, elevele \in fire=te partea Hermionei =i una se opre=te la replica eroinei: “*Ah! fallait-il croire une amante insensée...*” [...]

...Prev[zut cu cel mai ostentativ vocabular “tragic”, *Ioana* este un roman realist, mai precar]n “plan matematic”. Peisajul arid al Cavarnei ofer[un bun cadru pentru o tragedie modern[. Dar puritatea tematic[inten\ional[se pierde: apar pitore=ti personaje secundare (pitorescul nu e compatibil cu tragedia), evenimente din afara conflictului principal — toate valabile]n sine,]mpov[r[toare]ns[aici, “nematematic”.

Deplin echilibrate r[m`n *O moarte care nu dovede=te nimic* =i *Jocurile Daniei*. Desigur, acestea nu sunt opere dramatice, ci nara\iuni, cu epicul absorbit de psihologie, complexul racinian al autorului func\ion`nd]ns[din plin. O psihologie din tradi\ia doamnei de La Fayette =i a lui Benjamin Constant, adic[a unei literaturi cu solid[osatur[ra\ionalist[, pe m[sura ra\ionalismului lui Anton Holban. Chinurile]n care se contemplit Naratorul au poate =i ceva din mazochismul kierkegaardian; dar printr-o cumplit[dezordine a sensibilit[\ii triumf[estetic un spirit ra\iocinant. De unde, reduc\ia epic[la dou[personaje esen\iale — celelalte, adiacente, nu deranjeaz[unitatea dual[. }n simplitatea lui complicat[, durerosul monolog din *O moarte care nu dovede=te nimic* st[]n cump[n[cu dialogul suferitor din *Jocurile Daniei*, prin telefon. Tenebre nuan\at detectabile asigurat misterul nesf`r=it al primului din aceste dou[romane; transparen\e]n=e[]toare se succed perfect armonice]n cel de al doilea. Moderne =i f[r[alt[m[re\ie dec` t proie\ia nelini=tilor Naratorului, Irina =i Dania poart[peplum bine drapat cu fin or`nduite cute. Irina e agasant de plat[=i jenant de uman[; Dania, str[lucitor de insesizabil[=i chinuitor de suav[. Remarcabil la Anton Holban este faptul c[, placentat]ntotdeauna realit[\ii tr[ite, ceea ce d[literaturii sale o foarte delicat[autenticitate, el =tie,]n artist superior, s[=i-o pl[smuiasc[. Nu prin evocare magic vis[]toare,

ca Marcel Proust, ci prin cruzimea ve-nicului s[u prezent:]nc[o dovad[c` t de profund a]nv[at lec[ia lui Racine;]n sensibilitatea lui proprie s-a operat un izbutit transplant galic. Descenden[va]ns[i-a fost asigurat[prin unii din tinerii no-tri scriitori de azi.”

Ion NEGOI | ESCU, *Analize =i sinteze*, Editura Albatros, Bucure=ti, 1976, pag. 240-241.

“Temperamental, Holban era un romantic: un romantic prin obsesia singur[-t[]ii, a mor[]ii, prin voca[ia nefericirii; ca romancier, este]ns[un modern, =i nu numai la nivelul scriiturii sau al compozi[iei, ci =i prin cultul autenticit[]ii sau prin tehnica analizei psihologice. El este un produs =i un exponent al unui moment anume din evolu[ia romanului rom`nesc, al unui anumit climat care a f[cut posibil[apari[ia unor c[r]i precum *Ultima noapte de dragoste,]nt`ia noapte de r[zboi, Ioana,]nt`mpl[ri]n irealitatea imediat[*, *Adela, Ambigen* etc. Zeii tutelari ai acestor opere sunt Proust, Gide, Hortensia Papadat-Bengescu; este o literatur[(inegal[]n realiz[ri, fire=te) a experien[elor asumate sau “provocate”, a marilor nelini=ti existen[iale, a tr[irilor febrile =i tragice, a intelectualilor chinu[]i de]ntreb[ri fundamentale, a dramelor consumate]n decor citadin.

Personajul lui Holban este incapabil s[se abandoneze clipei prezente, s[se lase acaparat de un moment de euforie; cenzura lucidit[]ii, mania interpretativ[anuleaz[spontaneitatea =i puritatea oric[rei emo[]ii. A analiza o situa[ie nu]nseamn[a o clarifica: dimpotriv[, complicarea este inevitabil[, c[ci e exclus s[mai descoperi adev[rul dintr-o multitudine de interpret[ri posibile. Eroul]=i comand[tr[irile =i atitudinile: autenticitatea sau sinceritatea se verific[aici prin faptul c[el este con=tient c[nu este autentic =i sincer. Obsesia sf`r=itului]l duce la o experimentare imaginativ[a propriei mor[]i, pus[]n scen[cu o macabr[voluptate.]n *O moarte care nu dovede=te nimic* prima victim[a lucidit[]ii personajului (Sandu) este, bine]n[ales, Irina. Judec[]ile asupra Irinei sunt necru[]toare]n severitatea lor tran=ant[; comuniunea pe plan intelectual pare imposibil[; Sandu refuz[ideea c[s[toriei, declar[uneori c[vrea s[se debaraseze de partenera sa, dar o cheam[cu disperare ori de c`te ori sunt temporar desp[r]i. Rela[]ile dintre ei devin rela[]ii sado-masochiste, rela[]ii dintre c[]u =i victim[. Romanul tinde]n permanen[] c[tre ambiguitate. Sinceritatea jurnalului lui Sandu este cum nu se poate mai]ndoielnic[, deoarece el]l scrie cu g`ndul c[va fi citit =i de Irina. Finalul c[r]ii este esen[ialmente deschis, c[ci ra[]iunea lui st[] tocmai]n necesitatea de a nu se dezlega enigma: Irina s-a sinucis sau a fost un accident? Intervine =i orgoliul creatorului ce se consolideaz[cu g`ndul c[chinurile sale n-au fost inutile din moment ce au dat na=tere unei opere de art[; cu alte cuvinte, “opera scuz[

mijloacele”. *Ioana* este, ca =i *O moarte...* sau (mai cu seam[]) *Jocurile Daniei*, un roman a c[rui] textur[narativ[s-ar putea dilata la nesf`r=it.]n *Ioana* nici peisajul aspru-v`rtos al Cavarnei, nici perspectiva infinit schimb[toare a m[rii] nu modific[imaginea unui spa`iu]nchis,]n care personajele s-au claustrat cu bun[=tiin\[,]ncerc`nd apoi, inutil, o evadare (de care sunt tot mai mult convin=i c[nu este posibil],]nc`t definitorie pentru psihologia eroilor va fi nu voin`a de a evada, ci mimarea ei). Care este conflictul din *Ioana*? “Doi oameni care nu pot tr[]i unul f[r] cel[]alt =i totu=i se chinuiesc”. Dar rela`ia poate ap[rea =i altfel: doi oameni care nu pot tr[]i unul l`ng[cel[]alt, =i totu=i nu se pot desp[r]i. A r[m`ne]nseamn[prelungirea chinului, a pleca]nseamn[recunoa=terea e=ecului, orgoliu]nfr`nt. Fiecare dintre personaje este temnicerul celui alt; captivitatea este asumat[ca o fatalitate. Mecanismul dublei lucidit[]i func`ioneaz[=i aici irepro=abil. Eul care poveste=te]l judec[pe eul care a tr[]it =i g`ndit]ntr-un anume fel: eul povestirii dubleaz[a=adar eul aventurii. Mai mult, con=tiin`a celor scrise dubleaz[adesea scriitura (narratorul reflecteaz[, aduce corecturi sau arunc[o umbr[asupra celor afirmate). Narratorul]i multiplic[eurile, revel`ndu-ni-se din succesiunea =i ciocnirea lor. Chinurile provocate =i]ntre`nute de gelozia lui Sandu se consum[nu numai]n plan mental, ci =i]n acela al comunic[rii, al dialogului cu Ioana: exist[]n lungile lor conversa`ii o adev[rat] voluptate a torturii, o]ncle=tare cumplit[]ntre dou[inteligen`e reci =i speculative care nu vor cu nici un pre\ s[se lase]nfr`nte. Pentru personaj, confesiunea devine necesitate existen`ial[; cartea apare ca un document uman: “... e un \ip[t c[]tre oameni ca s[m[consoleze =i s[m[vindece”. Dincolo de valoarea terapeutic[a confesiunii, este clar c[— Ioana i-o spune brutal — Sandu]=i exploateaz[tr[]irile din ra`iuni artistice: suferin`a exist[]ntre]ntr-o carte.”

AI. C{ LINESCU, Scriitori rom`ni (mic dic`ionar), Editura =tiin`ific[=i enciclopedic[, Bucure=ti, 1978, pag. 262-263.

“Dup[Camil Petrescu =i Mircea Eliade, cel mai autentist, mai “gidian” dintre prozatorii rom`ni notorii din perioada interbelic[este Anton Holban (1902-1937). Nu]n *Romanul lui Mirel* (1919) =i *Parada dasc[lilor* (1932), dar]n celelalte proze. Men`ion`nd,]n diferite contexte, pe unul sau altul dintre autorii prefera`i, Anton Holban nume=te frecvent,]n afar[de Proust, de Benjamin Constant, Eug`ne Fromentin, La Bruy`ere, Huxley, Thomas Hardy. V[dit (=i m[r]turisit)]ndatorat este clasicilor francezi,]n special lui Racine — =i ru=ilor. Recurgerea]ns[la “documente” (fragmente de jurnal, scrisori), =i mai ales nevoia irepresibil[de a se confesa (fie =i sub un nume de]mprumut, Sandu)]l situeaz[tipologic =i]n descenden`a lui Gide. Asemenea lui Andr` Gide, el e un autentist clasicizant. Cu

toate c[, neav`nd mi=care epic[=i]nc[]lc`nd toate canoanele, scrierile sale: cele ample (*O moarte care nu dovede=te nimic*, 1931, *Ioana*, 1934, *Jocurile Daniei*, 1972) =i cele scurte, din *Halucina\ii* (1938) nu se]ncadreaz[precis]n nici o specie, ele sunt, indiscutabil, "literatur[". Prozatorul acord[constant o maxim[aten\ie compozi\iei. } subordoneaz[pe Proust lui Racine. Dest[]nuindu= i experien\ele celor trei iubiri, Sandu o face, de fiecare dat[, cu deplina con=tiin\ c[le "scrie". De aici construc\ia de tip muzical (ca la Proust): tem[cu varia\iuni, contrapunct etc.; de aici simbolurile =i finalul deschis. "Autor", naratorul holbanian e un romancier autentist care etaleaz[autenticitatea din calcul artistic. Literarul — evident — nu exclude sinceritatea. E (sau poate deveni) chiar expresia ei cea mai credibil[. C[ci =i sinceritatea]=i are codurile ei.

Oricare ar fi mijloacele "naratorului", autenticitatea mi=c[rilor suflete=ti statornicie]n discurs este necontestabil[. Nimeni,]n afar[de Camil Petrescu, n-a surprins, p`n[la apari\ia primului roman analitic al lui Anton Holban, procese suflete=ti]n]ns[=i derularea lor concret[. Niciunde]n teritoriul prozei rom`ne=ti, incertitudinea, a=teptarea, anxietatea, sentimentul de umilin\[, amorul propriu r[]nit nu ap[]ruser[ca sim\]minte tr[]te direct, ca adev[]rate realit\]i materiale. Chiar =i Hortensia Papadat-Bengescu relatase =i rezumase doar p`n[atunci evenimentele din sfera psihicului, =i tot astfel avea s[]procedeze =i]n viitoarea crea\ie.

C`t prive=te con\inutul,]ntreaga literatur[holbanian[, eseistica inclusiv, e proiect\ia unui spa\iu interior st[]p`nit de geniul mor\ii. Vocabula "moarte" apare]n o seam[de titluri: *O moarte care nu dovede=te nimic*, *Conversa\ii cu o moarte*, *Obsesia unei moarte*, *Bunica se preg[]te=te s[]moar[. Via\ =i moartea]n opera d=nei H. Papadat-Bengescu. }n romanele *O moarte care nu dovede=te nimic* =i *Ioana*, obsesia tanatic[e un laitmotiv la modul explicit. "]ntotdeauna — men\ioneaz[naratorul — i-am vorbit Ioanei despre moarte", "Ideea mor\ii a devenit la mine un tic". Pentru Sandu]ntreaga viziune a existen\ei e,]n termeni heideggerieni, un "Sein zum Tode". Sadic, masochist ori sadomasochist, cum a fost caracterizat acest personaj — ca mai toate celelalte, de altfel — e un suflet b`ntuit de sentimentul mor\ii. Acest sentiment e liantul tuturor st[]rilor de con=tiin\] =i al comportamentelor sale. G`ndind =i sim\]nd totul din perspectiva existen\ei, e normal ca personajul s[se comporte contradictoriu =i inconsecvent, ira\ional. E fatal, sim\]ndu= i apropiatul s[]=it, ca el s[se aga\ =e de viat[, =i]n special de manifestarea ei culminant[, dragostea, cu]nver=unare paroxistic[. Tot restul — "n'est que littérature". Literatur[]menit[] tocmai s[]transmit[sentimentul letal, obsesiv. Nu literatur[de dragul literaturii.]n aceasta const[autenticitatea, indiferent de mijloacele discursului prozaic: "literare",]n]n\elesul tradi\ional, sau antiliterare, autentiste."*

Dumitru MICU, *Scurt[istorie a literaturii rom`ne*, vol. 2, Editura Iriana, Bucure=ti, 1995, pag. 199-200.

CUPRINS

<i>Not[asupra edi\iei</i>	2
<i>Tabel cronologic</i>	3
O MOARTE CARE NU DOVEDE+TE NIMIC	7
IOANA	105
<i>Aprecieri critice</i>	273

Anton Holban

O MOARTE
CARE NU DOVEDE+TE NIMIC

IOANA

Ap[rut: 1997. Format: 70x108^{1/32}
Coli tipar: 12,60. Coli editoriale: 11,89. Tiraj: 5000 ex.

Casa de editur[«LITERA»
str. B.P. Hasdeu, nr. 2, Chi=in[u, MD 2005, Republica Moldova

Operator: *Vitalie E=anu*

Tehnoredactor: *Tatiana Covali*

Corector: *Lucia Suceveanu*

Redactor: *Arcadie Suceveanu*

Editor: *Anatol Vidra=cu*

Tiparul executat sub comanda nr. .
Firma editorial-poligrafic[„Tipografia Central[“,
str. Florilor, 1, Chi=in[u, MD 2068, Republica Moldova
Departamentul Edituri, Poligrafie =i Comer\uul cu C[r\u